

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GİRİŞİMCİLİK VE İNOVASYON ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DEKİ İŞLETME LİSANS
PROGRAMLARINDA YARATICI DÜŞÜNME VE
İNOVASYON EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

HAKAN YAMAN

İZMİR- 2019

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GİRİŞİMCİLİK VE İNOVASYON ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DEKİ İŞLETME LİSANS
PROGRAMLARINDA YARATICI DÜŞÜNME VE
İNOVASYON EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

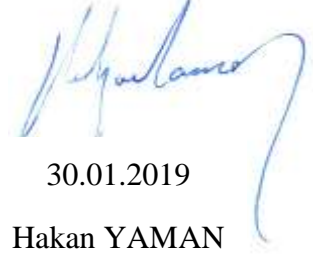
HAKAN YAMAN

DANIŞMAN: DR. MURAT ESEN

İZMİR- 2019

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye'deki İşletme Lisans Programlarında Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Eğitiminin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

30.01.2019
Hakan YAMAN

 TS EN ISO 9001:2015	T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü	
	TEZ/PROJE SINAVI TUTANAK FORMU	Dok. No: FR/604/21
		İlk Yayın Tar.: 03.10.2017
		Rev. No/Tar.: 00/..
		Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hakan YAMAN ile ilgili Tez Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih:
Sayı :

Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı

İmza

SINAV TUTANAĞI

Tez Sınav Jürimiz tarafından incelenen *"Türkiye'deki İşletme Lisans Programlarında Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Eğitiminin İncelenmesi"* başlıklı tezli yüksek lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 30.01.2019 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında OYBİRLİĞİ ile aşağıdaki karar verilmiştir.

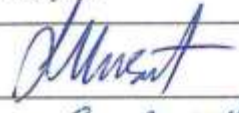

KABUL

Kabul Edilen Tezli Yüksek Lisans tezi:

- i) Bilime yenilik getirmiştir
- ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir
- iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır
- iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Murat ESEN
Üye	Doç. Dr. Evrim MAYATÜRK AKYOL
Üye	Doç. Dr. Gülsen ÜNVER
Üye	
Üye	

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

Annemin değerli anısına ...

TEŞEKKÜR

Önümü, yönümü ve geleceğimi göremediğim bir zamanda tanıştığım, içtenliği ile her şeyi değiştiren; koyduğu hedef ile ayakta kalmamı sağlayan, uzun ve yoğun geçen araştırma sürecinde çalışmalarımın tamamlanmasını sabırla bekleyen; yönlendirmeleri, güdülemesi ve bilgisiyle bana inancını hiç kaybetmeden hep koruyan; akademik bakışı, hoşgörüsü ve problem çözme anlayışıyla bana çok şey öğreten; birlikte çalışmaktan onur ve mutluluk duyduğum değerli danışman hocam Dr. Murat Esen'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Öğretmen olarak eğitim bilimlerini ve akademik dünyayı keşfetmemi sağlayan; yaratıcı düşünme ve inovasyon ile beni tanıştırap yüksek lisans eğitimine yönlendiren; eğitim araştırmalarım ve sunularımın önderlik eden; hedefimi ve yaşamımı değiştiren; araştırmaları, bilgi ve coşkusuyla bana hep aydınlık yolu gösteren değerli hocam Prof. Dr. Nurdan KALAYCI 'ya çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimimin başında yükseköğretim araştırması yapmam için beni yönlendiren; verdiği güven ile beni umutlandıran değerli hocam Dr. M. Tarık ATAY'a çok teşekkür ederim.

Sabırla araştırmamın sonucunu bekleyen, yaşamamı ve yaşamımı kolaylaştıran babam Ahmet YAMAN'a; yaşamımın her günü benimle zaman geçirip bana olan inancını hiç yitirmeyen ağabeyim Ejder YAMAN'a; doküman incelemesi ile geçen yoğun süreçte metni her zaman ilk okuyan, görüşleri ile beni yönlendiren, birlikte bu yoğun süreçte hep yanımda olan kıymetli ablam Dr. Dilek YAMAN KARAĞAÇ'a mutlulukla teşekkür ederim.

Eğitim yaşamım boyunca öğretmenliğinden ve tecrübesinden ışık aldığım, öğretmenliği bana öğreten, yaşatan, istediğim her an yanımda olan, yaşamımdaki yeri önemi tartışılmaz saygıdeğer hocam Ertuğrul MANDAL'a çok teşekkür ederim.

Öğretmenliğin ayrı bir duygu olduğunu bana yaşatan, öğretmenliğe ve eğitime inancımın hep diri kalmasını sağlayan; kendi tezi ve yoğun araştırması arasında bana

sıkılmadan hep zaman ayıran, verdiği değer ve inancıyla gücüme güç katan öğretmen arkadaşım Serap KUTLU SARIÇELİK ve değerli ailesine çok teşekkür ederim

Yaratıcı Düşünme Becerisiyle ilgili küçük ama büyük dokunuşuyla araştırmam kattığı değer için öğretmen arkadaşım Nazlı BABACAN'a; teşekkür ederim.

Bir yerine iki elden yapılması gereken tüm işlerde zaman/mekân tanımadan desteğini esirgemeyen değerli dostum Taylan KARACOĞLU'na teşekkür ederim.

Hakan Yaman

30 Ocak 2019

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE'DEKİ İŞLETME LİSANS PROGRAMLARINDA YARATICI DÜŞÜNME VE İNOVASYON EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ

Hakan YAMAN

T.C.

İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GİRİŞİMCİLİK VE İNOVASYON ANABİLİM DALI

Bu araştırmanın amacı; Türkiye’de İşletme Bölümleri lisans öğretim programlarında ve üniversitelerin beş yıllık stratejik planlama belgelerinde, yaratıcı düşünme ve inovasyon kavramlarını analiz etmek; yükseköğretimde İşletme Bölümleri akademisyenlerinin düşüncelerini belirlemek, bulgular doğrultusunda Türkiye’de işletme lisans öğretim programlarında yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitiminin durumunu ortaya koymaktır. Araştırma; işletme lisans programlarını program geliştirme çalışmalarına, yükseköğretimde stratejik planlama araştırmalarına veri sağlaması açısından önemlidir. Araştırma betimsel bir araştırmadır. Araştırma, var olanı ayrıntılı bir şekilde betimlemeyi hedeflediğinden, araştırma türü olarak nitel bir araştırmadır. Araştırma üniversitelerin eğitiminin var olan durumuna özgü bulgular ve ilgili akademisyenlerin bu bağlamda görüşlerini içerdiğinden, tek katmanlı çoklu durum çalışması olarak desenlenmiştir. Araştırma, işletme lisans öğretim programlarında yapılan bir hedef evren araştırmasıdır. Türkiye’de 80 ilde 100 devlet üniversitesine, 45 vakıf üniversitesine bağlı bulunan 207 lisans öğretim programında; 109 devlet ve 45 vakıf üniversitesinin beş yıllık Stratejik Planlama belgelerinde yaratıcılık ve inovasyon kavramlarına yer verme durumları incelenmiştir. Akademisyenlere uygulanan “Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Anketi”, araştırmacı tarafından hazırlanmış ve Türkiye’de farklı

üniversitelerden 30 akademisyenin katılımı ile tamamlanmıştır. Araştırmada işletme lisans öğretim programları ve stratejik planlama belgelerinde, yaratıcı düşünme ve inovasyon bulguları doküman incelemesi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmada, ilgili akademisyenler ile gerçekleştirilen anket, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgular doğrultusunda işletme programları bağlı buldukları Fakülte Amacında %19,8 yaratıcılık; %28,5 inovasyon, Program Tanımında %9,2 yaratıcılık, %21,7 inovasyon; Program Çıktısında %25,6 yaratıcılık, %51,7 inovasyon kullanımı bulunmaktadır. Araştırmada, programlarda görülen 182 ayrı ders tanımlanmıştır. Derslerin 144'ü seçmeli 25'i zorunlu olarak tanımlanmıştır. Dersler ağırlıklı olarak beş AKTS değerinde, yedinci ve sekizinci yarıyılta tanımlanmaktadır. Türkiye'de üniversitelerin stratejik planlama belgeleri sunuş metinlerinde yaratıcılık %15, inovasyon %14; Misyonda yaratıcılık %16, inovasyon %7; Vizyonda yaratıcılık %7, İnovasyon %9; Kurumsal Değerlerde yaratıcılık %29, inovasyon %20 oranında kullanılmıştır. Türkiye'de üniversitelerin stratejik planlama belgeleri amaçlarda yaratıcılık %9, inovasyon %10; Hedeflerde yaratıcılık %9, inovasyon %15; Faaliyet/Stratejide yaratıcılık %7, inovasyon %17; Göstergelerde yaratıcılık %1, inovasyon %8 oranında kullanılmıştır. Akademisyenlere göre yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimi gereklidir ve yetersizdir. Yaratıcılık ve inovasyon kavramları beşer farklı temada tanımlanmıştır. Akademisyenler yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitim için bir eğitim programını gerekli görmektedir. Türkiye'de yükseköğretimde, işletme lisans öğretim programlarında eğitim niteliğinin artırılması için akademisyen eğitimi gereklidir. Eğitim ve öğretimin niteliğinin artırılması için eğitim uygulamalı olarak yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı Düşünme, İnovasyon, İnovasyon Eğitimi, İşletme Eğitimi, Yükseköğretim, Stratejik Plan

ABSTRACT

Master's Thesis

The examination of Creative Thinking and Innovation Education in Business

Administration Curriculum in Turkey

İzmir Kâtip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of Entrepreneurship and Innovation Management Program

Hakan YAMAN

The aim of this study is to analyze the concepts of creative thinking and innovation in the Business Administration Undergraduate Programs and in the five-year strategic planning documents, determine the thoughts of academicians in Business Administration in higher education and reveal of the creative thinking and innovation education according to the findings in the Business Administration Undergraduate Programs in Turkey. Research is important in terms of providing data to curriculum evaluation and development studies and strategic planning researches in the Business Administration Undergraduate Programs. This is a descriptive research. This study is a qualitative research as it aims to describe the existing in detail. The study is designed as a single-layered multi-case study because of the findings specific to the state of the education of universities and the opinions of the relevant academicians in this context. The study is a target universe research conducted in the Business Administration Undergraduate Programs. It is examined that the concepts of creativity and innovation in the 207 undergraduate programs in 100 state universities in 80 cities and 45 foundation universities and in the 5-year Strategic Planning documents of 109 state and 45 foundation universities in Turkey. Survey with academicians "The Creative Thinking and Innovation Survey" is prepared by the researcher and the survey was completed with the participation of 30

academics from different universities in Turkey. In the research, the findings of creativity and innovation were analyzed by document analysis method in the Business Administration Undergraduate Programs and strategic planning documents. The survey conducted with related academicians was analyzed by content analysis method. According to the findings of the Business Programs, it is used 19.8% creativity; 28.5% innovation in the Purpose of Faculty, 9.2% creativity; 21.7% innovation in the Program Definition. The program output has 25.6% creativity and 51.7% innovation. In the study, 182 different courses have been defined. 144 courses are elective, 25 lessons are compulsory. Courses are mainly defined as 5 ECTS and in the 7th and 8th semesters. Turkey strategic planning documents of University in the presentation text of Creativity 15% Innovation 14%, Mission Creativity 16%, Innovation 7%, Vision Creativity 7%, Innovation 9% Corporate Values in Creativity 29%, Innovation is used by 20%. Strategic planning documents University in Turkey, aims at creativity 9%, innovation 10%, creativity in target 9% Innovation 15%, activities / strategies in creativity, 7% Innovation 17%, indicators of creativity 1%, innovation has been used by 8%. According to academicians, creative thinking and innovation education is necessary and insufficient. The concepts of creativity and innovation are defined in five different themes. Academics think that creative thinking skills and innovation need a curriculum for education. Training of academics is necessary for increase the quality of education in Business Administration Programs in Turkey. Practical training is required to improve the quality of education and training.

Key Words: Creative Thinking, Innovation, Innovation Training, Business Administration Training, Higher Education, Strategic Plan

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	iii
ÖZET	viii
ABSTRACT	x
İÇİNDEKİLER	xii
ŞEKİLLER	xvi
TABLolar	xvi
KISALTMALAR	xxii

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

YÜKSEKÖĞRETİMDE YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİ ve İNOVASYON EĞİTİMİ

1.1. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Becerisi	1
1.1.1. Kavram Olarak Yaratıcılık.....	1
1.1.2. Yaratıcılık Yaklaşımları.....	4
1.1.3. Yaratıcılık Teorileri	5
1.1.4. Düşünme Becerisi Olarak Yaratıcılık	7
1.1.5. Yaratıcı Süreç	10
1.1.6. Yaratıcılık ve İnovasyon	12
1.2. İnovasyon	13
1.2.1. Kavram Olarak İnovasyon	13
1.2.2. İnovasyon Kaynakları	18
1.2.2.1.İçsel Kaynaklar	18
1.2.2.2.Dışsal Kaynaklar	19
1.2.5. İnovasyon Türleri.....	19
1.2.6. İnovasyon Döngüsü	20
1.2.7. İnovasyonun İlkeleri	22
1.3. Eğitim Durumu	23
1.3.1. Yaratıcılık Eğitimi	23
1.3.1.1.Yaratıcılık Bileşenleri ve Eğitim	24

1.3.1.2.Yükseköğretimde Yaratıcılık/Yaratıcı Düşünme Becerisi ile İlgili Araştırmalar.....	33
1.3.2. İnovasyon Eğitimi.....	39
1.3.2.1Türkiye’de ve Dünya’da İnovasyonun Durumu	42
1.3.2.2.Yükseköğretimde İnovasyon Araştırmaları.....	46
1.3.3. Yükseköğretim ve Stratejik Planlama İlişkisi.....	52
1.3.3.1.Yükseköğretim	52
1.3.3.2.ABD, AB ve Türkiye’ de Yükseköğretimin Durumu.....	54
1.3.3.3.Yükseköğretimde Dünya Üniversiteleri ve Türkiye.....	57
1.3.3.4.Stratejik Planlama ve Yükseköğretim	61
1.3.3.5.Stratejik Planlama ve Bileşenleri.....	63

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

2.1. Araştırmanın Amacı	68
2.2. Araştırmanın Önemi.....	70
2.3. Sayıtlılar	72
2.4. Sınırlılıklar.....	73
2.5. Tanımlar.....	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	75
3.2. Araştırma Evreni.....	77
3.2.1. Birinci Amaç için Hedef Evren.....	77
3.2.2. İkinci Amaç için Hedef Evren.....	81
3.2.3. Üçüncü Amaç Örneklem.....	81
3.3. Veri Toplama Kaynakları, Yöntemleri, Araçları ve Verilerin Toplanması	81
3.3.1. Birinci ve ikinci Amaç için Veri Toplama Kaynakları, Yöntemleri, Araçları ve Verilerin Toplanması	81
3.3.2. Üçüncü Amaç için Veri Toplama Kaynakları, Yöntemleri, Araçları ve Verilerin Toplanması	84
3.4. Verilerin Analizi	86
3.4.1. Araştırmanın Birinci ve İkinci Amacına İlişkin Verilerin Analizi.....	86
3.4.2. Araştırmanın Üçüncü Amacına İlişkin Verilerin Analizi.....	88
3.5. Geçerlilik ve Güvenirlik.....	89
3.5.1 Geçerlilik	89

3.5.2. Güvenilirlik.....	90
3.6. Araştırmanın Uygulanışı.....	90

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Araştırmanın Birinci Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	92
4.1.1. İşletme Bölümleri Lisans Öğretim Programlarında Yaratıcılık ve İnovasyon ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	94
4.1.2. İşletme Bölümleri Lisans Öğretim Programlarında Yaratıcılık ve İnovasyon Eğitiminde Görülen Derslerin Tanımlayıcı Özellikleri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	103
4.1.2.1 İşletme Bölümü (Türkçe) Lisans Öğretim Programlarında Ders Tanımları.....	104
4.1.2.2. Diğer Lisans Öğretim Programlarında Ders Tanımları.....	111
4.1.2.3 İşletme Bölümleri Lisans Öğretim Programlarında Ders Tanımlarının Sayısallaştırılmış Karşılaştırmaları	118
4.2. Araştırmanın İkinci Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	123
4.2.1. Üniversitelerin Stratejik Planlama Belgelerinde Yaratıcılık ve İnovasyon Kavramlarına Yer Verme Durumları ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	123
4.2.2 Devlet Üniversitelerinin Performans Programları ve Faaliyet Programlarında Yaratıcılık ve İnovasyon Kavramlarına Yer Verme Durumlarında Bulgu ve Yorumlar	136
4.3. Araştırmanın Üçüncü Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	145
4.3.1. Yaratıcılık ve İnovasyon Kavramının Tanımına İlişkin Yanıtların Analizi...145	
4.3.2. Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitiminin, İşletme Eğitimindeki Gerekliliğine İlişkin Yanıtların Analizi.....	150
4.3.3. Türkiye’de İşletme Eğitimi Mezunlarında Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon ile İlgili Bilgi ve Pratiğin Yeterliliğine İlişkin Yanıtların Analizi.....	153
4.3.4. Akademisyenlerin Kendi Üniversitelerinde Verilen Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitiminin Yeterliliği İle İlgili Yanıtların Analizi.	157
4.3.5. Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon ile İlgili Derslerin Sekiz Yarıyıldaki Ders Tanımlarına İlişkin Yanıtların Analizi.....	160
4.3.6. Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitimi Lisans Derslerinde Geliştiren ve Engelleyen Durumlara İlişkin Yanıtların Analizi.	164
4.3.7. Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitimi Lisans Dersleri Dışında Geliştiren ve Engelleyen Durumlara İlişkin Yanıtların Analizi	168
4.3.8. Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitiminin Gelişimi İçin Akademisyenlerin Kendi Üniversite Stratejilerine İlişkin Yanıtların Analizi.	173
SONUÇLAR, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	177
Sonuçlar.....	177

Tartışma.....	183
Öneriler	188
KAYNAKÇA.....	193
EKLER	204
Ek-1 TABLO 1 İşletme Bölümü Lisans Öğretim Programlarında Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Eğitimi (AMAÇ 1/A).....	206
Ek-1 TABLO 1 İşletme Bölümü Lisans Öğretim Programlarında Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Eğitimi (AMAÇ 1/B).....	214
Ek-2 TABLO 2 Devlet Üniversiteleri Stratejik Planlama Belgelerinde Yaratıcı Düşünme ve İnovasyonun Durumu.....	222
Ek-2 TABLO 2 Vakıf Üniversiteleri Stratejik Planlama Belgelerinde Yaratıcı Düşünme ve İnovasyonun Durumu	226
Ek-2 TABLO 2 Devlet Üniversiteleri Performans Programları, Faaliyet Raporları Yaratıcı Düşünme ve İnovasyonun Durumu.....	228
Ek-3 Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Anketi.....	232
Ek-4 Yaratıcılık ve Yenilikçilik Kullanımlarında Örnekler.....	234
ÖZGEÇMİŞ.....	237

ŞEKİLLER

<i>Şekil 1: Amabil'e Göre Yaratıcılık ve Yaratıcı Performans Bileşen Modeli</i>	8
<i>Şekil 2: Aulet'in Roberts (1988) ve Sonrasındaki Diğer Matematiksel Tanımlamalara Eleştirel Yorumu</i>	17
<i>Şekil 3: İnovasyon Döngüsü</i>	21
<i>Şekil 4: Drucker'in (2002) İnovasyon İlkeleri</i>	22
<i>Şekil 5: Yükseköğretimde Yaratıcılık Araştırmalarının Sayısal Karşılaştırması 1974-2018 (Doktora, Sanatta Yeterlilik, Yüksek Lisans)</i>	34
<i>Şekil 6: Eğitim-Öğretim Alanında Yaratıcılık Araştırmalarının Konulara Göre Kümelenmesi (Doktora ve Yüksek Lisans)</i>	35
<i>Şekil 7: Küresel İnovasyon Dizini 2018</i>	43
<i>Şekil 8: Küresel İnovasyon Dizininde 2013-2018 Türkiye Ortalamaları</i>	44
<i>Şekil 9: Avrupa Birliği Üye ve Aday Ülkeler İnovasyon Sonuçlarının Karşılaştırması</i>	45
<i>Şekil 10: Avrupa Birliği İnovasyon Dizininde Avrupa Birliği Ortalaması ve Türkiye 2010-2017</i>	46
<i>Şekil 11: Yükseköğretimde İnovasyon Araştırmalarının Sayısal Karşılaştırması 1987-2018 (Doktora, Yüksek Lisans)</i>	47
<i>Şekil 12: Eğitim-Öğretim Alanında İnovasyon Araştırmalarının Konulara Göre Kümelenmesi (Doktora ve Yüksek Lisans)</i>	48
<i>Şekil 13: Tek Katmanlı Çoklu Durum Çalışmasının Desenlemesi</i>	76
<i>Şekil 14: Doküman İncelemenin Aşamaları</i>	82
<i>Şekil 15: Anket Geliştirme Süreci</i>	85
<i>Şekil 16: Doküman İncelemede Veri Analizi Basamakları</i>	86
<i>Şekil 17: Nitel Veri Analizi</i>	88
<i>Şekil 18: Durum Çalışmasının Aşamaları</i>	91
<i>Şekil 19: İşletme Lisans Öğretim Programlarında Bölümlerin Sayısal Ve Yüzdelerik Dağılımları</i>	94
<i>Şekil 20: Fakülte Amacı, Program Tanımı ve Program Çıktısında Kümelenmelerin Yüzdelerik Dağılımları</i>	95
<i>Şekil 21: Fakülte Amacı, Program Tanımı ve Program Çıktısında Toplam Sayısallaştırmanın Yüzdelerik Dağılımları</i>	102

Şekil 22: İşletme Bölümü (Türkçe) Lisans Programında Derslerin Kümelenmesi	104
Şekil 23: İşletme Bölümü (Türkçe) Programı Dışında Kalan Diğer Programlarda Ders Tanımlarının Kümelenmeleri	111
Şekil 24: Tüm derslerin kümelenmesi (Şekil 22 + Şekil 23 değerleri)	117
Şekil 25: Şekil 24'ile Sunulan Kümelenmenin Sayısal Görselleştirilmesi	118
Şekil 26: İşletme Bölümü Türkçe Programlarında Zorunlu/Seçmeli Olma Durumu	119
Şekil 27: Zorunlu/Seçmeli Derslerin Devlet ve Vakıf üniversitelerinde Dağılımları	120
Şekil 28 İşletme Bölümü Türkçe ve Diğer Programlarda AKTS Durumu	120
Şekil 29: İşletme Bölümü Türkçe ve Diğer Programlarda Yarıyıl Durumu.....	122
Şekil 30: Devlet üniversiteleri stratejik planlama belgelerinde yıllara göre veri erişim oranları.....	124
Şekil 31: Vakıf Üniversiteleri Stratejik Planlama Belgelerinde Yıllara Göre Veri Erişim Oranları..	125
Şekil 32: Devlet ve Vakıf Üniversitelerinde Stratejik Planlama Kurumsal Temeller ve Planlarda Kümelenme.....	126
Şekil 33: Stratejik Planlama Belgelerinde İnovasyon Oranları.....	133
Şekil 34: Stratejik Planlama Belgelerinde Yaratıcılık Oranları	133
Şekil 35: Stratejik Planlamada Kurumsal Temeller.....	135
Şekil 36: Stratejik Planlamada Kurumsal Planlar	136
Şekil 37: Devlet Üniversiteleri Performans Programlarında Stratejik Planlama Yıllarına Göre Veri Erişim Oranları.....	137
Şekil 38: Devlet Üniversiteleri Faaliyet Planı Stratejik Planlama Yıllarına Göre Veri Erişim Oranları	138
Şekil 39: 2013-2017 Stratejik Planlama Dönemi Performans Programları ve Faaliyet Planlarında Yıllara Göre İnovasyon ve Yaratıcılık Kullanımının Karşılaştırılması	141
Şekil 40: 2014-2018 Stratejik Planlama Dönemi Performans Programları ve Faaliyet Planlarında Yıllara Göre İnovasyon ve Yaratıcılık Kullanımının Karşılaştırılması	142
Şekil 41: 2015-2019 Stratejik Planlama Dönemi Performans Programları ve Faaliyet Planlarında Yıllara Göre İnovasyon Ve Yaratıcılık Kullanımının Karşılaştırılması	143
Şekil 42: 2016-2020 Stratejik Planlama Dönemi Performans Programları ve Faaliyet Planlarında Yıllara Göre İnovasyon ve Yaratıcılık Kullanımının Karşılaştırılması	144
Şekil 43: Yaratıcılık Kavramını Nasıl Tanımlarsınız?	146
Şekil 44: İnovasyon Kavramını Nasıl Tanımlarsınız?	148
Şekil 45: Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitiminin Gerekli Olduğunu Düşünüyor musunuz?	150
Şekil 46: İşletme Eğitiminde Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitimi Neden Gerekli?	151

Şekil 47: İşletme Eğitiminde İnovasyon Eğitimi Neden Gerekli?	152
Şekil 48: Türkiye'de İşletme Lisans Öğretim Programları Mezunlarının Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon İle İlgili Bilgi ve Pratiğinin Yeterli Olduğunu Düşünüyor musunuz?	153
Şekil 49: Türkiye'de İşletme Lisans Öğretim Programları Mezunlarının Yaratıcı Düşünme Becerileri İle İlgili Bilgi ve Pratiği Nasıl Arttırılabilir?	154
Şekil 50: Türkiye'de İşletme Lisans Öğretim Programları Mezunlarının İnovasyon İle İlgili Bilgi Ve Pratiği Nasıl Arttırılabilir?	156
Şekil 51: İşletme Lisans Öğretim Programları Mezunlarının Üniversitenizde Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon İle İlgili Yeterli Eğitim Aldığını Düşünüyor musunuz?	157
Şekil 52: Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitiminde Üniversitenizin Eğitim Yeterliliği Nasıl Arttırılabilir?	158
Şekil 53: İnovasyon Eğitiminde Üniversitenizin Eğitim Yeterliliği Nasıl Arttırılabilir?	159
Şekil 54: Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitimi Sekiz Yarıyıldan En Az Kaç Ders Saati Nasıl Tanımlanmalıdır?	161
Şekil 55: Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitimi Sekiz Yarıyıllık Eğitimin Yarıyıl Durumu Nasıl Tanımlanmalıdır?	162
Şekil 56: Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitimi Sekiz Yarıyıllık Eğitimde Seçmeli Zorunlu Olma Durumu Nasıl Tanımlanmalıdır?	163
Şekil 57: Üniversitenizde Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitimi Lisans Derslerinde Geliştiren Durumlar Nelerdir?	165
Şekil 58: Üniversitenizde İnovasyon Eğitimi Lisans Derslerinde Geliştiren Durumlar Nelerdir? ..	166
Şekil 59: Üniversitenizde Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitimi Lisans Derslerinde Engelleyen Durumlar Nelerdir?	167
Şekil 60: Üniversitenizde İnovasyon Eğitimi Lisans Derslerinde Engelleyen Durumlar Nelerdir? ..	167
Şekil 61: Üniversitenizde Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitimi Lisans Dersleri Dışında Geliştiren Durumlar Nelerdir?	169
Şekil 62: Üniversitenizde İnovasyon Eğitimi Lisans Dersleri Dışında Geliştiren Durumlar Nelerdir?	170
Şekil 63: Üniversitenizde Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitimi Lisans Dersleri Dışında Engelleyen Durumlar Nelerdir?	171
Şekil 64: Üniversitenizde İnovasyon Eğitimi Lisans Dersleri Dışında Engelleyen Durumlar Nelerdir?	172
Şekil 65: Üniversitenizin Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitimi ve İnovasyon Eğitimi Gelişimi İçin Bir Stratejisi Var mı?	174
Şekil 66: Üniversitenizin Yaratıcı Düşünme Becerisi Stratejisi Var mı?	174

Şekil 67: Üniversitenizin İnovasyon Stratejisi Var mı? 175

TABLÖLAR

Tablo 1: Yükseköğretimde Yaratıcılık Araştırmalarının Alanlara Göre Kümelenmesi 1974-2018 (Doktora, Sanatta Yeterlilik, Yüksek Lisans).....	34
Tablo 2: Çoklu Bileşenlerde Öğretim Programı.....	40
Tablo 3: Çoklu Bileşenlerde Öğretim ve Öğrenme Biçimi.....	41
Tablo 4: Çoklu Bileşenlerde Öğretmenler.....	42
Tablo 5: Yükseköğretimde İnovasyon Araştırmalarının Alanlara Göre Kümelenmesi 1987-2018 (Doktora ve Yüksek Lisans).....	47
Tablo 6: Times Higher Education 2019 Dünya Üniversiteler Sıralamasında Türkiye Üniversiteleri ..	59
Tablo 7: Türkiye Girişimcilik Ve Yenilikçi Üniversiteler Dizini İlk 10 Üniversite 2012-2017 Sıralamalarının Karşılaştırılması	61
Tablo 8: Stratejik Planlama Süreci.....	65
Tablo 9: Evreni Belirleyen Fakülteler.....	78
Tablo 10: Evreni Belirleyen Bölümler	78
Tablo 11: Birinci Amaç İçin Hedef Evren: Lisans Öğretim Programlarının Devlet Vakıf Üniversitesi Olma Durumlarına Göre Dağılımları	79
Tablo 12: Hedef Evrende İl ve Üniversitelerin Dağılımı	80
Tablo 13: Stratejik Planlama Evrenine eklenen üniversiteler.....	81
Tablo 14: Araştırma Sürecinde Ulaşılan Yeni Programlar: Evrendeki Sayısal Artış.....	92
Tablo 15: Araştırma Sürecinde Ulaşılmayan Programlar: Evrendeki Sayısal Azalma.....	93
Tablo 16: İşletme Bölümleri Lisans Öğretim Programlarında Yaratıcılık Ve İnovasyon Kavramlarının Kullanımları	98
Tablo 17: İşletme Bölümü Türkçe Lisans Öğretim Programında Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Eğitimine Yönelik Verilen Derslerin Tanımlayıcı Özellikleri.....	109
Tablo 18: İşletme Bölümleri Lisans Öğretim Programlarında (İşletme Bölümü Türkçe dışında)Yaratıcılık ve İnovasyon Eğitimine Yönelik Verilen Derslerin Tanımlayıcı Özellikleri ve Kümelenmesi	114
Tablo 19: Devlet Üniversitelerinde Kurumsal Temeller ve Planlarda İnovasyon ve Yaratıcılığın Sayısal Olarak Kullanım Değerleri.....	129

Tablo 20: Vakıf Üniversitelerinde Stratejik Plan Kurumsal Temeller ve Planlarda Yaratıcılığın ve İnovasyonun Sayısal Olarak Kullanım Değerleri.	129
Tablo 21: Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Stratejik Planlama Belgelerinde İnovasyon ve Yaratıcılığın Sayısal Olarak Kullanımı Değerleri.....	133
Tablo 22: Devlet ve Üniversiteleri Performans Programlarında İnovasyon ve Yaratıcılığın Sayısal Olarak Kullanım Değerleri	139
Tablo 23: Devlet Üniversiteleri Faaliyet Planı İnovasyon ve Yaratıcılığın Sayısal Olarak Kullanım Değerleri	139

KISALTMALAR

MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
EİS	:	Avrupa Birliği İnovasyon Dizini
ET:2020	:	Avrupa Birliği Eğitim Öğretim 2020 Çerçevesi
GCR	:	Küresel Rekabetedilebilirlik Dizini
Gİİ	:	Küresel inovasyon Dizini
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
THE	:	Küresel Yükseköğretim Raporu
TÜBİTAK	:	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜSİAD	:	Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği
TDK	:	Türk Dil Kurumu
WEF	:	Dünya Ekonomik Formu
WHR	:	Dünya Mutluluk Raporu
YÖK	:	Yüksek Öğretim Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM:

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın kavramsal çerçevesinde ilk olarak yaratıcılık, yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon kavramları tanımlanmaya çalışılmıştır. Yaratıcı düşünme becerisi/yaratıcılık kavramı inovasyon için bir gerekliliktir.

Bu bölümde kavramlar yükseköğretimle ilişkilendirilmiş ve eğitim boyutu Dünya’da ve Türkiye’de yapılan ilgili araştırmalar ile incelenmiştir.

Araştırmada, kavramların yükseköğretim durumunun bir göstergesi olarak belirlenen ve araştırma amacına kaynaklık eden yükseköğretim ve stratejik planlama kavramları bu bölümde incelenmiştir.

YÜKSEKÖĞRETİMDE YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİ ve İNOVASYON EĞİTİMİ

1.1. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Becerisi

1.1.1. Kavram Olarak Yaratıcılık

Yaratıcılık ister bilim ister sanat olsun ayrı disiplinlerde ayrı boyutlarda karşımıza çıkan bir olgudur. Anlamı ile disiplinlerin ortak paydası olarak görünüm sunan kavram; süreci kapsayan ve sonuç ile ilişkilendirilen bir olgudur.

Yaratıcılığın disiplinlerarası görünümü tanımını çeşitlendirmiş ve farklılaştırmıştır. Bu nedenle yaratıcılık ile ilgili tek bir tanıma ulaşmak zordur.

Kuramsal temelleri tartışılmaya devam eden yaratıcılığın insan yaşamında önemli, yeni verimli ve anlamlı sonuçlara ulaşmada etkili olduğu kabul edilir (Danesh ve Nourdad, 2017: 234).

Yaratıcılık Batı dillerinde ‘Kreativitaet’, ‘creativity’ sözcükleri ile karşılır. Sözcük, Latince bir sözcük olan ‘creare’ kökünden gelmektedir. ‘Creare’ kökü ise doğurmak, yaratmak, meydana getirmek anlamlarını taşımaktadır. (San, 2008: 3, Aslan, 2016: 15). TDK (Türk Dil Kurumu) Büyük sözlükte ise yaratıcılık: “*yaratıcı olma durumu, yaratma yeteneği, her bireyde var olduğu kabul edilen, bir şeyi yaratmaya iten farazi yatkınlık*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Yaratıcılık teriminin tarihsel arka planında Batı'ya (Bir bireyin orijinal ürünü olarak yaratıcılık) karşı Doğu (ilahi müdahale olarak yaratıcılık) perspektifleri bulunmaktadır. En erken algılarda, 'yaratılış' öyküsünden özgünlük ve fayda olarak yaratma kavramı ortaya çıkmıştır. Eski Yunan da ise ilham ve yaratılışın ilahi müdahaleyle ve mistisizmle ilişkilendirilmiştir. Bu durum da yaratıcılığı yeni ve özgün (orijinal) olarak ele alan batı düşüncesini etkilemiştir. Bu gün yaratıcılığın ölçülebilirliğin ve kavrayışın ötesinde düşünülmesinin altında bu miras bulunmaktadır (Albert ve Runco, 1999: 17-20; Batey, 2012: 56).

Filozofların çoğu yaratıcı eylemlerin yalnızca çıktı özellikleri değil, bu çıktı özelliklerine yol açan süreçleri de tanımlamak zorunda olduklarını iddia etmiştir (Gaut ve Kieran, 2018: 4).

Yaratıcılık üzerine araştırmalar XX.yüzyılın ilk yarısında psikoloji alanında başlamıştır (May, 2012: 61; Andreasen, 2017: 9). Guilford 1950'li yılların başında Amerikan Psikologlar Birliği Yıllık Kongresi'nde bilimsel bir etkinlik olarak yaratıcılığın çalışılması gereğine dikkat çekmiştir (Odabaşı, 1994: 111).

İ.A Taylor 1959 da epistemolojik durumun bir göstergesi olarak kavramın 100 den fazla tanımını yapmıştır. Golan'ın ardından 1963 alan yazında kavram (i) belirli bir ürün (ii) özel bir süreç ve (iii) kişisel özellik olarak belirlemiştir. Bu üç ayrım birbirini destekler ve birbirinden ayrılmaz, içkin niteliktedir (Rouquette, 2007: 10-14). Örneğin yaratıcılığı kişisel bir özellik olarak ele alan Guilford (1967) yaratıcılığı altı ayrımın bütünlenmesi ile ele alır. Bunlar: “*problemlere karşı genel bir duyarlılık; düşünce alışkanlığı; görüş değiştirme esnekliği; özgünlük; gereci yeniden tanımlama kapasitesi ve anlamlandırmadır*” (aktaran Rouquette, 2007: 120).

Çağdaş yaratıcılık modellerinden en eski olanlarından biri, Dewey'in problem çözme modelinde bulunabilir. John Dewey (1920) problem çözme sürecini beş basamaklı bir işlem olarak açıklar: Dewey'e göre problem durum (i) Hissedilir, (ii) Bulunur ve tanımlanır, (iii) Olası çözümler düşünülür, (iv) Bu çözümlerin sonuçları tartılır ve (v) Durumlardan biri kabul edilir (Starko, 2014).

Yaratıcılık konusunda önemli kaynaklardan biri Torrance'dir. Torrance Yaratıcılığı sorunlara-aksaklıklara ve bilgi eksikliklerine, duyarlı olma, rahatsız edici eksik ya da boşlukların farkına varma ve bunlar üzerine düşünme, varsayımlar geliştirme, hipotezleri sınaama ve elde edilen sonuçlara yönelik yeni varsayımlar kurmak olarak tanımlar (Sungur, 1997: 20).

Senemoğlu, yaratıcılığı "*değişik durumlarda esnek, akıcı, özgün, alışılmıştan farklı bir düşünme*" olarak tanımlamıştır (Senemoğlu, 2009: 543).

Simonton (1995), yaratıcı insanların aslında başkalarını etkileyebilecek liderler olduklarını, dolayısıyla yaratıcılığın bir liderlik, bir ikna biçimi olarak görülebileceğini savunmuş ve yaratıcılık tanımına "ikna"yı eklemiştir. Runco (2007) yaratıcılığın çerçevesini, hiyerarşik bir yapıyla değerlendirerek yaratıcı performans ve yaratıcı potansiyel arasında bir ayrımla yeniden düzenlemeyi önermiştir (Min ve Gruszka, 2017: 54). Yaratıcılık eğitimi, potansiyelin kendi başına daha önce düşünülen bir yol ya da ödüle şartlanma olmaksızın potansiyelin yerine getirilmesine odaklanmalıdır (Runco, 2014: 132).

Gardner (1993) için yaratıcılık, başkaları tarafından da yararlı veya değerli bulunan yeni bir şey yapmaktır ya da yeni bir şey yapma becerisidir. Burada sözü edilen "şey", yazı/resim gibi bir nesne, müzik aleti çalmak gibi bir beceri ya da farklı yol ile bildik bir araç kullanmak gibi bir eylem olabilir. Yaratıcı olan nesne, beceri ya da eylem eğer yararlı ya da değerli değil ise o zaman "yeni" de değildir. Bu şartları gerçeklemeden "şey" yaratıcı olmaz; yalnızca "güzel" olabilir. Bu açıdan bakıldığında, yaratıcılık, herkesin olmasa bile, birçok insanın sahip olduğu çok çeşitli insan deneyimini içerir. Bu deneyim birkaç dahiye, bilime, sanata ya da sanat eserine özgü değildir (Seifert ve Sutton, 2009: 186).

Yaratıcılık, tüm insanlar tarafından erişilebilen bilişsel-duygusal olarak yönlendirilebilen ya da değiştirilebilen (manipulative) bir deneyimdir. Yaratıcılık özel zihinsel süreçlerle gerçekleşen fikirlerin inovasyonu ve geliştirilmesi ile ilgilidir

ve bu nedenle **bilişseldir**; yaratıcı süreçte duygular bütünleyici olduğundan **duygusaldır**. Yaratıcılık bilişsel süreçte fikirlerin gelişimi sadece içsel değil, aynı zamanda ortam etkileşimi yoluyla gerçekleştiği için **yönlendirilebilir** ya da **değiştirilebilir** bir deneyimdir (Gnezda, 2011: 47).

Andreasen yaratıcılık için belli oranda zekâ gerekliliğini kabul eder ve yaratıcılığı bir yeti olarak tanımlar. Andreasen'a göre yaratıcılık; bir şeyin yaratılması gereği ile başlar. Belli bir bilişsel işlem sürecinde birey, bir sorun ile ilgilenir ya da yanıtı aranacak iyi bir soru sorar bu yanıtla yeni bir görüş ya da “*kavramsallaştırma*” yolu arar. Sorun çözüldüğünde ya da soru yanıtlandığında ortada bir ürün vardır (Andreasen, 2017: 17-22).

Yaratıcılık ve yenilikçilik, disiplinlerarası ilişkileri güçlendirir. İnsanlık tarihindeki en yaratıcı dönemler, disiplinlerarası geleneksel sınırların geçirgen olduğu ya da tamamen ortadan kalktığı, sona erdiği dönemlerdir. Dünyanın aradığı ve istediği şey yaratıcı ve disiplinlerarası düşünebilmektir. *Yaratıcılık, daha önce olmayan sıra dışı bağlantılar kurmak, benzerlikleri görmek, düşünceler ve süreçler arasındaki ilişkileri tanımlamaktır. Bu nedenle en yaratıcı oluşumların, takımlardan çoğu, disiplinlerarasıdır* (Robinson, 2008: 214; Robinson ve Aronica, 2017: 207).

Yaratıcılığı daha iyi okumak, bağlamsal kırımlarını daha iyi özümlemek ve daha iyi anlamak için yaratıcılık yaklaşımlarını incelemek gerekir. Aşağıda sırasıyla yaratıcılık yaklaşımları ve yaratıcılık teorileri kısaca açıklanmıştır.

1.1.2. Yaratıcılık Yaklaşımları

Yaratıcılık tanımlandığı yöne ve bağlama göre zekâ, bilinç, kavrama, sorun, problem, problem çözme, birey, bireysellik, karşıt konumlamada sosyal, toplumsal, örgütsel vb., süreç, performans gibi sözcükleri kullanır. Yaratıcılığın evreninde kullanılan bu sözcükler kavramın tanımlanmasını çeşitlendirir ve çoğaltır. Ancak sözcük evreni kümelenebilir yapıdadır. Bu kümelenmelerin bir olgu olarak yaratıcılığa yönelim, ya da yaklaşımlar getirdiği söylenebilir.

Sternberg ve Lubart yaratıcılığı **Mistik, Psikoanalitik, Pragmatik, Psikometrik, Bilişsel, Sosyo-Kişilik** olarak altı ayrımda incelemiştir. Bu altı ayırım yeterli gibi görünse de yaratıcılığın tüm yaklaşımlarını tüketmeye yetmez. Ayrımlar

konusunda kesin bir yargıya varmak da olası değildir. Bu nedenle yedinci bir alan olarak **disiplinlerarası** yaklaşımı benimserler. Farklı disiplinlerin bir araya gelerek ayrı ayrı yaratıcılık yaklaşımları oluşturabileceğini savunurlar ve disiplinlerarası bir bakışı gelecek için öngörmüşlerdir (Sternberg ve Lubart, 1999: 4).

Yaratıcılık çalışmalarına yönelik son eğilim nörobiyolojik çabalar olarak görülmektedir (Batey, 2012: 55). Nörobiyolojik bakış beynin yaratıcı işleyişini nörobilimsel yollarla açıklamayı amaçlar (Andreasen, 2017: 62).

Mistik yaklaşıma göre yaratıcı eylem esin ve ilahi merkezlidir ve kişinin “ilham perisi” ya da esininden doğar. Pragmatik Yaklaşım: yaratıcılığın, geliştirilebilir, eğitilebilir, bir beceri olduğunu savunur. Psikodinamik yaklaşım: yaratıcılığa Freud merkezli bakan bir yaklaşımdır. Yaratıcılık bilinç ve bilinçaltı arasındaki gerilimden doğar. Psikometrik teori: tüm yaratıcılık yaklaşımlarına veri sağlayan yalnızca ölçme üzerine odaklanır. Bilişsel yaklaşım: düşünce sürecine yönelir ve yaratıcı düşünce sürecinde bilişsel yetenekler üzerine odaklanır. Sosyal-Kişilik yaklaşımı: kişilik-güdü ve sosyal-kültürel çevre yaklaşımın temelini oluşturur (Keleşoğlu: 2017: 26-28).

1.1.3. Yaratıcılık Teorileri

Yaratıcılık ile ilgili olarak Yatırım Teorisi, Sistem Teorisi, Her Gün Yaratıcılık Teorisi, Sosyal-Kültürel Yaratıcılık Paradigması ve Yaratıcılık Bileşen Teorisi gibi farklı teoriler bulunmaktadır.

Sternberg tarafından geliştirilen “Yatırım Teorisi” için yaratıcı insanlar, eğretilen olarak düşük almayı fikir evreninde yüksek satmaya istekli olanlardır (Sternberg, 2012: 5).

Yaratıcılık teorileri kendi içinde kaynakları ve sistematikleri olan dinamik yapılardır. Yatırım teorisindeki “*düşüğe alıp yükseğe satmak*” tanımlama için yeterli değildir. Sadece bu tanımlama yaratıcılığı farklı, olduğundan başka göstermektedir. Sternberg eğretilmeye dikkat çekerken kavramı salt bir “*düşüğe alıp yükseğe satmak*” olarak değerlendirmenin yanlışlığına da vurgu yapmaktadır: Bir eğretilen olarak düşük satın almak, *bilinmeyen veya lehte olmayan, ancak büyüme potansiyeline sahip fikirlerin peşinde koşmak demektir* (Sternberg, 2012: 5).

Yaratıcılık, yatırım teorisine göre büyük ölçüde bir karardır. Bir karar olarak yaratıcılık görüşü, yaratıcılığın geliştirilebileceğini göstermektedir. Öğrencilerin daha yaratıcı olmalarını istemek için yaratıcı olma kararlarına, cezalandırılmak yerine ödüllendirileceğine, inanılırsa onlar daha yaratıcı hale getirilebilir (Sternberg, 2006: 90).

Yatırım teorisine göre yaratıcılık, entelektüel yetenekler, bilgi, düşünme biçimleri, kişilik, güdü ve çevre gibi altı, farklı ancak birbiriyle ilişkili olan kaynakların, birleşimini gerektirir (Sternberg, 2012: 5).

Richards ve Runco tarafından geliştirilen “Her gün yaratıcılık” teorisine göre yaratıcılık yaşamda karşılaşılan problemlere çözüm aramaktır. Csikszentmihaly tarafından geliştirilen “Sistem Teorisi” yaratıcılığı birey ile bilgi arasındaki iletişim olarak tanımlar (Keleşoğlu, 2017: 29).

Sonuç olarak yaratıcılık ile ilgili teori ve yaklaşımlar bağlamında yapılan tanım kuram ya da köken araştırmaları artarak devam etmektedir.

Davies ve diğerleri (2013), 2005 ve 2011 yılları arasında yayınlanan yaratıcı okul ortamına odaklanan 210 eğitim araştırması, politika ve profesyonel sistematik bir alan yazın incelemesini rapor etmiştir (Davies ve diğerlerinden aktaran Min ve Gruszka, 2017: 64). Günümüzde, akademik çalışmanın büyük çoğunluğu hem teorik hem de pratik katkılar yapmaktadır. Böylece, yaratıcılık üzerine yapılan çalışmalar, en temelden en çok uygulanana kadar belirli bir sürekliliği temsil ettiği düşünülebilir (Min ve Gruszka, 2017: 52).

Gerekli ve teşvik edici bir araştırma çeşitliliği olmasına rağmen, yaratıcılık konusunda uzlaşma dayalı bir tanımın olmayışı, yaratıcılık araştırmalarının bulgularının sentezini engelleyen çok sayıda ölçüm yaklaşımına yol açmıştır (Batey, 2012: 62).

Yapılan araştırmalar ile geniş kitleler tarafından bilinirliği artan yaratıcılık kavramı, bilimsel kavramlarda olduğu gibi uzlaşımsal tek anlamlı ve kesin görünümü yitirmiş ve çoğul bir nitelik kazanmıştır. Bu bir sorun olarak görülebilse de entelektüel söylemin yerini alan sosyal söylemde oluşan özümleme ile kavram yeniden tek anlamlılığa ulaşabilir (Rougnette, 2007: 10).

1.1.4. Düşünme Becerisi Olarak Yaratıcılık

Gardner (1993) tanımında yaratıcılığı bir beceri olarak adlandırır ve yaratıcılığı yararlı veya değerli bulunan yeni bir şey yapmak ya da yeni bir şey yapma becerisi olarak tanımlar (Seifert ve Sutton, 2009: 186).

Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık aynı anlama gelmemesine karşın birbirinin yerine kullanılabilen kavramlardır. Ancak yaratıcı düşünme daha çok zihinsel odaklı, yaratıcılık ise hem zihinsel hem de performans odaklı bir etkinliği çağrıştırmaktadır (Doğan, 2015: 168).

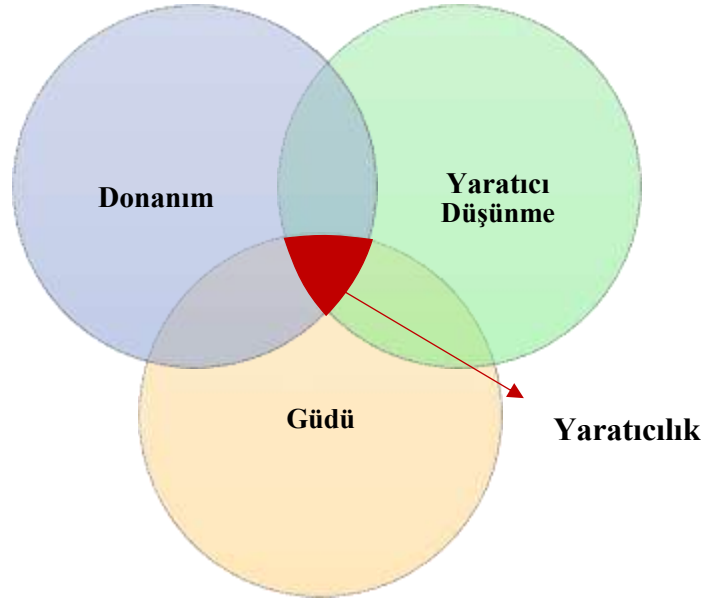
Doğan'ın (2005) yaratıcı düşünme ve yaratıcılık ayrımından yola çıkarak yaratıcılık ve yaratıcı düşünme kavramları eğitim ile ilgili temel kavramlardan "Gelişim" ve "Gelişme"ye benzetilebilir. Bu bağlamda;

Yaratıcı Düşünme bir **gelişim**dir. Çünkü zihinsel odaklıdır. Zihinsel bir etkinliktir ve performansa dayalı somut bir çıktıya ya da göstergeye gerek duymaz. Düşünce olarak kalabilir ve kendi ile tanımlanabilir. Bu nedenle de "Beceri" olarak adlandırıldığı düşünülebilir. **Yaratıcılık** ise bir **gelişme**dir. Çünkü hem zihinsel hem de performansa özgü bir süreç olarak, olgunlaşma ve öğrenme etkileşiminin bir ürünüdür. Zihinsel sürecin olgunlaşması öğrenmeye dayalı performansları etkileyebildiği de düşünüldüğünde yaratıcı düşünmenin bir gelişme olduğu anlaşılır.

Gelişim: bir süreçtir. Gelişme: olgunlaşma ve öğrenme etkileşiminin bir ürünüdür. Gelişim süreç olarak gerçekleşmeden gelişme sağlanamaz. (Senemoğlu, 2009: 11) Bu tanımından hareketle Gelişim (**Yaratıcı Düşünme**) süreç olarak gerçekleşmeden gelişme (**Yaratıcılık**) sağlanamaz.

Gelişme ve gelişimin yaratıcı düşünme ve yaratıcılık arasındaki bu benzeşimin doğrulunu Amabile (1997) yaratıcılık bileşenleri de doğrular:

Amabile'e göre yaratıcılık, "yaratıcı performans" bilimden sanata ya da eğitime, iş hayatından gündelik yaşama kadar her alanda yeni ve uygun düşüncelerin üretilmesidir. Düşünceler daha önce yapılanlardan farklı olarak yeni ve aynı zamanda sunulan sorun ya da fırsat için uygun olmalıdır. Yaratıcı performansın üç bileşeni vardır (Şekil-1). Yaratıcılık bu üç bileşenin kesiştiği noktada oluşur (Amabile, 1997: 40).

Şekil 1: Amabil'e Göre Yaratıcılık ve Yaratıcı Performans Bileşen Modeli

(Amabile, 1997: s 43)

“Yaratıcılık” ister zihinsel bir süreç ister bir performans olarak düşünülün her durumda farklı bileşenlerin bir araya toplanmasıyla oluşur. Farklı bakış açıları, ele aldıkları bağlama göre yaratıcılığı oluşturan bileşenleri farklı düşünür. Bu nedenle de yaratıcılığın tanım sayısı artar, çoğalır. “Yaratıcı Düşünme Becerisi” ise düşünme becerisi olarak zihinsel, bilişsel bir tanım ya da işlem çerçevesinde kalır. Bu nedenle Yaratıcı performansı gerçekleştirmek için güdü ve donanımı da içine alarak genişler (Şekil-1). Bu üç bileşeni bir arada barındırdığından yaratıcılığın bir noktada daha kapsayıcı bir bağlamda düşünülebilir.

Eğitim/Bilgi-Donanım (*Expertise*): Bu kavram yaratıcı çalışmaların tümünde temelde vardır. Bu bileşen, olgusal bilgi, teknik yeterlilik ve özel yetenekler için kullanılan hafızayı kapsar. Belirli bir problemin çözümü için izlenebilecek bilişsel yollar kümesi, ya da problemin çözümünde izlenecek bilişsel yollar dizisi olarak görülebilir (Amabile, 2007: 42-45).

Sternberg'e göre birey, yaratıcı düşünebilme bilgisine sahip olmadığı sürece, yaratıcı düşüncemeyebilir. Yaratıcılık, bilgi ile bu bilginin kendini özgürleştirilmesi arasındaki dengeyi temsil eder. Bilgi, yaratıcılık için zorunlu, ancak hiçbir şekilde yeterli değildir (Sternberg, 2012: 4).

Amabile'in (1997) bilişsel yollar kümesi olarak değerlendirdiği "uzmanlık" belli bir eğitim kapsamında oluşan bilgi eğitim ve etkileşimi ile kendini gerçekleyen kültürel bir donanım olarak okunmalıdır.

Yaratıcı Düşünme: Yaratıcı düşünme, yaratıcı performansı güçlendirir. Birey gerekli bilgiye/donanıma sahip ise bireyin; bu bilgi/ donanımı kullanacak güdüye sahip olduğu varsayılarak, iyi, yeterli ya da kabul edilebilir performans gerçekleştirebilir. Son derece yüksek bir bilgi bile, yaratıcı düşünme beceri becerileri eksikse yaratıcı bir üretim gerçekleştiremez. Yaratıcı düşünme yeni bilişsel yolların araştırılmasını, probleme farklı bakış açıları ile bakmayı gerektiren bilişsel bir biçim ve bireyin enerjisini sürekli yüksek tutabileceği bir ortam gerektirir.

İşe Koşulan GÜDÜ (*Task Motivation*): Belirli bir alanda kişinin gerçekte ne yapacağını belirleyen güdü bileşenidir. GÜDÜ, içsel ya da dışsal olsun, belirli bir görevi yapan güdü belli bir kişi için büyük oranda birincildir. Araştırmalar içsel bir güdünün, yaratıcılığa esas olarak dışsal bir güdüden daha fazla etki ettiğini göstermiştir. Yüksek derecede içsel güdü, donanım eksikliği veya yaratıcı düşünme becerilerini bile telafi edebilir. Çevrenin en güçlü ve en doğrudan etkisi muhtemelen güdüye bağlıdır. **Güdüsel Güçbirliği (*Motivational Synergy*):** Araştırmalar, belirli koşullar altında, belirli bir dışsal güdü biçiminin, içsel güdü ile güç birlikteliğini (*synergy*) içsel güdünün yaratıcılığa olumlu etkilerini arttırabileceği (ya da en azından zayıflatmayacağını) ortaya koymaktadır (Amabile, 2007: 42-45).

Güçlü etkisi nedeniyle içsel güdü birçok yaratıcılık teorilerinin önemli bir bileşeni olarak tanımlanmıştır. (Min ve Gruszka, 2017: 60).

Amabile'in (1997) bileşen modeli, **güdünün işletilmesinde, işe koşulmasında** bireysel farklılıklar aracılığıyla yaratıcı üretimler seviyesindeki farklılıkları, **alanla ilgili becerileri** (bilgi, teknik beceri) ve **yaratıcı düşünme becerisi ile ilgili süreçleri** (zihinsel kümeleri kırma yeteneği, fikir üretimi için sezgisel yaklaşım) kapsar. Bu üç bileşen, belirli bir süreç aşamasının gerçekleştirildiği kaliteyi ya da belirli bir problem çözme aşamasına ayrılan zamanı etkileyebilir. Örneğin **güdü** (özellikle de içsel güdü): özellikle problem tanımlama ve cevap oluşturma aşamalarını etkiler; **alanla ilgili beceriler (donanım):** hazırlama ve yanıt doğrulama aşamalarını etkiler; **yaratıcılık (yaratıcı düşünme becerileri):** yanıt oluşturma aşamasını etkiler (Lubart, 2001: 302).

Yaratıcı düşünme becerisi ve yaratıcılık arasındaki ayrımı da ortaya koyan Amabile'in (1997) bileşen modeli yaratıcı süreci açıklayan modellerden biridir. Yaratıcı düşünme becerisini ve yaratıcılığı daha iyi anlamak için yaratıcılık süreci incelenmelidir.

1.1.5. Yaratıcı Süreç

Guilford'un (1950) Amerikan Psikoloji Derneği ve ardıl çalışmalarında önemli konularından biri yaratıcı süreçtir. Yaratıcı süreç, *yeni, uyarlanabilir üretilere yol açan düşünce ve eylem dizisi* olarak tanımlanmaktadır. Guilford (1950), geleneksel olarak "*yaratıcı eylemin dört önemli adımı içerdiği konusunda önemli bir uzlaşma*" olduğunu kabul etmiştir. Ancak Guilford için bu yetersiz bir yaklaşımdır çünkü yüzeysel ve sınırlıdır (aktaran Lubart, 2001: 295).

Guilford'un yüzeysel ve sınırlı tanımladığı *yeni, uyarlanabilir üretilere yol açan düşünce ve eylem dizisi* olarak yaratıcı süreç ilk olarak 1926 yılında Wallas tarafından 4 aşamalı model olarak tanımlanır. Bunlar **(i) Hazırlık** **(ii) Kuluçka**, **(iii) Aydınlanma** **(iv) Doğrulama** olarak tanımlamıştır (Lubart, 2001: 296; Starko, 2014; Min ve Gruszka, 2017: 58). Wallas tarafından ortaya konulan bu dört temel öge hemen hemen tüm sınıflandırmalarda yer almaktadır (Turan, 2010: 21).

- i. Hazırlık Dönemi:** Problem ile karşılaşma, anlama özümleme aşaması. Problem ile ilgili gereklilikler ve gerçekleştirileceklerin belirlenmesi ve Probleme sistematik yaklaşım.
- ii. Kuluçka Dönemi:** Bu dönem de birey problemden uzaktır. Problem ile ilgili tüm işlemler bilinçaltında gerçekleşir bu nedenle özgün düşünce ve yollar üretilebilir. Düşünme duyumsama gibi yetiler öne çıkar.
- iii. Aydınlanma Dönemi:** Probleme özgü çözümün zihinde belirlediği, çözüm birden bire anlık olarak ortaya çıktığı dönemdir.
- iv. Değerlendirme Dönemi:** probleme özgü çözümlerin sınıandığı duruma özgü olumlu olumsuz sonuçların gözden geçirildiği mantıksal dönemdir.

Harris (1959) yaratıcılık sürecini altı evrede tanımlamıştır. Bunlar; (i) İhtiyacın saptanması, (ii) Bilgi toplama, (iii) Düşünce etkinliği, (iv) Çözümsel tasarımlar, (v) Doğrulama, (vi) Uygulama.

Bilimsel yaratıcılık için Busse ve Mansfield (1980), yaratıcı süreci beş aşamalı olarak ele alırlar. (i) Çeşitli problemler arasında çözülmesi gereken bir problemin seçilmesi, (ii) Problemi çözmek için çaba göstermek (iii) problem çözümü üzerinde kısıtlamalar koyma aşamalarını önermiştir. Ortaya konan sonuç doğrultusunda (iv) Kısıtlamaları değiştirmek ve problemi yeniden yapılandırmak ve eğer başarılı olunursa (v) Önerilen çözümün doğrulanması ve detaylandırılması (Lubart, 2001: 304).

Amabile'in (1996) içe dönük yaratıcılık modelinde yaratıcı süreç dört aşamadan oluşur: (i) Problem veya görev tanımlama, (ii) Hazırlık (ilgili bilgi ve kaynakları toplama ve yeniden etkinleştirme), (iii) Tepki üretme (olası yanıtları arama ve üretme) ve (iv) Yanıt doğrulama ve iletişim (ölçütlere karşı olası yanıtı test etme). Yanıt onaylama ve iletişimin sonucuna dayanarak, bir kişi, bir ya da birden fazla aşamaya geri dönebilir (Lubart, 2001: 304).

Yaratıcı süreci Gow (2000) dört aşamalı olarak tanımlar. (i) Birinci (düşük) düzey: Karar verme, (ii) İkinci düzey: Çözümsel arayış ve çıkarım, (iii) Üçüncü düzey: Bilinçsizce ve birdenbire ortaya çıkan özgür düşünceleri ve teknikleri içerir, (iv) Dördüncü düzey: Aydınlanma (aktaran Üstündağ, 20014: 12).

Problem, problem bulma ve problem tanımlama gibi yaratıcılık ile ilgili süreçlerin doğası çok sayıda çalışmaya konu olmuş ve tanımlama süreçleri kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır. Yaratıcı süreç ile ilgili olarak genelleştirilebilir bir süreç modeli olup olmadığı araştırılmaktadır. Bilişsel psikolojinin bu arayışa yanıtları da bulunmaktadır ve yaratıcı bir üretime yol açan çeşitli yollar olabilir. Bu nedenle, yaratıcı sürecin yaratıcı seviyesini sabit tutarak, yaratıcı süreçte bireylerarası değişkenliği ve bilişsel hammaddelerin kalitesini de hesaba katarak yaratıcı süreç hakkında daha fazla şey öğrenebiliriz (Lubart, 2001: 299-305).

Yaratıcılık, yaratıcı sürecin ulaştığı son noktada bir oluşum, ürün ile ilişkilendirilir. Yaratıcılık, sanatsal bir yaratı, bilimsel bir buluş, ya da bir inovasyona öncüllük etmiştir. Yaratıcılığın inovasyon ile arasındaki ilişki bu bağlamda incelenebilir.

1.1.6. Yaratıcılık ve İnovasyon

Yaratıcılığın farklı alanlarda ayrı ayrı görünüşleri ve tanım biçimleri bulunmaktadır. İnovasyon yaratıcılığın sosyal tanımlarında kullanılan adlandırmalarından biridir.

Kavram; eğitimde yaratıcılık, ekonomide girişimcilik, sosyolojide inovasyon olarak kullanılmaktadır (Craft, 2001: 4; Ayob ve diğerleri, 2013: 8).

Her inovasyonun arkasında yaratıcılık bulunur ve yaratıcılık bir alışkanlıktır. İnovasyonlar da alışkanlıktan doğar. Alışkanlık: *“hemen hemen istemsiz hale gelene kadar düzenli olarak izlenen bir edinilmiş davranış kalıbı”* olarak tanımlanır. Yaratıcılık olağan bir yaşamın alışkanlığı, örneğin sadece bir sınavın üstesinden gelme ya da olağanüstü zamanlarda yapılabilecek bir meydan okuma olarak değerlendirilemez (Sternberg, 2012: 3).

Amabile için yaratıcılık inovasyonun ilk adımıdır. Bu nedenle inovasyon için yaratıcılık, yeni ve uygulanabilir düşüncelerin başarılı bir şekilde uygulamaya geçirilmesidir (Amabile, 2007: 40).

Yaratıcılığımız hakkındaki düşüncelerimiz büyük oranda değişmeden kalmakla birlikte güncel yaratıcılık tanımları ürün değerine vurgu yapmaktadır. Böylece, yaratıcı ürün hem yeni hem de uygun, kullanılabilir olmalıdır. İşlevsel yaratıcılığa odaklanan araştırmacılar inovasyonu yönetmek (yeni ürün tasarlamak, var olan ürünleri geliştirmek, pazar tercihlerini denemek ya da ürüne özgü tanıtımları geliştirmek) adına yararlı ürün yaratıcılığını ölçen araçlarla da ilgilenirler (Min ve Gruszka, 2017: 54-56). Çünkü yaratıcılığı inovasyon ile ilişkilendiren üründür. Ürün: ilklik eşsizlik, farklılık gibi (bu sözcükler istenirse inovasyonun buluş bağlamı ya da radikal inovasyon ile ilişkilendirilebilir sözcüklerdir) bağlamlarından daha çok yaygınlaştırılabilir bir değere özgü olandır.

“Yeni fikirlerin değeri üzerine yargıda bulunmak zordur yine de yaratıcılık değer üreten özgün imgelem işlemleridir. İnovasyon, ise yaratıcılığı destekleyen bir yönetim süreci ve yeni fikirlerin başarılı bir şekilde kullanılmasıdır. Ortaya konulan şeyin yaratıcılık kapsamında olabilmesi, "yeni" olmasının yanında, toplum için özel bir değerinin olmasına bağlıdır. Bir insana yaratıcı bir birey denilebilmesi için bireyin yarattığı şeyin başkaları tarafından değerli bulunması ve etik değerlere uygun

olması gerekir Özgünlük kişisel, sosyal ya da tarihsel olabilir. Yaratıcılık, inovasyonun da ötesinde değerlidir, değer üretir (Robinson 2008: 136).

Değer, değerli olan/değerli bulunan şeydir. Bu anlamda değer, inovasyonun özünde yer alan ticarileşebilir/ yaygınlaştırılabilir olan değere kaynaklık eder. Bunun içinde yaratıcı düşünme inovasyonun temel kaynağı, itici gücüdür.

Yaratıcılığın tanımlarında da gösterildiği gibi yaratıcılık bilişsel bir süreçtir. İnovasyon ise (tanımında bulunan ticarileşme vurgusu gereği) yaratıcılıktan farklı olarak sosyal bir süreçtir. İnovasyonun öncülü olarak yaratıcılık ve yaratıcılığın bir bileşeni olarak yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmemesi ya da eğitim sisteminde desteklenmemesi inovasyonun da önünde bir engel oluşturur. Bu nedenle yaratıcılık iyi anlaşıldığı ölçüde inovasyon da doğru anlaşılır ve konumlandırılmış olur.

1.2. İnovasyon

1.2.1. Kavram Olarak İnovasyon

İnovasyon Türkçe’ de anlam olarak birbirine yakın ancak birbirinden farklı sözcükler ile karşılanmaktadır. Bu sözcükler genellikle “Yenilik”, “Yenilikçilik” ya da “Yenileşim” gibi sözcüklerdir.

İnovasyon köken olarak, Latince sözcük olan ‘innovatus’tan türemiştir. “*Toplumsal, kültürel ve idari ortamda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması*” anlamına gelir (Elçi ve Karataylı, 2008: 3). Sözcük bunun yanında Latince ve İngilizce kökenine karşın Fransızca söylenişi ile yaygınlık kazanmıştır (Akalin, 2007: 484).

İnovasyonun Latince tanımda yer verilen *toplum, kültür ve idari ortam* vurgusu inovasyonu, sonuçları özelinde bireysel bir tekillikten uzaklaştır ve sözcük anlamını sosyalliğe, sosyal bir faydaya ya da çoğul bir çerçeveye yerleştirir.

“*Bir yöneticinin düşebileceği en büyük tuzaklardan birisi inovasyon ile (innovation) yeniliğin (novelty) birbiriyle karıştırılmasıdır. İnovasyon, yenilikten farklı olarak, değer yaratır.*” (Drucker’dan aktaran Elçi ve Karataylı, 2008: 3). Bu neden ile Yenilik (novelty), inovasyon için önemli bir ögedir (Weber, 2018: 102). Tamamen inovasyon değildir (Kırım, 2006: 6).

Sözcük yenilik ya da yenilikçilik olarak sıkça kullanılırken anlam karşılığında “buluş” ya da icat sözcükleri ile eş anlamda kullanılmaktadır. İster yenilik/yenilikçilik ifade etsin isterse de yenilik ile başka bir anlama (buluş, icat) göndersin sözcük Türkçe’ de kendi gösterilenine karşılık gelmemektedir.

TDK güncel sözlüğünde her hangi bir açıklama olmaksızın “Yenileşim” sözcüğü ile karşılanmaktadır. Yenileşim sözcüğü ise inovasyon tanımına yakın bir açıklama ile gösterilmekte ve ek olarak, yenilik ve inovasyon ile eşleştirilmektedir. *“Değişen koşullara uyabilmek için toplumsal, kültürel ve yönetsel ortamlarda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması, yenilik, inovasyon”* (TDK, 2018).

Yenileşim sözcüğü, kavramı “yeni” olmaktan çıkarıp ayrı bir kök ile (yenileş/-mek) algılanmasına sebep olabilir. “Yeni”, kavram olarak sözcüğü tek bir nesneye, üretime gönderirken, Yenileş/-mek kökü kavramı nesneden alıp ikili bir yapıya gönderir. Bu durum kavramın algısını, tam karşılık olmayan kullanımlarından da uzaklaştırmakta ve Türkçe’ de zaten belirsiz olan anlamını daha da bulanıklaştırmaktadır.

İnovasyon ile ilgili çeviri yayınlar incelendiğinde, (Oslo kılavuzu bu kapsamda olmak üzere, Robinson 2008, Robinson 2017, Kaku 2016 a vd.) inovasyona karşılık yenilik sözcüğünün seçildiği görülmektedir. Çevirilerde yeni olan ile inovasyon olanın anlam karışıklığına neden olarak belirsizleştiği görülmektedir.

İnovasyon içinde yenilik barındır; ancak her yeni olan inovasyon değildir. Yeni olanın inovasyon olabilmesi için iş ya da ticaret yaşamında yeni bir değer kazanması gerekliliktir (Kırım, 2006: 6). Bu tanım nesne, ürün ya da süreçte yaşanan değişime, dönüşüme vurgu yapmaktadır.

İnovasyon, rekabet avantajı yaratmak için temel bir öge ve ekonomik sürdürülebilirlik için bir gerekliliktir. 1911'de Schumpeter, inovasyon odaklı şirketlerin ekonomik gelişmeyi daha iyi sağladığını göstermiştir. Yaklaşık 100 yıl sonra, Disselkamp, inovasyondan sonra sürekli olarak yeni bir rekabet avantajı elde eden kuruluşların, piyasada uzun süreli hayatta kalmanın hazzını yaşayabileceğini belirtmiştir (Louw ve diğerleri, 2018: 155).

Yaratıcı fikirler hem yeni hem de değerlidir. Ancak yaratıcı inovatifler çoğunluğa karşı meydan okudukları ve kazanılmış ilgi alanlarına dirençli oldukları için çoğu kez reddedilirler (Sternberg, 2004: 145).

Yaratıcı düşünceye gösterilen rededişe karşın gelecek yaratıcılıkta ve inovasyon ile temellenecektir. Önümüzdeki 100 yılda değişimin hızla devam edeceğini inovasyon ve keşifler ile büyüyen ve gelişen dünyada ekonomik, politik, sosyal eski ve yerleşik tüm düşüncelerin değişeceğini belirtmektedir. (Kaku, 2016 a: 13).

İnovasyon, kavram olarak OECD (Avrupa Komisyonu ve Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü) tarafından hazırlanan Oslo Kılavuzuna (2003) göre aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

“Bir yenilik, işletme içi uygulamalarda, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün (mal veya hizmet) ve ya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin gerçekleştirilmesidir” (Kılavuz, 2005: 51).

Bu tanımda hemen her sözcük ikinci bir sözcükle desteklenmekte ve kapsam genişletilmektedir. İnovasyon üzerinde farklı tanımlar olsa da tüm tanımlar nitelik olarak Oslo Kılavuzunda yapılan bu tanıma göndermede bulunurlar. Bu tanımlarda yenilik (uygulama/düzenleme), iyileştirme ya da yöntem değişikliği olarak adlandırılabilir. Oslo Kılavuzu tanımında işletmede yeni, fark yaratan ya da yaratacak uygulamalara vurgu yapılmaktadır.

Drucker (1985) için inovasyon, bir bilgidir. Bilgi, insanlara farklı bilgi ve yeteneklere sahip ve bir arada çalışan insanları verimli hale getirebilmek için ilk defa olanak veren yararlı bir bilgidir. Bu yönüyle inovasyon Drucker için, gelişim yaratacak kaynakların kapasitesinin arttırılmasına yönelik girişimciler için özel bir araçtır. Damanpour (1987) inovasyonu, çevreye uyum sürecini kolaylaştırmak için çıktı, yapı veya süreçlerde değişim yapmakta kullanılan bir araç olarak tanımlamıştır. Peter Drucker, (1988) inovasyonu; girişimciliğin belirli işlevi olarak, mevcut ya da yeni kaynakların kullanımlarını arttırarak refah yaratılması olarak tanımlamaktadır (aktaran Ayar ve Erdil 2018: 43-47).

Porter (1990), inovasyonu teknolojide yeni gelişmeler ve yöntemler ya da yollar sağlamak ve ürün/süreç değişimleriyle, pazarlamaya yeni yaklaşımlar, dağıtım şekilleri ve yeni kapsam kavramlarıyla açıklanabilir bir kavram olarak düşünür. Dosi (1998) için inovasyon keşif, deney, taklit ve gelişimi içeren bir etkinliktir. Ürünler, üretim sistemleri, organizasyon kurumlarını kapsar. (aktaran Keleşoğlu ve Kalaycı, 2017: 76).

Spence'e göre (1994) inovasyon daha önce kesinlikle olmayan tamamen yeni bir şey ya da daha önce bulunmuş var olan bir şeyin başka bir amaç için kullanılması olabilir (Durmuş, 2018: 6). Drucker, inovasyonu var olan bir işte bir birey tarafından başlatılan girişimciliğin özel bir işlevi olarak tanımlar (Drucker, 2002: 5). Webster 2004 ise inovasyonu "yeni ve farklı bir sonuç" olarak tanımlar. (Işık ve Keskin, 2013: 43).

Roberts tanımını matematiksel olarak ifade etmiştir, **İNOVASYON = Buluş + Ticari Kullanım** olarak gösterilebilir (Roberts 1988: 3). Weis (2014), yeniliği (**fikir + icat + difüzyon**) toplamı olarak tanımlar ve pazarda başarıyla uygulandığı zaman fikrin yalnızca inovasyona doğru gelişebileceği sonucuna varır (aktaran Weber, 2018: 102). Weis'in tanımında kullanılan difüzyonu yayılım ya da geçişim (Rogers, 1995: 172-175) olarak karşılamak, anlamlandırmak gerekir. Bu bağlamda yayılımın homojen olarak gerçekleşmesi gerekliliği inovasyonun değer ve başarısını ve performansını arttıracaktır.

İnovasyon üzerine yapılan son tanımlardan biri Aulet' e özgüdür. Aulet (2013) Roberts' in (1988) inovasyon tanımına ve sonrasında yapılan matematiksel tanımlara odaklanmaktadır. Roberts yaptığı tanımda toplama yapmaktadır. Bu durumda toplama ile kavramlardan birinin yokluğu (buluş ya da ticarileşme = sıfır) sonucu etkilemez. Sonuç yalnızca buluş ya da yalnızca ticarileşme olarak kalır. Aulet çalışmasında inovasyonun olabilmesi için her iki kavramında zorunluluğuna vurgu yapmaktadır. **Buluş ya da ticarileştirme olmaksızın inovasyon olamaz** bu nedenle eşitliği sağlayacak olan işlem toplama değil çarpma olmalıdır. Roberts vb. inovasyonu salt bir üst üste oluş, bir araya getirme olarak tanımlayan araştırmalar ayrıca yorumlanabilir; ancak inovasyon tanımı olarak yorumlanmamalıdır. (Aulet, 2013).

İNOVASYON = Buluş x Ticarileştirme

Şekil 2: Aulet'in Roberts (1988) ve Sonrasındaki Diğer Matematiksel Tanımlamalara Eleştirel Yorumu

(Aulet, 2013)

Aulet'in (2013) tanımıyla inovasyon çok daha doğru tanımlanmakta ve konumlanmaktadır. Kavramları sadece bir araya getirmek, üst üste koymak, toplamak, (+), inovasyon için yeterli değildir. Önemli olan bunları birbirinden ayıramaz biçimde çarpma (X) ile iç içe geçirmektir. Böylece ortaya konan, yaratılan değer, ya da oluşturan öğeler birbirinden ayıramaz ve tek başına anılamaz. Sonuçta bir değişim, oluşum gerçekleşmiştir ve gerçekte bu İnovasyon olarak adlandırılabilir.

Burada inovasyon olan şey, ağırlık olarak bir buluştan, ağırlıklı ticarileştirmeden/ticarileşme yönteminden ya da her ikisinin, buluş ve ticarileşme eşit oranda, bir araya gelmesi ile oluşabilir. Buluş bilginin kullanılması ve dönüşümü ile ilgilidir. Ticari olansa ekonomiktir ve topluma özgüdür.

Sonuçta ortaya çıkan şey, yarattığı ekonomi ya da kullanım değeri ile toplumsal bir değişime, dönüşüme neden olmuştur. İnovasyon gerçekleşmiştir.

İnovasyonun boyutsal temsili, onu fikirlerin önerisi ve fikirlerin uygulanması olarak gösterir (Hasmi ve diğerleri, 2018: 68).

İnovasyon, kapsam geniş ya da dar olsun birçok tanımda önemli olan inovasyonun bilinçli bir şekilde yapılarak ticari başarı sağlamasıdır (Ayar ve Erdil 2018: 47).

TÜSİAD (Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği) (2003) raporunda inovasyonu "*bilim ve teknolojiyi ekonomik ve toplumsal bir faydaya dönüştürmek*" olarak tanımlamaktadır. (TÜSİAD, 2003: 24). Bilim ve teknolojiyi toplumsal yarara dönüştürmek bilginin doğru kullanımı ile ilgilidir.

İnovasyon alan yazın da geniş bir şekilde tanımlanmıştır; Bununla birlikte, şimdiye kadar var olan, genel kabul görmüş bir tanım yoktur. Bu sayede teknik inovasyonlar (ürün ve süreçler gibi), işle ilgili inovasyonlar (yeni iş modeli, yeni

pazar yapısı gibi) ve organizasyonel inovasyonlar (yeni yapılar, yeni kültürler, yeni organizasyon sistemleri gibi) farklılaştırılabilir (Weber: 2018: 101). Weber düşüncesini, 2007-2015 yılları arasında gösterdiği çok sayıda kaynağa dayandırmaktadır.

Sonuç olarak inovasyon, yapmaktan çok bir bilgi/bilme işidir (Drucker, 2002: 5). İnovasyon: Bilginin ekonomik ve toplumsal yarara dönüştürülmesi olarak tanımlanır. İnovasyon teknik, ekonomik ya da sosyal süreçler bir bütündür. İnovasyona açık: değişime istekli bir girişim ruhuyla özdeşleşmiş kültür ürünüdür. (Keleşoğlu ve Kalaycı, 2017: 76). Burada *kültür hepimizin içinde yatan ideal ya da kolektif benliği özgürleştirerek bizi yurttaşlığa hazırlayan bir eğitim bilim çeşidi olarak tanımlanabilir* (Eagleton 2011: 16).

1.2.2. İnovasyon Kaynakları

Başarıya ulaşan inovasyonlara bilinçli ve inovasyon fırsatlarına yönelik amaçlı bir arayış kaynaklık eder. Bir şirket veya endüstride bu arayışa kaynaklık eden dört tür fırsat alanı vardır. (i) Beklenmedik olaylar, (ii) Uyumsuzluklar, (iii) Süreç gereksinimleri ve (iv) endüstri ve piyasa değişiklikleri.

Bir şirketin veya endüstrinin, dışında, sosyal ve entelektüel ortamlarında, ek fırsat kaynakları vardır: (i) Demografik değişiklikler, (ii) Algı değişiklikleri ve (iii) yeni bilgi (Drucker, 2002: 6).

1.2.2.1. İçsel Kaynaklar

- i. Beklenmedik olay:** “Başarısızlık gibi görünen beklenmedik olaylar, fırsatları için eşit derecede inovasyon kaynağı olabilir. Yaşanan başarısızlıkların, hataların göz ardı edilmesi ya da engellenmeye çalışılması inovasyonun oluşumuna bu bağlamda engel olmuş olur.
- ii. Bağdaşmazlık/Uyumsuzluk:** Bir sürecin mantığı veya ritmi içinde beklenen sonuç ya da göstergelerin beklenti dışına çıkmasıdır. Böyle bir uyumsuzluk, inovasyon fırsatlarının ortaya çıkmasına kaynaklık edebilir.
- iii. Süreç Gereksinimleri:** Gerçekleştirilen değişiklik ya da inovasyon sürecinde, düzeltilmesi gereken bir pürüz, hata ya da var olan yapının kendi

güncelliğini kaybetmesi ve bulunduğu duruma uydurulması gereğiyle yapılan çalışmalar, değişiklikler yeni bir inovasyonun doğmasına kaynaklık edebilir.

- iv. **Endüstri ve Pazar Değişiklikleri:** Endüstri ve Pazar yapısındaki hızlı değişimler inovasyona kaynaklık edebilir.

1.2.2.2. Dışsal Kaynaklar

- i. **Demografik Değişiklikler:** Yaş, eğitim, gelir, iş ve işsizlik gibi dağılımlar, bölge ve coğrafyanın koşulları inovasyona kaynaklık edebilir.
- ii. **Algılamadaki Değişiklikler:** Toplumun var eden inanç, tutum ve görüşlerin; yönetici birey ya da ekosistemin “duygudurum”unu yansıtan değişimler inovasyona kaynaklık edebilir.
- iii. **Yeni Bilgi:** Bilimsel, teknik ya da sosyal bilgi temelli inovasyon kaynaklarıdır. Tekil değil çoğul bilgi kaynaklığı gereklidir; birçok bilginin birleşiminden oluşurlar ve yönlendirilmesi zor inovasyonlardır.

1.2.3. İnovasyon Türleri

Sternberg, inovasyonu (i) yineleme, (ii) yeniden tanımlama, (iii) ileriye yönelik artırım, (iv) yüksek düzeyde ileriye yönelik artırım, (v) yeniden yönlendirme, (vi) yeniden yapılandırma, (vii) yeniden başlatma ve (viii) bütünleştirme olmak üzere sekiz türe ayırmıştır (Sternberg’den aktaran Keleşoğlu ve Kalaycı, 2017: 79). Değişim ve farklılığın derecesine göre, inovasyon radikal ve arttırımsal olarak sınıflandırılmıştır (Elçi, 2009: 3). Yönetimsel ve teknik inovasyon ayrımı yapan araştırmalarda bulunmaktadır (Yavuz, 2010: 145). Oslo Kılavuzunda (2003) ise, ürün inovasyonu, süreç inovasyonu, pazarlama inovasyonu ve organizasyonel inovasyonu olarak dördü bir sınıflandırma yapmıştır (Kılavuz, 2005: 51).

- i. **Ürün İnovasyonu:** Bir ürün yeniliği, var olan özellikleri veya öngörülen kullanımlarına göre yeni ya da önemli derecede iyileştirilmiş bir malın ortaya konulmasıdır.

- ii. **Hizmet/Süreç İnovasyonu:** Yeni veya önemli ölçüde değiştirilmiş bir hizmet yaklaşımı, hizmetin sunumu ve dağıtım sistemindeki yenilik ve farklılık, yeni teknolojilerin kullanılmasıdır.
- iii. **Pazarlama İnovasyonu,** ürün tasarımında, ürün yerleştirmede, ürün tanıtımında ya da fiyatlandırmasına önemli değişiklikler içeren yeni bir pazarlama yönteminin uygulanması, var olanları yöntemlerin iyileştirilmesidir.
- iv. **Organizasyonel İnovasyon** Firmanın iş uygulamalarında, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni bir organizasyonel yöntem uygulamasıdır

İnovasyon örgütlerde ve çevrede bıraktığı etkiye göre, radikal ve arttırımsal inovasyon olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Radikal İnovasyon, daha önce hiç denenmemiş ürün, hizmet ya da yöntemlerin geliştirildiği radikal fikirler kullanılmasıdır.

Arttırımsal İnovasyon bir dizi gelişme ve iyileştirme faaliyetlerini içeren çalışmalar takip edilir.

Oslo Kılavuzuna göre radikal inovasyonlar önemli yıkıcı değişiklikler yaratırken, arttırımsal inovasyonlar ise değişim sürecini sürekli olarak ileriye götürmektedir (Kılavuz, 2005: 33).

İnovasyonun yalnızca ticari ve ekonomik bir sistem olmadığı, çevre korunmasına iş ve istihdam yaratma fırsatları ile insana kattığı değer bakımından toplumsal bir inovasyondan da söz etmek mümkündür (Elçi, 2009: 3).

Toplumsal inovasyon: Toplumun tüm kesimlerine fayda sağlayacak yenilik, değişiklik ve iyileştirme faaliyetlerinin geliştirilmesi ve uygulanmasıdır. Sağlıklı ve sağlam temelleri olan toplumların kurulmasını toplumsal inovasyon sağlayacaktır.

1.2.4. İnovasyon Döngüsü

Yaratıcı düşünme, inovasyonun başlangıç noktasıdır. İnovasyon türlerine bakıldığında ekonomik bir döngünün boyutları ile karşılaşılmaktadır. Yaratıcı

düşünmeye/yaratıcılığa dayalı her çeşit üretim eğer bir değer ortaya koyuyorsa inovasyon gerçekleşmektedir.

İnovasyonun temeli yaratıcı düşünme, yaratıcı düşünmenin başlangıç noktası ise bir sorunun verdiği rahatsızlıktır. Bu rahatsızlığın bir çözüme ulaşması gereklidir. Çözüm sıradan, herkesin ulaşabileceği bir çözümden farklı olmalıdır. Sorunu net bir biçimde ortaya koymak, gerekli araştırmaları yapmayı, eleştirel düşünmeyi ve en yaratıcı çözümü bulmayı sağlayacaktır ve bu çözüm yalnızca ekonomik açıdan değil aynı zamanda toplumsal bir değer taşımalıdır.

Yaratıcı düşünmenin başlangıcından toplumsal değere dönüşüme kadar geçen süreç inovasyon sürecidir ve inovasyon döngüsü (Şekil 3) olarak şekillendirilmiştir (Elçi, 2009: 161).

Şekil 3: İnovasyon Döngüsü

(Elçi, 2009: 161)

İnovasyonun başarıyla yönetimi sürekli bir öğrenme süreci ile gerçekleşir. Öğrenme sürecini hızlandırmak ve etkin hale getirebilmek için,

- Deneyim paylaşımı ve başarılarının yanında başarısızlıkların da tartışılması,
- İnovasyon yönetimi için geliştirilmiş araç ve teknikleri öğrenilip uygulanması,
- Basit denemelerle inovasyon yönteminde farklı yaklaşımlar geliştirilmesi,

- Düzenli olarak inovasyon yönetimi performansının izlenip değerlendirilmesi,
- Bu değerlendirmelerin sonucuna göre uygulamaların iyileştirilmesi gerekmektedir (Elçi, 2009: 170).

1.2.5. İnovasyonun İlkeleri

Bir amaca yönelik olarak sistematik bir inovasyon için belirlenen ilkesel ölçütler vardır (Drucker, 2002: 9).

Drucker başlangıç olarak gösterdiği kaynak analizi dışında ilkesel bir sıralama gözetmemiştir. Sağlıklı ve başarılı bir inovasyon oluşumunda bu ilkeler içselleştirilmiş olmalıdır (Şekil 4).

Şekil 4: Drucker'in (2002) İnovasyon İlkeleri

(Drucker; 2002: 9-10) görselleştirilmiştir.

İnovasyon için yeni fırsatlara yönelik (i) ilk olarak kaynak analizi yapılmalıdır. İnovasyon ile ilgili olarak zamana ve önem derecesine göre beliren olanaklar doğru çözümlenmelidir. (ii) İnovasyon kavramsal olduğu kadar algısaldır. Bu bağlamda bilgi bireysel ve toplum kaynaklı bir arayışın ürünüdür. (iii) Verimliliği temel alan inovasyon temelde basitliğe dayanır ve (iv) küçük bir adımla başlar. Küçük bir adımla da başlasa (v) her inovasyon büyümeye yönelik bir amaç taşımalıdır. (vi)

inovasyon dehadan çok bir beceri ve çalışma işidir. Belirli bir noktaya odaklanmayı ve bilgiyi gerekli kılar. (vii) Bilgi, beceri, yetenek odaklı ve amaca yönelik çalışmak inovasyon için gereklidir (Drucker, 2002: 9-10).

1.3. Eğitim Durumu

Araştırmanın bu bölümünde yükseköğretimde yaratıcı düşünme/yaratıcılık eğitimi ve inovasyon eğitimi, Türkiye ve Dünya karşılaştırması ile incelenmiştir. Stratejik plan ve yükseköğretim ilişkisi de bu bölüm de incelenmiştir.

1.3.1. Yaratıcılık Eğitimi

Yaratıcılık, baskın olarak insan karakteristiğidir, ancak modern zamanlarda, sosyal göstergeler hızla değiştikçe, özel bir önem kazanmıştır. (Vathi ve diğerleri, 2018: 81).

Geçtiğimiz birkaç on yıl içinde, yaratıcılığın ve inovasyonun önemi giderek daha fazla bilinir duruma gelmiştir. Richard Florida, yaratıcılığın ekonomik büyümenin ardında ki önemli bir itici güç haline geldiği yaratıcı bir çağda yaşadığımızı belirtmiştir. Yaratıcı toplumsal sınıf hızla büyümektedir (Min ve Gruszka, 2017: 51).

Yaratıcılığın doğuştan getirildiği ya da sonradan yaratıcı olunamayacağı şeklindeki sanı araştırmalar çerçevesinde anlamını yitirmiştir. Yaratıcılık öğretilir mi? sorusuna Robinson (2001)'in yanıtı değerlidir:

“Çoğu yerde yaratıcılığın öğretilmeyeceği söylenir. Bu, yalnızca belirli insanların yaratıcı olduğu, diğerlerinin olmadığı düşüncesinden kaynaklanır. İnsanları, yaratıcı olan, olmayan diye ayırdıktan sonra, yaratıcılığın öğretilmeyeceğini ileri sürmek mümkündür. Yaratıcılık özel insanlara özgü, onlarla sınırlı bir nitelik değildir ve öğretilir” Robinson (2008, 134).

Kişinin düşünceler üretebilmesi doğuştan yetenekli olmasıyla ilgili değildir. Önemli olan, kişinin bir takım düşünceler geliştirebileceğine olan inancıdır (Foster, 2001: 20).

Conner'a (1998) göre yaratıcılık, bireylerde eğitim yoluyla geliştirilebilir. Özellikle sanat, bilim, iş sektörü, mühendislik gibi birbiriyle ilişkisiz çok farklı alanlarda yaratıcılık eğitimi uygulanabilir (aktaran Turan, 2001: 23).

Yaratıcılık her bireyde doğuştan var olabilir; ancak bireylerin yaratıcılığı zekâ, yetenek, çevre, eğitim vb. etkisi ile doğru orantılı olarak artabilir. Bu nedenle yaratıcılığı geliştirilebilir bir özellik olarak görmek yaygınlaşmaktadır (Doğan, 2015: 177).

Yaratıcılık modellemelerinden birisi Beghetto ve Kaufman, (2007) 4c modelidir. Araştırmalarda yaratıcılık sınıflamasına yönelik eğilim olarak: Okullarda ve üniversitelerde yoğunlaşmaması gereken yaratıcılığı göz ardı etmektedir (Beghetto ve Kaufman, 2009: 3). Çünkü Seçkin yaratıcılık (Büyük C) ve günlük yaratıcılık (küçük c) olarak düşünülmektedir ve bu ayırma yetersiz kalmaktadır. Beghetto ve Kaufman, pro-c yi seçkin yaratıcılık ile eşlerken küçük yaratıcılığı 3 ayrı bölümde inceler: büyük c, küçük c ve mini c. Mini c okullarda öğretilmesi gereken yaratıcılığı kapsar. Her ne şekilde adlandırılırsa adlandırılınsın eğitimin yaratıcılık üzerine olumlu etkisi göz ardı edilemez.

Craft'ın (2005) öne sürdüğü gibi, yaratıcılık tek başına sanatın korunması değildir, ancak tüm okul derslerinde teşvik edilebilir. Yaratıcılığın örtük teorisini sanat olarak onaylamak, diğer bilgi alanları için yaratıcılığın potansiyelini küçümsemeye yol açan bir yanlış anlamadır. Yaratıcılık öğrenmeyi geliştirirken, tüm müfredat alanlarında teşvik edilmelidir (Ferrari ve diğerleri, 2009: 23).

1.3.1.1. Yaratıcılık Bileşenleri ve Eğitim

Rhodes (1961) yaratıcılığı sözcük anlamıyla ele alır. *“Yaratıcılık kelimesi, bir kişinin yeni bir kavram (ürün olan) ile iletişim kurduğu olguyu adlandıran bir isimdir. Zihinsel etkinlik (ya da zihinsel süreç) tanımında gizlidir ve elbette kimsenin boşlukta yaşayan veya çalışan bir kişiyi tasarlayamayacağı, düşünüldüğünde çevre terimlerinin de tanımında açık olarak bulunduğu anlamına gelir. Tanım, kavramın neyin ne kadar yeni olması gerektiği ile ilgili soruları ortaya çıkarmaktadır.”* (aktaran Min ve Gruszka, 2017: 54).

Rhodes 4P modeli olarak bilinen bu tanımına göre yaratıcılık; Kişilik (Person), Süreç (Process), Ürün (Product) ve Çevre (Press) bileşenleri ile tanımlanır. "Ürün", bir kişinin yeni ve uygun fikirler üretme yeteneği olarak tanımlanır. "Süreç" esas olarak yaratıcı düşüncenin zihinsel süreçlerini içerir, "Kişi", kişiliği yaratıcılıkla ilişkilendirir. "Çevre", bir bireyin yaratıcı performansını uyandıran ortamları ifade eder. (Chiu ve diğerleri, 2018: 3).

Runco (2004) için 4P yaklaşımının nispeten geniş bir fikir birliği kazanmış olduğu görülmektedir (aktaran Batey, 2012: 57).

Yaratıcılık modelinin eğitim, işletme, mühendislik ve diğerleri de dahil olmak üzere farklı alanlardaki pratik etkileri gözlenebilir (Min ve Gruszka, 2017: 52).

Onur ve Zorlu (2017) alan yazında yaratıcılık tanımına özgü yaklaşımları irdeledikleri araştırmalarında, yaratıcılık yaklaşımlarını Kişi, Ürün, Süreç bağlamında incelemişler ve tasarım sanat, yazın (edebiyat), psikoloji, eğitim gibi alanlarda farklı tanımlara yer vermişlerdir.

Araştırmalar aynı araştırmacının farklı yıllarda yaptıkları yaratıcılık tanımlarında yaratıcılığı ürün süreç kişi gibi ele aldıkları bağlama göre farklı yorumladıklarını göstermiştir. Örneğin Torrance, 1974 yılı tanımında yaratıcılığı kişi bağlamında düşünerek sorun çözme becerisi ve yetenekler dizisi olarak tanımlarken; 1968 yılı tanımında artistik, mekanik, teorik, şekillerde oluşabilecek bir eylem, süreç olarak düşünür. (Onur ve Zorlu, 2017: 1540-1543)

Yaratıcılık eğitiminde etkileşimi doğru kurmak için yaratıcılık bileşenlerinin doğru şekilde bir arada bulunması gereklidir. Yaratıcılık bileşenlerini eğitim alanında keskin çizgiler ile ayırmak olası değildir. Bu nedenle araştırmalar (Henriksen ve Misra, (2013); Aish, (2014); vd.) yaratıcılığın bir alanına (örneğin süreç) yoğunlaşırken diğer alanlardan (örneğin ürün) bağımsız olarak incelenemez. Araştırmalar sınırları belirgin keskin anlatımlarla Kişi ürün süreç çevre ayırımına yer vermemektedir.

1. Yaratıcı Kişilik (Öğretmen/Akademisyen-Öğrenci):

Rhodes (1961) yaratıcılık tanımında ilk "P" Kişi/kişiliktir. Öğretmen/Akademisyen ve öğrenci eğitime yönelik kişiliklerdir.

Yaratıcı öğrenme ve inovatif öğretimin ortaya çıkmasına, yaratıcılık ve inovasyonun kolaylaşmasına destek olan bileşenlerden biri kültürdür. Yaratıcı kültürün oluşumu konusunda öğretmenler ve öğrenciler için paylaşılan bir inancın olması gerekir. Bu inanç tüm eğitim paydaşları tarafından da tanınmalıdır. Asıl zorluk, okul değerleriyle (standartlaşma, itaat, uygunluk ve doğruluk gibi eğitime yansımaların) keskin bir karşıtlık içinde olan yaratıcılık ve inovasyonu (risk alma, kuralların ötesinde keşif, uygunsuzluk) karakterize eden değerlerde yatmaktadır (Ferrari ve diğerleri, 2009: 43).

Kurumsal kültür ve yaratıcı kültürün arasındaki farkı en aza indirmek ya da ortadan kaldırmak kurumsal liderlik ve dersin öğreticisi olarak akademisyenin sınıf ortamına yansıttığı liderlik ile ilgilidir.

Henriksen ve Misra, (2013) Öğretmenlerin yaratıcı düşünme becerilerini öğrenme öğretme sürecinde kullanılmasına yönelik olarak araştırmasında beş öneri sunar:

1. **Kişisel İlgi Alanlarının Öğretim İle İlişkilendirilmesi:** Öğretmenler bireysel, birbirinden farklı, ilgi, hobi gibi uğraş alanları derse yaratıcı ve inovatif bir düşünceyle aktarılmaktadır.
2. **Derslerin Gerçek Dünya İle İlişkilendirilmesi:** Öğretmenler “gerçek dünya” deneyimini yaratıcılığın kaynağı olarak görmelidir. Kişisel ve özgün deneyimler derslerle ilişkilendirilebilir.
3. **Yaratıcı Zihin Seti Yaratmak:** Yaratıcı bir öğretmen, Sınıfının ya da grubunun neyi nasıl öğrenebileceğini sorgular. Öğretmenlerin yeni fikirlerin peşinde açık görüşlü olmaları dünyayı nasıl gördükleri ve bunu yeni etkinliklere aktarabilecekleri bir iç görüye sahip olmaları etkili olabilir.
4. **İşbirliğinin Sağlanması:** Öğretimde yaratıcılık ihtiyacını tanıyan yöneticilerin, öğretmen işbirliğine zaman ayırmaları ve öğretmenlere meslektaşları ile paylaşmak için fiziksel ve değişmeceli olarak yer vermeleri önemlidir.
5. **Entelektüel Risk Almak:** Yeni fikirler ve yaklaşımlar denemeye ve başarısızlığa açık olmaya istekliydiler. Yeni şeyler denemek, eğitimcilerin yeni ve ilginç yaklaşımları öğretmeye ve hangi yeni yaklaşımların işe yaradığını bulmaya yardımcı olur (Henriksen ve Misra, 2013: 1-5).

Araştırmalarda yaratıcı becerileri geliştiren ya da kolaylaştıran bir dizi etkenin önemini destekleyecek kanıtlar bulunmuştur. Bu kanıtlar arasında: esneklik, zaman kaynakları, uygun materyallerin varlığı, sınıf/okul dışındaki etkinlikler, öğrencilere bir ölçüde özerklik, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki saygı, akran işbirliği, dış kurumlarla ortaklıklar, öğretmenlerin öğrencilerin ihtiyaçları ve kuralcı olmayan planlama gibi değişkenler yer alır. (Min ve Gruszka, 2017: 64).

Öğrenciler yaratıcı yollarla gerçekleştirebilmek için belirli tutum, yetenek ve bilgi geliştirebilirler. Öğretmenlerin, okullarda yaratıcılık ve yenilikçilik savunucuları ve uygulayıcıları olmak için bireysel becerilerini deneyimlerini ve uzmanlıklarını genişletmeleri gerekecektir. Tüm süreçlerin bir değerlendirme ile sonuçlanması gerekmektedir. Yaratıcı öğrenme için bir değerlendirmenin; öğrencilerin öğrenme düzeylerini, öğrenme kalitelerini artırmalarına yardımcı olacağı belirtilmiştir (Ferrari ve diğerleri, 2009: 42-44).

2.Yaratıcı Süreç (Öğretme-Öğrenme)

Yaratıcılık bağlamında deha ve zekâ arasındaki ilişkinin incelendiği ilk araştırmalarda “*dehanın yüksek düzeyde zekâyla aynı şey olmadığı*” kanıtlarla ortaya konmuştur: *yaratıcı olanlar ile olmayanların büyüdüğündeki başarı durumuna baktığımızda IQ(intelligence quotient) puanları arasında anlamlı farklılıklar yoktur. “Fazlasıyla yaratıcı olanlar olmayanlardan daha zeki değildir”* (Andreasen, 2017: 16-17; Kaku, 2016 b: 160). Öyleyse yaratıcılık, geliştirilebilir ve öğrenilebilir bir olgudur. Öğrenebilir yaratıcı sınıfı, Beghetto ve Kaufman mini c sınıfı olarak sınıflandırmaktadır.

Torrance testlerinde yüksek puan alan kişiler, yüksek düzeyde (büyük c) yaratıcı değillerdir. Yaratıcı (küçük-c) olarak düşünülebilirler. Ancak öğrencilerin yeni bir kavram öğrendikçe ya da yeni bir eğretilene yaptıkça yaşadıkları yaratıcı anlayışlar, ayrı bir sınıflandırma ve bakış gerektirir: Mini-c sınıflaması öğrenme sürecinin doğasında var olan yaratıcılığı kapsar. Okullar ve sınıflar gibi günlük ortamlarda işyeri ev ve sosyal ortamlar yaratıcılığı tanımlamanın ve beslemenin önemine işaret eder (Beghetto ve Kaufman, 2009: 3-10).

Yaratıcılık bileşenlerinin doğru işletilmesi, bir araya getirilen kişi/ürün/süreç/çevrenin birbirini doğru yönde desteklemesi beklenir. Öğretim bağlamında bileşenlerde sürecin önemli olduğu ve süreçte öğretmen/akademisyenin

belirleyici olduğu düşünölmelidir. Öğrenilebilen bir yaratıcılıkta, okul ya da üniversite de çevrenin yeterince sağlanması yeterli olamayacaktır. Yaratıcı ya da yaratıcı sayılabilir öğrenciden yaratıcı çıktılarının alınması için öğretmen/akademisyenin başarısı gerekmektedir.

Aktif öğrenme, yalnızca öğrenme sürecinde değil aynı zamanda öğrenmeye önderlik eden öğrenenleri motive edecek materyaller hazırlayabilen yaratıcılara gereksinim duymaktadır. Öğrenci merkezli eğitim ise öğrencilerin bireysel gereksinimlerine göre öğretim programını yeniden düzenleyebilecek öğretmenlere ihtiyaç duymaktadır. Burada öğretmenin/akademisyenin bireysel yaratıcılığı öğrenme sürecinde, performansında ve günlük yaşamındaki etkinliklerinde görölebilir. Yaratıcı bir eğitim sürecinde yaratıcılığı geliştiren yöntem ve tekniklerdir. Yaratıcı bilişsel yaklaşım yaratıcılık tekniklerinin ve yaratıcılığa dayalı düşünme stratejilerinin kullanımı üzerine yoğunlaşmakta ve çalışmaktadır (Keleşoğlu 2017: 40).

Yaratıcılık öğretiminde kullanılan birçok yöntem vardır (C.T. 2018). Araştırma kapsamında burada bazılarına yer verilmiştir.

a) SCAMPER /SCAMPERR

Teknik ismini ilk harflerinden alır. Yeni ürüne özgü yapılabilecekleri içeren bir kontrol listesidir. Ortaya konan şeye teknik aşğıdaki durumları işletmeyi gerektirir:

S: Substitute (Yerine koy)

C: Combine (Birleştire)

A: Adapt (Ekle)

M: Modify **or** Magnify (Değiştir, abartılı duruma getir)

P: Put it some other use (Başka kullanım alanlarını belirle)

E: Eliminate something (Bazı şeyleri çıkart/eksilt)

R: Reverse **or** rearrange (Tersine çevir ya da tekrar düzenle)

b) Beyin Fırtınası

1. Toplantı düzenleyin (genellikle 4-8 kişi)
2. Problemi açık ve net bir şekilde tanımlayın ve pc, ekran, tahta vb. kullanarak bir biçimde yazın.
3. Problemin anlaşıldığından emin olun

4. Temel kuralları gözden geçirin
5. Fikirleri eleştirmekten kaçının, yargılamayı askıya alın. Tüm fikirler onaylayın. Sınır ya da sayı ile fikirleri kısıtlamayın, Fikirleri sansürlemeyin, Tüm fikirleri dinleyin ve varsa kalanları, diğerlerini sıralayın ve sürecin akışını sağlayın
6. Kurallara uyun, Tüm düşüncelerin yazımını gerekirse yardım alarak sağlayın.
7. Fikir üretin yapılandırarak ya da yapılandırma olmaksızın düşünceleri netleştirin.
8. Seansı netleştirin ve sonuçlandırın.(Özdeş olan fikirler birleştirilebilir, diğerleri korunmalıdır. Hangi fikirlerin daha ileriye bakılması gerektiği veya bir sonraki eylem ve zaman çizelgesinin ne olduğu konusunda fikir birliği sağlamak yararlıdır.

c) Zihin Haritası

Zihin haritası oluşturmak için

- Geniş bir kâğıda yerleştirin ve sayfanın ortasındaki genel tema için kısa bir başlık yazın.
- Her büyük alt konu veya malzeme kümesi için, ana temadan yeni bir ana dal başlatın ve etiketleyin.
- Her alt konu veya alt kümelenme, uygun ana dallara bağlı bir alt şube oluşturur.
- Daha iyi alt dallar için bu yolda devam edin.

Bir maddeyi birden fazla yere koymak, onu başka nesnelere çapraz bağlamak veya farklı dallardaki öğeler arasındaki ilişkileri göstermek uygun olabilir. Renk kodlama, yazı tipi vb. Yapabilir. Alternatif olarak, yazı yerine çizimleri, diyagramı hayata geçirmeye yardımcı olabilir.

d) Beyin Yazımı (6, 5, 3)

Her kişinin boş bir çalışma sayfası vardır Sayfanın üzerine sorun yazılır, ardından 6 kişi 5 dakikada 3 düşünce üretir bunu 6-10 kelime ile yazar ve kâğıdını sağındakine iletir.

e) Yeniden Değerleme

Bu yöntem, SWOT Analizi değerlendirmelerini yeniden değerlendirmede çok yararlı olabilir

- Üzerinde çalışmak istediğiniz bir meseleyi veya konuyu tanımak
Örneğin Okulumuzu nasıl geliştirebiliriz?
- Size ilginç veya ilgili olarak rastladığınız iki kutuplu kavramlardan sadece birini seçin.
- Her birine ilişkin firma örneklerini ilgilendiğiniz alandan tanımlayın
Örneğin “Bir süredir öğretim yöntemlerini değiştirmedik”
Her örneği yeniden örnekleme deneyin, böylece değerlendirmeniz tersine çevrilir, ancak örnek olarak doğrulanmış olur
- Her iki değerlendirme de doğru olduğundan, herhangi bir zamanda odaklanmayı seçebilirsiniz. Alternatif değerlendirmelerin ciddiye alınmasının sonuçları nelerdir?
- Tekrar 3. adıma dönün,

Burada yer verilen 5 teknik dışında Yaratıcı problem çözme algoritması, alternatif senaryolar, özellik listeleme, geriye doğru planlama, hata listeleme, nedensel haritalama, çelişki analizi, karar semineri, diyalektik yaklaşımlar, hedef oryantasyonu, eşleştirilmiş karşılaştırma, üretken düşünme modeli, rastgele uyaranlar, ilişkisel kelimeler, altı düşünme şapkası, kartopu tekniği, öykü yazımı, TRIZ gibi çok sayıda yaratıcı düşünme tekniği bulunmaktadır.

Eleştirel-yaratıcı düşüncenin yetiştirilmesi, iletişim ve işbirliği becerilerinin geliştirilmesi gibi, eğitim ve öğretim ile ilgili uygun formlar ve teknikler, eğitimin istenen bireysel ve sosyal hedeflerinin daha fazlasına ulaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle bir eğitimin, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılaması gereken programların, geliştirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin de bu sürece aktif olarak katılmalarına izin verilmelidir. (Vathi ve diğerleri, 2018: 82).

3.Yaratıcı Ürün/Çıktı (Ölçülen Düşünce) Sağduyu açısından bakıldığında, yaratıcılık ürüne aittir; birine “yaratıcılık nedir?” diye sorulursa, içgüdüsel yanıt: “yaratıcı ürün” olarak verilir. Yaratıcı kişiler ürünle ilişkilendirildiklerinde yaratıcı sayılırlar. Bu nedenle, yaratıcı çıktılar genellikle bağımlı değişkenler (yaratıcılık ölçüleri) olarak ele alınırken kişinin, sürecin veya çevrenin özellikleri genellikle

bağımsız değişkenler (yaratıcı ürünlerin, üzerindeki etkilerini temsil etmesi) olarak kabul edilir (Min ve Gruszka, 2017: 54).

Zor veriler nesnel değerlendirilebilir ya da öznel olarak kişi kendi kendini değerlendirebilir. Araştırmalar yenilikçi ürünler için verilen patent sayısı gibi bireye dönük ya da bir takımın algılanan yaratıcılığının üyeler tarafından toplu derecelendirmeleri olarak bir kümeye yönelik olabilir. Yaratıcılık ile ilgili ölçüm yaklaşımı, yaratıcılığın nasıl değerlendirileceğiyle ilgilidir (Batey, 2012: 60).

Yaratıcılığın ölçülmesi, ürün bağlamında yürütülen etkinlik ya da eğitimin sonunda yaratıcı bir çıktıya ulaşması, ürün ortaya konması ile sağlanabilir. Ancak ürünün değerlendirilmesinin ve yaratıcı olarak adlandırılması adına, ölçülmesi kesin olarak ortaya konmuş değildir.

Yaratıcı ürünlerin güvenilir bir şekilde değerlendirilebilmesi için kaç kriter gerektiğine dair tartışmalar sürmektedir. (Min ve Gruszka, 2017: 55). Yaratıcı yaklaşımların ve teorilerin çokluğu ve çeşitliliği hem cesaret vericidir, hem de çeşitliliğin, araştırma sonuçlarını sentezlemeyi zorlaştırması bağlamında yıpratıcı ve cesaret kırıcıdır (Batey, 2012: 55).

Sternberg ve Lubart, (1999) günümüzde, hem araştırmacılar hem de uygulayıcılar, yaratıcı ürünün hem yeni hem de yararlı olması gerektiği görüşünü yaygın olarak kabul etmektedir. Simonton (2012) buna bir üçüncüyü ekler: “sürpriz” Ayrıca yaratıcılığı ölçmek için geçerlilik ve güvenilirliği ortaya konmuş ölçme araçları bulunmaktadır. Örneğin: (i) Yaratıcı ürün analiz modeli (CPAM) (Besemer ve O’Quin 1999), (ii) Yaratıcı çözüm tanı ölçeği (Cromptley ve diğerleri, 2011), (iii) Uzlaşma Değerlendirme Tekniği – CAT (Concensual Assessment Technique) Amabile (1990).

Değerlendirmeler, ölçme araçlarının kendi öznel kriterlerini, herhangi bir açıklama ile ya da açıklama gerektirmeksizin kullanılır olduğu yönündedir. Örneğin CAT birçok yönden doğrulanmıştır. (Min ve Gruszka, 2017: 55).

4.Yaratıcı Çevre (Okul/Üniversite):

Yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesi eğitim ortamının gelişimine bağlıdır ve yaratıcı çevre olarak sınıflar genellikle yaratıcılığı geliştiren yerler olarak görülmemektedir (Aish, 2014: 137).

Yaratıcılık üzerine yapılan araştırmaların çoğu bireysel yaratıcılık ya da psikolojik, psikometrik ya da kişilik yaklaşımlarına odaklanmıştır. Sınıflarda yaratıcılık konusunda nispeten az sayıda araştırma yapılmıştır Eğitim alanı, özellikle XXI. yüzyılda teknoloji bakımından zengin bağlamlar için yaratıcı eğitim pratiğinin ve politikasının uygulamalarını ve mantığını dikkate almalıdır (Henriksen ve diğerleri, 2016: 27).

“Yaratıcılığa gösterilen ilgi her gün artmasına karşın, yaratıcılık öğretiminin ve günümüz sınıf ortamlarında yaratıcılığın nasıl destekleneceği ya da geliştireceği konusunda bilgimiz yetersiz. Amerika’da Öğretmenlerin üzerindeki sınav odaklı baskı azalsa bile yaratıcılığın sınıf ortamına ve öğretmen pratiğine nasıl aktarılması gerektiği devam eden bir sorudur” (Henriksen ve Misra, 2013: 1).

Her ekosistemin kendi zorluğu bulunmaktadır. Yaratıcı insanlar kaynakların kullanımını ve şehirlerin inşası yoluyla uyarlanabilir tedbirler geliştirmektedir. (Dlouhy, 2012: 30).

Okullar da öğretmenlerin Üniversitelerde akademisyenlerin yaratıcı ve inovatif olmak için kurumsal desteğe ihtiyaçları vardır (Ferrari ve diğerleri, 2009: 42). Harrigton’a göre Yaratıcı birey içinde çalıştığı ekosistemi hem etkiler hem de ekosistemden etkilenir (aktaran Dlouhy, 2012: 30).

Florida, yaratıcı bir çağda yaşandığını belirtir. Üniversite, yaratıcı ekonomi için basit görüşlü görünümünden çok daha önemlidir. İktisatçılarda geleneksel görüş, üniversitenin bir inovasyon üreticisi olduğudur: Yeni icatlara yol açan, yeni fikirlere yol açar; bu da ya mevcut şirketlerin verimliliğinde artışa ya da daha iyisi, yan ürünlerin yaratılmasına yol açar. (Florida, 2006: 25).

Lisans ve yüksek lisans eğitimi veren üniversitelerin en temel işlevleri yetenek yaratmak, insanları birbirine bağlamak ve yetenek havuzuna eklemektir. Üniversitelerin bulunduğu şehirler insanları ve yetenekleri çeker. Ekonomik bir büyüme için yalnızca teknoloji yeterli değildir. Teknolojiyi yaşatacak yaratıcı beyinlere gereksinim vardır. Teknoloji ve yaratıcı yetenek üreten şehirler, üniversiteler hoşgörülü değilse eko-sistem çöker. Yaratıcı yetenek bir stok değildir, akıştır. Yer değiştirebilir (Florida, 2003: 10-11; Florida, 2006: 26-27).

Üniversiteler yaratıcı yeteneğin oluşumuna katkı sağlarken bölgesel kalkınmanın büyümenin ve yaratıcı sermayenin dengesini sağlayan belirleyicilerden birdir.

İnovatif öğretim ve yaratıcı öğrenme için teknoloji ve araçlar çoklu bileşenlerdendir. Teknoloji ve araçlar bilgi yaratma ve anlam üretmenin yeni yollarını oluştururlar için birçok yoldan faydalanabilirler. Böylelikle Teknolojiler değişim için büyük fırsatlar sunuyor (Ferrari ve diğerleri, 2009: 46).

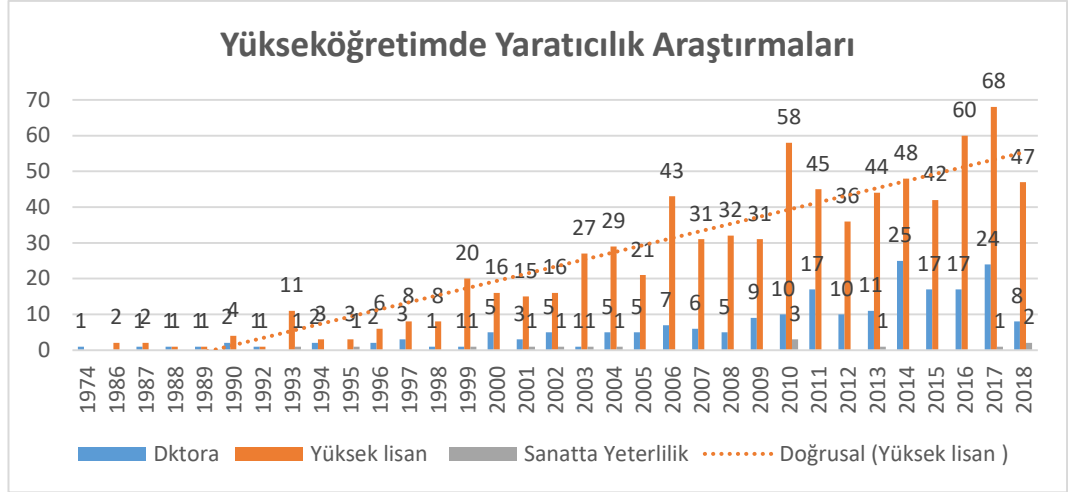
Üniversiteler ve şehirleri kurdukları yetenek havuzunu hoşgörü ile yaşatmalıdır. Beceri ve yaratıcı yeteneğin dağılımı, düzensiz konumun ve becerilerin coğrafi olarak harekete geçirilmesi için, üniversitelerin, olanakların çeşitliliğinin ve yerlerin diğer özelliklerinin rolüne odaklanmalıdır (Mellander ve Florida, 2012). Mesleki beceriler ve eğitim, bölgesel beceriler için belirleyici bir öğedir bu bağlamda yaratıcı sınıf, insan sermayesi kadar önemlidir (Florida ve diğerleri, 2008: 646).

İş dünyasında inovasyon ile ilgili olarak inovasyon ve girişimcilik haftası, başarısızlık zirveleri vb. etkinlikler yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminin ne derece önemli olduğunu vurgulamaktadır.

1.3.1.2. Yükseköğretimde Yaratıcılık/Yaratıcı Düşünme Becerisi ile İlgili Araştırmalar

İşletme eğitiminde yaratıcılık ve yaratıcı düşünme ile ilgili yapılan yükseköğretim araştırmaları aşağıda açıklanmıştır.

Yükseköğretimde işletme eğitiminde yaratıcılık ve inovasyon ile ilgili yurt içinde yapılan tezleri incelemek için öncelikle YÖK tez tarama sayfasında inceleme yapılmıştır. 2018 Kasım ayında yapılan incelemede doktora sanatta yeterlilik ve yüksek lisans araştırmalarında toplam araştırma sayıları incelenmiştir. “Yaratıcı düşünme” 101, “yaratıcılık” 336, “yaratıcı” sözcüğü 999 araştırma kaydı göstermiştir. “Yaratıcı” sözcüğü incelemesi araştırmaya temel alınmıştır. Araştırmaların yıllara göre dağılımı Şekil 5 ile sunulmuştur.

Şekil 5: Yükseköğretimde Yaratıcılık Araştırmalarının Sayısal Karşılaştırması 1974-2018 (Doktora, Sanatta Yeterlilik, Yüksek Lisans)

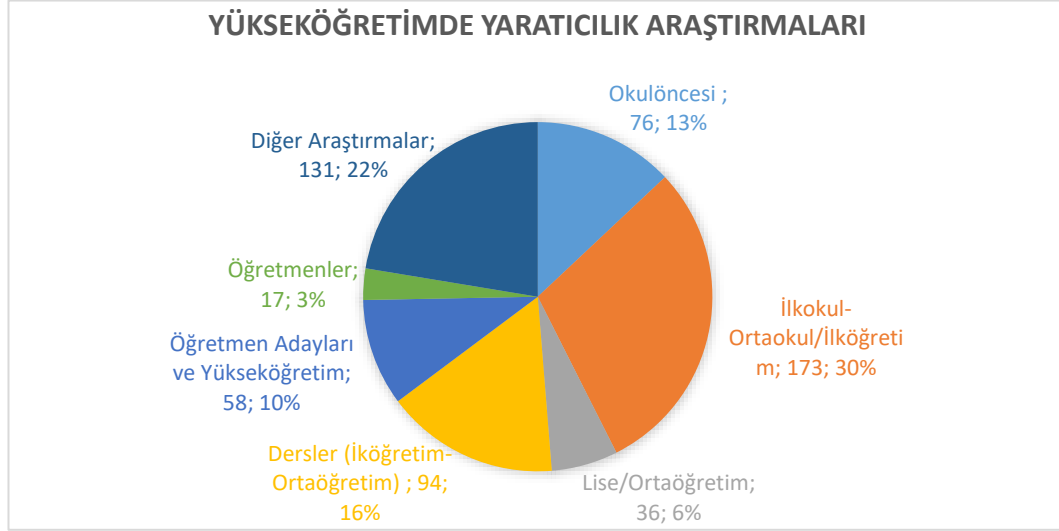
Türkiye’de YÖK tez tarama sayfasında özetinde “yaratıcı” kavramı geçen 200 doktora, 13 sanatta yeterlilik, 779 yüksek lisans olmak üzere, 1974 ve 2018 yılları arasında, toplam 999 araştırma bulunmaktadır. Alanlara göre yapılan ayrıntılı inceleme de eğitim öğretim araştırmalarını işletme araştırmalarının izlediği görülmektedir (Tablo 1).

Yaratıcılık Araştırmalarının Alanlara Göre Dağılımı				
	Doktora	Sanatta Yeterlilik	Yüksek Lisans	Toplam
Eğitim Öğretim	132	1	465	598
İşletme	31		80	111
Sanat	7	7	57	71
Psikoloji	2		30	32
Ekonomi	5	2	21	28
Reklamcılık	4		20	24
Edebiyat	2		20	22
Mimarlık	3		17	20
Müzik	2		14	16
Mühendislik	2	1	11	14
Şehircilik ve Bölge Planlama	1		8	9
Hemşirelik	3		6	9
Spor	3		6	9
Diğer Alanlar (Fizik Kimya Truzim Matematik vb)	3	2	31	36
Toplam	200	13	786	999

Tablo 1: Yükseköğretimde Yaratıcılık Araştırmalarının Alanlara Göre Kümelenmesi 1974-2018 (Doktora, Sanatta Yeterlilik, Yüksek Lisans)

Eğitim ğretim araştırmalarında 598 araştırmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmalar öğrenim dzeyelelerine göre sınıflandırılarak Şekil 6 ile sunulmuştur.

Şekil 6: Eğitim-ğretim Alanında Yaraticılık Araştırmalarının Konulara Göre Kümelenmesi (Doktora ve Yüksek Lisans)

Şekil 6 da diğer araştırmalarda üstün yetenekli çocukların eğitimi, yaratıcı düşünme ve problem çözme, yaratıcı drama gibi konularda yapılmış araştırmalar bulunmaktadır. Yükseköğretimde toplam 58 araştırmaya ulaşılmıştır; 37 araştırmanın aday öğretmenlerin yaratıcılık dzeyeleri, yaratıcı düşünme becerileri farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Kalan 21 araştırmada inovasyon ile ilgili üç araştırma bulunmaktadır. Yedi araştırma erişime kapalıdır. Diğer 11 araştırma aşağıda kısaca açıklanmıştır:

Güleç (2017) "Keman almada doğaçlama çalışmalarının öğrencilerin müzikal yaratıcılık ve keman alma performansları üzerindeki etkileri (Buca Eğitim Fakültesi rneği)" başlıklı doktora tezinde bireysel çalgı eğitimi adı altında uygulanan derslerin, planlı doğaçlama etkinlikleri dahil edilerek, eğitim süreci sonunda öğrencilerin müzikal yaratıcılık ve keman alma performansları üzerinde fark oluşturup oluşturmadığını incelemeyi amaçlar. Sekiz deney kümesi ve sekiz kontrol kümesi ile 16 müzik eğitimi anabilim dalı ğrencisi ile çalışılmıştır. Araştırmada "Sesler ve Sözcüklerle Yaratıcı Düşünme" testi, "Bireysel algı Eğitimi Keman Dersi Performans lme Aracı" kullanılmıştır. 12 haftalık eğitimde doğaçlama

çalışmalara katılan deney grubu keman öğrencilerinin tümünün müzikal yaratıcılık düzeylerinde eğitim süreci sonunda gelişme görüldüğü ulaşılan sonuçlardan biridir.

Rızvanoğlu (2016) “Üniversiteler için Arapça yaratıcı yazma: Öğretim programı ve atölye tasarımları” başlıklı doktora tezinde yabancı dil öğretiminde yaratıcı yazma becerileri incelenmiştir. Yaratıcı yazma becerileri yabancı dil öğretimi, yaratıcı drama ve Arapça ile ilişkilendirildiği çalışmada 11 ayrı üniversitenin Arapça öğretim programı incelenmiş ve ilgili derslerin öğretim elemanlarıyla görüşme yapılmıştır. Araştırmada yaratıcı yazma öğretim programına olan gereklilik ile sonuçlanmıştır.

Türkmen (2014) “Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve yaratıcılık düzeylerinin karşılaştırılması” başlıklı yüksek lisans tezinde öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve yaratıcılık düzeyleri farklı değişkenler (program, sınıf düzeyleri, cinsiyetleri vd.) açısında incelenmiş ve değişkenleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği ve (CCTDI) "Ne Kadar Yaratıcısınız?" ölçeği ile yürütölen araştırmada Erciyes Üniversitesi eğitim fakültesi evreninde seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen 490 eğitim fakültesi öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yaratıcı düşünme eğilimi ile eleştirel düşünme eğilimi arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur

Aydeniz (2012) “Yaratıcı drama yönteminin üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına ve Fransızca konuşmaya yönelik tutumlarına etkisi” başlıklı yüksek lisans tezinde yaratıcı drama yönteminin öğretmen adaylarının Fransızca akademik başarılarına ve Fransızca konuşmaya yönelik tutumlarına etkisi incelenmiştir. Devlet üniversitesinde, Fransızca hazırlık sınıfı öğrencileri ile üç hafta sürecinde uygun örnekleme tekniğiyle 15 kontrol, 16 deney kümesi ile araştırma yürütölmüştür. t-Testi ve Anova testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin Fransızca öğrenme başarılarına olumlu yönde etkisi olduğu vurgulanmıştır.

Temizkalp (2010) “Öğretmen adaylarının yaratıcılık düzeyleri” başlıklı yüksek lisans tezinde Öğretmen adaylarının yaratıcılık düzeylerini; öğrencilerin cinsiyeti, öğrenim gördükleri bölüm, üniversiteye giriş puan türü ve en uzun süre yaşadıkları yer değişkenlerine bağlı olarak incelemektir. Araştırmada, Torrance Yaratıcı

Düşünce Testi Şekilsel A Formu uygulanmıştır. Araştırmada Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde öğrenim gören son sınıf öğrencilerin seçilen 300 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Bulgular t-testi ve Anova ile karşılaştırılmıştır. Araştırma da öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile öğrenim gördükleri bölüm ve üniversiteye giriş puan türü arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Atan (2007) “Resim-iş öğretmeni yetiştirmede yaratıcı drama yönteminin grafik tasarımı derslerinde kullanılmasının erişimi, tutum ve kalıcılığa etkisi (Selçuk Üniversitesi örneği)” başlıklı doktora çalışmasında resim-iş öğretmeni yetiştirmede yaratıcı drama yönteminin grafik tasarımı derslerinde kullanılmasının erişimi, tutum, kalıcılık ve uygulama boyutuna etkisi ile öğrencilerin uygulanan öğretim yöntemine ilişkin görüşlerini tespit etmektedir. Rastgele seçim yoluyla oluşturulan örneklem kümeyi Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-iş Eğitimi A.B.D. öğrencileri oluşturmaktadır. Karma desen ile yürütülen araştırmada veriler, öntest-sontest ve öğrenci tasarım ürünleri değerlendirme formu ve görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda grafik tasarımı dersinin, yaratıcı drama etkinlikleri kapsamında öğretiminin yapılmasına ve yapılacak yeni araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Kaynak (2006) “Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri ile Mimarlık Fakültesi öğrencilerinin yaratıcı yetenek düzeyleri açısından karşılaştırılması” başlıklı yüksek lisans araştırmasında Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri ile Mimarlık Fakültesi öğrencilerinin yaratıcılık düzeyleri değerlendirilmiştir. Torrance Yaratıcı Düşünme Testi ile yürütülen araştırma, Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ve Mimarlık Fakültesi öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Araştırma Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin, Mimarlık Fakültesi öğrencilerine göre yaratıcı yetenek düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Gülel (2006) “Sınıf öğretmeni adaylarının yaratıcılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Pamukkale Üniversitesi örneği)” başlıklı yüksek lisans tezinde sınıf öğretmeni adaylarının kendi algılarına göre yaratıcılık düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla Pamukkale Üniversitesi 109 sınıf öğretmenliği öğrencisine “Ne kadar yaratıcısınız?” ölçeği uygulanmıştır. T-testi ve tek yönlü

varyans analizi ile gerçekleştirilen analizler sonucunda üniversite akademik başarı algılarına göre yaratıcılık düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur

Türkiye de özetinde “yaratıcı” kavramı bulunan ve hem eğitim öğretim hem de işletme alanlarında kayıtlı bulunan üç yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Araştırmalardan ikisine ulaşılmıştır.

Elçil 2004 “Eğitim kurumlarında toplam kalite yönetimine yaratıcı yaklaşım ve iletişimin bu yaratım sürecine etkisi (Mükemmellik modeli'nin yaratıcılık ve iletişim boyutunda değerlendirilmesi)” başlıklı yüksek lisans tezinde, kaliteli toplum hedefine ulaşma sürecinde, bireylerde temel eğitimden başlayarak kalite bilincini ve farkındalığını geliştirmeyi amaçlayan bir öneri çalışması yürütmüştür. Araştırmada Toplam Kalite Yönetimi (TKY) yaratıcı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu amaçla Yapılan çalışmada bilginin paylaşıldığı eğitim kurumlarında; Toplam Kalite Yönetimi'ni anlama ve gerçekleştirmede bireylerdeki yaratıcılık potansiyelinin ortaya çıkarılmasının olumlu katkıları olacağına dikkat çekilmektedir.

Taş (1999) “Yaratıcı örgüt kültürü ve yönetim” başlıklı yüksek lisans tezinde yöneticinin yönetsel süreçlerdeki yeterliğinin yaratıcı örgüt kültürünün oluşumuna etkileri araştırılmaktadır. Betimsel olarak yürütülen araştırmada bilinçli olarak bireysel ve örgütsel amaçlara yöneltilirse, örgütte yaratıcı bir kültürün oluşma olasılığı yükseleceği vurgulanmıştır.

İşletme alanında yapılan araştırmalarda örgütsel yaratıcılık, liderlik, yenilik yönetimi araştırmaları bulunmaktadır.

Öğrünç (2018) “Akademik personelin liderlik tarzı algısının örgütsel değişim ve yaratıcılık üzerine etkisi: Bir alan araştırması” başlıklı yüksek lisans tezinde 2006 yılı sonrasında Batı Karadeniz Bölgesinde kurulan üniversitelerin İİBF, İşletme Fakültesi ve Meslek Yüksekokulları bünyesinde yer alan iktisadi programlarda görev yapan akademik personelin liderlik tarzı algısının örgütsel değişim ve yaratıcılık üzerine etkisi araştırılmıştır, ve dört üniversitede çalışan 146 akademisyen üzerinde anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda dönüştürücü liderliğin değerlendirme, uygulama ve engelleme boyutları, iş gördürücü liderliğin, değerlendirme, uygulama ve engelleme boyutları ve serbest bırakıcı liderliğin ise değerlendirme ve engelleme boyutları üzerinde anlamlı bir etki vardır.

Gürbüz (2004) “Yaratıcılık ve Yenilik (Dünya’daki ve Türkiye’deki Gelişmeler)” başlıklı yüksek lisans tezinde “yaratıcılık” ve “inovasyon” kavramlarını analiz etmeye ve bu kavramlar arasındaki ilişkiyi, çözüm önerilerini sunmuştur. İnovatif faaliyetlerin genelde imalat sanayinde toplandığı, büyük firmaların küçük firmalara göre daha inovatif oldukları, Türkiye’de de benzer bir durum yaşandığı ancak oransal olarak birçok ülkenin gerisinde olduğu, Ar-Ge harcamalarının oranının düşük olduğu sonuçlarına yer verilmiştir.

1.3.2. İnovasyon Eğitimi

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitimini belirgin çizgilerle birbirinden ayrılmaz niteliktedir. Kavramların birbiri ile ilişkisi nedeniyle yaratıcılık eğitimi ve yaratıcı düşünme becerisinin gelişimi inovasyonun gelişimini ve inovasyon eğitimini kapsadığı söylenebilir.

Burada, yaratıcı düşünme eğitiminde incelenen başlıklara ek olarak öğretim programı ve öğretim biçimi başlıkları incelenmiştir.

“Yaratıcılığın gerçekleşmesi için birden fazla/çoklu bileşenlerin bir araya gelmesi gerekmektedir” (Sternberg ve Lubart, 1999: 10).

Sternberg ve Loubart (1999) öncül kaynak olarak gösterdiği birçok araştırma yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminde çoklu bileşenlere işaret etmektedir. Ferrari ve arkadaşlarının çoklu bileşenler olarak Değerlendirme; Kültür; Müfredat; Bireysel Yetenekler; Öğretme ve Öğrenme Formatı; Öğretmenler; Teknoloji; Araçlar olarak sekiz öneri sunar. Bu sekiz küme araştırma kapsamında da yaratıcılığın kişi ürün süreç ve çevre bileşenleri kapsamında incelenebilir.

Öğrencilere bilişsel ve yaratıcı potansiyellerini geliştirme şanslarını sunmak okul müfredatının tasarımında bir öncelik olmalıdır. Bir müfredat öğrencilerin bilgi alanlarının erişilebilir kılınması biçimidir nasıl bir gelecek istendiğinin ve nasıl bir gelecek öngörüldüğünü ortaya koyarken toplumun vizyonunu ortaya koyar (Ferrari ve diğerleri, 2009: 23).

Ferrari ve diğerleri (2009) araştırmasından hareketle eğitim bir toplum ve bir kültür tasarımı sürecidir. Eğitimin her kademesinde ve yükseköğretimde özellikle de iş dünyası ve ekonomiyi yakından ilgilendiren işletme bölümlerinde eğitim

tasarımlarının nasıl bir gelecek istendiğiyle yakından ilgisi vardır. Yükseköğretim işletme lisans programları mezunlarını kendilerini bekleyen koşullara uygun bir eğitim almış olmaları, yükseköğretim sonrası gösterdikleri performansla yakından ilgilidir.

Türkiye’de eğitimde inovasyon uygulamaların özellikle eğitim programlarının geliştirilmesi boyutunda 2004 yılından itibaren gerçekleştiği görülmektedir. Merkezi olarak geliştirilen öğretim programlarının okullarda ne kadar etkili olabildiğine ilişkin soru işaretleri bulunmaktadır. Bu durum inovasyon kaynaklarının sorgulanması gereğini göstermektedir (Keleşoğlu, 2017: 56).

Bir müfredatın, ebeveynleri de kapsayan ve çeşitli paydaşları içeren bir siyasi eylem olduğu söylenebilir. Bu nedenle, müfredatta neyin ekleneceğine ilişkin seçenekler yalnızca öğrencilere değil, aynı zamanda farklı paydaşların taleplerini de karşılamalıdır (Ferrari ve diğerleri, 2009: 23).

ÖĞRETİM PROGRAMI	
Farklı bilgi alanlarını dengeleyin	Temel konular için aynı önemi verin. Tüm konularda (sadece "sanat" değil) yaratıcı öğrenmeyi hitap edin. Konuların yanı sıra becerileri öğretin. Müfredatlar arası çalışmalara izin ver.
Rekabet müfredatı talebini önlemek	Yoğun bir programda ek bir görev yapmadan yaratıcılığa duyulan ihtiyacın vurgulanması, zamanın sağlanmasıdır.
Müfredat boyunca yaratıcılık	Yaratıcılık sadece ilkökul için değil. Yaratıcılık çerçevesi ve kavramsallaştırması ilkökoldan orta öğretim müfredatına uyumlu olacaktır.
Yönerge ve özgürlük arasında denge	Yönerge bir müfredat yaratıcılığı engeller. Çok fazla bilgi / bilgi birikimiyle müfredatın aşırı yüklenmesi, stresli ve sıkı zaman çizelgelerine ve bir ön formata yol açar.
Öğrencilerin ilgilerini ele almak	Motivasyon yaratıcılık için ana tetikleyicidir. Öğrenciler, yaptıkları şeyin önemini gördüklerinde ve faaliyet veya görevle içsel olarak ilgilendiklerinde en iyi şekilde öğrenirler. Diğer şeylerin yanı sıra, öğrencilerin ilgi alanlarını da göz önünde bulundurmamak için yaratıcılık gereksinimlerini teşvik eden iyi bir müfredat.

Tablo 2: Çoklu Bileşenlerde Öğretim Programı.

(Ferrari ve diğerleri, 2009: 44)

Yaratıcı öğrenmeyi ve inovatif öğretimi teşvik etmek için, müfredatların yeniden dengelemenin önemli bir faktör olduğu ve eksiksiz bir gelişmeden geçmesi gerekmektedir. Araştırmalar müfredatın geliştirilmesi için çeşitli yönleri ortaya koymaktadır (Tablo 2). Bunlar, (i) Farklı eğitim alanları arasındaki denge; (ii) Müfredat boyunca denge (okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar); (iii)

Yönergeler (hedefler) arasındaki denge ve açıklık (iv) Öğrencilerin menfaatleri ile diğer eğitimsel paydaşların gündemleri arasındaki denge (Ferrari ve diğerleri, 2009: 44-45).

İçeriğin ve bakış açısının değişmesi pedagojide bir değişikliği de gerektirir. Mevcut eğitim sistemleri mevcut ve gelecekteki öğrenciler için uygun yeni yöntemleri benimser nitelikte olmalıdır. Buna paralel olarak, yaratıcılığın geliştirilmesi, aktif bir öğrenme yöntemi ve dolayısıyla öğretmenin bir öğretici ve destekçisi olduğu ve öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerine sahiplenme yetkisine sahip olduğu yeni bir öğretim biçimi. (Tablo:3) gerektirir (Ferrari ve diğerleri, 2009: 45).

ÖĞRETİM VE ÖĞRENME BİÇİMİ	
Yaratıcılık için öğretim	Öğretmenler öğrencilere yaratıcılığa değer verdiklerini söylemelidir. Yaratıcılığı açıkça ifade etmek öğrencilerin öğretmeye olan desteğidir.
Bilginin birlikte üretimi	Demokratik sınıf, herkesin düşüncesini rahatlıkla söylediği yer. Öğrencilerin anlam üretiminde ve müzakerelerinde aktif bir rolü vardır. Fikirleri açıktır. Böylece öğrenme, bilgi birliktelik ile oluşacaktır.
Olumlu katılım	Görevlere bağlılığı teşvik etmek, Katılımda oluşan kaygıyı tolere eder.
Öğrencilerin değişen ihtiyaçlarına format hazırlama	Bugünün öğrencileri farklı bir şekilde öğrenirler teknoloji ile çevrelenen dünyaları ile farklı anlarlar Geçmişe oranla daha hızlı biçim değiştirmek gerekir.
Yaratıcılık yaş grubuna uyarılama	Yaratıcı olmak farklı aşamalarda / yaşlardaki farklı şeyler demektir. Yenilikçi öğretim planlarken, içeriğin ve metodun öğrencilerin ilgisine, mevcut işleyiş seviyesine ve mevcut veya yakın becerilere göre ayarlanması gerekmektedir.
Ürünler yerine yaratıcı süreçlere odaklanın	Yaratıcılık hem bir ürün hem de bir süreç olarak anlaşılabilir. Sürece odaklanmak düşünme becerilerinin geliştirilmesine ve yaratıcı öğrenme ve inovatif öğretim için doğru iklimi geliştirmeye olanak tanır.
İçsel Güdü	İçsel güdü, yani belirli bir göreve dahil olma zevki, yaratıcılığın güçlenmesidir. Ayrıca etkili öğrenmeyi de geliştirir.
Yaratıcı potansiyelden yüksek beklenti	Öğrencilerin hem öğrenme hem de yaratıcılık potansiyeli açısından yüksek beklentileri olsun. Bu, öğrencilerin benlik saygısına yardımcı olur ve güdülerini tetikler. Herkesin yaratıcı olma veya yaratma potansiyeline sahip olduğuna inanmalıdır.
Düşünür olarak öğrenciler	Öğrenciler düşünür olarak değerlendirilir. Yanıtları ve ilgiyi uyandırmak için farklı yöntemler teşvik edilmelidir.
Öğrenci-merkezcilik	Öğrenci merkezli bir pedagoji kişiselleştirme ve öğrenimin bireyselleştirilmesi ihtiyacı, öğrencilerin görevleri şekillendirmede söz sahibi olmalarına izin verir.

Tablo 3: Çoklu Bileşenlerde Öğretim ve Öğrenme Biçimi

(Ferrari ve diğerleri, 2009: 45)

Okullarda gerçekleşen yaratıcı öğrenme ve yenilikçi öğretimin değil yaratıcılık ve yenilikçilik olanaklarının bir ölçüsüdür. Sürecin ve bileşenlerin tamamlayıcısı ya

da bağlayıcısı öğretmenler ve öğrencilerdir. Eğitim politikalarının yaratıcılığı ve inovasyonu etkili ve tutarlı bir şekilde desteklemesini sağlamak için bu bileşenler dikkate alınmalıdır (Ferrari ve diğerleri, 2009: 41-42).

ÖĞRETMENLER	
Etkinlik	Açıklama
Yaratıcılık eğitimi	Eğitim, yenilikçi ve yaratıcı, profesyonel gelişimi destekleyen yeni beceriler, teknikler ve yöntemler edinmek için temeldir.
Yaratıcılık ne anlama geldiğini anlama	Mitleri, örtük teorileri ve yaratıcılığa dair ortak varsayımları ele almalıyız. Yaratıcılığın ne olduğunu, nasıl bakılacağını ve teşvik ettiğini anlamak gerekir.
Öğrencilere yaratıcılık değerlerini kazandırmak	Öğretmenler, özgünlük ve değer arasındaki dengeyi kabul ederek yaratıcılığı hoş karşılamaya ihtiyaç duyarlar. Öğrencilerin yaratıcılığın iyi karşılandığını açıkça belirtmeleri gerekir.
Yaratıcı olmak	Öğretmenlerin yaratıcı olmaları, yaratıcı ve yaratıcı bir şekilde öğretmek istiyorlarsa uygulamalarında yaratıcılıklarını hayata geçirmeleri gerekmektedir.
Teknik personel desteği	Öğretmenler, öğretimi teknolojiyle bütünleştirmek için teknik destek, ekstra zaman ve destekleyici materyaller gerektirir.
Zaman	Müfredattan uzaklaşmak, yenilik yapmak, denemek ve keşfetmek.

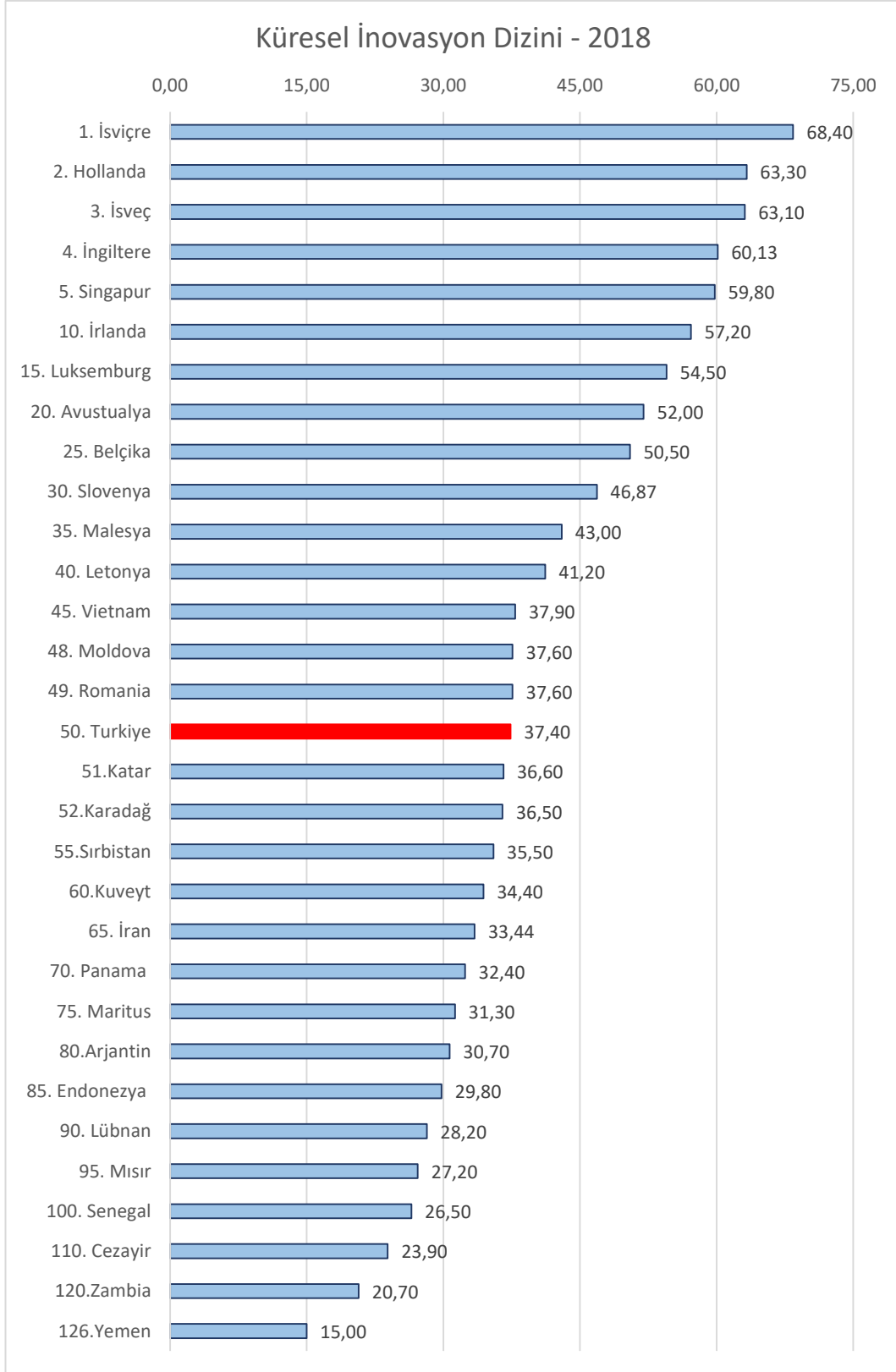
Tablo 4: Çoklu Bileşenlerde Öğretmenler.

(Ferrari ve diğerleri 2009: 45)

1.3.2.1. Türkiye’de ve Dünya’da İnovasyonun Durumu

İnovasyona verilen önem, ülkelerin başarı düzeyleri ve aralarındaki farklılıkları göstermeleri gereği ile sonuçlanmıştır. Bu amaçla her yıl Cornell Üniversitesi ve INSEAD işbirliğinde Global İnnovation Index (**GII**), Küresel İnovasyon Dizini, adıyla bir rapor hazırlanmaktadır. Bu raporda ülkelerin inovasyon süreçleri ayrıntılı olarak yansıtılmaktadır. Küresel inovasyon dizininde Türkiye 126 ülke arasında 2018 verilerine göre 50. sırada yer almaktadır. Dizinde ilk sırayı alan İsviçre son beş yılın dizin araştırmalarında lider konumdadır. (Şekil-7)

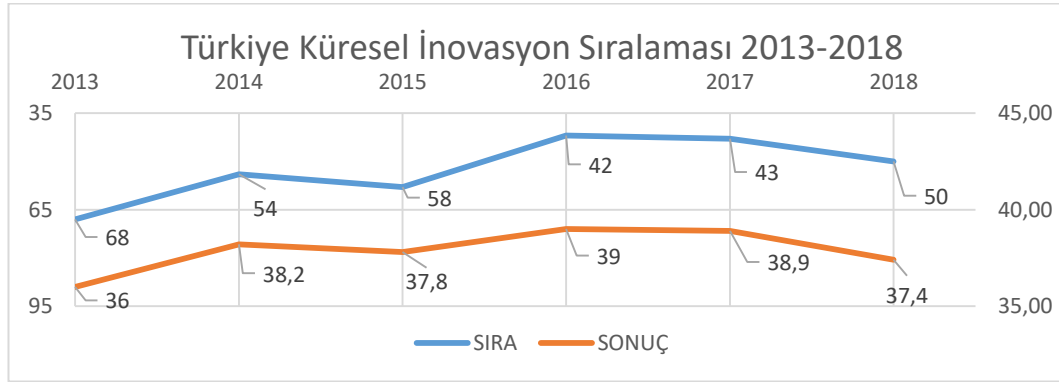
Şekil 7: Küresel İnovasyon Dizini 2018

(GII-2018)

Şekil 7 ile verilen ülkelere ek olarak Amerika Birleşik Devletleri (6), Kore Cumhuriyeti (12), Fransa (16), İspanya (28), Bulgaristan (37), Yunanistan (42), Rusya Federasyonu (46) gibi ülkelerin ardından Türkiye, 50. sırada yer almaktadır.

Türkiye Şekil 7 ile verilen ülkelere ek olarak Brezilya (64), Ermenistan (68), Bosna Hersek (77), Azerbaycan (82), Kırgızistan (94), Pakistan (109), Nijerya (118), ülkelerinin ise önünde yer almaktadır.

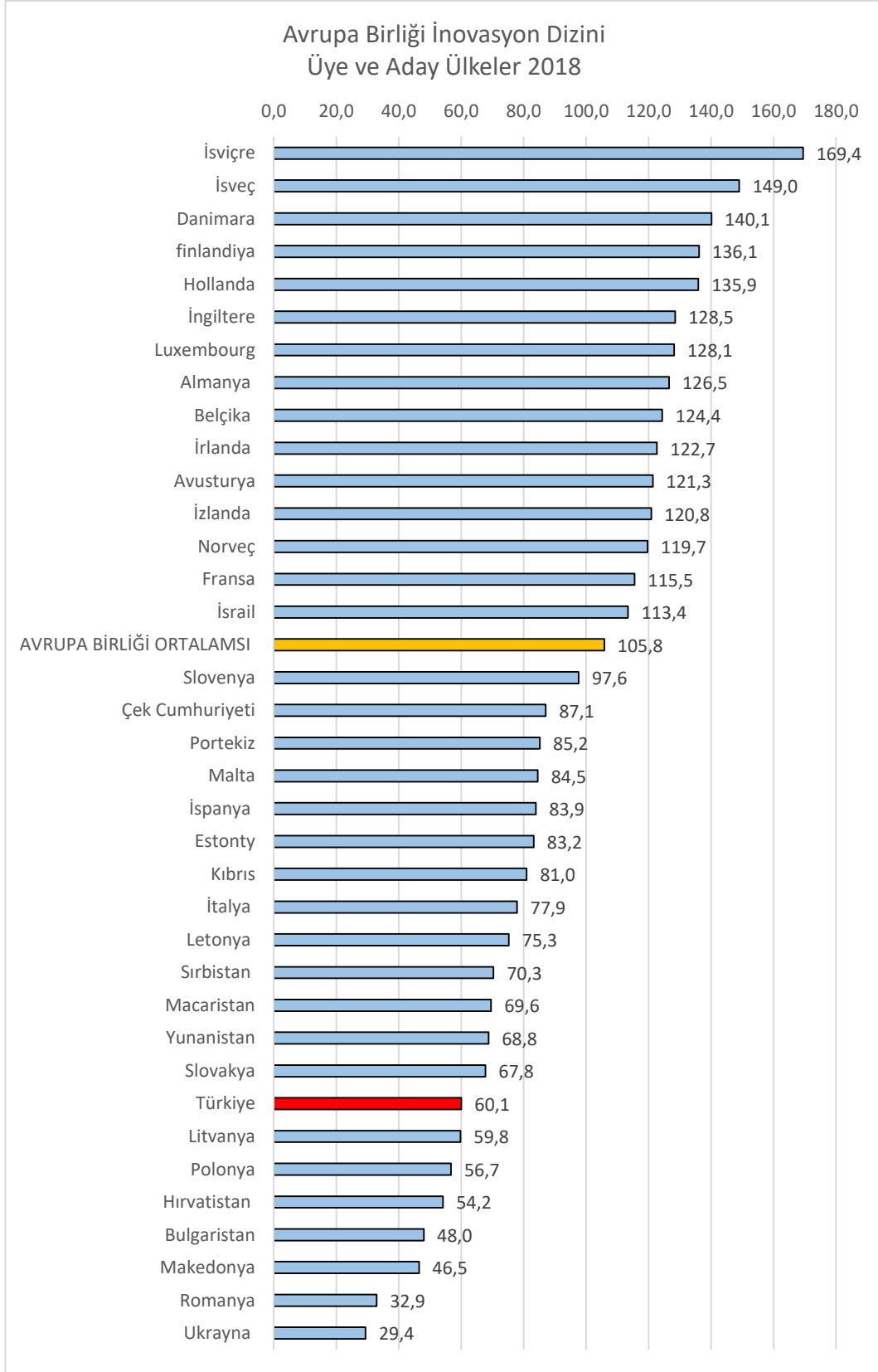
Türkiye 2018 yılında 2017 yılına göre 7 sıra birden gerileyerek 50. sırada yer almıştır. Bu durumun sonucu olarak Türkiye 2017 yılında önünde bulunduğu ülkelerin (Yunanistan, Rusya Fedarasyonu, Şili, Vietnam ve Ukrayna) 2018 yılında gerisinde kalmıştır. 2013-2018 yılları arasında kalan son 6 yılda Türkiye, küresel inovasyon dizininde başarı gösterememiştir (Şekil 8).

Şekil 8: Küresel İnovasyon Dizininde 2013-2018 Türkiye Ortalamaları
(Gİİ-2018)

Türkiye'nin aldığı sonuçlar bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında (2014 ve 2016 yıllarındaki yükselişler dışında) sıralamada sürekli bir düşüş göstermektedir

Türkiye, Avrupa komisyonu, European Commission (EU), inovasyon dizinininde (European Innovation Scoreboard) (EIS) de yer almaktadır. 28 i üye 8'i aday 36 ülkenin inovasyon ortalamalarının yer aldığı dizinin 2018 sonuçlarına göre Türkiye 29. sırada yer almaktadır (Şekil 9).

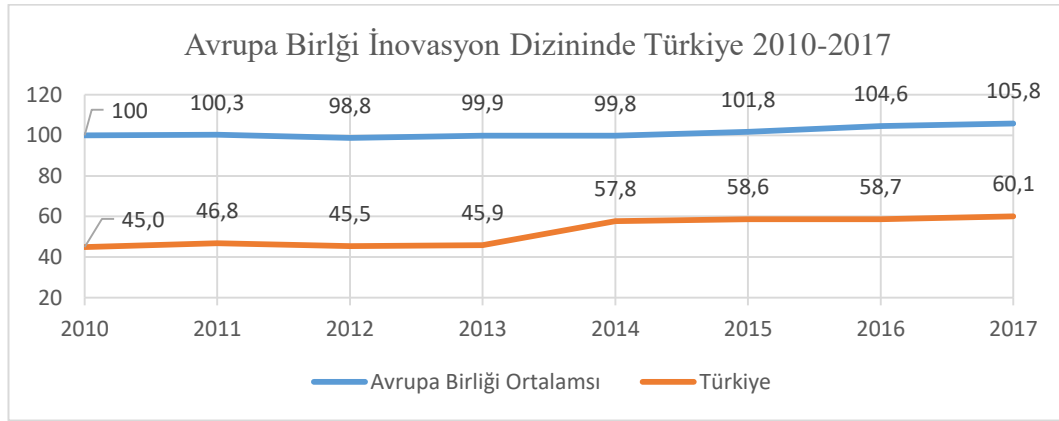

Şekil 9: Avrupa Birliği Üye ve Aday Ülkeler İnovasyon Sonuçlarının Karşılaştırması

(EIS-2018)

Avrupa Birliği inovasyon dizininin AB sonucu ile 28 üye ülke ortalamasının altında kalan Türkiye İnovasyon sıralamasında orta dereceli ülke sınıfındadır (Şekil 9).

Küresel inovasyon dizini her yıl Temmuz ayında açıklanmaktadır ve içinde bulunduğu yılı da değerlendirmesine katar. Buna karşın Avrupa Birliği inovasyon dizini açıklandığı yılın sonucunu vermemektedir. (Şekil 10) bu nedenle 2018 yılı raporu 2017 yılı sonuçları ile sınırlı kalır.

Şekil 10: Avrupa Birliği İnovasyon Dizininde Avrupa Birliği Ortalaması ve Türkiye 2010-2017

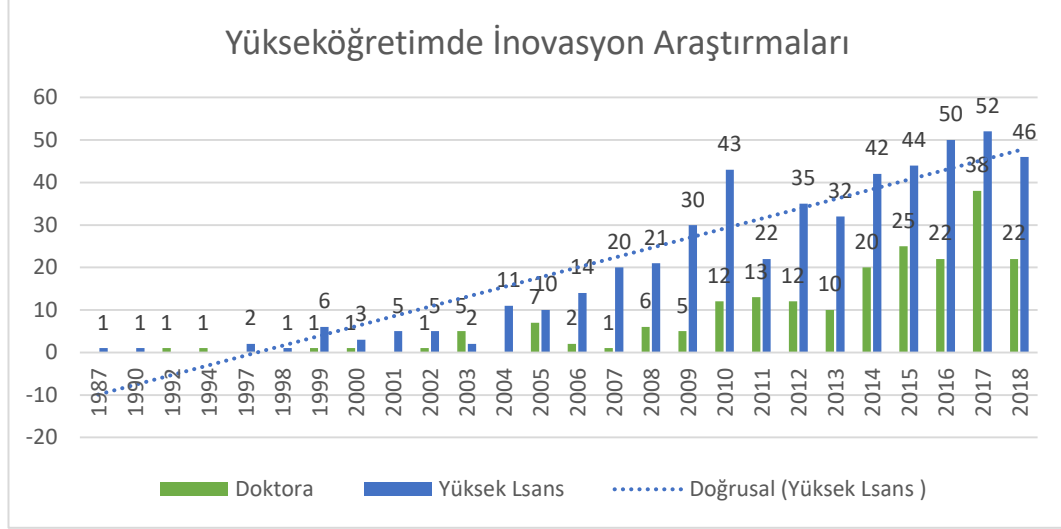
(EIS-2018)

Avrupa Birliği inovasyon dizininde Türkiye ortalamaları büyük farklılıklar göstermemektedir. Türkiye ortalamaları 28 üye ülke ortalamasının son 7 yılda altında kalmaktadır (Şekil 10).Avrupa Birliği inovasyon dizininde aday ülkelere İsviçre, ilk sırada yer alırken Türkiye 2017 yılında bulunduğu konumunu değiştirmemiştir. Aday ülke Sırbistan (25), 2018 yılında 3 basamak birden yükselmiş Türkiye'nin üzerinde yer almıştır.

1.3.2.2. Yükseköğretimde İnovasyon Araştırmaları

Türkçe' de inovasyon kavramı "Yenileşim", "Yenilik", "Yenilikçilik" gibi sözcüklerle karşılanmaktadır. Bu nedenle İnovasyon sözcüğünün YÖK taraması sözcüğün İngilizce karşılığı "innovation" ile yapılmıştır. Temmuz 2018 tarihi ile yapılan taramada Türkiye'de inovasyon ile ilgili 205 doktora, 498 yüksek lisans, iki

sanatta yeterlilik olmak üzere toplam 705 araştırmaya ulaşılmıştır. Doktora ve yüksek lisans araştırmalarda yıllara göre dağılımı Şekil 11 ile sunulmuştur.

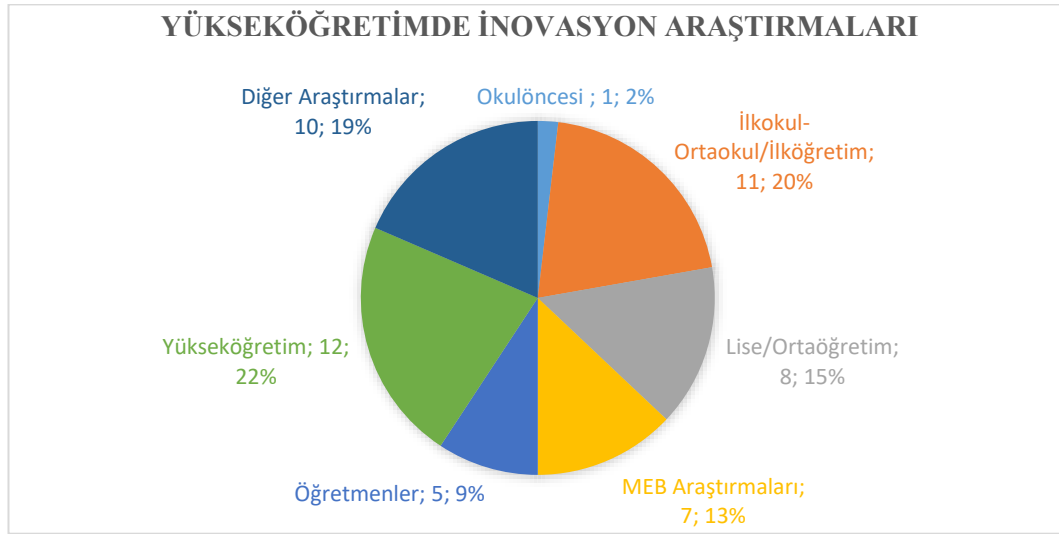
Şekil 11: Yükseköğretimde İnovasyon Araştırmalarının Sayısal Karşılaştırması 1987-2018 (Doktora, Yüksek Lisans)

1998 ve 2010 yıllarında müzik alanında hazırlanan iki sanatta yeterlilik araştırması bulunmaktadır. 1987 ve 2017 yılları arasındaki 31 yıllık sürede yapılan araştırmaların alanlara göre dağılımı incelendiğinde araştırmaların farklı alanlarda yapıldığı görülmektedir. İşletme, inovasyon konusunda en fazla araştırma yapılan (doktora ve yüksek lisans) alandır. İşletme araştırmalarını ekonomi ve eğitim araştırmaları izlemektedir. (Tablo 5)

İnovasyon Araştırmalarının Alanlara Göre Dağılımı				
Sıra	Alanlar	Doktora	Yüksek Lisans	Toplam
1	İşletme	128	271	399
2	Ekonomi	30	67	97
3	Eğitim	8	46	54
4	Mühendislik	7	47	54
5	Bilim Teknoloji	6	13	19
6	Endüstri Tasarım	2	7	9
7	Diğer	24	47	71
	Toplam	205	498	703

Tablo 5: Yükseköğretimde İnovasyon Araştırmalarının Alanlara Göre Kümülenmesi 1987-2018 (Doktora ve Yüksek Lisans)

Eğitim alanında yapılan araştırmalar ayrıntılı olarak incelendiğinde eğitimde her düzeyde araştırma yapıldığı görülmüştür. Okulöncesi eğitimde yapılan tek araştırma 2016 yılında yapılmıştır. İlköğretim ve orta  ğretim araştırmaları  ğrenci ve okul yöneticilerinin inovasyon algı ve yeterlilik düzeylerinin, incelediği araştırmalar bulunmaktadır. Eğitim araştırmalarının sayısal incelemesi Şekil 12 ile sunulmuştur.

Şekil 12: Eğitim- ğretim Alanında İnovasyon Araştırmalarının Konulara Göre Kümelenmesi (Doktora ve Yüksek Lisans)

Yükseköğretimde yapılan üç doktora, dokuzu yüksek lisans olmak üzere 12 araştırma ulaşılmıştır. Erişimi kısıtlanmayan yedi araştırma aşağıda kısaca açıklanmıştır:

Solak (2018) ‘‘Bilgisayar ve  ğretim teknolojileri eğitimi  ğretmen adaylarının teknoloji koçluğu özyeterlikleri ile yenilikçilik özellikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi’’ başlıklı doktora tezinde  ğretmen adaylarının teknoloji koçluğu özyeterlikleri ile yenilikçilik özellikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır. Tekil ve ilişkisel betimsel modelleri birlikte kullanılmıştır. Örneklem olarak  niversitelerin URAP başarı sıralamaları ile oluşturulan altı küme rassal olarak belirlenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak  ğretmen adaylarının demografik bilgilerinden oluşan form, Teknoloji Koçluğu  zyeterlik  leği ve Bireysel Yenilikçilik  leği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda B TE  ğretmen

adaylarının teknoloji koçluğu özyeterliklerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının teknoloji koçluğu özyeterlikleri ile bireysel yenilikçilik özellikleri arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Araştırma sonunda geçerlik ve güvenirlik koşullarını sağlayan teknoloji koçluğu özyeterlik ölçeği alanyazına kazandırılmıştır.

Kartal (2018) “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bireysel yenilikçilik özellikleri ile eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi” sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitimde teknoloji kullanımına yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla betimsel olarak yürütülmüştür. Çalışma evrenini 258 (125'i kadın, 133'ü erkek) sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada "Teknoloji Tutum Ölçeği" ve "Bireysel Yenilikçilik Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda bireysel olarak daha yenilikçi olan sosyal bilgiler öğretmen adayları, teknoloji kullanımına yönelik daha olumlu tutuma sahiptir.

Fidan (2018) “Okullarda örgütsel yaratıcılık ve yönetsel inovasyona ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi” başlıklı doktora tezinde öğretmen görüşlerine göre okullardaki örgütsel yaratıcılık düzeyinin yönetsel inovasyon düzeyini yordama durumu ve Okullarda örgütsel yaratıcılık ve yönetsel inovasyona ilişkin öğretmen görüşleri incelenmektedir. Örgütsel Yaratıcılık ve Yönetsel İnovasyon Ölçekleri ile veri tabaklı örnekleme ile alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ortaöğretim kurumlarının örgütsel yaratıcılık ortalamaları yüksek, yönetsel inovasyon ortalamaları ise orta düzeydedir. Ayrıca örgütsel yaratıcılık ve yönetsel inovasyonun erkek öğretmen algılarında daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Keleşoğlu (2017) “Öğretmen eğitiminde yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitim programının tasarımı, denemesi ve değerlendirilmesi” başlıklı doktora tezi Bir eğitim programı tasarımı araştırmasıdır. Yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitim programı tasarlamak, denemek ve değerlendirmek amacıyla betimsel ve deneysel modellerde yürütülmüştür. 63 öğretmen, 117 öğrenci ve 167 öğretmen adayı örneklem kümeyi oluşturur. Veriler deneysel ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Eğitim Programının başarılı olduğu saptanmıştır ve eğitim programının tüm öğretmen yetiştirme programlarında ders olarak yer alması önerilmektedir.

Eser (2015) “Sınıf öğretmenlerinin eğitimde kullanılan teknolojik yeniliklere ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi (İstanbul ili Kâğıthane ilçesi örneği)” adlı yüksek lisans araştırmasında, sınıf öğretmenlerinin eğitimde kullanılan teknolojik yenilikleri farklı değişkenlere göre kullanabilme ve faydalanabilme becerileri konusundaki görüşlerini tespit etmektedir. İstanbul ili Kâğıthane ilçesinde görev yapan 200 sınıf öğretmeni ile yürütülen araştırmada Demografik sorulardan oluşan bilgi formu ve 33 maddelik teknoloji kullanım anketi kullanılmıştır. Veriler t-testi ve anova testi ile analiz edilmiştir. Sonuçlara göre sınıf öğretmenleri, eğitimde kullanılan teknolojik yeniliklerin çok yararlı ve önemli olduğunu, işlerini kolaylaştırdığını, sınıf yönetiminde kolaylık sağladığını ve istedik hedef davranışları öğrencilere kazandırmada faydalı olduğunu belirtmişlerdir.

Kurnaz (2013) “Qualification perception of academics in universities for innovation management” adlı doktora tezinde Türkiye’de bulunan çeşitli üniversitelerdeki 47 ayrı akademik personelin yenilik yönetimine ilişkin yeterlik algısının ölçülmesi amaçlamıştır. Kişisel bilgiler ve yenilik yönetimine ilişkin algının ölçülmesi için 62 anket sorusu ile yürütülmüş betimsel bir araştırmadır. Ölçeğin, yenilik stratejisi, girdi yönetimi, yenilik izleme stratejileri, proje yönetimi, örgütsel kültür ve yapıyı içeren beş alt boyuttan ve beşli Likert tipi 46 maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Yenilik yönetimi algısı ile cinsiyet, yayınlanmış makale sayısı ve akademik statü arasındaki ilişki incelenmiş ve bunun anlamlı olup olmadığı test edilmiştir. Belirlenen kategoriler ve faktörler arasında anlamlı bir ilişki yoktur. İnovasyon algı düzeyi orta düzeydedir.

Yılmaz (2009) “Üniversitelerin inovasyona katkıları: Gelişmiş ülkeler ve Türkiye karşılaştırması” başlıklı yüksek lisans tezinde üniversitelerin ürettikleri bilimsel bilgiyi inovasyona dönüştürmede üniversite-sanayi etkileşimleri, bunların gelişmiş ülkelerdeki durum ile Türkiye'deki durumları karşılaştırılmıştır. Araştırmada Üniversitelerin teknolojiye ve ekonomiye katkıları konusunda eksiklikler belirlenerek yapılması gerekenler ile ilgili sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma Ayrıca bir alan araştırmasını da içermektedir. Türkiye'de sanayinin inovasyon yapabilirliğini ve bu konuda üniversitelerden yararlanma düşüncesine bakış açılarını belirlemek amacıyla hazırlanmış olan anket soruları Kocaeli ağırlıklı olarak seçilmiş olan örneklemdeki özel ve kamu kuruluşlarına yöneltilmiştir.

İşletme alanında yapılan doktora ve yüksek lisans araştırmaları incelendiğinde üniversitelerle ilgili olarak 12 araştırmaya ulaşılmıştır. Araştırmalar Ulusal inovasyon sistemi, tekno kent araştırmaları üniversite ve kurumsal işbirliği araştırmaları yer almaktadır.

Sönger (2018), “Türkiye'deki üniversitelerin kariyer merkezlerinin iş modeli inovasyonu: E-kariyer, kariyer karnesi modeli” başlıklı yüksek lisans araştırmasında, üniversitelerin kariyer merkezlerinin gözden geçirilerek kariyer karnesi modelinin ilk kez geliştirilerek ortaya konulmasıdır. Çalışmada, Yükseköğretim modeli olan Bologna sisteminin gelişimi ve Türkiye'de uygulama adımları hakkında bilgi verilmiş ayrıca Bologna sürecinin temel öğrenim çıktıları olan bilgi, beceri ve yetkinlik kavramları ele alınarak açıklanmıştır. Uygulama Türkiye'de faaliyet gösteren bir Vakıf üniversitesinin Kariyer Planlama Uygulama ve Araştırma Merkezinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışanların bilgileri ve belgelerden edinilen bilgiler dikkate alınmıştır. Araştırma sonucunda kariyer merkezlerinin iş modeli inovasyonu süreçlerinin gözden geçirilmiş ve e-kariyer sistemi oluşturulmuştur.

Bayrakçı (2017) “İnovasyon yönetimi ve yenilikçi üniversite kapsamında Karabük Üniversitesi” başlıklı yüksek lisan araştırmasında üniversitenin yönetim ve eğitim yapısı, yenilikçi üniversite faktörleri çerçevesinde öğrencilerin bakış açısı ile incelenmiştir. Mühendislik fakültesi öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırma nicel araştırma olarak anketler ile yürütülmüştür. Sonuç olarak mühendislik fakültesi öğrencileri yenilikçilik faktörleri doğrultusunda üniversiteyi ortalama düzeyde yenilikçi bulmuşlardır; öte yandan yenilikçi fikirlerin desteklenmesi, yaratıcı ders içeriklerinin hazırlanması, gibi konularda kapsamlı çalışma beklentisi içerisinde oldukları saptanmıştır.

Çalık (2015) “Ulusal inovasyon sisteminde üniversitelerde inovasyon yönetim yapısı: Almanya'nın model olabilirliği üzerine bir araştırma” başlıklı doktora araştırmasında Ulusal İnovasyon Sisteminde üniversitelerin rollerinin neler olduğu ve Almanya üniversitelerinin Türkiye üniversiteleri için model olabilirliğinin araştırılması amaçlanmıştır. Üniversitelerin inovasyon faaliyetleri ile ilgili literatür taraması yapılarak tarihsel süreç içinde gelinen nokta belirlenmiştir. Araştırma sonucunda Almanya üniversitelerini inovasyona yönlendiren Exzellenz İnisyatifi

modelinin Türkiye üniversitelerinin Ulusal İnovasyon Sistemi içindeki faaliyetlerine örnek olabileceği tespit edilmiştir.

Ünlü (2015) “Yenilik yönetiminin iş yaşam kalitesi üzerine etkisi: Ankara'daki devlet üniversiteleri bünyesinde bulunan teknokentlerde bir araştırma” başlıklı yüksek lisans tezinde Yenilik yönetiminin iş yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın örneklemini Ankara'daki Devlet Üniversiteleri bünyesinde bulunan 172 Teknokent çalışanları oluşturmaktadır. Anket yöntemi ile verilerin toplandığı araştırmada yenilik yönetimi ölçeği ve iş yaşam kalitesi ölçeği kullanılmıştır. Analizin sonucunda yenilik yönetiminin iş yaşam kalitesi üzerinde pozitif etkisinin olduğu görülmüştür.

Çelik (2011) “Şirketlerin inovasyon yapma eğilimlerinde üniversite-sanayi işbirliğinin rolü ve ODTÜ teknokent örneği”, adlı yüksek lisans tezinde teknokentlerde yer alan işletmelerin üniversitelerle olan işbirliklerinin sıklık düzeyi ile inovasyon yapma eğilimleri arasındaki ilişki, tanımlayıcı yöntem kullanılarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma örneklemini ODTÜ Teknokent'de faaliyet gösteren şirketler arasından seçilmiştir. Buna göre; şirketlerin inovasyon yaparken üniversiteyle işbirliği yapmaları ile inovasyon yapma eğilimleri arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

1.3.3. Yükseköğretim ve Stratejik Planlama İlişkisi

1.3.3.1. Yükseköğretim

Türkiye yükseköğretimin amaç ilke ve tanımları 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile belirlenmiştir. Yasanın 3/a maddesinde “*Yükseköğretim: Milli eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarıyılı kapsayan her kademedeki eğitim öğretimin tümü.*” olarak tanımlanmıştır. Bu öğretimden sorumlu olan yükseköğretim kurumları yine aynı kanun ilgili bölümünde (3/c) ile belirlenmiştir. “*Üniversite, yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar*” yükseköğretim kurumu olarak adlandırılır. Bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olsun ya da olmasın, “*kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokulları*” da Yükseköğretim Kurumu kapsamına girer Ayrıca “*konservatuvarlar, araştırma ve*

uygulama merkezleri” de bir Yükseköğretim Kurumu olarak belirlenmiştir (Kanun, 1981).

Yükseköğretim Türk Milli Eğitim sisteminin, temel eğitim ve orta öğretimin ardından, tamamlayıcı, bütünleyici bir parçasıdır.

Yükseköğretim temel olarak bilginin üretildiği, aktarıldığı yer olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda yükseköğretim kurumları, toplumda en üst düzeyde eğitim veren, araştırmalar yapan, toplumun sorunlarına evrensel ve ulusal düzeyde çözümler arayan ve birçok alanda topluma politika önerileri ile yol gösteren kurumlardır (Ergen, 2006: 134).

Yükseköğretimin amaçlarından biri (4/c), “...yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurtdışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır” olarak belirlenmiştir (Kanun, 1981).

Alan yazında farklı çalışmalarda bilim, bilgi, araştırma, gibi kavramları içeren amaç tümceleri ile birbirine yakın söylem ya da tanımlamalar bulunmaktadır.

Yükseköğretim, öğrenim sonunda diploma veren ya da vermeyen tüm ikinci derece eğitim (lise) sonrası üçüncü derece eğitim kurumları için kullanılan ve yükseköğretimde neyin “yüksek” kabul edildiği konusunda tartışmaların ve sorunların bulunduğu bir tanımlamadır (Denman, 2009: 17).

Üniversite ve yükseköğretim kavramları bazen temel amaç ve işlevleri bakımından aynı çerçevede içinde değerlendirilmektedir. Ancak ayrı kavramlar olarak değerlendirildiği de görülmüştür (Erguvan, 2010: 10).

Üniversiteler, toplumsal değişimin öncülüğünü yapan, ekonomi, teknoloji ve sosyal alanlardaki çalışmalarıyla toplumu etkileyen örgütlerin başında gelmektedir (Çankaya ve Töremen, 2010: 152).

Çağımızda üniversiteler ülke kalkınmasına katkı yapabilen, toplumsal sorunlara duyarlı, onlara çözüm üretmek konusunda kendilerini sorumlu hisseden kurumlar haline gelmişlerdir, günlük yaşamdan ve toplumsal gerçeklerden soyutlanmış değillerdir. Bu değişimin temel sebeplerinden birisi bilgi çağında

bilginin teknolojiye dönüşümünün giderek daha da küreselleşen dünyada ülkelere rekabet üstünlüğü sağlıyor olmasıdır (Gediklioğlu, 2013: 180).

“Yükseköğretim denince akla üniversite gelmektedir. Üniversite kavramı Latince “Üniversitas” kavramından türetilmiştir.”(Erdem, 2006: 299).

Üniversiteyi sadece belirli alanlarda sistematik eğitimin verildiği kurum olarak bakış açıları, üniversite tarihini insanlık tarihine kadar götürebilir. Günümüzde ise tüm dünya üniversiteleri en azından teorik anlamda, belirli düzeyde bir homojenliğe ulaşmıştır ve yaklaşık olarak aynı amaçlarla kurulmakta, aynı idealleri paylaşmaktadır. Tanımlamanın nasıl yapılması gerektiği ile ilgili yorum ayrılıkları, üniversitelerin tarihini değerlendirmelerini de etkilemiştir (Antalyalı, 2007: 27).

1.3.3.2. ABD, AB ve Türkiye’ de Yükseköğretimin Durumu

Hoffmann a göre Küresel ölçekte, ABD’nin yükseköğretim sistemi en başarılı sistem olarak bilinmektedir. Avrupa’daki mevcut sistemden ayrı olarak yurttaşların, hükümetin ve ekonominin gereksinimlerine ve beklentilerine göre şekillenen ABD yükseköğretiminin felsefesi, ABD’de lisans eğitimi, gerekli yeteneğe sahip olan her vatandaşa, iş piyasasına uygun, geniş ve yeterli bilgi kazandırmak için bir kapı niteliğindedir (aktaran Günay, 2011: 117).

Tasarlanacak yeni bir sistem için ülkenin kendi tarihsel, toplumsal ve kültürel koşulları göz önünde bulundurularak ABD, Bologna Süreci ve Dünya’nın diğer ülkelerinin eğitim sistemlerinden yeni bir yapılandırmada yararlanılabilir. Her ülkenin kendine özgü nitelikleri nedeni ile eğitim sistemi de farklı ve özgün olmak durumundadır. Yükseköğretim sistemi ülkenin kendi düşünürleri ve akademisyenlerince tasarlanmalıdır, ısmarlama olarak tasarlanamaz (Günay, 2011: 117). *Avrupa Birliği, 2010’da sona eren Lizbon Stratejisinin yerine Avrupa 2020 stratejisini benimsemiştir. “Avrupa 2020 stratejisinin temeli, ET2020 (“Education and Training 2020”) çerçevesi oluşturmaktadır* (Günay, 2011: 118).

Buna Göre; Avrupa Birliği Eğitim Öğretim 2020 Çerçevesi (ET:2020)’de 4 ayrı hedef bulunmaktadır.

1. **Stratejik Hedef:** Yaşam boyu öğrenme ve hareketlilik gerçekleştirmek,
2. **Stratejik Hedef:** Eğitim ve öğretimin kalitesini ve verimliliğini arttırmak,

3. **Stratejik Hedef:** Eşitlik, sosyal uyum ve etkin vatandaşlığı teşvik etmek,
4. **Stratejik Hedef:** Eğitim ve öğretimin her kademesinde girişimcilik de dahil olmak üzere yaratıcılık ve inovasyonu geliştirmek olarak belirlemiştir.

Yaratıcılık ve inovasyonu geliştirmek vurgusu ile verilen dördüncü Stratejik Hedef aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

“Yaratıcılık, kişisel gelişimi gerçekleştirmenin yanında sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın en önemli itici etmenlerinden biri olarak kabul edilen inovasyona temel kaynak oluşturmaktadır. Yaratıcılık ve inovasyon Avrupa'nın rekabet edebilme yeteneği kurumsal gelişim için çok önemlidir.

Birincil itici güç, dijital yeterlilik, öğrenmeyi öğrenme, inisiyatif alma ve girişimcilik duygusu ve kültürel farkındalık gibi ana yeterliklerin tüm vatandaşları tarafından edinimi teşvik etmektir. İkinci itici güç, eğitim-araştırma-yeniliğin tam işleyen bir bilgi üçgeninin sağlanmasıdır.

İşletme dünyası ile eğitim, öğretimin farklı seviyeleri ve sektörler arasındaki ortaklık, emek piyasasında ihtiyaç duyulan becerilere ve yeterliliklere daha iyi odaklanmayı, her öğrenme biçiminde inovasyon ve girişimciliği teşvik etmeye yardımcı olabilir. Sivil toplum temsilcilerini ve diğer paydaşları içeren daha geniş öğrenme toplulukları, yaratıcılık için elverişli bir ortam yaratmak, mesleki ve sosyal ihtiyaçların yanı sıra bireysel refahı daha iyi bir şekilde uzlaştırmak amacıyla desteklenmelidir” (ET:2020).

ET:2020’de inovasyon ve yaratıcılık net bir hedefle ve işletme eğitimi ile ilişkilendirilerek verilmektedir. Buna karşın Türkiye’de yükseköğretim üç temel işlev çerçevesinde oluşturulan üç temel vizyon ortaya koymaktadır. Bu vizyonlar aşağıda sunulmuştur:

1. **Eğitim vizyonu;** bireylerin tam ve fırsat eşitliği içinde bireysel ve kamusal yaşam projelerini daha başarılı bir düzeyde hayata geçirmesini sağlayacak bilgi, beceri ve potansiyellerle donatılması ve onların girişimde bulunmaktan ve sorumluluk yüklenmekten kaçınmayan, eleştirel düşünme becerilerine sahip, insan hakları ve demokrasi, çevresel, kültürel ve estetik değerler konularında duyarlı aktif yurttaşlar olmasına yönlendirmesi için verilecektir.

2. **Bilgi Üretimi, Araştırma ve Yayın İşlevine İlişkin Vizyon:** Türkiye’de yükseköğretim sisteminde yapılan bilimsel araştırmalar ve yayınlar dış ve iç tarihi bulunan ve uluslararası düzeyde saygınlığı olan bilimsel bilgi üretimine yönelmiş olmalıdır. (Yükseköğretim Kurulu, 2007: 143 ve 145)
3. **Kamu hizmeti vizyonu:** Beş ana başlık altında değerlendirmekte ve uzun bir tanıma ulaşılmaktadır. Bu beş ana ayırımdan hareketle vizyon, aşağıdaki gibi tanımlanabilir.

Kamu beklenti ya da gereksinimlerine; eğitim, sağlık, sanayi/savunma, yerel kalkınma desteği, güçsüz halkın, toplumun ya da doğal-kültürel mirasın savunuculuğu yoluyla yeterli ve dengeli ölçüde karşılık vermektir.

Kamu hizmeti vizyonu ayrıntılanırken “*sanayinin ve ülke savunmasının gereksinmesini duyduğu yeniliklerin (inovasyon) geliştirilmesi ve projelerin yapılması*” vurgusu bulunmaktadır (Kurul, 2007: 147).

2007 yılında hazırlanan ve 2025 yılına kadar nitel ve nicel büyüme öngörülerini kapsayan Türkiye yükseköğretim strateji belgesinde yeniliklerden yararlanma ve teknoloji başlığı yer almaktadır. Buna göre,

Üniversite eğitiminde, eski öğretim tekniklerinin ve ne öğretileceğinin önemli olduğu, metinsel okumaların kullanıldığı bir eğitim sürmektedir. Bunun yerine nasıl öğretileceğine yoğunlaşmalı, teknolojinin eğitsel ve kaliteli, nitelikli bilgi yoluyla aktarıldığı bir ortam yaratılmalıdır. Öğretim üyelerinin öğretim modelleri konusunda bilgilendirilmesi ve yetkin duruma getirilmeleri öğrenci merkezli bir yaklaşıma ve yükseköğretim vizyonuna katkı sağlayabilir. Öğretim tasarımının ve teknolojinin doğru ve verimli kullanılması yönetici öğrenci ve öğretim elemanları sorumludur. Teknoloji öğretimi uygulamaları ve planlamasında, takım çalışması anlayışı, öğretim tasarımı ve proje geliştirme sürecinde önemlidir. Proje takımlarında stratejik planlama, kaliteli öğretim süreçleri ve gerekli teknik beceri sahiplerinin dengeli bir biçimde yer alması sağlanmalıdır (Kurul, 2007: 189-190).

Avrupa Birliği 2010 yılında sona eren Lizbon stratejisinin yerine ET:2020’yi kabul etmiştir. Bu çerçevenin temel stratejik hedeflerinden bir tanesi tamamen yaratıcılık ve inovasyon ile ilgilidir. Hedef kısa ve nettir. Buna karşın Türkiye 2025’e kadar geçerli yükseköğretim çerçevesinde üç temel vizyon kullanmıştır. Kapsamları

fazla ayrıntıyla geniş tutulan ve kapsamı oldukça genişletilen bu üç vizyonda yaratıcılık ve inovasyon vurgusu kamu hizmeti viyonu kapsamında tutulmuştur.

ET:2020 ve Türkiye'nin eğitim stratejisi arasında ki bu fark, Türkiye'nin hem küresel (inovasyon da 126 ülke arasında 50. Sıra) hem de Avrupa (inovasyon da 36 ülke arasında 29.sıra) ölçeğindeki inovasyon değerleri ile birlikte düşünüldüğünde Türkiye'deki "yenilenme" düşüncesinin ne kadar uzun soluklu ve ağır bir seyir izlediği ya da öngörüsül olarak izleyeceği görülmektedir.

ET:2020'ye alınan dördüncü hedef özellikle yükseköğretimdeki işletme programları eğitim ve yöneticileri tarafından dikkate alınmalıdır. Artık dünya iyi bir ekonomiden çok hedef de belirtildiği gibi sürdürülebilir bir ekonomi gereksinimi duymakta ve kendilerini dünya koşullarında rekabet edilebilirlik bağlamında düşünmektedir.

WEF (World Economic Forum) Dünya Ekonomik Forumu her yıl açıkladığı rekabet edilebilir ülkeler sıralamasında (The Global Competitiveness Index 4.0 2018) (GCR 2018). Türkiye 140 ülke arasında 61. Sıradadır.

Türkiye, Dünya Mutluluk Raporu, (WHR) World Happiness Report 2018 (WHR-2018) sıralamasına göre 156 ülkede 74. Sıradadır.

Küresel dizinler incelendiğinde sıralamaların birbirine yakın sonuçlar verdiği görülmektedir. İnovasyon dizininde üst sıralarda yer alan bir ülke hem rekabet edilebilir hem de mutlu ülkeler arasında yüksek sonuçlar vermektedir.

Dünya da yayınlanan farklı dizinler ve sayısal göstergeler ışığında Türkiye'nin olduğundan daha iyi bir duruma gelmesi yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminin yaşatacağı değişimle gerçekleşecektir. ET:2020 de bu durumun kanıtıdır. Yaratıcı düşünme ve inovasyonun temel oluşturacağı değişimden büyük oranda eğitim ve üniversiteler sorumludur.

1.3.3.3. Yükseköğretimde Dünya Üniversiteleri ve Türkiye

Küresel dizinlerin olması gibi eğitim ve üniversiteler ile ilgili dizinlerde bulunmaktadır. Dünyadaki üniversite sıralamasında artan bir istek bulunmaktadır. Hazelkorn (2015) Dünya çapında beş yıldır küresel üniversite dizinleri oluşturan Time Higher Education 2019 yılı raporunda Türkiye 23 üniversite ile yer almıştır. Bu

sayı 2018 yılı raporu sonuçlarından bir fazladır 2018 listesinde yer alan Yıldız Teknik Üniversitesi 2019 listesinde yer almamaktadır. Bahçeşehir Üniversitesi Ve Çukurova Üniversitesi ise listeye yeni giren üniversitelerdir (Tablo 6).

Tablo Sıra	Dizin Sıra	BAND	ÜNİVERSİTE	Toplam	Öğretim	Araştırma	Alıntı	Ekonomik Getiri	Tanımlık
1.	390	351-400	Sabancı Üniversitesi	41.7-43,9	27.3	35.6	56.3	95.5	48.4
2.	443	401-500	Koç Üniversitesi	37.1-41,6	25.6	32.8	55.1	79.4	53.8
3.	508	501-600	Bilkent Üniversitesi	33.5-37,0	22.2	21.7	59.4	39.5	61.0
4.	510	501-600	Boğaziçi Üniversitesi	33.5-37,0	21.8	22.5	56.1	60.3	46.0
5.	528	501-600	Hacettepe Üniversitesi	33.5-37,0	32.6	11.4	58.8	35.8	24.4
6.	680	601-800	İstanbul Teknik Üniversitesi	26.0-33,4	23.6	27.1	32.9	100.0	26.1
7.	709	601-800	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	26.0-33,4	26.4	21.0	28.3	66.4	29.9
8.	814	801-1000	Anadolu Üniversitesi	19.0-25,9	11.6	23.9	17.5	100.0	16.4
9.	816	801-1000	Atılım Üniversitesi	19.0-25,9	14.3	9.3	38.7	35.6	33.0
10	862	801-1000	Erciyes Üniversitesi	19.0-25,9	16.4	14.7	22.1	85.8	21.7
11	876	801-1000	Gebze Teknik Üniversitesi	19.0-25,9	24.1	11.9	26.8	35.8	28.1
12	887	801-1000	İstanbul Üniversitesi	19.0-25,9	22.1	16.6	19.1	51.3	27.3
13	1002	1001+	Akdeniz Üniversitesi	9.8-18,9	13.6	14.3	16.5	96.5	19.6
14	1011	1001+	Ankara Üniversitesi	9.8-18,9	18.1	9.6	11.6	34.6	21.7
15	1025	1001+	Bahçeşehir Üniversitesi	9.8-18,9	15.3	12.3	18.5	41.1	40.6
16	1046	1001+	Çukurova Üniversitesi	9.8-18,9	14.4	12.4	11.2	87.6	19.1
17	1050	1001+	Dokuz Eylül Üniversitesi	9.8-18,9	14.7	8.9	16.4	40.3	17.6
18	1073	1001+	Gazi Üniversitesi	9.8-18,9	19.1	10.7	12.9	38.4	16.2
19	1099	1001+	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	9.8-18,9	15.8	10.3	25.3	41.9	30.2
20	1129	1001+	Marmara Üniversitesi	9.8-18,9	13.5	7.3	18.4	34.0	22.2
21	1164	1001+	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	9.8-18,9	14.1	8.3	4.9	37.5	20.3
22	1225	1001+	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	9.8-18,9	15.2	10.9	27.1	34.7	25.4
23	1255	1001+	Yeditepe Üniversitesi	9.8-18,9	14.6	9.8	10.1	49.7	22.1

Tablo 6: Times Higher Education 2019 Dünya Üniversiteler Sıralamasında Türkiye Üniversiteleri (THE-2019)

2019 sıralamasında 86 ülke 1258 üniversite bulunmaktadır. Türkiye bu dizinde 23 üniversite ile yer almaktadır. Türkiye bu sıralamaya 390. sıradan girmiştir. (THE 2019) Dizinde Öğretim, Araştırma, Alıntı, Ekonomik Getiri ve Tanınırlık ortalamaları üniversitelerin değerlendirilmesinde ölçüt olarak kullanılmıştır. 2019 yılı sıralamasında Türkiye, 401-500 aralığında bir, 501-600 aralığında 3, 601-800 aralığında iki, 801-700 aralığında bir, 801-1000 aralığında beş, 1000+ aralığında 11, üniversite ile yer almaktadır..

2018'sıralamasında toplam 1102 üniversite bulunmaktadır. Türkiye bu dizinde 22 üniversite ile yer almaktadır. Türkiye bu sıralamaya 317. sıradan girmiştir. (THE 2018) 2018 yılı 800-1000 aralığında yedi, 100+ aralığında altı üniversite ile yer almaktadır. 2018 dizini son sırasında da yer alan üniversitede Türkiye üniversitesidir.

2018 ve 2019 yılı dizinleri karşılaştırıldığında 2019 yılında sıralamada yer alan toplam üniversite sayısı 156 üniversite artmıştır. Buna karşın Türkiye listede bir üniversite artmıştır. Başlangıç sayısı ise 1000+ aralığına giren üniversite sayısı 2018 yılına oranla 73 sıra gerilemiştir.

THE 2019 da ABD 172, İngiltere 98, Japonya 103, Almanya 47, Fransa 34 üniversite ile yer almaktadır. THE 2019 Eğitimde nitelik ve nicelik farkını ortaya koymaktadır. Örneğin Almanya'nın 47 üniversite ile yer almaktadır. dizinde ilk 50 de üç, 50-100 aralığında beş, 100-200 aralığında 15, 200-300 aralığında 12 üniversite ile yer almaktadır. Almanyanın 47 üniversitesinin 44 tanesi ilk 500 de yer bulmuştur.

Türkiye'de üniversitelere özgü sıralamada Türkiye Bilimsel Ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından hazırlanmaktadır. Türkiye Girişimcilik ve Yenilikçi Üniversiteler Dizini ilk 10 sıralaması yer almaktadır.

2012-2017 TÜRKİYE GİRİŞİMCİ VE YENİLİKÇİ ÜNİVERSİTE DİZİNİ –ilk 10-							
Sıra	Üniversiteler	Yıllar					
		2017	2016	2015	2014	2013	2012
1	Sabancı Üniversitesi	<u>1</u>	1	1	2	2	1
2	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	<u>2</u>	2	2	1	1	2
3	Gebze Teknik Üniversitesi	<u>3</u>	7	11	12	13	9
4	İstanbul Teknik Üniversitesi	<u>4</u>	4	6	7	5	5
5	Boğaziçi Üniversitesi	<u>5</u>	5	3	3	5	6
6	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	<u>6</u>	3	4	4	3	3
7	Koç Üniversitesi	<u>7</u>	6	5	5	8	8
8	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	<u>8</u>	9	8	9	6	7
9	Özyeğin Üniversitesi	<u>9</u>	8	7	6	7	4
10	Yıldız Teknik Üniversitesi	<u>10</u>	10	10	11	-	-
11	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	<u>11</u>	11	9	8	9	10
12	Selçuk Üniversitesi	-	12	12	10	11	-
13	Hacettepe Üniversitesi	-	-	-	-	10	11

Tablo 7: Türkiye Girişimcilik Ve Yenilikçi Üniversiteler Dizini İlk 10 Üniversite 2012-2017 Sıralamalarının Karşılaştırılması (Tübitak-2018)

Selçuk Üniversitesi 2012 ve 2017 yılında ilk 13 üniversite arasına girememiştir. Hacettepe Üniversitesi ise 2012 ve 2013 yılları dışında ilk 13 üniversite arasına girememiştir. Türkiye Girişimcilik Ve Yenilikçi Üniversiteler Dizini sıralamamında en iyi performansı gerçekleştiren üniversite Gebze Teknik Üniversitesidir. Üniversite beş yılda 10 basamak birden yükselmiştir ve THE 2019 sıralamasında 876. Sırada yer almaktadır.

1.3.3.4. Stratejik Planlama ve Yükseköğretim

Stratejik planlama, eğitim kurumları için yaşamsal bir önemdedir. Stratejik planlama ile eğitim kurumlarının birbirlerine karşı üstünlük sağlayabilecekleri eğitim politikalarının geliştirmeleri güçlü bir olasılıktır. Gelişmiş ülkelerde en önemli kaynak yetişmiş nitelikli ve eğitilmiş insan gücüdür. Yükseköğretim ve yükseköğretim kurumları bu yönüyle, bireyin ve toplumun tüm alanlarda gücünü ve sınırlarını belirleyip ortaya çıkarabileceği yerler olarak kendilerini geliştirmeyi de hedeflemeli; yapılarını ve işleyişlerini bu yönde geliştirmelidir. (Çınar ve Tütünsatar 2017: 1182).

Yirminci yüzyılda temelde ulusal bir etken olarak kabul edilen yükseköğretim Küreselleşme ile birlikte daha fazla küresel ya da bölgesel aktörün rol aldığı bir alana dönüşmektedir. Küresel rekabette daha güçlü bir pozisyona gelmeyi amaçlayan ülkeler Küresel bilgi ekonomisinin ve teknolojinin gelişimini yükseköğretim kurumları ve sistemleri açısından değerlendirmektedir. (Yılmaz, 2016: 1194)

Üniversitelere yüklenen bu yeni görev, üniversitelerin geleceğe yön verme işlevini arttırmakta geleceğe hızla ilerleyen dünyada kendilerini konumlandırmalarına neden olmaktadır. İster kendi konumlarını belirlemek, isterse de kendi konumlandırmaları ile ülkelere hizmet etmek olsun geleceğe doğru bakmak, geleceği öngörmek değer ve önem kazanmaktadır. Stratejik plan kurumsal yapının ortaya konması ve nasıl bir geleceğin tasarlanması gereği aşamasında bir yol gösterici ve en önemli belgedir.

Üniversiteler için stratejik planlar kurumun bugünkü durumdan vizyon diye tanımlanan ilerideki istenilen duruma nasıl ulaşılacağını gösterir bir belge olması açısından önemlidir. Kurumun performansını artırmasına ve bunu yaparken çevreyi ve şartları değerlendirmesine yardımcı olur. Kurumun rekabete dayalı şartları ve kendi stratejik yerini değerlendirmesinin stratejik planlama sürecinde neden gerekli olduğunun temelini oluşturur (Birinci, 2014: 138).

Üniversiteler hızla değişen dünya küreselleşme ve rekabet olgusu ile akademik değerleri birleştirme konumundadır. Üniversitelerde gerçekleştirilen stratejik planlama çalışmalarının, sadece ilgili üniversite için değil; üniversitenin etkileşimde bulunduğu tüm kişi, kurum ve kuruluş açısından da etki sahibi olduğu bilinci ile gerçekleştirilmelidir (Özmen ve diğerleri, 2013: 37).

Stratejik planlama yapma Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın 20.09.2005 tarih ve 25942 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği" ile devlet ve vakıf olmak üzere tüm üniversitelerde zorunlu hale gelmiştir. Kaldırılan bu Yönetmeliğin yerini alan Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği'nde de stratejik plan önemli bir olgu olarak varlığını korumaktadır (Çınar ve Tütünsatar, 2017: 1182). *"Türkiye'deki kamu kurumlarında ve bu arada üniversitelerde yaklaşık on yıllık bir uygulaması olan stratejik planlamaya ilişkin çok sayıda teorik çalışma bulunmakla birlikte, uygulamanın değerlendirilmesini ve karşılaşılan sorunların tespitini*

amaçlayan derinlemesine alan araştırmalarının aynı ölçüde doyurucu olduğu söylenemez”(Eren ve Dönmez, 2014: 126)

1.3.3.5. Stratejik Planlama ve Bileşenleri

Yükseköğretimin küresel ve ülke ölçeğinde var olan durumu daha iyi anlamak ve geleceğe dönük bir öngörü oluşturabilmek adına araştırma kapsamına da alınan stratejik planlama kavramı bilinmelidir.

Burada araştırma kapsamı gereği Stratejik plan kavramı kısaca açıklanmış ve araştırma amaçlarında yer alan bileşenler kısaca tanımlanmış ve son olarak kavramın Yükseköğretim boyutundaki algısına kısaca değinilmiştir.

Türkiye’de kamu sektöründe stratejik planlama, 2000’li yıllarda ulusal planlama oluşumu bağlamında ortaya çıkmıştır. Kamu kurumlarının Stratejik planlama yaklaşımı benimsemeleri ve uygulamaları için yasal ve yönetsel altyapı oluşturulmuş ve hazırlanan kanun kamu kurumlarında stratejik planlamayı bir yükümlülük haline getirmiştir. Bu neden ile Türkiye’deki stratejik planlama sürecinin, yasal bir “yükümlülük” biçiminde düşünüldüğü ya da algılandığı söylenebilir (Orhan ve diğerleri, 2014: 122).

“Kamu malî yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolü düzenlemek” amacıyla düzenlenen 10.12.2003 tarih ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununda belirlendiği şekli ile Stratejik plan: *“kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren plan”* olarak belirlenmiştir. (Kanun, 2003: 8660).

Bu çerçevede kurumlara misyon ve vizyonlarını oluşturmak, amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda performanslarını ölçmek ve uygulama izlemeni ve değerlendirmesini yapmak amacıyla stratejik plan hazırlama görevi verilmiştir. Oluşturulacak olan Stratejik plan akademisyen yöntemlerle hazırlanmalıdır (Kılavuz, 2018: 2).

Stratejik plan hazırlama yükümlülükleri Devlet Planlama Teşkilatına verilirken ilgili kurumların oluşturacakları performansa dayalı bütçelerini düzenleme yükümlülükleri de Maliye bakanlıklarına verilmiştir. Stratejik Plan uzun dönemli bir planlamayı esas alan doğası nedeniyle ve bütçe sürecini olumsuz etkilememesi amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan bir takvime bağlanmıştır. (Leblebici ve Erkul, 2008: 278).

Karar verme ve planlama arasında kimi zaman birbirlerinin yerine kullanılacak kadar yoğun bir bağ vardır. Planlamada en uygun olan seçeneğin seçimi karar olarak da seçeneklerin arasından en uygun olanın seçimidir. Bu bağlamda planlama önceden belirlenmiş hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla gerekli kaynakların sonuç almaya yönelik işe koşulmasıdır. Ulaşılabilecek olan hedefe nasıl ulaşılabileceğinin ortaya konmasıdır (Demir ve Yılmaz 2010: 72).

Kavram, kullanılan güncel geldiği anlam ve tanımların ötesinde psikolojik, sosyal, iktisadi, ideolojik, askeri ve idari konuları da kapsamaktadır. (Güçlü, 2003: 67)

Bu amaçla “stratejik plan” ile ilgili Türkiye’de yapılan yüksek lisans ve doktora araştırmaları Ağustos 2017 yapılmış ve kavramı içeren 234 tez çalışmasına ulaşılmıştır. Bu araştırmaların 30’u doktora, kalan 204’ü yüksek lisans çalışmasıdır.

Stratejik plan araştırmalarında eğitim öğretim araştırmaları önemli bir yer tutmaktadır. Bu araştırmalar da kendi aralarında kümelenebilir. Eğitimin her alanında stratejik planla ilgili araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar Okulöncesi (bir araştırma), İlköğretim/ilkokul/ortaokul, (20 araştırma), ortaöğretim/lise (beş araştırma) araştırmalarıdır. Milli Eğitim Bakanlığı araştırmaları (yedi araştırma) ayrıca bir bölüm olarak ele alınabilir. Bu kümelenebilirlik kapsamına girmeyen eğitim başlığında toplanmış ayrıca altı araştırma bulunmaktadır.

Stratejik plan araştırmalarında yükseköğretim ile ilgili yapılmış 15 araştırma bulunmaktadır.

Stratejik planlamanın daha iyi anlaşılması ve ilgili araştırmaların çeşitliliğinin daha iyi yorumlanması planlama bileşenlerinin ve planlama sürecinin anlaşılması ile mümkündür.

Planın sahiplenilmesi	STRATEJİK PLAN HAZIRLIK SÜRECİ	PLANLAMA SÜRECİNİN PLANLAMASI
Planlama sürecinin organizasyonu		
İhtiyaçların tespiti		
Zaman planı		
Hazırlık programı		
Kurumsal tarihçe	DURUM ANALİZİ	NEREDEYİZ
Uygulanmakta olan stratejik planın Değerlendirilmesi		
Mevzuat analizi		
Üst politika belgeleri analizi		
Faaliyet alanları ile ürün ve hizmetlerin belirlenmesi		
Paydaş analizi		
Kuruluş içi analiz		
PESTLE analizi		
GZFT analiz		
Misyon	*GELECEĞE BAKIŞ	NEREYE ULAŞMAK İSTİYORUZ
Vizyon		
Temel Değerler		
Amaçlar	*STRATEJİ GELİŞTİRME	
Hedefler		
Performans göstergeleri		
Stratejiler		
Faaliyetler	*EYLEM PLANLARI	GİTMEK İSTEDİĞİMİZ YERE NASIL ULAŞABİLİRİZ.
Sorumlular		
Performans hedefleri	*PERFORMANS PROGRAM	
Performans göstergeleri		
Faaliyetler		
Projeler		
Maliyetlendirme		
Bütçeleme		
Stratejik plan izleme raporu	İZLEME VE DEĞERLENDİRME	BAŞARIMIZI NASIL TAKİP EDER VE DEĞERLENDİRİRİZ?
Stratejik plan değerlendirme raporu		
Stratejik plan gerçekleşme raporu		
Faaliyet raporu		
İç denetim		

Tablo 8: Stratejik Planlama Süreci

(*Araştırma Kapsamında İncelenen Süreçleri
(Kılavuz, 2018: 4)

Stratejik planlama sürecinde planlama yapılacak kurum öncelikle hazırlık sürecini değerlendirir. Stratejik planlamanın nasıl yapılacağına yönelik bir planlama yapar. Ardından durum, analizlerle ortaya konmaktadır. Strateji geliştirme ve geleceğe bakış ile nereye ulaşılmak istenenler belirlenir. Eylem ve performans değerlendirmeleri ulaşılabilecek hedefe giden yollar ortaya konur. Son aşamada izleme ve değerlendirme vardır. Araştırma, amaçları doğrultusunda stratejik planlama sürecinde yükseköğretim kurumlarının **Ulaşmak İstedikleri Yer** ve bunun için **Ortaya Koydukları** faaliyet ve performansları inceler.

Araştırma kapsamında incelenen Stratejik Planlama bileşenleri aşağıda tanımlanmıştır (Kılavuz, 2018: 31-52).

Nereye Ulaşmak istiyoruz/ Geleceğe Bakış

Misyon bir kuruluşun varlık sebebidir; kuruluşun ne yaptığını, nasıl yaptığını ve kimin için yaptığını açıkça ifade eder. Misyon bildirimini stratejik plan dokümanının diğer kısımlarına da temel oluşturur. Misyon bildirimini, kuruluşun sunduğu tüm hizmet ve faaliyetleri kapsayan bir şemsiye kavramdır.

Vizyon kuruluşun ideal geleceğini sembolize eder. Kuruluşun uzun vadede neleri yapmak istediğinin güçlü bir anlatımıdır. Vizyon bir kuruluşun farklı birimleri arasında birleştirici bir unsurdur. Bundan dolayı, birçok işlevi yerine getiren kuruluşlarda daha da önemli bir role sahiptir.

Değerler Temel değerler kuruluşun kurumsal ilkeleri ve davranış kuralları ile yönetim biçimini ifade eder. Bir kuruluşun temel değerlerini ortaya koymak stratejik planlama için önemlidir; çünkü kuruluşun vizyon, misyon ve kurumsal kimliğinin gerisinde temel değerler ve inançlar bulunur. Temel değerler kuruluşun kararlarına, seçimlerine ve stratejilerinin belirlenmesine rehberlik eder. Hayata geçirilen değerler, kuruluş kimliğinin değişiminde ve çalışanların motive edilmesinde güçlü araçlardır. Amaçlar kuruluşun ulaşmayı hedeflediği sonuçların kavramsal ifadesidir. Amaçlar, kuruluşun hizmetlerine ilişkin politikaların uygulanması ile elde edilecek sonuçları ifade eder.

Nereye Ulaşmak istiyoruz/ Strateji Geliştirme

Amaçlar; İdarenin hizmetlerine ilişkin politikaların uygulanmasıyla elde edilecek sonuçların kavramsal ifadesidir. Söz konusu sonuçlar, genellikle

sosyoekonomik sorunların çözümü ya da vatandaşların ve idarenin ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgilidir.

Hedefler amaçların gerçekleştirilebilmesine yönelik özellikli ve ölçülebilir alt hedeflere ulaşılması, öngörülen çıktı ve sonuçların tanımlanmış bir zaman dilimi içinde nitelik ve nicelik olarak ifadesidir. Hedeflerin miktar, maliyet, kalite ve zaman cinsinden ifade edilebilir olması gerekmektedir. Bir amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak birden fazla hedef belirlenebilir.

Performans göstergeleri, belirlenen hedeflere ne ölçüde ulaşıldığının ortaya konulmasında kullanılır. Performans göstergeleri, ölçülebilirliğin sağlanması için miktar ve zaman boyutunu içerecek şekilde ifade edilir. Bu çerçevede performans göstergeleri girdi, çıktı, sonuç, kalite ve verimlilik göstergeleri olarak sınıflandırılır.

Stratejiler, idarenin hedeflerine nasıl ulaşılacağını gösteren kararlar bütünüdür. İyi belirlenmiş stratejiler olmaksızın hedefleri etkili bir biçimde uygulamaya geçirmek mümkün değildir. Stratejiler hedeflere yönelik belirlenir. Bir hedef için alternatif stratejiler değerlendirilerek bunlar arasından en fazla üç tanesine planda yer verilir. Stratejiler oluşturulurken idarenin kaynakları ve farklı alanlardaki yetkinliği göz önünde bulundurulur. Stratejiler hedeflerin hangi faaliyetlerle uygulamaya geçirileceğinin çerçevesini çizer.

Gitmek istenen Yer

Performans ve Faaliyet programı Eylem planı idarenin stratejik planının uygulanmasına yönelik faaliyetleri, bu faaliyetlerden sorumlu ve ilgili birimler ile bu faaliyetlerin başlangıç ve bitiş tarihlerini içeren plandır. Eylem planının gerçekleşme sonuçları izleme ve değerlendirmeye temeldir. Araştırma kuruma özgü tüm faaliyet planı ve performans programlarının kapsar.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, problem cümlesi, sayıltıları, sınırlılıkları, tanımlar ve kısıtları bulunmaktadır.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Türkiye’de işletme lisans öğretim programlarında yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitiminin durumunu ortaya koymaktır. Bu amaçla, aşağıdaki üç soruya yanıt aranmıştır.

Türkiye’de ki devlet ve vakıf üniversiteleri;

1. İşletme Bölümlerindeki lisans öğretim programlarında, yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimi ne durumdadır? Bu sorunun alt amaçları;

- a) İşletme lisans öğretim programları;
  - 1) Bağlı oldukları fakülte amaçlarında,
  - 2) Program tanımlarında,
  - 3) Program çıktılarında yaratıcı düşünme ve inovasyon kavramlarına yer verme durumu nedir?
  - 4) Yaratıcılık ve inovasyon ile ilgili olarak yazılan program çıktısı sayısı nedir?
- b) İşletme Bölümleri lisans öğretim programlarında, yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimine yönelik verilen derslerin tanımlayıcı özellikleri nedir?
  - 1) Ders adı
  - 2) Ders yarıyılı
  - 3) Ders kredisi

4) Dersin zorunlu ya da seçmeli olma durumu nedir?

2. Devlet ve vakıf üniversitelerinin beş yıllık stratejik planlarında, yaratıcı düşünme ve inovasyon kavramlarına yer verme durumları nedir? Bu sorunun alt amaçları;

- a) Stratejik Planlama belgelerinin,
  - 1) Üst yönetici sunuşlarında
  - 2) Kurumsal temellerinde (Misyon, Vizyon, Temel Değerler, Amaçlar)
  - 3) Kurumsal planlarında (Hedef, Faaliyet/Strateji, Gösterge) yaratıcı düşünme ve inovasyon kavramlarına yer verme durumları nedir?
- b) Devlet üniversitelerinin beş yıllık stratejik planlama süreçlerinde yer alan
  - 1) Faaliyet programlarında
  - 2) Performans programlarında yaratıcı düşünme ve inovasyon kavramlarına yer verme durumları nedir?

3. İşletme bölümlerindeki lisans öğretim programlarının bağlı bulunduğu fakültelerdeki akademisyenlerin yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimi ile ilgili görüşleri nelerdir?

Bu sorunun alt amaçları: Fakültelerdeki akademisyenler;

- 1) Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon kavramını nasıl tanımlamaktadır?
- 2) Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyonun, işletme eğitiminde gerekli olduğunu ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3) Türkiye’de işletme lisans öğretim programları mezunlarının, yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon ile ilgili bilgi ve pratiğinin yeterliliği konusunda görüşleri nelerdir?
  - a. Bu bilgi ve pratiğin artışının nasıl gerçekleştirileceği konusunda görüşleri nelerdir?
- 4) Kendi üniversitelerinde, yaratıcı düşünme ve inovasyon ile ilgili eğitimin yeterliliği konusunda görüşleri nelerdir?
  - a. Bu eğitimin nasıl artırılabilirliği konusunda görüşleri nelerdir?
- 5) Türkiye’de işletme lisans öğretim programlarında sekiz yarıyılık eğitim düşünüldüğünde, yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimini tanımlayıcı özellikleri konusunda görüşleri nelerdir? Bu eğitim:

- a. Kaç saat olmalıdır?
  - b. Ders zorunlumu, seçmeli mi olmalıdır?
- 6) Kendi üniversitelerinde yaratıcı düşünme ve inovasyon becerisini Lisans derslerinde geliştiren ya da engelleyen durumlar konusunda görüşleri nelerdir?
  - 7) Kendi üniversitelerinde yaratıcı düşünme ve inovasyon becerisini Lisans desleri dışında geliştiren ya da engelleyen durumlar konusunda görüşleri nelerdir?
  - 8) Kendi üniversitelerini yaratıcılık ve inovasyonun gelişim için bir stratejisi olup olmadığı konusunda görüşleri nelerdir?

2.2. Araştırmanın Önemi

Bilgiye ulaşmak yaşadığımız çağda kolaylaşmıştır. Gelişen teknoloji ulaşılan bilginin artmasına da neden olmaktadır. Teknoloji bilginin doğru kullanılmasına neden olduğu kadar, yanlış kullanılarak tüketilmesine de neden olur. Bu nedenle ne kadar bilgiye ulaşıldığının ya da ne kadar zamanda ulaşıldığının bir değeri yoktur. Günümüzde nitelikli bilgiyi diğer bilgilerden ayırt edebilen ve edindiği bilgiyi en doğru şekilde kullanabilen insan öne çıkmakta, bilgiyi ve edindiklerini yaşamına katan birey değer kazanmaktadır. Düşünmeyi bilen insan gereksinimi; eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, problem çözme becerisine sahip birey gereksinimi her zaman varlığını korumaktadır. Bilgiyi ve bilginin kullanımı ile ilgili sistematığı bize sağlayan güç eğitimidir.

Özellikle endüstri 4.0 çağında, mobil bilgisayar, sosyal medya, internet gibi yeni ve önemli teknolojik yeniliklerin etkileşimi birçok kuruluşun iş modellerini etkilemektedir. Teknolojideki hız, başarıya olan gereklilik, yönetim şekillerinden iş geliştirme biçimlerine kadar yaşamı değiştirmeye devam etmektedir. Değişime ayak uydurmak hayatta kalmanın bir gerekliliğidir. Değişimle eş bir ivmede hareket içinde kalmak ancak bilgi ve bilginin doğru kullanımıyla mümkündür.

Yaratıcılık, bir yetenek meselesi olduğu için hayata dair bir karar ve bir tavidir. Yaratıcılık genellikle küçük çocuklarda açıktır, ancak daha büyük çocuklarda ve yetişkinlerde bulmak zor olabilir çünkü yaratıcı potansiyelleri

entelektüel uygunluğu teşvik eden bir toplum tarafından bastırılmıştır. (Sternberg, 2006: 93).

Yaratıcılık kültürle bağlantılıdır. Kültürel koşullar yaratıcılığı ateşleyebilir ya da öldürebilir. Yaratıcı düşünceler bir boşluk içinde yeşermezler. (Robinson, 2008: 19) Yaratıcılık, kültürel koşullar tarafından özendirilebilir de, bastırılabilir de. Yaratıcılık kültürünü anlamak, onu uluslar ve örgütlenmeler içinde yaygınlaştırmak için temel bir öneme sahiptir. (Robinson, 2008: 208)

Yaratıcılık kültürü bağıntısını inovasyondan ve oluşan ya da oluşması gereken inovasyon kültüründen ayrı düşünülemez.

Eğitim politikası kaçınılmaz bir şekilde diğer kültürel alanlardan da olumsuz etkilenmektedir. Hem yerel hem de ulusal kültürler eğitimin nasıl yürütüleceğini derinden etkilemektedir. (Robinson ve Aronica 2017: 267) Eagalton'a göre *kültürler yalnızca kendilerinin yansımalarıdır*. (Eagalton 2011: 69)

Robinson'un bu yorumu Eagalton'un kültür yorumuyla birlikte okunmalıdır. Eagalton'a göre, *Bütün kültürler çocuk yetiştirme eğitim refah iletişim karşılıklı destek gibi pratikleri içermelidir aksi taktide kendilerini yeniden üretmezler* (Eagalton 2011: 34).

Bu düşüncelerden hareketle **eğitim kendini üretmesi gereken bir kültür dinamiğidir**. Bu dinamik yerel ya da ulusal kültürün de ortak bir yansımasıdır. Ve var olan, mevcut durumda bu “yansıma” olduğundan daha iyi duruma gelmelidir.

Gelişen Dünyada yükseköğretimin hedeflerini belirleyen önemli kavramlardan biri Yaratıcılık ve İnovasyondur. Avrupa Yükseköğretim çerçevesinin az sayıdaki hedeflerinden biri Yaratıcı Düşünme Becerisine ve İnovasyona ayrılmıştır.

“Yaratıcılık, kişisel gelişimi gerçekleştirmenin yanında sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın en önemli itici etmenlerinden biri olarak kabul edilen inovasyona temel kaynak oluşturmaktadır. İşletme dünyası ile eğitim, öğretimin farklı seviyeleri ve sektörler arasında ve her öğrenme biçiminde inovasyon ve girişimciliği desteklemek gerekir. Yaratıcılık için elverişli bir ortam yaratmak, mesleki ve sosyal ihtiyaçların yanı sıra bireysel refahı daha iyi bir şekilde uzlaştırmak amacıyla desteklenmelidir” (ET:2020).

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovatif düşünebilme eğitime dayanan ve eğitim ile geliştirilebilir bir becerilerdir. Bu becerileri kazanmış bilgi ve pratiği gelişmiş insan gücünü yetiştirmekte ve ortaya çıkarmakta, büyük oranda yükümlü olan yükseköğretimde, yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyona özgü eğitim sorgulanmalıdır.

Yaratıcı düşünme becerisi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde öğrenci, öğretmen okul düzeyinde araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda; M.E.B yöneticileri, öğrenci ve öğretmenlerin “yaratıcılık” ve “inovasyon” ile ilgili algıları ya da görüşleri üzerine yapılan araştırmalardır. Yükseköğretim araştırmaları eğitim araştırmaları ile benzerlik göstermektedir.

İnovasyon sanattan spora, eğitimden iş dünyasına, süreçten ürüne, kuramdan uygulamaya hemen her alan için disiplinlerarası bir kavramdır. İnovasyon işletme alanında Türkiye’de küresel şirketlerden KOBİ’lere; girişimcilik, liderlik, sürdürülebilirlik gibi konular ile bağı kurulmuş araştırmalar yapılmıştır.

Bu araştırma;

Türkiye’de, yükseköğretimde işletme lisans öğretim programlarında program geliştirme çalışmalarına ve stratejik planlama araştırmalarına veri sağlayacağından önemlidir.

2.3. Sayılılar

Birinci amaç ile ilgili olarak,

Bir üniversitede, öğretim programı ile ilgili iki ayrı tarihe ulaşılabilir.

- a) İlgili üniversitenin bilgi paketi sayfasında yer alan programın akademik takvim yılı
- b) İlgili fakültenin program sayfalarında da yer alan AKTS takvim yılı

Bu iki takvimin birbiri ile uyumsuzluk göstermesi ya da araştırma için belirlenmiş mevcut akademik yıl (2017-2018) ile uyumsuzluk göstermesi durumunda takvim yılı ilerde olan sayfanın öğretim programı için güncel olduğu ve güncelliğini koruduğu varsayılmıştır.

İkinci amaç ile ilgili olarak;

Kamuda Stratejik Yönetim sayfasında her üniversite için üç ayrı tür dosya (stratejik planma dosyası ve planlama dönemin her yılı için ayrı ayrı düzenlenen performans program ve faaliyet program dosyaları) bulunduğu görülmektedir.

Her üniversitenin www.sp.gov.tr adresinde kendi ilgili sayfasına bu üç tür dosyayı belli bir tamlık, bütünlük içinde yüklediği, dosyalarda eksiklikler ya da aynılıklar olduğu görülmüştür. Bu durumda sitedeki verinin, yeterli olduğu varsayılmıştır.

Üçüncü amaç ile ilgili olarak;

Akademisyenlerin anketi tarafsız olarak yanıtladıkları varsayılmıştır.

2.4. Sınırlılıklar

Alan yazında geçerli olan “yaratıcı düşünme” kavramının eğitim programları ve stratejik planlama belgelerinde yalnızca “yaratıcılık” sözcüğüyle karşılandığı görülmüştür. Bu nedenle Yaratıcı düşünme becerisi araştırma bulgularında yaratıcılık olarak sınırlandırılmıştır.

Birinci amaç için sınırlılıklar;

- 1) Araştırma, 2017-2018 öğretim yılı ile
- 2) Devlet ve vakıf üniversitelerinin, evrene alınan lisans programları ile sınırlıdır.

İkinci amaç için sınırlılıklar;

- 1) Araştırma, devlet ve vakıf üniversitelerinin içinde buldukları stratejik plan dönemi ile
- 2) Stratejik Plan dönemi kapsamında ulaşılan ve incelenen stratejik plan, performans programı, faaliyet programı ve bölümleri ile.
- 3) Kamuda Stratejik Yönetim sayfası ile ulaşılamayan 12 devlet üniversitenin ve araştırmadaki vakıf üniversitelerinin yalnızca Stratejik planlama belgeleri ile sınırlıdır.

Üçüncü amaç için sınırlılıklar;

Araştırma evrene alınan fakültelerde görev yapan akademisyenlerin görüşleri ile sınırlıdır.

2.5. Tanımlar

Yaratıcılık: bilimden, sanata ya da eğitime, iş hayatından gündelik yaşama kadar, her alanda yeni ve uygun düşüncelerin üretilmesidir. (Amabile, 1997: 40). Birey, yaratıcı düşünebilme bilgisine sahip olmadığı sürece, yaratıcı düşünemez (Sternberg, 2012: 4).

Yaratıcı Düşünme Becerisi: düşünme becerisi olarak zihinsel, bilişsel bir tanım, ya da işlem çerçevesinde performansa dayalı somut bir çıktıya ya da göstergeye gerek duymaksızın düşünce olarak kalabilen zihinsel etkinlik.

İnovasyon: Yaratıcı bir düşüncenin somutlaştırılarak toplumsal veya ekonomik açıdan değer taşıyabilir hale gelmesi ve topluma etki etmesidir.

İşletme Bölümü Lisans Öğretim Programları: Araştırmada hedef evrene alınan 11 ayrı program

Stratejik planlama: Araştırmada Kurumların genellikle 5 yıl için hazırladıkları ve geleceğe dönük öngörüselle planlama süreci. Sürecin her yıl için performans programları ve faaliyet planları ile ayrıntılı olarak değerlendirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grupları veri toplama araçları verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkındaki açıklamalara yer verilmiştir.

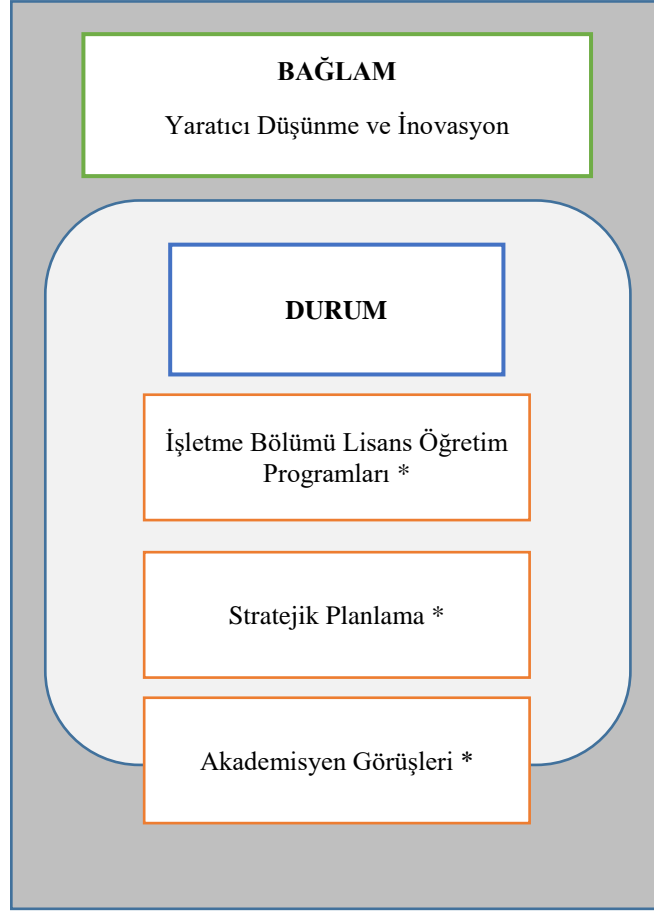
3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, Türkiye’de yükseköğretimde yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminin değerlendirmesini alt amaçlar doğrultusunda ayrıntılı bir şekilde incelemek olduğundan, betimsel bir araştırmadır. Betimsel araştırma modeli geçmişte var olan ya da var olmaya devam eden bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2013: 77). Araştırmayı betimsel olarak tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014: 22).

Araştırma, var olanı ayrıntılı bir şekilde betimlemeyi alt amaçları ile hedeflediğinden, araştırma türü olarak nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma, sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45). Creswell’ e göre nitel araştırma, bir fikrin olası bir kullanımı, bir dünya görüşü, varsayımlar ve bireylerin ya da grupların toplumsal veya insan ile ilgili sorunlarına göndermede bulunan araştırma problemleri ile başlar (Creswell, 2013: 37).

Araştırma, amacı ve alt amaçları doğrultusunda Durum çalışması olarak yürütülmüştür. Durum çalışması bir bireyi kümeyi programları, kurumları kültürler ya da ulus devletleri inceleyebilir (Patton 2014: 447). Araştırmalar araştırmacının kontrolü dışında devam eden güncel bir durumu gerçek yaşam alanında irdelemek ya da belirsizliği ortaya çıkarmak ile ilgili bir anlamlandırma sürecine **neden** ve **nasıl**

soruları ile zemin hazırlar (Saban ve Ersoy 2017: 145). Durum çalışması üç ayrı yerleşik çok katmanlı analiz (*) ile aşağıdaki gibi desenlenmiştir. (Şekil 13)

Şekil 13: Tek Katmanlı Çoklu Durum Çalışmasının Desenlemesi
(Saban ve Ersoy 2017: 165) Araştırmaya uyarlanmıştır.

Araştırma işletme lisans öğretim programları, üniversitelerin stratejik planlama dokümanlarında yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminin var olan durumuna özgü bulgular ve ilgili fakültelerin akademisyenlerinin bu bağlamda görüşlerini içerdiğinden, durum çalışması olarak, tek katmanlı çoklu durum çalışmasında desenlenmiştir. Bu desende *aynı bağlam içinde ayrı durumların ayrıntılı olarak incelenmesini ve sonra yerleşik çok katmanlı olarak tartışılmasını gerektirir* (Saban ve Ersoy 2017: 165)

3.2. Araştırma Evreni

Araştırma, amacı ve alt amaçları doğrultusunda hedef evren araştırması olarak yrtlmştır. Araştırma evreni Türkiye’de işletmecilik alanında örgün eğitim veren devlet ve vakıf niversiteleri, stratejik planlama belgeleri ve akademisyen evrenlerini kapsamaktadır. Araştırmada amaç, evren hakkında bilgi toplamaktır. Evren birimlerinin tümüne ulaşılabildiği durumlarda örnekleme ihtiyaç duyulmaz (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014: 81). Araştırmada işletme lisans ğretim programlarına ve üniversitelerin stratejik planlama belegerine ulaşma olanağı bulunmaktadır. Bununla birlikte araştırma örnekleme alınmış ulaşılabilir evren yerine hedef evren ile yrtlmştır.

3.2.1. Birinci Amaç için Hedef Evren

Araştırmanın birinci amacı için işletme bölümleri Nisan 2017 tarihinde belirlenmiştir. Belirleme alışması Yükseköğretim Kurumunun resmi internet adresi olan www.yok.gov.tr adresi istatistik (<https://istatistik.yok.gov.tr/>) sayfasından elde edilmiştir.

Arama ltleri aşağıda sunulmuştur.

- i. Üniversite lt olarak Türkiye’de tüm iller ve illerde bulunan niversiteler seçilmiştir. Bu seçim 100 devlet ve 45 vakıf niversitesini kapsar. (Tablo 12)
- ii. Fakülte lt olarak üniversitelerde sosyal bilimler alanında 22 fakülteye ulaşılmıştır. Fakülteler Tablo 9 da sunulmuştur.

EVRENİN BELİRLENMESİNDE SEÇİLEN FAKÜLTELER			
1	Fen Ve Sosyal Bilimler Fakültesi	12	İnsan Ve Toplum Bilimleri Fakültesi
2	İdari Bilimler Fakültesi	13	İşletme Fakültesi
3	İdari İlimler Fakültesi	14	İşletme Ve Yönetim Bilimleri Fakültesi
4	İktisadi İdari Ve Sosyal Bilimler Fakültesi	15	Kültür Ve Sosyal Bilimler Fakültesi
5	İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi	16	Siyasal Bilgiler Fakültesi
6	İktisadi Ve Sosyal Bilimler Fakültesi	17	Sosyal Bilimler Fakültesi
7	İktisadi Ve Ticari Bilimler Fakültesi	18	Sosyal Ve Beşeri Bilimler Fakültesi
8	İktisat Fakültesi	19	Sosyal Ve İdari Bilimler Fakültesi
9	İnsani Bilimler Fakültesi	20	Ticari Bilimler Fakültesi
10	İnsani Bilimler Ve Edebiyat Fakültesi	21	Uygulamalı Sosyal Bilimler Fakültesi
11	İnsani Ve Sosyal Bilimler Fakültesi	22	Yönetim Bilimleri Fakültesi

Tablo 9: Evreni Belirleyen Fakülteler.

- iii. Araştırma evreni için 11 ayrı bölüm seçilmiştir. Bölümler Tablo 10 ile sunulmuştur

EVRENİN BELİRLENMESİNDE SEÇİLEN BÖLÜMLER			
1	İşletme Bölümü Almanca	7	Uluslararası İşletme Bölümü
2	İşletme Bölümü İngilizce	8	Uluslararası İşletme Yönetimi Bölümü
3	İşletme Bölümü İngilizce	9	Uluslararası İşletmecilik Bölümü
4	İşletme Enformatiği Bölümü Almanca	10	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret Bölümü
5	İşletme Enformatiği Bölümü Türkçe	11	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik Bölümü
6	İşletme Mühendisliği Bölümü		

Tablo 10: Evreni Belirleyen Bölümler

Yukarıda, ölçüt olarak belirlenen fakülte ve bölümlerin seçilmesi ile araştırmanın birinci amaç için hedef evreni Tablo 11’de gösterildiği şekilde oluşmuştur.

PROGRAMLARIN DAĞILIMLARI				
Sıra	Bölüm	Devlet	Vakıf	Toplam
1	İşletme Bölümü Türkçe	117	42	159
2	İşletme Bölümü Almanca	1		1
3	İşletme Bölümü İngilizce	3	5	8
4	İşletme Enformatiği Bölümü Almanca	1		1
5	İşletme Enformatiği Bölümü Türkçe		2	2
6	İşletme Mühendisliği Bölümü	1		1
7	Uluslararası İşletme Bölümü		1	1
8	Uluslararası İşletme Yönetimi Bölümü		1	1
9	Uluslararası İşletmecilik Bölümü	1		1
10	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret Bölümü	2	4	6
11	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik Bölümü	5	6	11
	Toplam	131	61	192

Tablo 11: Birinci Amaç İçin Hedef Evren: Lisans Öğretim Programlarının Devlet Vakıf Üniversitesi Olma Durumlarına Göre Dağılımları

Tablo 11'e göre 131'i devlet, 61'i vakıf olmak üzere evrende toplam 193 bölüm yer almaktadır. İşletme bölümü dışında; İşletme Enformatiği, İşletme Mühendisliği, Uluslararası İşletme, Uluslararası İşletmecilik, Uluslararası İşletme Yönetimi evrende yer alan diğer bölümlerdir. Evrende yer alan bölümlerin eğitim dilleri: sekiz İngilizce, iki Almanca 182 Türkçe olarak belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilen bölümlerin devlet ya da vakıf üniversitesi olma durumunun illere göre dağılımları Tablo 12 ile sunulmuştur.

İLLERE GÖRE ÜNİVERSİTELERİN DAĞILIMLARI				
Üniversite	İl	Devlet Üniversiteleri	Vakıf Üniversiteleri	Toplam
İstanbul	1	8	26	34
Ankara	1	5	8	13
İzmir	1	3	2	5
Konya	1	2	2	4
Antalya	1	2	1	3
Kayseri	1	2	1	3
Mersin	1	1	2	3
Balıkesir	1	2	0	2
Erzurum	1	2	0	2
Eskişehir	1	2	0	2
Gaziantep	1	1	1	2
Kocaeli	1	2	0	2
Manisa	1	1	1	2
Trabzon	1	1	1	2
14 Büyük Şehir TOPLAM	14	34	45	79
Diğer iller	66	66	0	66
TOPLAM	80	100	45	145

Tablo 12 Hedef Evrende İl ve Üniversitelerin Dağılımı

Tablo 12 de yer alan bilgilere göre araştırma 100'i devlet, 45'i vakıf olmak üzere toplam 145 üniversiteyi kapsar: 80 ilin her birinde en az bir üniversite araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmada Amasya ilinin ve Amasya Üniversitesinin YÖK taramasında sonuç vermediği anlaşılmıştır. Üniversitede yapılan web taraması da sonuç vermemiştir. Amasya araştırmaya eklenememiştir.

Üniversitelerin 34 adedi devlet, 45 adedi vakıf olmak üzere toplam 79 adedi 14 büyükşehirde bulunmaktadır. Vakıf üniversitelerinin yarıdan fazlası (26 vakıf üniversitesi) İstanbul'dadır.

Bazı üniversitelerde de aynı bölüm, farklı fakültelere bağlı olarak birden fazla sonuç vermiştir. Örneğin İzmir Dokuz Eylül Üniversitesinde hem işletme fakültesine, hem de iktisadi idari ve sosyal bilimler fakültesine bağlı işletme bölümü bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak il ve üniversite sayılarını gösteren tablo 12 ve bölüm sayılarını gösteren Tablo 11 de yer alan toplam değerler farklılık göstermektedir.

3.2.2. İkinci Amaç için Hedef Evren

Stratejik planlama evreni 109 devlet üniversitesini içerir. Bu sayıya Kamuda Stratejik Yönetim web sayfası www.sp.gov.tr erişimi ile sağlanmıştır. Stratejik planlama evreninde araştırmanın birinci amacında bulunan 100 devlet üniversitesine 9 üniversite daha eklenmiştir. Bu üniversiteler aşağıda Tablo 13 ile sunulmuştur.

STRATEJİK PLANLAMA EVRENİNE EKLENEN ÜNİVERSİTELER			
1	Adana Bilim ve Teknik Üniversitesi	6	İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi
2	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	7	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
3	Amasya Üniversitesi	8	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
4	Bursa Teknik Üniversitesi	9	Türkiye Uluslararası İslam, Bilim ve Teknoloji Üniversitesi
5	İskenderun Teknik Üniversitesi		

Tablo 13: Stratejik Planlama Evrenine Eklenen Üniversiteler.

Evrende yer alan ilgili 45 vakıf üniversitesinin Stratejik Planlama belgelerine web taraması sonucunda erişilmiştir.

3.2.3. Üçüncü Amaç için Evren Örneklem

Araştırmanın üçüncü amacı için hazırlanan anket, işletme lisans programlarında görevli bulunan akademisyen evreninde, ölçüt örnekleme yöntemi ile 200 akademisyen olarak belirlenmiştir.

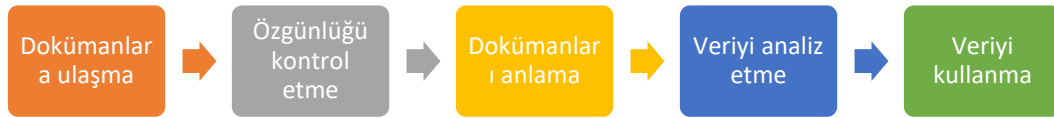
3.3. Veri Toplama Kaynakları, Yöntemleri, Araçları ve Verilerin Toplanması

3.3.1. Birinci ve ikinci Amaç için Veri Toplama Kaynakları, Yöntemleri, Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmada ilgili veri kaynakları birinci amaç için işletme bölümleri öğretim programlarıdır. Veri kaynağı olarak kullanılan özgün belgeler, araştırma amacı ve alt amaçları çerçevesinde belirlenmiştir. Doküman incelemesi ile yürütülen araştırmalarda hangi dokümanın önemli olduğu ve hangi veri kaynağının

kullanılacağı araştırma problemi ile yakından ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 218).

Birinci ve ikinci amaç için veriler toplanırken nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular ile ilgili yazılı materyalin incelenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217). Nitel araştırmada birden fazla, en az iki, kanıt kaynağı üzerinde farklı veri kaynakları ve yöntemleri kullanılarak yakınsama ve doğrulamanın aranması beklenir (Bowen, 2009: 28). bu nedenle eğitim programları ve stratejik planlama belgeleri alt amaçlar ile belirlenmiş ve araştırma kapsamında bir arada kullanılmıştır. Araştırma, doküman incelemenin aşamaları ile yürütülmüştür. Doküman incelemesi beş aşamada (Şekil14) gerçekleşir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 223).

Şekil 14: Doküman İncelemenin Aşamaları

Elde edilen veri setine, internet erişimi web sayfalarından ulaşılmıştır. Veri seti Microsoft Office 2013 Excel programı ile kayıt altına alınmıştır.

Araştırmanın birinci amacı için veriler, evrende yer alan bölümlerin “Eğitim Öğretim Bilgi Sistemleri” taraması yapılarak elde edilmiştir. Bu tarama ile işletme bölümlerindeki lisans öğretim programlarının, program tanımı ve program çıktısı ve ilgili dersin araştırma amacı için belirlenen tanımlayıcı özellikleri (ders adı, ders yarıyılı, ders AKTS bilgisi ve ilgili dersin zorunlu ya da seçmeli olma durumu) verilerine ulaşılmıştır. Eğitim öğretim bilgi sistemlerine erişimi olmaması ya da verinin doğrulanması amacıyla ilgili bölümlerin web sayfalarında da inceleme yapılmıştır.

Araştırma da işletme bölümlerindeki lisans öğretim programlarının bağlı oldukları fakülte amaçları ile ilgili inceleme, fakültelerin web siteleri üzerinden

yapılmıştır. Fakülte amacının ayrı bir bağlantı olarak verilmediği, amaca doğrudan erişimin olmadığı durumunda fakülte giriş (tanıtım, fakülte hakkında vb.) sayfalarında ve üst yönetici sunuşlarında amaç tümceleri aranmıştır. Fakülte amacıyla ilgili olarak fakülte misyon ve temel değerleri de incelenmiştir..

Bu araştırmanın konusu fakülte amacı olmadığından fakülte misyonu, fakülte vizyonu ya da fakülte sunuş metinlerinde bulunan sonuçlardan yalnızca biri sonuç olarak işlenmiştir.

Sonuçlar araştırmanın eğitim programı amacına yönelik; alt amaçlar doğrultusunda hazırlanan tabloya (Ek 1) sayısal olarak işlenmiş, ardından veri sonuç tablolarına kümelendirilerek aktarılmıştır.

Araştırmada kullanılan eğitim öğretim bilgi sistemi ve program çıktısı adlandırmaları için üniversitelerin ayrı ayrı adlandırmalar kullandığı anlaşılmaktadır.

Üniversiteler eğitim öğretim bilgi sistemi için; bilgi paketi, bologna bilgi paketi, eğitim bilgi sistemi, eğitim öğretim bilgi sistemi, ders kataloğu, AKTS kataloğu vb. adlandırmalar kullanmıştır.

Her üniversitenin program çıktısı için; öğrenme çıktısı, program yeterliliği, program kazanımları, öğrenme kazanımları gibi ayrı kullanımları olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma veri setinin toplandığı sayfalarda biçim ve içerik olarak belli bir standardın olmadığı ve gerekli içeriğin her zaman tamlık, bütünlük sunmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmanın ikinci amacında veri kaynakları stratejik planlama ile ilgili belgelerdir. Devlet üniversiteleri stratejik planlama verilerine “Kamuda Stratejik Planlama” internet sayfası Devlet Üniversiteleri bağlantısından ulaşılmıştır (<http://www.sp.gov.tr/tr/kurum/g/du/kurum/Devlet+Universiteleri>). Bağlantıda bulunan üniversitelerin ilgili sayfalarında stratejik planlama dönemine özgü üç farklı dosya yer aldığı anlaşılmıştır. Bunlar “Stratejik Plan” ve planlama dönemin her yılı için ayrı ayrı düzenlenen “Performans Programı” ve “Faaliyet Planı” dosyalarıdır. Her dosyada analiz birimleri ayrı ayrı incelenmiştir.

Stratejik Planlamanın önemli bir parçası, kurumsal temellerdir. Misyon Vizyon ve Değerler den oluşan kurumsal temellerin hem performans programında hem de

faaliyet planlarında, stratejik planlama belgelerinden olduğu gibi alınarak yeniden kullanıldığı görülmüştür. Stratejik planlama sunuş metinlerinin bir çoğunun da değişiklik yapılmadan hem performans programında hem de faaliyet planlarında kullanıldığı anlaşılmıştır.

Performans programında ve faaliyet planlarında kurumsal temeller ve sunuş metinleri stratejik planlama belgeleri ile karşılaştırılarak doküman incelemesi gerçekleştirilmiştir. Verilerin farklılık göstermesi durumunda veri değerlendirmeye alınmıştır.

Yıllara göre düzenlenen performans programları ve faaliyet planlarında, hangi amaca hangi hedefin hangi faaliyet ve göstergesi ile ulaşıldığı bu araştırmanın konusu değildir. Beş yıl için hazırlanan tek bir stratejik planlama belgesinin her yılı için ayrı ayrı faaliyet planı ve performans programı bulunmaktadır. Bu nedenle amaç, hedef, faaliyet ve göstergelerde, değerlendirme o yıl ile ilgili olduğundan, yıl yıl yapılan yeniden kullanımlar, (eş kullanımlar, tekrarlamalar), dikkate alınmamıştır.

Sonuçlar araştırmanın stratejik plan amacına yönelik alt amaçlar doğrultusunda hazırlanan tabloya (Ek 2) sayısal olarak işlenmiş ardından veri sonuç tablolarına kümelendirilerek aktarılmıştır.

Stratejik planlama belgelerinde akışların aynı olduğu ancak üniversiteden üniversiteye içeriğe eklenen başlık ve bölümlerin ayrılık sunabildiği görülmüştür. Araştırma kapsamına alınan veri setinin kurumsal temeller (vizyon, misyon, değerler) ve planlar olarak (amaç, hedef, faaliyet, gösterge) sınıflandırıldığı ve bu ayrımın her üniversite tarafından kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Doküman incelemesinde, araştırmada kullanılacak dokümanlar kolay ulaşılabilir, özgün, amaca uygun ve kullanışlı olmalıdır. Doküman incelemesinde kullanılan veri seti gözlem ya da görüşmelerden elde edilen verilere ek kaynak oluşturmak için kullanılabilirdiği gibi, araştırmalarda tek başına bir veri toplama yöntemi olarak da kullanılabilir (Bowen, 2009: 33). Bu araştırmada incelenecek dokümanlara ek olarak, akademisyen görüşleri de incelenmiştir.

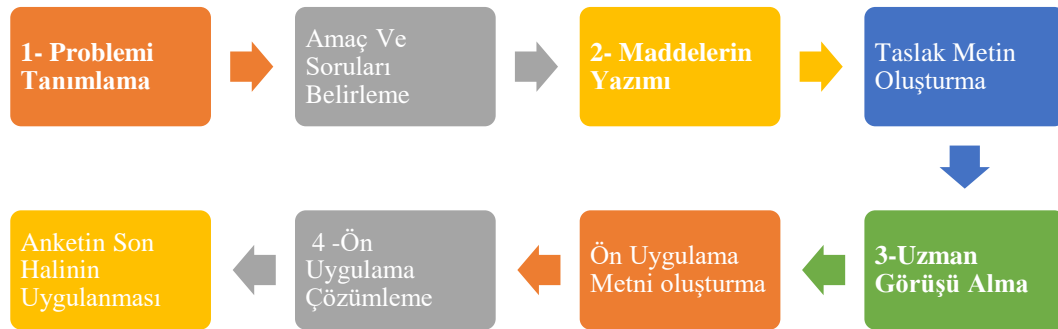
3.3.2. Üçüncü Amaç için Veri Toplama Kaynakları, Yöntemleri, Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın üçüncü amacı için araştırmacı tarafından açık uçlu ve kapalı uçlu sorulardan oluşan yaratıcı düşünme ve inovasyon anketi geliştirilmiştir.

Anket, belirli bir konuda kişilerin, grupların, toplumların davranış tutum ve görüşlerini betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan araştırma materyali olarak tanımlanır (Thomas' dan (1998) aktaran Büyüköztürk ve diğerleri, 2014: 124).

Anketler genellikle nicel araştırmaların veri toplama araçlarından birisi olarak kabul edilir. Bu araştırmada anket, nitel veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma da içerikleri aynı olan sorular yaratıcı düşünme ve inovasyon için artarda ayrı ayrı sorulmuştur. Bunun amacı; akademisyenlerin kavramlar konusundaki görüşlerini daha net bir şekilde alabilmektir.

Anket dört temel aşama ile gerçekleştirilen bir süreçtir. Araştırma da anket geliştirme süreci Şekil 15 ile gösterilmiştir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014: 125).

Şekil 15: Anket Geliştirme Süreci

Anket geliştirme süreci işlem basamakları gerçekleştirilerek taslak metin oluşturulmuştur. Taslak metinde dokuz soru olarak hazırlanmıştır. Yaratıcı düşünme ve inovasyon sorularının bir arada sorulduğu yedi soru her kavram için ayrı sorularak yeniden düzenlenmiş ve anket 16 soru olarak düzenlenmiştir. Böylece anket soruları daha anlaşılır bir duruma getirilmiştir. İlgili uzman görüşü ve ön uygulama ardından anket son durumuna getirilmiştir.

Anketler 2017-2018 öğretim yılı Nisan ve Mayıs ayları içerisinde ilgili fakültelerde görev yapan akademisyenler tarafından yanıtlanmıştır.

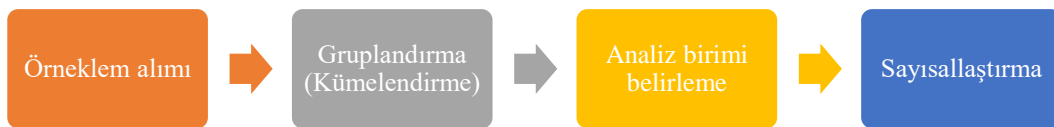
Araştırmada anket evrenini bulgularda ulaşılan 182 dersin tanımlı bulunduğu fakültelerde görev yapan 200 akademisyene uygulanmıştır. Sayının belirlenmesinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Anket 15 kadın 15 erkek olmak üzere; 8 Profesör, 4 Doçent, 17 Doktor ve 1 Araştırma Görevlisi olmak üzere toplam 30 akademisyen tarafından yanıtlanmıştır. Ankete katılan akademisyenlerin her soruyu yanıtlamadığı görülmektedir.

Akademisyenlerin elektronik posta adreslerine fakülte web sayfaları taraması ile ulaşılmıştır. Anket verileri araştırma için oluşturulan arastirma.inovasyon@gmail.com elektronik posta aracılığıyla toplanmıştır. Uygulanan anket Ek-3 ile sunulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

3.4.1. Araştırmanın Birinci ve İkinci Amacına İlişkin Verilerin Analizi

Doküman incelemesi ile toplanan veriler aynı zamanda bu inceleme ile analiz edilmiştir. *Doküman analizi hem bir veri toplama hem de bir analiz yöntemi olarak kullanılabilir* (O'Leary, 2013: 177). Doküman incelemesi ile yürütülen araştırmada, incelenen verilerin nitelik olarak kavranması, anlamlandırılması ve nicelik olarak değerlendirmeleri araştırmanın belli kurallar içerisinde gerçekleştirildiğini göstermektedir. Doküman incelemede veri analizi Şekil 16 ile gösterilen işlem basamakları ile gerçekleştirilmektedir. (Bailey'den (1982) aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013: 227).

Şekil 16: Doküman İncelemede Veri Analizi Basamakları

Araştırmada veri analizi aşağıdaki işlem basamakları doğrultusunda;

1. **Örneklem Alımı:** Araştırma hedef evren çalışması olduğu için veri analizinde örneklem aranmamıştır.
2. **Kümelenme:** Araştırma dokümanları incelenmiş ve oluşan kümeler araştırmanın alt amaçlarına yansıtılmıştır. Birinci ve ikinci amaç için veri analizlerinde kümelenme beş ayrı görünümde dir.(EK 1 Tablo ve Ek 2 Tablo, Şekil 20 ve Şekil 32)

Buna göre Araştırmada;

- a) Kavramların ayrı ayrı kullanımları vardır.
    - (i) Yaratıcılık kullanımlarının olduğu küme: (Mavi hücre rengi ile renklendirilmiştir.)
    - (ii) İnovasyon kullanımlarının olduğu küme: (Sarı hücre rengi ile renklendirilmiştir.)
  - b) Kavramların bir arada kullanımları vardır.
    - (iii) Yaratıcılık ve Yenilik kavramlarının birlikte kullanıldığı küme: (Yeşil hücre rengi ile renklendirilmiştir.)
  - c) Araştırmada veriye ulaşılamayan bölümler vardır. Sadece başlık olarak kalmış, içeriği olmayan, boş olan, verinin olup olmadığı belirsiz olan ve araştırılamayan durum.
    - (iv) Ulaşılamayan veri /-/ ile gösterilmiştir.
  - d) Kavramların kullanımlarının olmadığı durumlar vardır. Taramada aranan sözcük birimin, bulgu vermediği durumlar bulunmaktadır.
    - (v) Bulgu yok, Değer sıfır /0/)
4. **Analiz birim:** Araştırmanın birinci ve ikinci amacı için seçilen analiz birimi Sözcük olarak belirlenmiştir.

Bir dokümandaki en basit ve en küçük birim sözcüklerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 229). Araştırma için belirlenen sözcükler inovasyon, yaratıcı düşünme ve yaratıcılıktır.

Tarama sırasında inovasyon, her metinde ayrı ayrı sözcüğün Türkçe ve İngilizce yazılımları, “inovasyon” ve “innovation” olarak aranmıştır. Ayrıca sözcüğün Türkçede kullanılan karşılıkları yenilikçilik, yenilik ve yenileşim için kullanılan birim “yeni-” olarak belirlenmiştir. Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık

için her belgede “yaratı-” birim olarak aranmıştır. Bu birim için sözcüğün İngilizce karşılığı “creative” olarak belirlenmiştir.

Araştırmada analiz birimi sözcük olmasına karşın, sözcüklerin kullanım bağlamları nedeniyle araştırma sırasında cümleler incelenmiş ve verinin bağlamsal kullanımları da göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle, “yenilikçilik” ya da “yenilik” sözcüklerinden ayrı olarak “yeni” sözcüğünün bulgu olarak kabul edildiği durumlar da bulunmaktadır. “Yeni” sözcüğünün veri olarak kabul edildiği durumlar Tablo Ek 2 de ayrıca belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada, stratejik planlama verilerinde “yenilikçilik” sözcüğünün, kullanım bağlamı nedeniyle bulgu olarak kullanılmadığı durumlar, bulunmaktadır.

- 5. Sayısallaştırma:** Araştırma analiz birimlerinin sayısallaştırılması ile gerçekleştirilmiştir. Veriler ile ilgili olarak kümelenmelerin gösteriminde yüzde dağılımı da sayısallaştırma yöntemi olarak kullanılmıştır.

3.4.2. Araştırmanın Üçüncü Amacına İlişkin Verilerin Analizi

Araştırmanın üçüncü amacında yer alan anket, içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaştırmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 259). İçerik analizinde aşağıda belirtilen aşamalar izlenmiştir. (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 260).

Şekil 17: Nitel Veri Analizi

3.5.Geçerlilik ve Güvenirlik

3.5.1 Geçerlilik

Nitel araştırmalarda diğer araştırmalarda olduğu gibi niteliği belirleyen temel ölçütlerden biri araştırmanın geçerliliğidir. Geçerli bir araştırma verileri itinalı bir şekilde toplayan ve yorumlayan, böylelikle de sonuçları incelenen gerçek durumu tam anlamıyla yansıtan araştırmadır (Yin, 2011: 78).

Veri toplamak için üniversitelerin ders katalogları, resmi internet siteleri ve kurumların planlama belgelerinin yer aldığı oldukça fazla sayıdaki belgeden faydalanılmıştır (“*zengin*” veri).

Araştırmada işletme lisans programı ile ilişkilendirilmiş 11 farklı lisans programı incelenmiştir. Ders tanımları işletme bölümü Türkçe ve diğer programlar olarak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca tüm araştırma devlet vakıf üniversitesi kümelenmeleri ile gerçekleştirilerek karşılaştırılma sağlanmıştır. (karşılaştırma)

Araştırmada üniversitelerin program görünümelerini farklı kanıtlarla ortaya koymak amacıyla oldukça fazla sayıdaki stratejik planlama belgeleri incelenmiş ve fakültelerin farklı programlarından akademisyenlerin de görüşü alınmaya çalışılmıştır. Böylelikle araştırma konusu hakkında karşıt görüşlere ulaşmak mümkün olmuştur. (*farklı kanıtların ve negatif durumları araştırma*)

Araştırmada bulgular yorumlanırken sayısal değerler kullanım sıklığı ve yüzde değerleri ile verilmiş yorumların daha net kolay ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir (*yarı istatistik*).

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi araştırmanın iç geçerliliğini (inandırıcılık) artırmak için uzun süreli etkileşim (*uzun süreli yoğun katılım*) ve derinlik odaklı veri toplama (“*zengin*” veri) ve çeşitleme yöntemleri kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2013: 299).

Çeşitleme (triangulation), nitel araştırmalarda araştırma konusunu daha iyi inceleyebilmek için farklı veri kaynaklarının veya veri toplama yöntemlerinin kullanılmasıdır (Patton, 20142: 248). Bu araştırmada yöntem ve veri kaynağı çeşitlemesi gerçekleştirilmiştir: Araştırmada üniversitelerde lisans programları ev stratejik planlama

belgeleri doküman analizi ile analiz edilmiş ve akademisyen görüşleri içerik analizi ile analiz edilerek *veri kaynağı çeşitlemesi* gerçekleştirilmiştir.

3.5.2. Güvenilirlik

Araştırmada güvenilirlik tutarlılık ve nesnelliğin sağlanmasıdır. Bu amaçla araştırma için Hazırlanan Doküman analizi formlarına başka araştırmacıların da ulaşmasına incelemesine olanak verecek şekilde ayrıntılı kayıtlar altına alınmıştır. Böylece araştırmanın iç güvenilirliğine katkı sağlanmıştır.

Araştırmanın dış güvenilirliğini artırmak için, doküman analizi ve içerik analizi ile ulaşılan verilerin analiz aşamaları ayrıntılı biçimde açıklanmış ve benzer araştırma yapanlara yol gösterici olması hedeflenmiştir.

Ulaşılan veriler tablolar-şekiller yardımıyla ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Ayrıntılı açıklamalar ve araştırma için oluşturulan formlar ile araştırma sonuçlarının, öznelliğini azaltmış ve önyargılardan uzak kalmayı sağlamıştır.

3.6. Araştırmanın Uygulanışı

Durum çalışmasının uygulanmasında kullanılan Ardışık, durum çalışması modeli, beş aşamalı durum çalışması modeli, sistematik durum çalışması modeli gibi ayrı modeller bulunmaktadır.

Durum çalışmasının ayrı yollar ya da izlenceler ile yapılabilir olması araştırmacıların kendi araştırma süreçlerini bağlamlarına yönelik belirleyebilme özgünlüğünü sunar. (Saban ve Ersoy 2017: 151) Bu araştırma, amacına yönelik olarak sistematik durum çalışması modelinde yürütülmüştür.

Yıldırım ve Şimşek (2013) Yin'in (1984, 2014) modelinden hareketle sekiz basamaklı bir izleni sunmuştur (Saban ve Ersoy 2017: 151)

Araştırmanın uygulanması aşağıda gösterildiği gibi sekiz aşamalı gerçekleştirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 316-324, Saban ve Ersoy 2017: 151).

Şekil 18: Durum Çalışmasının Aşamaları.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Araştırmanın Birinci Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada YÖK istatistiksel taraması ile belirlenen birinci amaca ilişkin hedef evrene (Tablo 11’ de gösterilen 192 program), araştırma sürecinde bulguların erişimi ile eklenen ve bu hedef evrenden çıkarılan programlar olmuştur. Hedef evren değişikliklere uğramıştır. Bu değişim araştırma başlangıcında beklenen bir değişim değildir. Bu duruma neden olarak araştırma evrenin oluşturulmasında kullanılan (i) YÖK istatistik veri sayfası değişime uğrayarak güncellenmiş olabilir. (ii) Üniversitelerin uluslararası ortak programları YÖK istatistik veri sayfası kapsamında olmayabilir.

Hedef Evrene Yeni Katılan Programlar Tablo 11 ile belirlenen programlara araştırma sürecinde aşağıdaki programlar eklenmiştir. (Tablo 14).

HEDEF EVRENDE OLSAN GENİŞLEME EYP (Evrene Yeni katılan Program)		
Sıra	Program	Eklenen program
1	İşletme Yönetimi Bölümü (Uluslararası Ortak Program)	1 program
2	İşletme Bölümü. (Uluslararası Ortak Program)	5 program
3	İşletme Enformatiği Bölümü	1 program
4	İşletme Bölümü (İngilizce)	13 program
ARAŞTIRMAYA EKLENEN TOPLAM PROGRAM		20 Program

Tablo 14: Araştırma Sürecinde Ulaşılan Yeni Programlar: Evrendeki Sayısal Artış

Tablo 14 ile gösterilen programlar veri setinin işlendiği Ek-1 Tablo da **EYP** (Evrene Yeni katılan Program) kodlaması ile kendi içinde numaralandırılarak

gösterilmiştir. Programlar tabloda sıralanırken bağlı oldukları üniversitenin alt satırına tanımlayıcı özellikleri ile eklenmiştir. Bu na göre Programlar:

- a) Uluslararası ortak programlar yeni kümeler olarak araştırma evrenine eklenmiştir.(Tablo 16)
- b) İşletme İngilizce programları ve İşletme Enformatiği programları var olan kendi kümelerine eklenmiştir. (Tablo 16)

1. Evrende ulaşılamayan, (evrenden çıkarılan) programlar: Tablo 11 ile belirlenen programlardan araştırma sürecinde aşağıdaki programlar çıkarılmıştır. (Tablo 14).

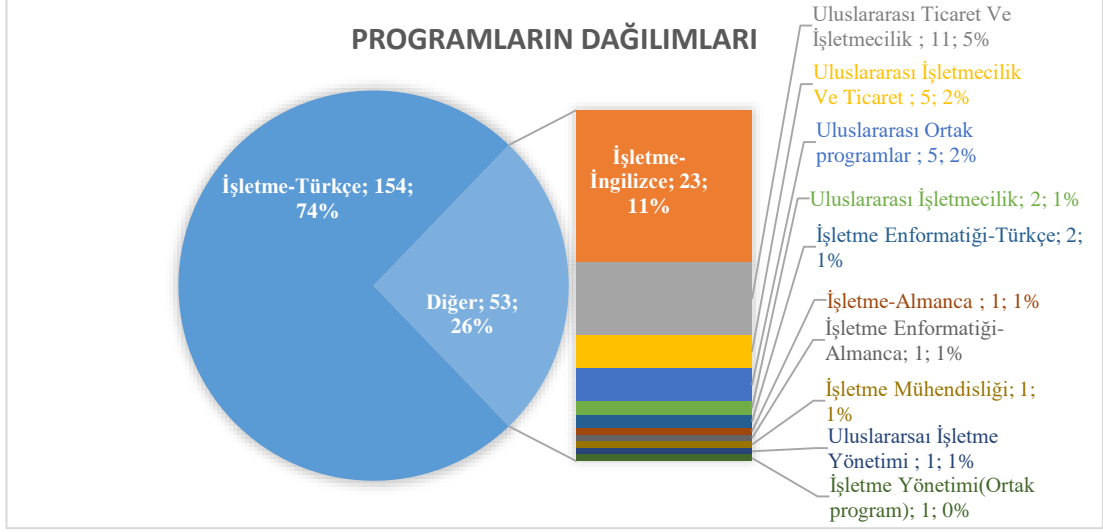
HEDEF EVRENDE OLAN DARALMA -PY (-Program Yok)			
Sıra	Ek1 Tablo sırası	Program	Çıkan Program
1	135-PY	Uluslararası İşletmecilik	1 program
2	161-PY	İşletme Bölümü.	1 program
3	174-PY	(EK1 Tablo)173. satırla aynı olduğu anlaşılan program	1 program
4	182-PY	İşletme Bölümü	1 program
5	189-PY	İşletme Enformatiği	1 program
ARAŞTIRMA KAPSAMINDAN ÇIKARILAN TOPLAM PROGRAM			5 Program

Tablo 15: Araştırma Sürecinde Ulaşılmayan Programlar: Evrendeki Sayısal Azalma

Bu programlar Ek-1 Tabloya sıra sayısının yanına **-PY** (Program Yok) olarak işlenmiştir.

Bu artış ve azalış ile ulaşılan üniversite sayısı; 100 devlet, 45 vakıf üniversitesi, toplam 145 üniversite aynı kalırken, 192 olan bölüm sayısı (eklenen 20 ve çıkarılan beş program ile) 207 programa/bölüme ulaşmıştır (Şekil 19).

Araştırmada **İşletme Bölümü Türkçe** lisans programı, 116 adedi devlet üniversitesi ve 38 adedi vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 154 lisans programından oluşur. İşletme bölümü Türkçe lisans programı, araştırmada %74 oranı ile en büyük kümeye sahiptir. İşletme İngilizce Programı dokuzu devlet 14'ü vakıf 23 program %11 ile araştırmadaki en büyük ikinci kümedir. Diğer lisans programları araştırmada %15 oranındadır ve 30 programdan oluşur. Programının alanlara göre sayısal dağılımları ve yüzdeler dağılımları Şekil 19 da sunulmuştur.

Şekil 19: İşletme Lisans Öğretim Programlarında Bölümlerin Sayısal Ve Yüzdeleri Dağılımları

2. Araştırmada bir vakıf üniversitesinde yer alan “Uluslararası İşletme Bölümü” lisans programının, ilgili üniversitede olmadığı anlaşılmıştır. Aynı fakültede “Uluslararası İşletmecilik Programı” adı ile yer alan program araştırmaya, kendi kümesine “(Uluslararası İşletmecilik), eklenmiştir (Tablo 16).
3. Lisans programlarının bağlı bulunduğu iki fakültede fakülte isimlerinin güncellendiği, değiştirildiği anlaşılmıştır (Tablo Ek-1).
4. Araştırmada aynı lisans programında birden fazla dersin olduğu anlaşılmıştır. Bu durum Ek-1 tabloda **DD** (Diğer Ders) kodlaması ile yer almıştır. Dersler, ilgili programın alt satırına tanımlayıcı özellikleri ile eklenmiştir. Bu dersler ayrıca numaralandırılmamıştır. Araştırma sonucunda **DD** kodlaması ile 54 ayrı ders, ilgili lisans programlarına eklenmiştir (Tablo Ek-1).

Buna göre, işletme bölümlerindeki lisans öğretim programlarında, yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminin durumu ve bu eğitimde verilen derslerin tanımlayıcı özellikleri ile ilgili bulgu ve yorumlar aşağıda sunulmuştur.

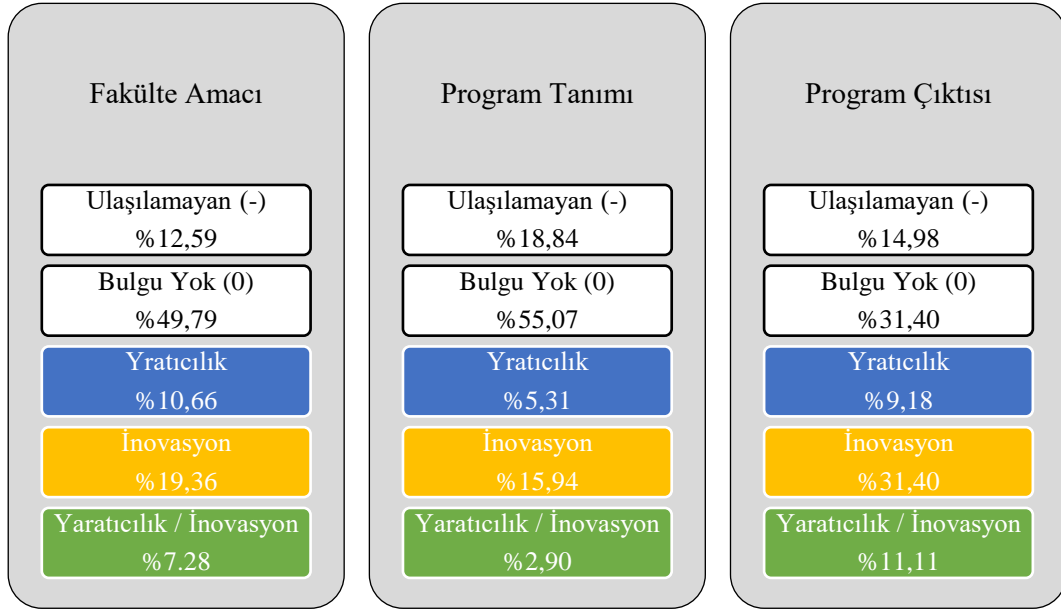
4.1.1. İşletme Bölümleri Lisans Öğretim Programlarında Yaratıcılık ve İnovasyon ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci amacında işletme bölümleri lisans öğretim programlarının; (i) bağlı bulunduğu fakülte amacında, (ii) program tanımında ve (iii)

program çıktılarında “inovasyon” ve “yaratıcılık” kavramlarının kullanımlarının belirlenmesinde **140’ı devlet üniversitesine, 67’si vakıf üniversitesine bağlı toplam 207 lisans öğretim programında tarama gerçekleştirilmiştir** (Tablo 16). Buna göre; araştırmanın kümelenme bulguları aşağıda sunulmuştur.

İnovasyon ve yaratıcılık kavramlarının kullanımları ile ilgili Araştırmanın veri analizinde gerçekleştirilen kümelenmeye uygun olarak beş ayrı kümelenme durumu var olduğu anlaşılmaktadır (Ek Tablo-1).

Kümelenme Şekil 20 ile sunulmuştur.

Şekil 20: Fakülte Amacı, Program Tanımı ve Program Çıktısında Kümelenmelerin Yüzdeleri Dağılımları

Yukarıdaki bulgular doğrultusunda Fakülte Amacı, Program Tanımı ve Program Çıktısında kümelenmelerin yüzdeleri dağılımları aşağıda sunulduğu gibi gerçekleşmiştir.

- 1. Fakülte Amacı:** Programların bağlı bulunduğu fakülte amaçlarında yapılan taramada, “yaratıcılık” ya da “inovasyon” bulgusu 101 fakültede yoktur. 21 ayrı programda tarama gerçekleştirilecek fakülte amacına ulaşamamıştır. Yaratıcılığın tek başına kullanımı, 20 lisans programında inovasyonun tek başına kullanımı, 38 lisans programında bulunmaktadır. Kavramların

yaratıcılık, yenilikçilik gibi birlikte kullanımları 13 lisans programında gerçekleşmiştir.

2. Program Tanımı: Lisans öğretim programlarının program tanımları (program profilleri) taranmıştır. Ulaşılan 114 ayrı programın program tanımında “yaratıcılık” ya da “inovasyon” ile ilgili bir kullanım görülmemiştir. Lisans programlarında 39 ayrı programın program tanımı bilgisine ulaşamamıştır. Yaratıcılığın tek başına kullanımı 11 lisans programında, inovasyonun tek başına kullanımı 33 lisans programında bulunmaktadır. Kavramların yaratıcılık, yenilikçilik gibi birlikte kullanımları altı lisans programında gerçekleşmiştir.

3. Program Çıktısı: İlgili programların program yeterlilikleri, program çıktıları “sıralı liste” olarak taranmıştır. Bu tarama sonucunda 65 lisans program çıktısında “yaratıcılık” ve “inovasyon” bulgusuna ulaşamamıştır. Araştırmada program çıktı sayfasına ulaşamayan 31 lisans programı bulunmaktadır.

İlgili öğretim programının program çıktılarında, hem “yaratıcılık” hem de “inovasyon” kullanıldığı durumlarda bulgu değerleri her zaman eşit değildir. Yaratıcılığın iki, inovasyonun bir kullanım sonucu verdiği ya da tersi durumlar bulunmaktadır. Yaratıcılığın tek başına kullanımı 19 lisans programında, inovasyonun tek başına kullanımı 65 lisans programında ve kavramların yaratıcılık yenilikçilik olarak birlikte kullanımları 23 lisans programında bulunmaktadır.

Ek 1 tablonun kümelenmesine göre oluşturulan Şekil 20 de fakülte amacı, program tanımı ve program çıktısı ile ilgili kümelenme beş ayrı görünüm sunmaktadır.

1. Küme: Ulaşılamayan (Beyaz renkli, küme / - /): Bu küme de en yüksek oran program tanımında bulunmaktadır. Araştırmada program tanımına ulaşamayan üniversite %18,84 olarak belirlenmiştir.

2. Küme: Bulgu yok: (Beyaz renkli, küme / 0 /): Bu küme de %55,07 kümelenme değeri ile en yüksek oran program tanımında bulunmaktadır.

Bu iki kümenin toplamı: fakülte amacında %62,7; program tanımında %75,85; program çıktısında %48,31 oranında gerçekleşmiştir. Bu kümelenme dağılımının dışında kalan dağılımlar araştırmanın ilgili amacında verilen üç ayrı kümeyi oluşturur.

Buna göre;

3. Küme Yaratıcılık (Mavi renkli küme): Fakülte amacında %10,66; program tanımında %5,31; program çıktısında %9,18 oranında oluşan kümelerdir.

4. Küme İnovasyon (Sarı renkli küme): Fakülte amacında %19,36; program tanımında %15,94; program çıktısında %31,40 oranındadır.

5. Küme Yaratıcılık ve İnovasyon (Yeşil renkli küme): Araştırmanın sayısallaştırılmasında yaratıcılık/inovasyon kümesi (yeşil küme) ayrı ayrı kendi kümelerine dağıtılmıştır. Fakülte amacında %7,28; program tanımında %2,90; program çıktısında %11,11 oranındadır.

Yukarıdaki bulgular doğrultusunda

- a) Fakülte amacı, program tanımı ve program çıktısında Yaratıcılık kümelenme oranlarının inovasyon kümelenme oranlarından düşük olduğu görülmektedir.
- b) Fakülte amacı, program tanımı ve program çıktısında İnovasyon kümelenme oranlarının Yaratıcılık/İnovasyon kümelenme oranlarından yüksek olduğu görülmektedir.
- c) Program tanımı kümelenme oranlarının fakülte amacı ve program çıktısı kümelenme oranlarından düşük olduğu görülmektedir.
- d) Fakülte amacında kümelenme oranlarının program tanımı kümelenme oranlarına göre yüksek olduğu görülmektedir.
- e) Fakülte amacında kümelenme oranlarının program çıktısı kümelenme oranlarına göre düşük olduğu görülmektedir.
- f) Program tanımı kümelenme oranlarının program çıktısı kümelenme oranlarından düşük olduğu görülmektedir.

Kümelenmenin kaynaklık ettiği sayısallaştırma aşağıda Tablo 16 ile sunulmuştur. Toplam sayısallaştırma oranlarında üniversite sayıları Ek Tablo1 ile elde edilmiştir.

	Program Dağılımları	Bölüm		Dil	Fakülte Amacı		Program Tanımı		Program Çıktısı		Program Çıktı Sayıları
		Devlet	Vakıf		Yaratıcılık	İnovasyon	Yaratıcılık	İnovasyon	Yaratıcılık	İnovasyon	
1	İşletme Bölümü (Türkçe)	116			21	41	9	24	23	58	70
			38		8	7	6	10	15	20	27
2	İşletme Bölümü Almanca	1		Almanca	0	1	0	0	0	0	0
3	İşletme Bölümü İngilizce	9		İngilizce	2	2	0	0	1	3	15
			14	İngilizce	4	4	1	4	5	11	
4	İşletme Enformatiği Almanca	1		Almanca	0	1	0	0	0	0	0
5	İşletme Enformatiği		2		0	0	1	0	2	3	3
6	İşletme Mühendisliği	1			0	0	0	1	0	1	1
-	Uluslararası İşletme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Uluslararası İşletme Yönetimi		1	Almanca	1	0	0	1	1	0	1
8	Uluslararası İşletmecilik	1			0	0	0	0	0	1	2
			1		0	0	0	0	1	0	
9	Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret	2			0	0	0	0	1	1	3
			3		2	1	0	0	1	1	
10	Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik	5		1-İngilizce	1	0	0	2	0	2	5
			6	1-İngilizce	1	2	0	1	0	3	
11	İşletme (Uluslararası Ortak Programlar)	3		İngilizce	0	0	1	1	1	2	4
			2	İngilizce	0	0	1	1	2	1	
12	İşletme Yönetimi (Uluslararası Ortak Program)	1		İngilizce	1	0	0	0	0	0	0
Toplam		140	67		41	59	19	45	53	107	131

Tablo 16: İşletme Bölümleri Lisans Öğretim Programlarında Yaratıcılık ve İnovasyon Kavramlarının Kullanımları

1. İşletme Bölümü (Türkçe): Lisans Programı; devlet üniversitesine bağlı 116 ve vakıf üniversitesine bağlı 38 ayrı bölümden oluşmaktadır. Devlet üniversitelerine bağlı bölümlerde fakülte amacıyla, 21 yaratıcılık, 41 inovasyon ve program tanımında dokuz yaratıcılık, 24 inovasyon kullanımı bulunmaktadır. Program çıktısında, 23 yaratıcılık, 58 inovasyon kullanımının olduğu belirlenmiştir. Programda 70 program çıktısı bulunmaktadır.

Vakıf üniversitesine bağlı bölümlerde; fakülte amacıyla, sekiz yaratıcılık, yedi inovasyon, program tanımında altı yaratıcılık, 10 inovasyon kullanımı bulunmaktadır. Program çıktısında; 15 yaratıcılık, 20 inovasyon kullanımının olduğu 27 ayrı program çıktısı bulunmaktadır.

2. İşletme Bölümü (Almanca): Lisans Programı bir devlet üniversitesinde bulunmaktadır. Lisans programı, fakülte amacıyla inovasyona yer vermiştir. Program tanımı ve program çıktısında yaratıcılık ya da inovasyon bulgusuna ulaşamamıştır.

3. İşletme Bölümü (İngilizce): Lisans Programı devlet üniversitesine bağlı dokuz, vakıf üniversitesine bağlı 14 lisans programından oluşur. Devlet üniversitelerinde fakülte amacıyla; iki yaratıcılık, iki inovasyon kullanılmaktadır. Program tanımında yaratıcılık ya da inovasyon bulgusuna ulaşamamıştır. Program çıktılarında yaratıcılık ve yenilikçiliğin birlikte kullanıldığı bir ve inovasyonun ayrı ayrı iki hedefte kullanıldığı toplam üç program çıktısı bulunmaktadır.

Programının bulunduğu vakıf üniversitesinde fakülte amaçlarında dört yaratıcılık, dört inovasyon bulgusu bulunmaktadır. Program tanımlarında, bir yaratıcılık ve dört inovasyon kullanılmıştır. Programların öğrenim çıktılarında, yaratıcılık ile ilgili beş, inovasyon ile ilgili 11 kullanımın olduğu 12 ayrı program çıktısına ulaşılmıştır.

4. İşletme Enformatiği Bölümü (Almanca): Lisans Programı bir devlet üniversitesinde bulunmaktadır. Programın bağlı bulunduğu fakülte amacıyla yaratıcılığa yer verilmiştir. Program tanımında ve çıktılarında yaratıcılık ya da inovasyon bulgusuna ulaşamamıştır.

5. İşletme Enformatiği Bölümü: Lisans Programı iki vakıf üniversitesinde bulunmaktadır. Programda fakülte amacıyla, yaratıcılık ya da inovasyon

bulgusuna ulaşılamamıştır. Program tanımında yaratıcılık kullanılmıştır. Program çıktılarında, yaratıcılık ve inovasyonun birlikte kullanıldığı iki program çıktısı ve yalnızca inovasyonun kullanıldığı bir program çıktısı bulunmaktadır.

6. İşletme Mühendisliği Bölümü: Lisans Programı bir devlet üniversitesinde bulunmaktadır. Programın bağlı bulunduğu fakülte amacıyla yaratıcılık ya da inovasyon bulgusuna ulaşılamamıştır. Program tanımında inovasyona yer verilmiştir. Program çıktısında inovasyonun kullanıldığı bir program çıktısı bulunmaktadır.

(-) **Uluslararası İşletme Bölümü:** Hedef evrende yer alarak bu sıralamada yer alan Lisans Programı bağlı bulunduğu fakültede “Uluslararası İşletmecilik” adıyla yer almaktadır. Bu nedenle Programa özgü bulgular araştırmada ilgili kümeye eklenmiştir.

7. Uluslararası İşletme Yönetimi Bölümü: Lisans Programı bir vakıf üniversitesinde bulunmaktadır. YÖK taraması bölümün eğitim dilini Türkçe olarak göstermektedir. Ancak bölümün eğitim dilinin Almanca olduğu anlaşılmıştır. Bölümün fakülte amacıyla yaratıcılık, program tanımında inovasyon kullanımına ulaşılmıştır. Program çıktılarında inovasyonun kullanıldığı bir program çıktısı bulunmaktadır.

8. Uluslararası İşletmecilik Bölümü: Lisans Programı bir devlet üniversitesi ve bir vakıf üniversitesinde bulunmaktadır. Hem devlet üniversitesinde hem de vakıf üniversitesinde fakülte amacıyla ve program tanımında yaratıcılık ya da inovasyon bulgusuna ulaşılamamıştır.

Program Çıktılarında devlet üniversitelerine bağlı programda inovasyonun, vakıf üniversitesine bağlı programda ise yaratıcılığın kullanıldığı 2 program çıktısı bulunmaktadır.

9. Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Bölümü: Lisans programı iki devlet üniversitesi ve üç vakıf üniversitesi olmak üzere toplam beş üniversitede bulunmaktadır. Devlet üniversitelerinde fakülte amacı ve program tanımında yaratıcılık ya da inovasyon bulgusuna ulaşılamamıştır. Program çıktılarında yenilik ve yaratıcılığın bir arada kullanıldığı program çıktısı bulunmaktadır.

Vakıf üniversitesinde fakülte amacıyla iki yaratıcılık, bir inovasyon kullanılmıştır. Program tanımında yaratıcılık ya da inovasyon bulgusuna ulaşılamamıştır. Program çıktılarında yenilik ve yaratıcılığın ayrı ayrı program çıktılarında kullanıldığı iki program çıktısı bulunmaktadır. Devlet üniversitesi ve vakıf üniversitesinde toplam üç program çıktısına ulaşılmıştır.

- 10. Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü:** Lisans programı devlet üniversitesine bağlı beş ve vakıf üniversitesine bağlı altı bölümde bulunmaktadır. Devlet üniversitesinde bir, vakıf üniversitesinde bir programın dili, İngilizce olarak belirlenmiştir. Devlet üniversiteleri fakülte amacıyla yaratıcılık kullanılmıştır. Program tanımlarında iki inovasyon bulgusuna ulaşılmıştır. Program çıktılarında inovasyonun iki defa kullanıldığı iki program çıktısı bulunmaktadır.

Vakıf üniversiteleri fakülte amacıyla, bir yaratıcılık ve iki inovasyon kullanımı bulunmaktadır. Program tanımında ise inovasyona yer verilmiştir. Program çıktısında üç inovasyon kullanımının olduğu üç program çıktısına ulaşılmıştır.

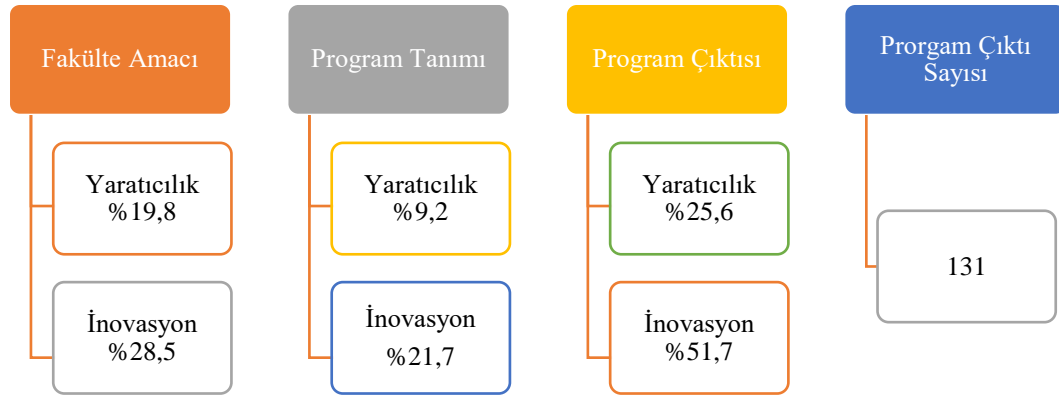
- 11. İşletme Bölümü (Uluslararası Ortak program):** Lisans programları devlet üniversitesine bağlı üç ve vakıf üniversitesine bağlı iki bölüm bulunmaktadır. Programlarda hem devlet hem vakıf üniversitelerine bağlı fakülte amaçlarında yaratıcılık ya da inovasyon bulgusuna ulaşılamamıştır. Program tanımlarında bir yaratıcılık ve bir inovasyona yer verilmiştir. Program çıktılarında, bir yaratıcılık iki inovasyon kullanımının olduğu iki program çıktısı bulunmaktadır.

Vakıf üniversiteleri programlarında, program tanımında yaratıcılık ve inovasyon kullanılmıştır. Program çıktısında, iki yaratıcılık, bir inovasyon kullanıldığı iki program çıktısı bulunmaktadır.

- 12. İşletme Yönetimi Bölümü (Uluslararası Ortak Program):** Lisans Programı devlet üniversitesinde bulunmaktadır. Lisans programı, fakülte amacıyla yaratıcılığa yer verilmiştir. Program tanımı ve program çıktısında yaratıcılık ya da inovasyon bulgusuna ulaşılamamıştır.

Tablo 16 ile sunulan bulgulara göre Türkiye’de İşletme lisans programları fakülte amacı, program tanımı ve program çıktısında yaratıcılık ve İnovasyon kavramların sayısallaşmasına göre,

1. Fakülte amacında 60 üniversitede 41 yaratıcılık, 59 inovasyon kullanımı bulunmaktadır.
2. Program tanımında 42 üniversitede 19 yaratıcılık, 45 inovasyon kullanımı bulunmaktadır.
3. Program çıktısında 85 üniversitede 53 yaratıcılık, 107 inovasyon kullanımı bulunmaktadır.
4. Kavramların kullanımlarının program çıktısındaki sayısal karşılığı: 131 ayrı program çıktısıdır.

Şekil 21: Fakülte Amacı, Program Tanımı ve Program Çıktısında Toplam Sayısallaştırmanın Yüzde Dağılımları

Fakülte amacı program tanımı ve program çıktısı arasındaki oranların durumu kümelenme ile koşutluk göstermektedir. Sayısallaşmada yaratıcılık ve inovasyonun birlikte kullanıldığı (Şekil: 20; Yeşil renkli küme) kümenin yaratıcılık ve inovasyona kümelerine dağılımı sonucu değiştirmemiştir.

Üniversitelerin sayılarında, kümelenme ya da sayısallaşmaların gösterdiği farklılıklar yükseköğretimde kavramların yeterince doğru anlaşılmadığının göstergesi olarak düşünülebilir. Yaratıcılığın her durumda inovasyondan az kullanılıyor olması araştırmanın diğer amaçlarında da ulaşılan bir bulgudur.

4.1.2. İşletme Bölümleri Lisans Öğretim Programlarında Yaratıcılık ve İnovasyon Eğitiminde Görülen Derslerin Tanımlayıcı Özellikleri İle İlgili Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın veri kaynakları doğrultusunda, ilgili veri aracı ve veri toplama yöntemleri ile oluşturulan EK-1 tablonun ilgili bölümleri öncelikle kümelenmiştir. İlk olarak hazırlanan kümelenmenin evrenin büyüklüğü ve kapsamı nedeniyle okuma ve değerlendirmede güçlük yaşattığı anlaşılmıştır.

Araştırma amacına uygun olarak daha iyi bir anlamlandırma göz önüne alınmış ve bu neden ile araştırmanın ilgili bulgu ve yorumları üç ana başlıkta incelenmiştir:

1. İşletme Bölümü Türkçe Lisans Öğretim Programları
2. Diğer (İşletme Bölümü Türkçe Dışında) Lisans Öğretim Programları

Bu doğrultuda kümelenme (Şekil 22 ve Şekil 25) ve kümelenmenin kaynaklık ettiği bulgular (Tablo 17 ve Tablo 18) iki yönlü ilerlemiştir. Kümelenmenin sayısal olarak bir araya getirildiği ve sayısal karşılaştırmalar bu iki bölümün sonuna eklenmiştir. (Şekil 30)

3. Bölüm Tanımlarında yapılan sayısallaştırmaların karşılaştırması

Derslerin tanımlayıcı özellikleri; devlet ve vakıf üniversitelerine göre seçmeli zorunlu derslerin karşılaştırması, ders yarıyıl bilgisi, dersin AKTS değeri ve dersin zorunlu ya da seçmeli olma durumu bilgisine yer verilmektedir.

Ders tanımlayıcı özellikleri kümelenmesi sırasıyla aşağıdaki sıralama ölçüt alınarak oluşturulmuştur:

1. Derslerin zorunlu ya da seçmeli olma durumuna göre
2. Seçmeli ya da zorunlu derslerin kendi içinde yaratıcılık ve inovasyon dersi olma durumuna göre
3. Uygun kümelenme olması durumunda, vakıf ve devlet üniversitesine bağlı olma durumuna göre,
4. Ders adlarının durumuna göre kümelenmeler oluşmuştur.

Ders yarıyıl bilgisi ve AKTS değerleri kümelenmeye uygun anlamlı sonuçlar vermemiştir: Kümelenmede ders AKTS bilgisi ve yarıyıl bilgisi etken değildir.

Araştırma, ders adlarının programa göre dil ve yazım farklılıkları gösterdiğini ortaya koymaktadır. Yabancı dilde eğitim veren işletme lisans öğretim

programlarında ders adlarının Türkçe olarak gösterildiği programlar da bulunmaktadır. Türkçe bir programda dersin İngilizce görüldüğü durumlar da söz konusudur. Bu nedenle derslerin yazımında özgün veriye bağlı kalınmış veri kaynağındaki yazımı korunmuştur.

Araştırmada ders adlarının yanlış yazımlarının (inovasyon, inovasyon, inovasyon, yenilik) olduğu inovasyonun yanlış yazım ile kullanıldığı ya da ders adlarında yazımında farklılıklar (Yenilikyönetimi, Yenilik Yönetimi) olduğu anlaşılmıştır. Araştırma bulgularının gösteriminde özgün yazım korunmuştur.

Zorunlu ya da seçmeli derslerin niteliklerinde farklılıklar bulunmaktadır. Bu araştırmanın konusu seçmeli derslerin niteliği ile ilgili olmadığından seçmeli derslerin yazımında da özgün veriye bağlı kalınmış ve veri kaynağındaki yazım biçimi korunmuştur. Ders tanımlarının karşılaştırmasında sırasında tüm de

4.1.2.1 İşletme Bölümü (Türkçe) Lisans Öğretim Programlarında Ders Tanımları

Türkiye de İşletme Bölümü (Türkçe) Lisans Öğretim Programlarında yaratıcılık ve inovasyon tanımlı toplam 143 derse ulaşılmıştır. Buna göre dersler beş ana ayrımında ve 12 ayrı başlıkta kümelenebilir. (Şekil 22)

Şekil 22: İşletme Bölümü (Türkçe) Lisans Programında Derslerin Kümelenebilirliği.

- 1. Zorunlu Dersler:** Kümede yaratıcılık ve inovasyon derslerinde zorunlu olanlar tanımlanmıştır. Yaratıcılık dersleri İnovasyon derslerinden azdır.
- 2. Seçmeli Yaratıcılık:** Tamamı seçmeli derslerden oluşan küme devlet ve vakıf üniversitelerine göre ayrılmıştır. Devlet ve vakıf üniversitelerinin sayısal büyüklüğüne koşut olarak devlet kümesi sayısal olarak vakıf kümesinden büyüktür.
- 3. Seçmeli / Yaratıcılık Ve Yenilikçilik:** Yaratıcılık yenilikçilik adıyla tanımlı dersler bulunur.
- 4. Seçmeli / Yenilik Yönetimi:** Araştırmada inovasyon yönetimi derslerinin teknoloji ile birlikte adlandırıldığı görülmüştür. inovasyon yönetimi kümesi teknoloji ile ilişkilendirilen derslerle birlikte tüm araştırmanın en büyük kümesidir.
- 5. Seçmeli Yenilikçilik:** İnovasyon derslerinin yenilikçilik adıyla tanımlandığı kümede inovasyonun aynı zamanda girişimcilik, ekonomi, yeni ürün gibi inovasyon ile ilişkilendirildiği dersler yer almaktadır.

Ders tanımlarında kümelenme Tablo 17 ile sunulmuştur.

KÜME	SAYI	DEVLET / VAKIF	DERS ADI (Veri setindeki yazım korunmuştur.)	YARIYIL BİLGİSİ	AKTS	ZORUNLU /SEÇMELİ
Zorunlu Yaratıcılık	1	Vakıf	Eleştirel Düşünme, Yaratıcılık Ve Girişimcilik	4	3	Zorunlu
	2	Vakıf	Eleştirel Düşünme, Yaratıcılık Ve Girişimcilik	4	5	Zorunlu
	3	Vakıf	Akademik Okuma Yazma Ve Yaratıcı Düşünme I	1	3	Zorunlu
	4	Vakıf	Akademik Okuma Yazma Ve Yaratıcı Düşünme II	2	3	Zorunlu
	5	Devlet	İnovasyon Ve Yaratıcılık	5	4	Zorunlu
Zorunlu/İnovasyon / Yenilik	6	Vakıf	Yenilik Yönetimi	7	5	Zorunlu
	7	Vakıf	Yenilik Yönetimi	7	5	Zorunlu
	8	Vakıf	İşletmelerde Yenilik Yönetimi (İng)	6	6	Zorunlu
	9	Vakıf	Technology And Innovation Management	7	5	Zorunlu
	10	Vakıf	Teknoloji Ve İnovasyon Yönetimi	7	6	Zorunlu
	11	Devlet	Teknoloji Ve İnovasyon Yönetimi	8	2	Zorunlu
	12	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	3	3	Zorunlu
	13	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	8	-	Zorunlu
	14	Devlet	Innovation And Entrepreneurship	7	5	Zorunlu
	15	Devlet	Girişimcilik Ve Yenilikçilik	2	4	Zorunlu
	16	Devlet	Girişimcilik Ve İnovasyon	1	4	Zorunlu
	17	Devlet	Girişimcilik Ve İnovasyon	7	5	Zorunlu
Seçmeli/Vakıf/Yaratıcılık	18	Vakıf	Yönetimde Yaratıcılık	-	-	-
	19	Vakıf	Yaratıcılık	5,6	6	Fakülte Dışı Seçmeli
	20	Vakıf	Yaratıcı Düşünce	3,4,5,6	5	Genel Seçmeli
	21	Vakıf	Uygulamalı Yaratıcılık Ve İkna	5,6,7,8	6	Fakülte İçi Seçmeli
	22	Vakıf	Yaratıcılık Ve Fikir Geliştirme	5,6,7,8	6	Fakülte İçi Seçmeli
	23	Vakıf	Tasarım Ve Yaratıcı Düşünceye Giriş	1	5	Seçmeli
	24	Vakıf	Yaratıcı Girişimcilik	3	6	Seçmeli
	25	Vakıf	Multidisipliner Yaratıcılık	6	6	Seçmeli
	26	Vakıf	Yaratıcılık Ve İnovasyon	7,8	6	Seçmeli
Seçmeli/Devlet/ Yaratıcılık	27	Devlet	Yaratıcılık Yönetimi	5	4	Seçmeli
	28	Devlet	Yaratıcılık Yönetimi	5	4	Seçmeli
	29	Devlet	Yaratıcı Düşünme Ve Problem Çözme Yöntemleri	5	6	Seçmeli
	30	Devlet	Yaratıcı Zeka Ve Değişim	3	3	Seçmeli
	31	Devlet	Yaratıcılık Ve İş Fikri Geliştirme	6	4	Seçmeli
	32	Devlet	Finance For Creative Industries	7,8	6	Seçmeli
	33	Devlet	Yaratıcı Ekonomi	7	5	Seçmeli
	34	Devlet	Yaratıcı Proje Tasarlama Ve Geliştirme	4,8	3	Serbest Seçmeli
	35	Devlet	Yaratıcı Yazıya Giriş	4,8	3	Serbest Seçmeli

	36	Devlet	Yaratıcı Yazma	1,2	1	Seçmeli
	37	Devlet	Yaratıcı Yazarlık Atölyesi	4,8	3	Serbest Seçmeli
	38	Devlet	Creative Drama	3	3	Seçmeli
Yaratıcılık/Yenilik	39	Devlet	Yaratıcılık Ve Yenilik Yönetimi (Seç)	8	5	Seçmeli
	40	Devlet	Yenilik Ve Yaratıcılık Yönetimi	5	5	Bölüm Seçmeli
	41	Devlet	Yenilik Ve Yaratıcılık Yönetimi	4	4	Seçmeli
	42	Devlet	Yaratıcılık Ve Yenilik Yönetimi	5	4	Seçmeli
	43	Devlet	Yaratıcılık Ve Yenilik Yönetimi	6	3	Seçmeli
	44	Devlet	Yaratıcılık Ve Yenilik	7	5	Seçmeli
	45	Devlet	Organizasyonlarda Yaratıcılık Ve Yenilik	4,6,8	3	Seçmeli
İnovasyon / Yenilik Yönetimi	46	Vakıf	İnovasyon Süreçleri Yönetimi	7,8	5	Seçmeli
	47	Vakıf	Yenilik Yönetimi	7	6	Seçmeli
	48	Vakıf	İnovasyon Yönetimi	-	-	-
	49	Vakıf	Yenilik Yönetimi	8	4	Seçmeli
	50	Vakıf	Yenilik Yönetimi	4,5,6	3	Seçmeli
	51	Vakıf	Yenilik Yönetimi	5,6,7,8	6	Alan Seçmeli
	52	Devlet	Innovation Management	7	7	Seçmeli
	53	Devlet	Yenilik Yönetimi (İnovasyon)	7	5	Seçmeli
	54	Devlet	Yenilik Yönetimi	8	4	Seçmeli
	55	Devlet	Yenilikçilik Yönetimi	HerDönem	5	Seçmeli
	56	Devlet	Yenilik Yönetimi	7,8	4	Seçmeli
	57	Devlet	Yenilik Yönetimi	6 Ve 8	5	Seçmeli
	58	Devlet	Yenilik Yönetimi	5	3	Seçmeli
	59	Devlet	Yenilikçilik Yönetimi	5	4	Seçmeli
	60	Devlet	Yenilik Yönetimi	-	3	Seçmeli
	61	Devlet	İnovasyon Yönetimi	8	4	Seçmeli
	62	Devlet	İnovasyon Yönetimi	8	5	Seçmeli
	63	Devlet	İnovasyon Yönetimi	7	5	Seçmeli
	64	Devlet	İnovasyon Yönetimi	7	5	Seçmeli
	65	Devlet	İnovasyon Yönetimi	6,7,8	3	Alan Seçmeli
	66	Devlet	İnovasyon Yönetimi	5	5	Seçmeli
	67	Devlet	İnovasyon Yönetimi	7	4	Seçmeli
	68	Devlet	İnovasyon Yönetimi	5,6,7,8	4	Seçmeli
	69	Devlet	İnovasyon Yönetimi	6	4	Seçmeli
	70	Devlet	İnovasyon Yönetimi	8	5	Seçmeli
	71	Devlet	İnovasyon Yönetimi (Teorik Ve Uygulama)	Güz	6	Seçmeli
72	Devlet	İnovasyon Yönetimi (Teorik)	Güz-Bahar	6	Seçmeli	
73	Devlet	İnovasyon Yönetimi	8	5	Seçmeli	
74	Devlet	İnovasyon Yönetimi	5	5	Bölüm Seçmeli	
75	Devlet	İnovasyon Ve Bilgi Yönetimi	5	4	Seçmeli	
76	Devlet	İnovasyon Ve Bilgi Yönetimi	5	4	Seçmeli	

	77	Devlet	İnovasyon Ve Bilgi Yönetimi	7	5	Bölüm Seçmeli
	78	Devlet	Stratejik İnovasyon Yönetimi	8	5	Seçmeli
	79	Devlet	İşletmelerde İnovasyon Yönetimi	-	3	-
	80	Devlet	İşletmelerde Yenilik Yönetimi	6	5	-
	81	Devlet	İşletmelerde Yenilik Yönetimi	6	5	-
	82	Devlet	İşletmelerde Yenilik Yönetimi	6	5	-
	83	Devlet	İşletmelerde İnovasyon Yönetimi	7,8	4	Seçmeli
	84	Devlet	Yenilik Ve Arge Yönetimi	8	3	-
	85	Devlet	Yenilik Ve İnovasyon Yönetimi	6	4	Seçmeli
Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	86	Vakıf	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	8	4	Seçmeli
	87	Vakıf	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7	5	Seçmeli
	88	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	8	5	Seçmeli
	89	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	6	3	Seçmeli
	90	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	5	5	Seçmeli
	91	Devlet	Teknoloji Ve İnovasyon Yönetimi	5	5	Seçmeli
	92	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	3	4	Seçmeli
	93	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7	5	Seçmeli
	94	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7	6	Seçmeli
	95	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7	4	Seçmeli
	96	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	5	5	Seçmeli
	97	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7	5	Seçmeli
	98	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	8	5	Seçmeli
	99	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	6	4	Seçmeli
	100	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	8	5	Seçmeli
	101	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	5,6,7,8	3	Seçmeli
	102	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	3,5,7	3	Seçmeli
	103	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7	5	Seçmeli
	104	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7,8	4	Seçmeli
105	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	6	5	Seçmeli	
106	Devlet	İnovasyon Ve Teknoloji Yönetimi	7	4	Seçmeli	
107	Devlet	Yenilik Yönetimi Ve Teknoloji Transferi	7	4	Seçmeli	
108	Devlet	İşletmelerde Yenilik Ve Teknoloji Yönetimi	8	4	Seçmeli	
109	Devlet	İşletmelerde Yenilik Ve Teknoloji Yönetimi	8	4	Seçmeli	
Girişimcilik ve Yenilik	110	Vakıf	Yenilikçilik Ve Girişimcilik	-	-	-
	111	Vakıf	Girişimcilik Ve Yenilikçilik Seminerleri	5,6,7,8	5	Seçmeli
	112	Vakıf	Girişimcilik Ve Yenilikçiliğin Yönetimi	-	-	-
	113	Vakıf	Sosyal Girişimcilik, Sosyal İnovasyon Ve Sosyal Değişim İçin İnovasyon	5,6,7,8	6	Fakülte İçi Seçmeli
	114	Devlet	Teknolojik İnovasyon Ve Girişimcilik	3,4,5,6,7,8	3	Seçmeli
	115	Devlet	Girişimcilik Ve Yenilik Uygulamaları	6	5	Seçmeli
	116	Devlet	Girişimci Firmalarda Yenilik Yönetimi	Bahar	5	Seçmeli
	117	Devlet	Girişimci Davranışı Ve Yenilik	7	5	Seçmeli

	118	Devlet	Girişimcilik Ve İnovasyon	5	4	Seçmeli
	119	Devlet	Girişimcilik Ve Yenilikçilik	8	5	Seçmeli
	120	Devlet	Girişimcilik Ve İnovasyon	6	-	-
	121	Devlet	Uygulamalı Girişimcilik Ve İnovasyon	3,4,5,6, 7,8	2	Seçmeli
Ekonomi/Yenilik	122	Devlet	Teknoloji Ve Yenilik İktisadı	7,8	2	Seçmeli
	123	Devlet	Yenilik İktisadı	8	5	Seçmeli
	124	Devlet	Bilgi Ve İnovasyon Ekonomisi	-	3	-
	125	Devlet	Rekabet Ve Yenilik Ekonomisi	7	5	Genel Seçmeli
	126	Devlet	Bilim Teknoloji Ve Yenilik Ekonomisi*	6	6	Seçmeli
	127	Devlet	Bilim, Teknoloji Ve Yenilik Ekonomisi	8	6	Seçmeli
	128	Vakıf	Teknoloji Ve Yenilik Ekonomisi	6	6	Seçmeli
İnovasyon / Yeni Ürün	129	Vakıf	İnovasyon Ve Yeni Ürün Geliştirme	5,6,7,8	6	Fakülte İçi Seçmeli
	130	Devlet	Yenilikçilik Ve Yeni Ürün Geliştirme	Her Dönem	5	Seçmeli
	131	Devlet	İnovasyon Ve Yeni Ürün Geliştirme	5	5	Seçmeli
	132	Devlet	İnovasyon Ve Yeni Ürün Geliştirme	7	3	Seçmeli
	133	Devlet	İnovasyon Ve Yeni Ürün Geliştirme	7	5	Seçmeli
Strateji ve İnovasyon	134	Vakıf	İnovasyon Ve Stratejik Düşünme	8	4	Seçmeli
	135	Devlet	İnovasyon Stratejisi	5	5	Seçmeli
	136	Devlet	İnovasyon Stratejisi	5	5	Seçmeli
	137	Devlet	Stratejik Pazarlama Ve İnovasyon	-	2	-
	138	Devlet	Pazarlama Stratejileri Ve İnovasyon	6,7,8	3	Alan Seçmeli
Diğer	139	Vakıf	İcatlar Ve İnovasyon Tarihi	1,2	6	Seçmeli
	140	Vakıf	Yaşam İçin İnovasyon	5	5	Seçmeli
	141	Devlet	Innovation And Industrial Clusters	7	5	Seçmeli
	142	Devlet	İnovasyon Ve Markalaşma	5	5	Seçmeli
	143	Devlet	Yenilik Ve Ürün Hizmet Tasarımı	6	6	Seçmeli

Tablo 17: İşletme Bölümü Türkçe Lisans Öğretim Programında Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Eğitime Yönelik Verilen Derslerin Tanımlayıcı Özellikleri

143 dersin incelendiği İşletme bölümü Türkçe programlarında yaratıcılık ile ilgili dersler, seçmeli yaratıcılık (21) ve zorunlu yaratıcılık (5) olmak üzere 26 ders ile sınırlıdır. Bu derslere inovasyon ile ilişkilendirilen yaratıcılık/yenilikçilik kümesi de bulunan yedi ders de eklendiğinde yaratıcılık dersi sayısı 33 olarak belirlenmektedir. Diğer 110 dersin tamamı “Yenilikçilik” ile ilişkilendirilmiş derslerdir. İnovasyon/yenilik derslerinde zorunlu ders sadece 12 ders ile tanımlanmıştır.

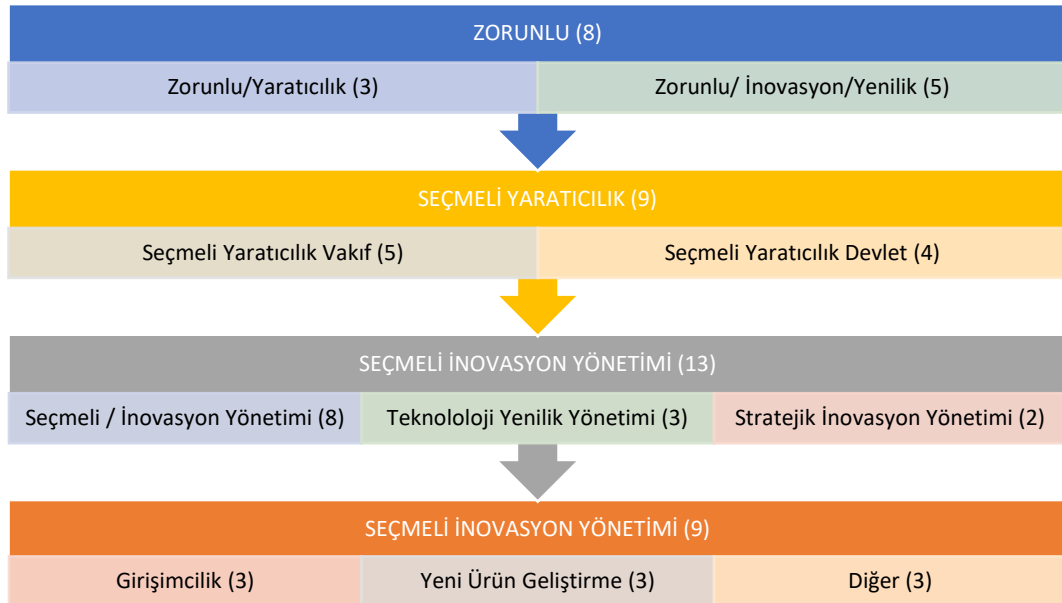
1. **Zorunlu/Yaratıcılık Dersleri:** Kümede tanımlanan dersler yaratıcı ve eleştirel düşünme ile ilgilidir.
2. **Zorunlu/ İnovasyon/Yenilik Dersleri:** Zorunlu derslerde üç ders “yenilik yönetimi” ve beş ders teknoloji ile ilişkilendirilen derslerdir. Zorunlu derslerde yer alan diğer küme, girişimcilik ile ilişkilendirilen dört ders bulunmaktadır.
3. **Seçmeli / Yaratıcılık (Devlet-Vakıf) Dersleri:** 21 dersten oluşan kümede devlet ve vakıf üniversitesi kümeleri bulunmaktadır. Kümede yer verilen dersler; yaratıcılık, yaratıcı düşünme, ekonomi, iş fikri, gibi konular ile ilişkilendirilmiştir.
4. **Seçmeli / Yaratıcılık Ve Yenilikçilik Dersleri:**7 ders tanımının olduğu kümenin tamamı devlet üniversitesinden oluşur. Kümede altı ders “yenilik/yaratıcılık yönetimi” dersleridir.
5. **İnovasyon/Yenilik Yönetimi Dersleri:** 40 ayrı ders tanımının bulunduğu kümede “İnovasyon/Yenilik/Yenilikçilik Yönetimi” adıyla 29 ders bulunmaktadır. Bu kümede aynı üniversitede görülen teorik ile birlikte teorik ve uygulama olarak tanımlı iki ders bulunmaktadır. “İnovasyon ve Yenilik Yönetimi” adıyla görülen bir ders, “İşletmelerde Yenilik Yönetimi” adıyla beş ders , “İnovasyon ve Bilgi Yönetimi” adıyla üç ders tanımlıdır. Kümede diğer dersler inovasyon süreçleri yönetimi, stratejik inovasyon yönetimi, yenilik ve ar-ge yönetimi adıyla bulunmaktadır.
6. **Teknoloji Ve İnovasyon / Yenilik Yönetimi Dersleri:** Bu kümede 25 ders tanımlanmıştır. “Teknoloji” ve “Yenilik Yönetimi” olarak adlandırılan derslerin toplandığı kümede bir ders ekonomi, üç derste işletme ile birlikte adlandırılmıştır. Kümede üç ders vakıf üniversitesinde bulunmaktadır.

7. **Yenilikçilik ve Girişimcilik Dersleri:** Küme de “Girişimcilik” ile ilişkilendirilmiş vakıf ve devlet üniversitelerine bağlı 12 ders görülmektedir.
8. **İktisat /Ekonomi Dersleri:** Kümeyi oluşturan derslerde bilim/teknoloji, inovasyon yönetimi kavramları bir araya getirilmiştir.
9. **İnovasyon Yeni Ürün Dersleri:** Kümede biri vakıf üniversitesine bağlı “yeni ürün geliştirme” adında beş ders bulunmaktadır.
10. **Strateji İnovasyon Dersleri:** Stratejik pazarlama ve inovasyon stratejisi olarak adlandırılan dersler, beş devlet üniversitesine bağlı derslerdir.
11. **Diğer Dersler:** Yukarda gösterilen tüm kümelere giremeyen dersler bu kümede toplanmıştır. Dersler iki devlet üniversitesi ve 3 devlet üniversitesinde bulunmaktadır.

İşletme bölümü Türkçe lisans programı 12 ayrı lisans programından bir tanesidir. Araştırmada diğer 11 program ayrıca incelenmiştir.

4.1.2.2. Diğer Lisans Öğretim Programlarında Ders Tanımları

İşletme bölümü (Türkçe) lisans programı dışında kalan 11 ayrı program bulunmaktadır. Dersler 4 ana ayrımda ve 10 ayrı başlıkta kümelenmiş toplam 39 ders tanımlanmıştır.(Şekil 23)

Şekil 23: İşletme Bölümü (Türkçe) Programı Dışında Kalan Diğer Programlarda Ders Tanımlarının Kümelenmeleri

Şekil 23 ile sunulan kümelenme, öncelik ders adlarına ve seçmeli zorunlu olama durumuna göre yapılmıştır. İnovasyon derslerinin, ders adlarına göre kümelenir yapıda olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda tabloda seçmeli inovasyon ve seçmeli yaratıcılık derslerinin yanında Seçmeli inovasyon Yönetimi kümesine yer verilmiştir. Kümelerin özellikleri aşağıda sunulmuştur.

- 1. Zorunlu Yaratıcılık ve İnovasyon Dersleri:** 39 dersten yalnızca 8 tanesi zorunludur. Bu kümede yaratıcılık ve inovasyon dersleri kendi içinde ayrılmıştır. Yaratıcılık dersleri, vakıf üniversitesine bağlı işletme bölümü İngilizce öğretim programlarına özgü derslerdir. İnovasyon derslerinde inovasyon yönetimi derslerinden başka “yenilik ekonomisi”, “yenilik ve değişim” adıyla tanımlı dersler bulunmaktadır. Kümede tanımlı üç devlet iki vakıf üniversitesine bağlı 5 bölüm bulunmaktadır.
- 2. Seçmeli/Yaratıcılık Dersleri:** Tanımlı derslerden 31 tanesi seçmeli olarak görülmektedir. Seçmeli derslerin dokuz tanesi yaratıcılık ile ilgilidir. Kümede yaratıcılığın “Yaratıcı Düşüne ” “Yaratıcılık Yönetimi” gibi adlarla tanımlı, inovasyon ve farklı adlarla tanımlı dersler bulunmaktadır. Beş program vakıf, dört program devlet üniversitesine bağlıdır.
- 3. Seçmeli İnovasyon Yönetimi Dersleri:** Seçmeli derslerin arasında Türkçe ve yabancı dilde inovasyon yönetimi adıyla görülen yedi devlet üniversitesi, altı vakıf üniversitesi olmak üzere 13 ders bulunmaktadır. Kümede, ayrıca adlandırmalarına göre kümelenen üç ders teknoloji ve iki ders de strateji dersleri bulunmaktadır.
- 4. Seçmeli inovasyon Dersleri:** Kümede üç ders girişimcilik ile ilgilidir. “Karşılaştırmalı ar-ge, teknoloji ve inovasyon politikaları” dersi inovasyon ve yeni ürün dersleri ile birlikte kümelenmiştir. Seçmeli inovasyon derslerinde yukarıdaki kümelerin kapsamına girmeyen üç ders bulunmaktadır.

Yukarıdaki kümelenme sonucunda ders tanımları Tablo 18 ile sunulmuştur.

Tablo 17 de tüm dersler aynı programlara bağlı olduğundan (İşletme Bölümü Türkçe Lisans Öğretim Programları) tabloda program adı bulunmamaktadır. Tablo 18 de ise Diğer Lisans Öğretim Programları tanımlandığından dersin bulunduğu program bilgisine de yer verilmiştir.

Diğer Programlarda Ders Tanımlayıcı Özellikler							
Küme	Dersin Bulunduğu Program Adı	Devlet/Vakıf	Ders Adı	Yarıyıl	AKTS	Zorunlu/Seçmeli	
Zorunlu	1	İşletme Bölümü İngilizce	Vakıf	Inovasyon Ve Yaratıcılık (İng)	5	5	Zorunlu
	2	İşletme Bölümü İngilizce	Vakıf	Critical Thinking, Creativity And Entrepreneurship	4	3	Zorunlu
	3	İşletme Bölümü İngilizce	Vakıf	Innovation Management	8	6	Zorunlu
	4	İşletme Enformatiği Almanca	Devlet	Innovations Management	6	3	Zorunlu
	5	Uluslararası İşletmecilik	Devlet	Yenilik Yönetimi	6	5	Zorunlu
	6	İşletme Bölümü İngilizce	Vakıf	Yenilik Ekonomisi (İng)	7	5	Zorunlu
	7	İşletme Bölümü İngilizce	Vakıf	Innovation Management	7	5	Zorunlu
	8	İşletme B.(Uolp-Leeds Beckett)	Devlet	Innovation And Change	8	7	Zorunlu
Seçmeli Yaratıcılık	9	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret	Vakıf	Yaratıcılık	8	6	Fakülte Dışı Seçmeli
	10	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret	Vakıf	Yaratıcılık Ve Fikir Geliştirme	7,8	6	Fakülte İçi Seçmeli
	11	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret	Vakıf	Uygulamalı Yaratıcılık Ve İkna	7,8	6	Fakülte İçi Seçmeli
	12	İşletme Bölümü İngilizce	Devlet	Creativity At Work	1,2	3	Seçmeli
	13	İşletme Yönetimi (Uncw)	Devlet	Creativity At Work	3	3	Seçmeli
	14	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik	Vakıf	Yaratıcı Düşünce	3,4,6,7,8	5	Genelseçmeli
	15	İşletme Bölümü İngilizce	Devlet	Yenilik Ve Yaratıcılık Yönetimi	6	5	Bölüm Seçmeli
	16	İşletme Bölümü İngilizce	Vakıf	Creativity And Innovation	4,5,6,7,8	6	Seçmeli
17	İşletme Bölümü İngilizce	Devlet	Creativity And Innovation Management (Opt)	8	5	Seçmeli	
Seçmeli inovasyon	18	İşletme Enformatiği Türkçe	Vakıf	Yenilik Yönetimi	8	5	Seçmeli
	19	İşletme Bölümü İngilizce	Devlet	Innovation Management	7	5	Seçmeli
	20	İşletme Bölümü Almanca	Devlet	Innovations Management	7	3	Seçmeli
	21	İşletme Bölümü İngilizce	Devlet	İnovasyon Yönetimi	6	5	Bölüm Seçmeli

	22	İşletme Bölümü İngilizce	Devlet	Yenilikçilik Yönetimi	Her Dönem	5	Seçmeli
	23	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret	Devlet	Yenilikçilik Yönetimi	Her Dönem	5	Seçmeli
	24	İşletme Bölümü İngilizce	Devlet	Sürdürülebilirlik Ve İnovasyon Yönetimi	7	5	Seçmeli
	25	Uluslararası İşletme Yönetimi	Vakıf	Çokuluslu Firmalarda Yenilik Yönetimi	5,6,7,8	5	Seçmeli
	26	İşletme Bölümü Almanca	Devlet	Technologie Und Innovations Management	6	3	Seçmeli
	27	İşletme Bölümü İngilizce	Vakıf	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7	6	Seçmeli
	28	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik	Vakıf	Bilgi Teknolojileri Ve Yenilik Yönetimi	4	-	Seçmeli
	29	İşletme Bölümü (İngilizce)	Vakıf	Strategic Innovation Management	8	5	Seçmeli
	30	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik	Vakıf	Stratejik İnovasyon Yönetimi	8	5	Seçmeli
	Seçmeli İnovasyon	31	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret	Vakıf	Sosyal Girişimcilik, Sosyal İnovasyon Ve sosyal Değişim İçin İnovasyon	7,8	6
32		İşletme Bölümü İngilizce	Devlet	İnovasyon Ve Girişimcilik	-	3	-
33		İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	Girişimcilik Ve Yenilikçilik Seminerleri	5,6,7,8	5	Seçmeli
34		İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	Karşılaştırmalı Ar-Ge, Teknoloji Ve İnovasyon Politikaları	Güz	2	Seçmeli
35		İşletme Bölümü İngilizce	Devlet	Yenilikçilik Ve Yeni Ürün Geliştirme	Her Dönem	5	Seçmeli
36		Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret	Vakıf	İnovasyon Ve Yeni Ürün Geliştirme	7,8	6	Fakülte İçi Seçmeli
37		İşletme Bölümü İngilizce	Vakıf	Innovative Design Strategies	3	6	Seçmeli
38		Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik	Devlet	International Innovation Systems	6	5	Seçmeli
39		İşletme Bölümü İngilizce	Vakıf	Rekabet Ve Yenilik Ekonomisi	5	5	Genel Seçmeli

Tablo 18: İşletme Bölümleri Lisans Öğretim Programlarında (İşletme Bölümü Türkçe Dışında)Yaratıcılık ve İnovasyon Eğitime Yönelik Verilen Derslerin Tanımlayıcı Özellikleri ve Kümelenmesi

Kümelenmenin lisans programlarına göre ders tanımları aşağıda açıklanmıştır.

- 1. İşletme Bölümü (Almanca):** Lisans programı iki üniversitede bulunmaktadır. Dersler inovasyon ile ilgili olup seçmeli ve üç AKTS değerindedir. Altıncı yarıyıldan itibaren “Technologie Und Innovations Management” dersi, yedinci yarıyıldan itibaren “Innovations Management” dersi görülmektedir.
- 2. İşletme Bölümü (İngilizce):** Lisans programlarında bulunan dersler farklılık göstermektedir. Tanımlı 20 dersin dokuz dersi devlet üniversitesinde yer almaktadır. Bu derslerden altı tanesi inovasyon dersidir. Devlet üniversitesinde tanımlı üç yaratıcılık dersi bulunmaktadır. Programda tanımlı 11 ders vakıf üniversitesi dersidir. Derslerden ikisi Yaratıcılık ve inovasyon isimlerini bir arada kullanmaktadır. Programda tanımlı dokuz ders yenilikçilik ile ilgilidir.
- 3. İşletme Enformatiği Bölümü (Almanca):** Lisans programında altıncı yarıyıldan itibaren görülen “Innovations Management” adıyla bir ders bulunmaktadır. Ders zorunlu ve üç AKTS değerindedir.
- 4. İşletme Enformatiği:** Lisans programı sekiz yarıyıldan itibaren seçmeli olarak görülen “Yenilik Yönetimi” adıyla bir ders bulunmaktadır. Ders beş AKTS değerindedir.
- 5. İşletme Mühendisliği:** Lisans programı bir devlet üniversitesinde bulunmaktadır. Eğitim dili Türkçedir. Program tanımı ve program çıktısında bir inovasyon bulgusuna ulaşılmasına karşın ilgili programın özgün verilerine, ders tanım bilgilerine ulaşamamıştır.
- 6. Uluslararası İşletme Yönetimi:** Lisans programı "Çokuluslu Firmalarda Yenilik Yönetimi" başlığında bir ders içermektedir. Ders beş AKTS değerindedir, beş. Yarıyıldan başlayarak altıncı, yedinci ve sekizinci yarıyıldan itibaren seçmeli olarak görülmektedir.
- 7. Uluslararası İşletmecilik:** Lisans programı bir devlet üniversitesinde, bir vakıf üniversitesinde bulunmaktadır. Vakıf üniversitesinde tanımlı ders bulunmamaktadır. Devlet üniversitesinde tanımlı bir derse ulaşılmıştır. Ders yenilik yönetimi adıyla tanımlanmıştır ve altıncı yarıyıldan itibaren zorunlu olarak görülmektedir.
- 8. Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret:** Lisans programında bir ders devlet, beş ders vakıf üniversitesinde görülmektedir. Devlet üniversitesinde ders

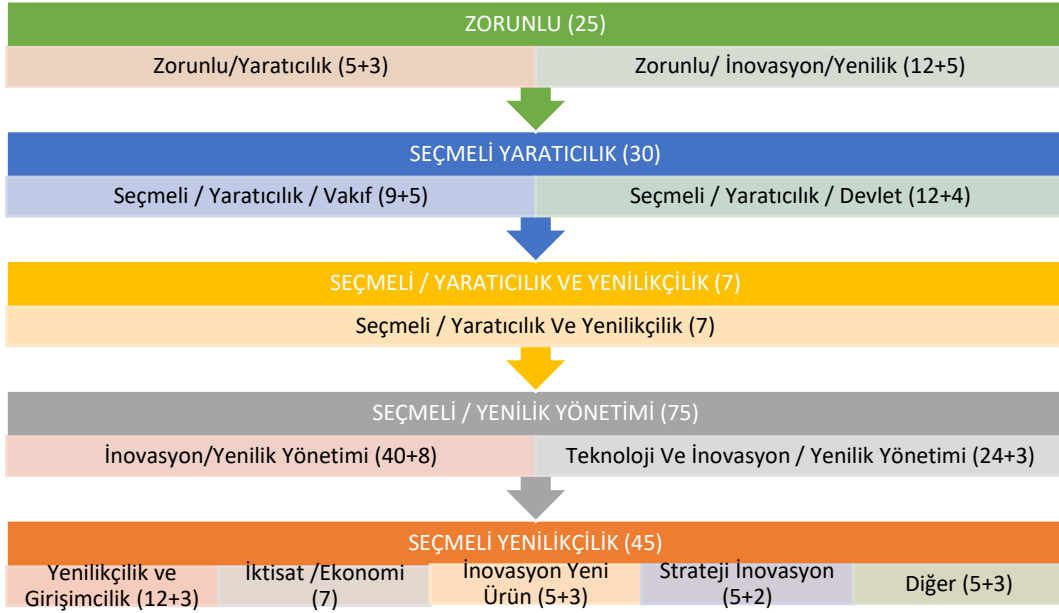
inovasyon dersidir. Vakıf üniversitesinde tanımlı beş derste, üç ders yaratıcılık, iki ders inovasyon dersidir. Dersler seçmeli olarak tanımlıdır ve yedinci ve sekizinci yarıyıl da görülmektedir. Bir ders tanımında yarıyıl bilgisi her dönem olarak tanımlıdır.

9. Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik: Lisans programı altı vakıf, beş devlet olmak üzere 11 üniversitede bulunmaktadır. Bir vakıf ve bir devlet üniversitesinde program İngilizcedir. Devlet üniversitelerinde tanımlı bir inovasyon dersi bulunmaktadır. Vakıf üniversitelerinde tanımlı üç dersin bir dersi yaratıcılık, iki dersi inovasyon dersidir. Derslerin AKTS bilgileri ayrılık göstermektedir. Programda bulunan dersler seçmeli olarak görülmektedir.

10. İşletme Bölümü (Uluslararası Ortak Program): Lisans programı bir devlet üniversitesinde bulunmaktadır. İngilizce tanımlı ders inovasyon dersidir. Sekizinci dönem zorunlu olarak tanımlanan ders, yedi AKTS değerindedir.

11. İşletme Yönetimi (Uluslararası Ortak Program): Lisans programı bir devlet üniversitesinde bulunmaktadır. İngilizce tanımlı ders yaratıcılık dersidir.

Araştırmanın birinci amacı doğrultusunda ders tanımları İşletme Bölümü Türkçe ve diğer 11 program olarak incelenmiştir. Bulgular doğrultusunda 11 programda görülen ders tanımları ile İşletme Bölümü Türkçe lisans programı ders tanımlarının birbirini koşut olarak yansıttığı görülmüştür. (Şekil 24)

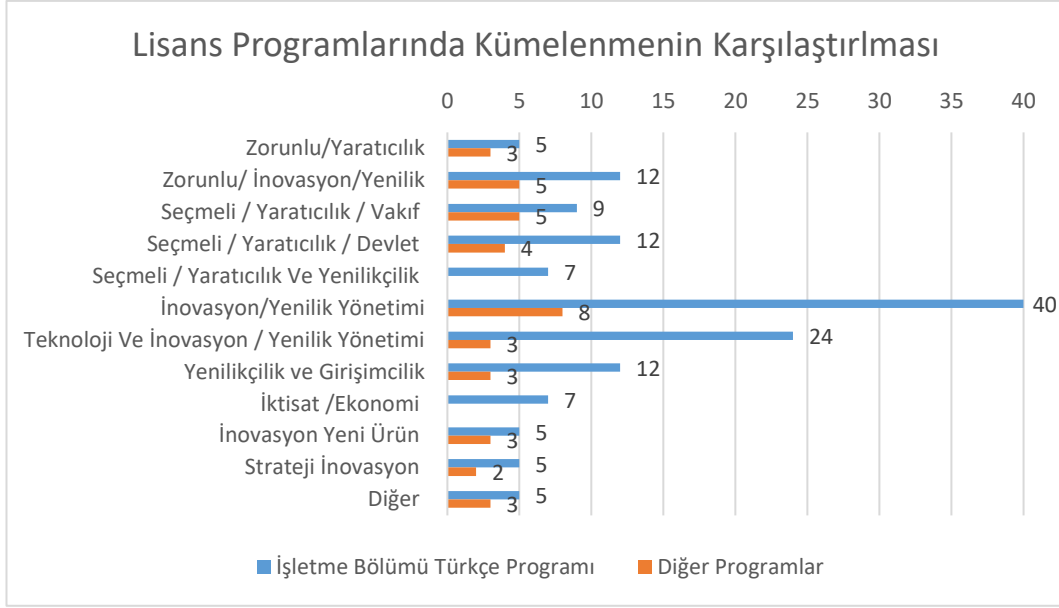

Şekil 24: Tüm Derslerin Kümelenmesi (Şekil 22 + Şekil 23 Değerleri)

Araştırma 12 ayrı programın ders tanımları incelenmiş ve 182 ders tanımlanmıştır. Ders tanımları ayrı ayrı dokuz ana ayırmda 22 ayrı kümelenme göstermektedir. (Şekil 22 ve 23)

Kümeler birbirlerinden bağımsız olarak oluşturulmasına karşın yapısal olarak da aynı içerikte olduğu anlaşılmıştır. Kümelerin birleştirilmesinde çıkarılan ya da eklenen bir kümenin olmadığı görülmüştür. Tüm dersler beş ana ayırım ve 12 ayrı kümede gösterilebilir niteliktedir. (Şekil 24)

Şekil 24 aşağıda şekil 25 de gösterildiği durumuyla görselleştirilmiştir. (Şekil 25)

Şekil 25: Şekil 24'ile Sunulan Kümelenmenin Sayısal Görselleştirilmesi

Ders tanımları ve kümelenmeleri ayrı ayrı incelenen programların araştırmanın amaçlarına uygun olarak ders tanımları (yarıyıl durumları, AKTS durumları, seçmeli zorunlu olma durumları) ayrı ayrı ve birbirlerinden bağımsız olarak incelenmiştir.

4.1.2.3 İşletme Bölümleri Lisans Öğretim Programlarında Ders Tanımlarının Sayısallaştırılmış Karşılaştırmaları

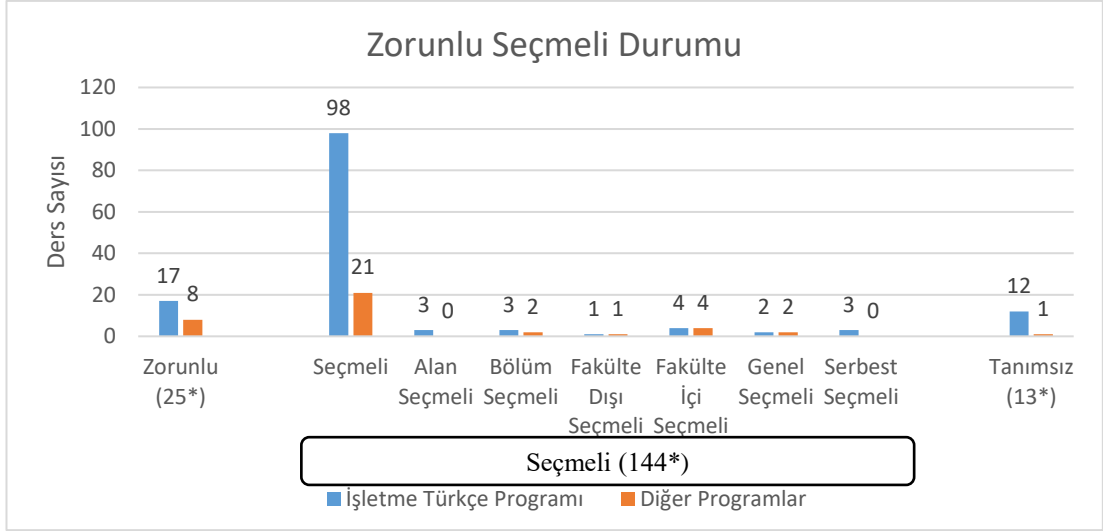
Derslerin zorunlu seçmeli olma durumları AKTS ve yarıyıl durumları bu bölümde incelenmiştir. Her bir durum diğer durumlardan bağımsız olarak ayrı ayrı ele alınmış ve aynı şekil üzerinde karşılaştırılarak gösterilmiştir.

Araştırmada devlet ve vakıf üniversiteleri belirleyici bir ayırım olduğundan derslerin seçmeli zorunlu olma durumu ayrıca vakıf ve devlet üniversitesi dağılımları ile birlikte verilmiştir.

Araştırmada incelenen derslerin tümünde;

a) Zorunlu Seçmeli Durumu:

Yarıyıl Durumu Şekil 25 ile gösterildiği gibi oluşmuştur.

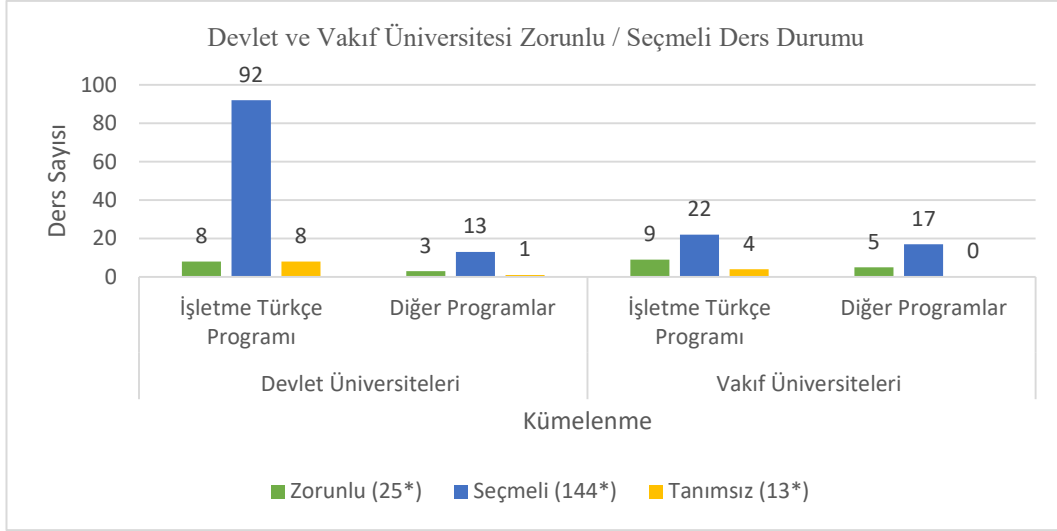
Şekil 26: İşletme Bölümü Türkçe Programlarında Zorunlu/Seçmeli Olma Durumu

(*Ders toplam sayıları)

İşletme lisans programlarında tanımlı 143 dersin Zorunlu/Seçmeli olma durumlarında 12 dersin tanımına ulaşamamıştır. Kalan 131 dersin yalnızca 17 dersi “Zorunlu” olarak tanımlanmıştır. Bu derslerin (Zorunlu 17 ve ulaşamayan 12 ders) dışında kalan tüm dersler seçmelidir. Bu kümede 114 ders bulunmaktadır. 114 dersin 98 adeti “seçmeli” olarak tanımlanırken 16 adetinde tanımlar “Alan, Bölüm Fakülte İçi, Fakülte Dışı” gibi seçmeli tanımlarında ayrılıklar göstermektedir.

Diğer lisans programlarında tanımlı 39 ders bulunmaktadır. Bir ders tanımında zorunlu seçmeli bilgisine ulaşamamıştır. Sekiz ders zorunlu olarak tanımlanırken kalan 30 ders seçmeli olarak tanımlanmıştır ve dersler işletme lisans programlarında yer almaktadır. Bu kümede seçmeli derslerde alan seçmeli ve serbest seçmeli tanımlarına ulaşamamıştır.

Yukarıda ayrı ayrı zorunlu seçmeli kümelenmeleri verilen derslerin Devlet ve Vakıf üniversiteleri bağlamında ayrıca incelenmiştir. (Şekil 27)

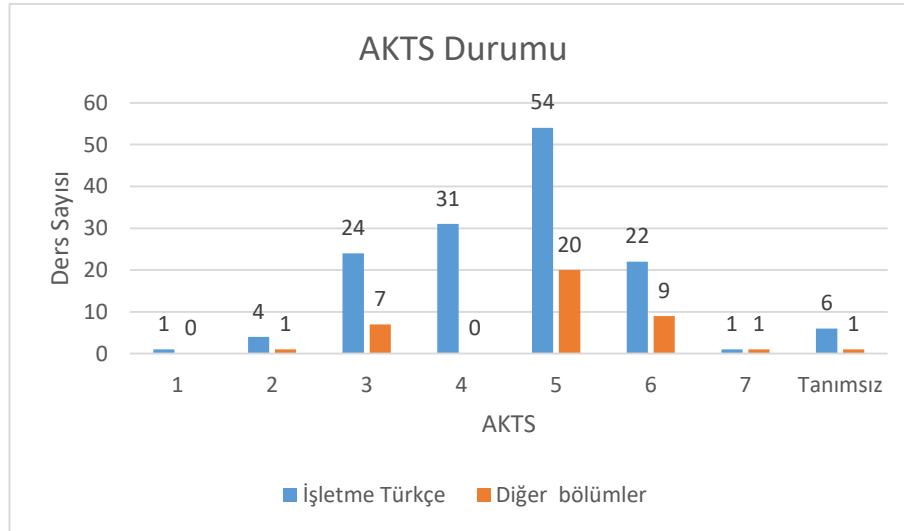

Şekil 27: Zorunlu/Seçmeli Derslerin Devlet ve Vakıf üniversitelerinde Dağılımları
(*Ders sayıları)

İşletme Türkçe programları kümesi (143 ders) ve diğer programlar kümesi (11 ayrı program türü 39 ders) arasında sayısal fark büyüktür buna karşın kümelerdeki zorunlu derslerin sayısal büyüklüğü, 10 dersin altındadır.

b) AKTS durumu:

AKTS Durumu Şekil 24 ile gösterildiği gibi oluşmuştur.

Şekil 28 İşletme Bölümü Türkçe ve Diğer Programlarda AKTS Durumu

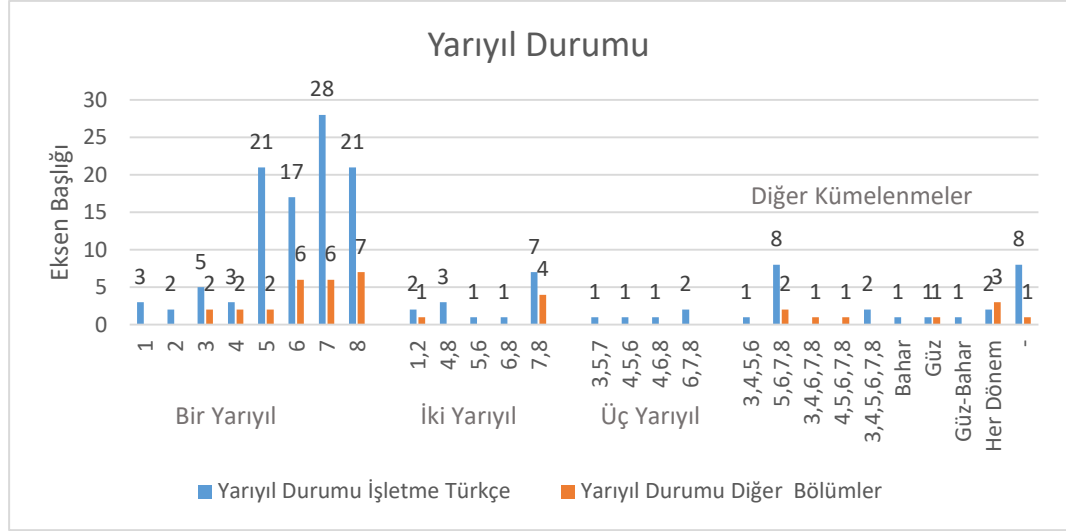
İşletme lisans programlarında toplam 143 dersin altı dersinde AKTS bilgisine ulaşamamıştır. Diğer 137 dersin dağılımında derslerin en fazla beş AKTS değerinde

(54 ders) olduğu gör÷lmektedir. dört AKTS değerinde 31, üç AKTS değerinde 24, altı AKTS değerinde 22, dört AKTS değerinde iki, bir ve yedi AKTS değerlerinde birer ders tanımlanmıştır. AKTS değerinde en düşük değer bir AKTS ile tanımlanan devlet üniversitesi “yaratıcı yazma” dersidir. Ders bir ve ikinci dönemde seçmeli olarak tanımlanmıştır. AKTS değerlerinde en yüksek değer yedi AKTS ile Devlet üniversitesi dersidir. Ders “İnnovation Management” adı ile yedinci yarıyıl seçmeli dersi olarak tanımlanmıştır.

Diğer lisans programlarında tanımlı 39 dersin bir dersinde AKTS bilgisine ulaşılamamıştır. Diğer 38 dersin dağılımında derslerin en fazla İşletme lisans programlarında olduğu gibi beş AKTS değerinde (20 ders) olduğu gör÷lmektedir. Bu kümeyi dokuz ders ile altı AKTS izlemektedir. Dört AKTS değerinde tanımlı ders bulunmamaktadır. Üç AKTS değerinde yedi ve iki AKTS değerinde bir ders tanımlı bulunmamaktadır. Yedi AKTS değerinde ders tanımlı bulunmamaktadır. AKTS değerinde en düşük değer iki AKTS ile Vakıf üniversitesi İşletme Bölümü. (İngilizce) lisans programında seçmeli olarak tanımlanan “Karşılaştırmalı Ar-Ge, Teknoloji Ve İnovasyon Politikaları” dersidir. AKTS değerlerinde en yüksek değer yedi AKTS ile Devlet üniversitesinde Zorunlu ders olarak tanımlanan sekizinci yarıyıldaki gör÷len “Innovation And Change” dersidir. Ders uluslararası ortak programlardan biri olan, İşletme Bölümü.(Uolp-Leeds Beckett) programına özgüdür.

c) Yarıyıl durumu:

Yarıyıl Durumu Şekil 29 ile gösterildiği gibidir.

Şekil 29: İşletme Bölümü Türkçe ve Diğer Programlarda Yarıyıl Durumu

İşletme lisans programlarında toplam 143 dersin Yarıyıl durumunda sekiz dersin yarıyıl bilgisine ulaşamamıştır. 135 ayrı ders 25 ayrı yarıyıl dizilimi göstermiştir.

Diğer lisans programlarında tanımlı 39 ders Yarıyıl durumunda bir dersin yarıyıl bilgisine ulaşamamıştır. 38 ayrı ders 13 ayrı yarıyıl dizilimi göstermiştir İçerik uygunluğu nedeni ile bir arada gösterilen kümeler bulunmaktadır bu nedenle tüm derslerde yarıyıl kümelenmeleri 27 ayrı dizilim göstermiştir. Buna göre işletme lisans programları beş, diğer programlar üç yarıyıl dizilimi göstermez. Tüm derslerin yarıyıl kümelenmesinde beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci yarıyıl ya da bu yarıyılların bir arada dizilim gösterdiği kümelerde yoğunluk olduğu görülmektedir. Diğer programlar kümesi (39 ders) ve vakıf üniversitesi (45 vakıf üniversitesi) kümesi hedef evrende sayısal olarak küçüktür (Şekil 27) bunun sonucu karşılaştırmada sayısal olarak küçük kalması doğaldır Ancak burada önemli olan sayısal küçüklük değil diğer programlar kümesinin işletme lisans programları kümesini temsil eder görüntüsüdür.

4.2. Araştırmanın İkinci Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.2.1. Üniversitelerin Stratejik Planlama Belgelerinde Yaratıcılık ve İnovasyon Kavramlarına Yer Verme Durumları ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Üniversitelerin stratejik planlama belgelerinde yaratıcılık ve inovasyon kavramlarına yer verme durumları ile ilgili olarak araştırma kapsamında yer alan 109 devlet ve 45 vakıf üniversitesinin beş yıllık Stratejik Planlama belgeleri incelenmiştir. Sadece stratejik planlama dosyalarında 25 bin sayfadan fazla doküman incelenmiştir.

Araştırma veri kaynakları doğrultusunda, ilgili veri aracı ve veri toplama yöntemleri ile oluşturulan EK-2 Tablo önce kümelendirilmiş, (Şekil 30-31-32), ardından Sayısallaştırılmıştır(Tablo 19-20).

Ek 2 Tablo Araştırma başlangıcında planlandığı durumundan farklı olarak toplanan verinin gösterdikleri durumlara göre araştırma sürecinde gelişim göstermiş ve son durumuna getirilmiştir.

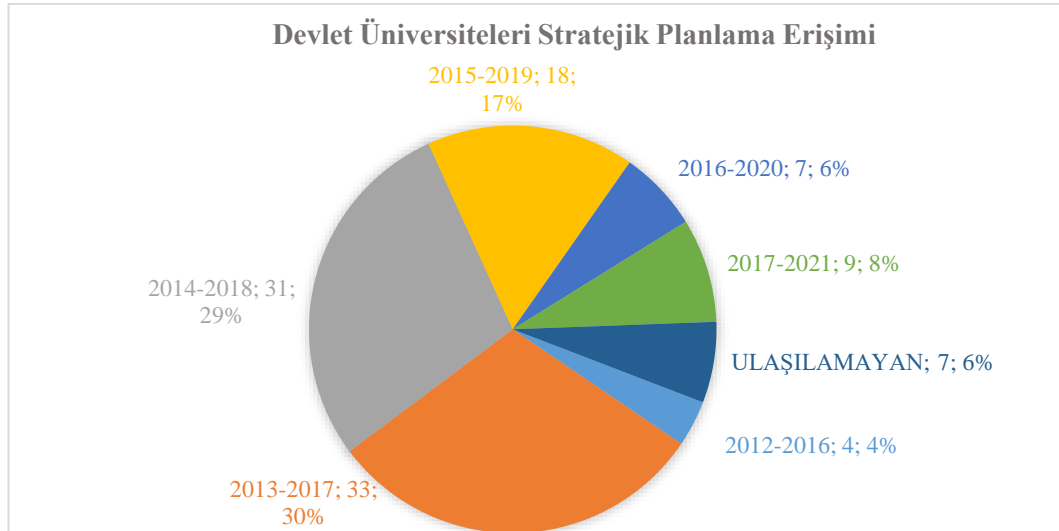
Devlet ve vakıf üniversitesinin stratejik planlama belgelerinde kümelenmeler üniversite sayılarını gösterir Buna göre

- 1. Devlet ve Vakıf Kümelenmesi** Üniversiteler devlet üniversiteleri ve vakıf üniversiteleri olmak üzere ayrı değerlendirilmiştir. (Şekil 30-31)
- 2. Yıllara göre Kümelenme:** Üniversitelerin Stratejik Planlama yılları farklılık göstermektedir. Bu nedenle araştırmada Stratejik Planlama yıllarına göre ayrı bir kümelenme gerçekleşmiştir. (Şekil 30-31)
- 3. Birimlerin Kümelenmesi:** Araştırmanın amacı doğrultusunda yanıtı aranan her soru kümelenme birimleri olarak belirlenmiştir. Araştırma sürecinde birimlerin kendi aralarında Kurumsal temeller ve Planlar olarak adlandırıldıkları görülmüştür. Kurumsal Temeller: Misyon, Vizyon, Değerler, Amaçlar; Kurumsal Planlar ise: Hedefler, Strateji/Göstergeler, birimlerinden oluşur. Ayrıca belgelerin sunuş bölümleri bu araştırma için belirlenmiş ayrı bir birimdir. (Şekil 32- Ek-2 Tablo). Araştırmada her birim beş ayrı kümeden oluşmaktadır. (Şekil 32 ve Ek-2 Tablo)

- a) Kümede taranacak stratejik planlama belgelerine Erişilemeyen /ulaşılamayan üniversiteler bulunmaktadır. Bu küme Şekil 32 ve Ek 2 Tabloda (-) ile gösterilmiştir
- b) Stratejik Planlama belgelerinde inovasyon ya da yaratıcılık ile ilgili hiçbir kullanım bulgusuna rastlanmayan üniversiteler bulunmaktadır. Bulgu yok/(0) kümesi
- c) Yaratıcılık kullanımları Mavi ile renklendirilmiş küme
- d) İnovasyon kullanımları Sarı ile renklendirilmiş küme
- e) Yaratıcılık ve İnovasyonun birlikte kullanımları Yeşil ile renklendirilmiş küme olarak belirlenmiştir.

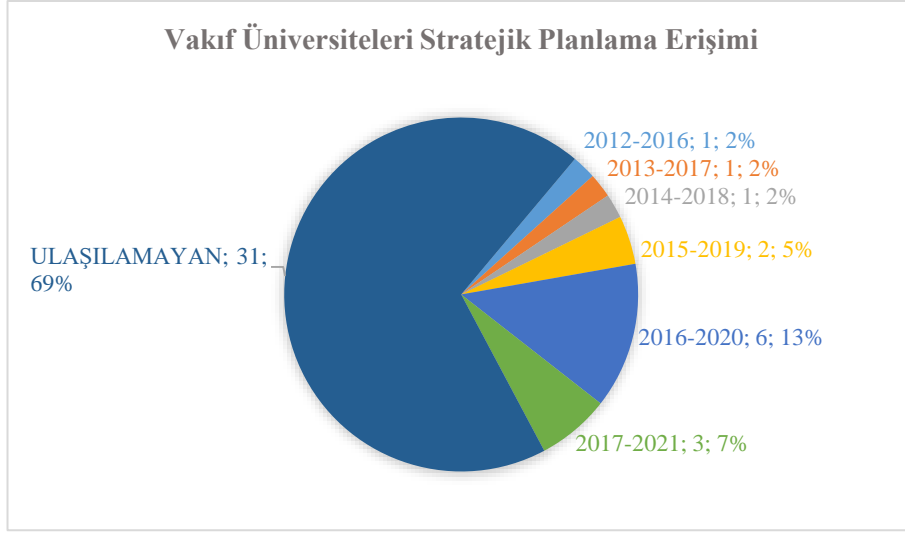
Devlet Ve Vakıf Üniversitelerinde Yıllara Göre Kümelenme:

Devlet Üniversiteleri Stratejik planlama sonuçlarına veri kaynağından ulaşılmıştır. Devlet Üniversiteleri Stratejik planlama evreni 109 üniversite ile oluşturulmuştur. 109 devlet üniversitesinden yedi devlet üniversitesine ulaşılamamıştır. Araştırma toplam 102 devlet üniversitesi ile sonuçlandırılmıştır.(Şekil 30)

Şekil 30: Devlet Üniversiteleri Stratejik Planlama Belgelerinde Yıllara Göre Veri Erişim Oranları

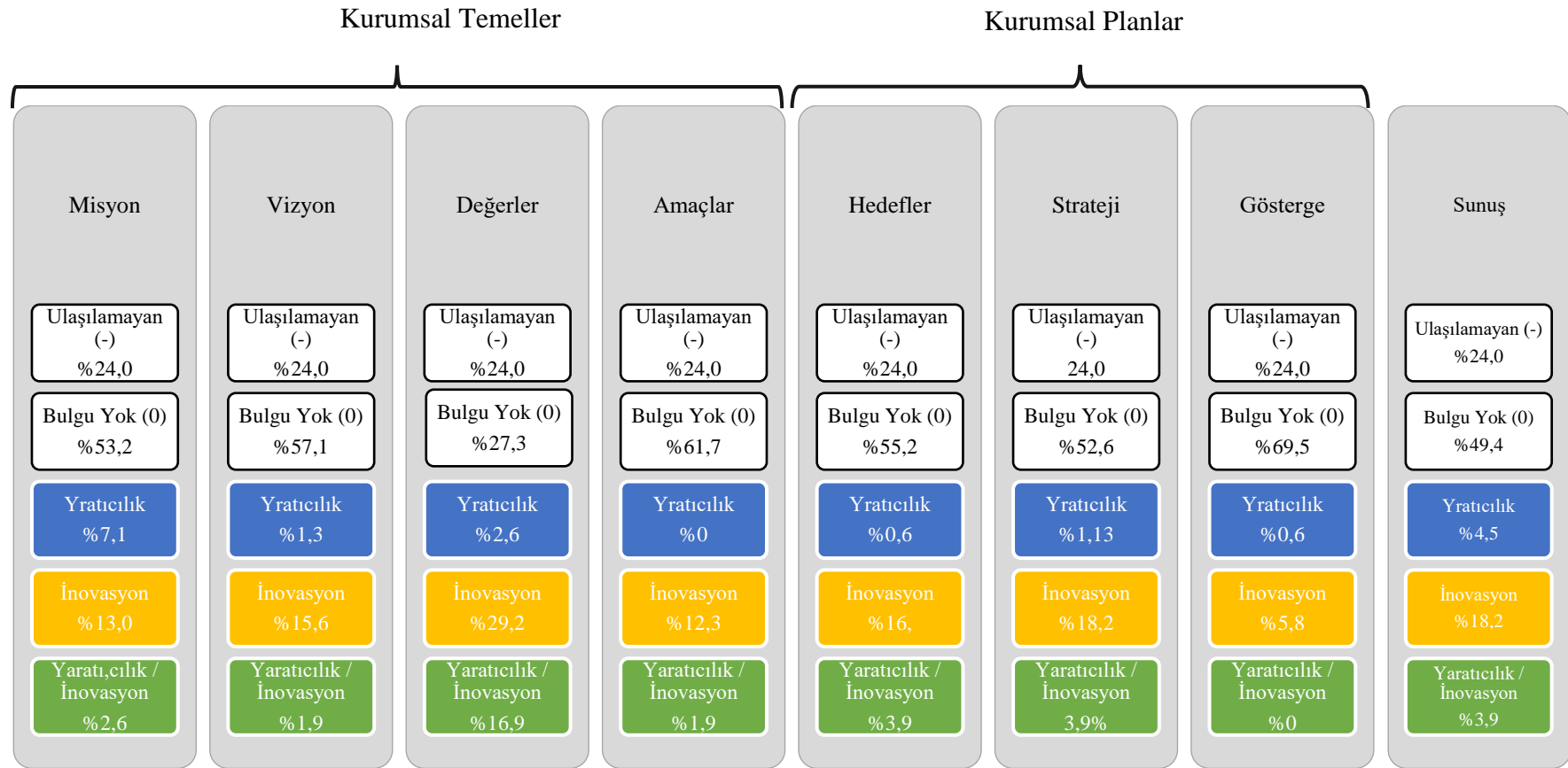
Vakıf Üniversiteleri Stratejik Planlama bulgularına veri kaynaklarından ulaşılmıştır. Vakıf Üniversiteleri Stratejik planlama evreni, 45 üniversite ile oluşturulmuştur, Araştırma sürecinde 31 üniversiteye ulaşılamamıştır. 14 üniversite verisi ile sonuçlandırılmıştır. (Şekil 31)

Şekil 31: Vakıf Üniversiteleri Stratejik Planlama Belgelerinde Yıllara Göre Veri Erişim Oranları

Stratejik Planlama Belgelerinde Birimlerin Kümelenmesi

Stratejik Planlama Belgelerinde alt amaçlara uygun olarak bulguların işlendiği tablo araştırmanın bulgularının yönlendirmesine göre olgunlaşmış ve son şeklini almıştır. Stratejik planlama belgelerinde ulaşılan veri araştırmanın ilk amacında olduğu gibi kavramların tekil ve birlikte kullanımlarına göre üç kümeye ayrılmıştır. Bu kullanımların dışında belgeye ulaşma ya da ulaşamam durumuna göre iki küme daha bulunmaktadır (Şekil 32).

Şekil 32:Devlet ve Vakıf Üniversitelerinde Stratejik Planlama Kurumsal Temeller ve Planlarda Kümelenme

Ulaşılamayan: Devlet üniversitelerinde yedi ayrı üniversitede, vakıf üniversitelerinde 30 ayrı üniversitede Stratejik planlama belgelerine ulaşılammıştır. Toplam kümede ulaşmayan erişilemeyen üniversitelerin oranı %24 olarak gerçekleşmiştir. Küme Ek-2 Tabloda (-) şeklinde gösterilmiştir.

Bulgu Yok: Devlet üniversitesinde ulaşılan belgelerde 10 ayrı üniversitede, vakıf üniversitelerinde bir üniversitede hem kurumsal temellerde hem kurumsal planlarda yaratıcılık ya da inovasyon ile ilgili hiçbir bulguya ulaşılammıştır. Bu oran %7,14 oranındadır.

Araştırmada her birim kendi içinde ayrıca değerlendirilmektedir. Her birimde yaratıcılık ya da inovasyon değeri farklıdır.Bu nedenle Bulgu yok kümesi her birimde %7,14 oranından büyüktür.

Hiçbir bulgu vermeyen 11 üniversiteye (%7.14) ek olarak; Misyon bildiriminde 71, vizyon bildiriminde 77, değerlerde 31, amaçlarda 84, hedeflerde 74, stratejilerde 70, göstergelerde 96, üniversitede yaratıcılık ya da inovasyonun kullanımı yoktur. Stratejik planlama belgelerinde üst yönetici imzası ile yer verilen sunuş metinlerinde 64 üniversite de yaratıcılık ve inovasyon kavramlarına ulaşılammıştır. Bu sonuçların toplamında büyüyen “bulgu yok” kümesinin oranları: misyon bildiriminde %53.2, vizyon bildiriminde %57.1 değerler de %27.3 amaçlarda %61.7, hedeflerde %55.2 stratejilerde %52.6 göstergelerde %69.5, oranında gerçekleşmiştir. (Şekil-32)

Erişilemeyen ve bulgu vermeyen belgelerden kalan veride yaratıcılık ve inovasyon kavramlarının tek başına ve birlikte kullanımları aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir. (şekil 32)

Misyon: Devlet ve vakıf üniversitelerinde misyon bildirimlerinde: yaratıcılık 11 üniversitede (%7.1), inovasyon 20 üniversitede (%13) kullanılmıştır. Yaratıcılık ve inovasyonun birlikte kullanıldığı dört üniversitede (%2.6) bulunmaktadır.

Vizyon: Devlet ve vakıf üniversitelerinde vizyon bildirimlerinde: yaratıcılık 2 üniversitede (%1.3), inovasyon 24 üniversitede (%15.6) kullanılmıştır. Yaratıcılık ve inovasyonun birlikte kullanıldığı üç üniversitede (%1.9) bulunmaktadır.

Değerler: Devlet ve vakıf üniversitelerinde değerlerinde yaratıcılık dört üniversitede (%52.6), inovasyon 45 üniversitede (%29.2) kullanılmıştır. Yaratıcılık ve inovasyonun birlikte kullanıldığı 26 üniversitede (%16.9) bulunmaktadır.

Amaçlar: Devlet ve vakıf üniversiteleri kurumsal temel amaçlarında yaratıcılık hiçbir üniversitede değer vermemiştir. inovasyon 19 üniversitede (%12.3) kullanılmıştır. Yaratıcılık ve inovasyonun birlikte kullanıldığı üç üniversitede (%1.9) bulunmaktadır.

Hedef: Devlet ve vakıf üniversitelerinde kurumsal plan hedeflerinde: yaratıcılık bir üniversitede (%0.6), inovasyon 25 üniversitede (%16.2) kullanılmıştır. Yaratıcılık ve inovasyonun birlikte kullanıldığı altı üniversitede (%3.9) bulunmaktadır.

Strateji: Devlet ve vakıf üniversitelerinde kurumsal plan stratejilerinde: yaratıcılık iki üniversitede (%1.13), inovasyon 28 üniversitede (%18.2) kullanılmıştır. Yaratıcılık ve inovasyonun birlikte kullanıldığı altı üniversitede (%3.9) bulunmaktadır.

Gösterge: Devlet ve vakıf üniversitelerinde kurumsal plan göstergelerinde yaratıcılık bir üniversitede (%0.6), inovasyon 9 üniversitede (%5.8) kullanılmıştır. Yaratıcılık ve inovasyonun birlikte kullanımı bulunmamaktadır.

Sunuş: Devlet ve vakıf üniversitelerinde üst yönetici sunuşu belgelerinde: yaratıcılık yedi üniversitede (% 4.5), inovasyon 28 üniversitede (%18.2) kullanılmıştır. Yaratıcılık ve inovasyonun birlikte kullanıldığı 6 üniversitede (%3.9) bulunmaktadır.

Kümelenmeye Göre Sayısallaşma

Yukarıda oluşan kümelenme araştırmanın sayısallaştırmasına kaynaklık etmiştir. Kümelenmede yer alan kavramların birlikte kullanımları Ek Tablo 2 ye göre ayrıca sayısallaştırılmış ve ayrı ayrı inovasyon, yaratıcılık kümelerine eklenmiştir. Elde edilen sayısallaşma sonuçları Tablo 19 ve Tablo 20’de verilmiştir.

STRATEJİK PLAN	Üniversite Sayısı	KURUMSAL TEMELLER VE PLANLAR														SUNUŞ	
		VİZYON		MİSYON		DEĞERLER		AMAÇLAR		HEDEFLER		FAALİYET/STRATEJİ		GÖSTERGE			
		İn*	Yr**	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr
DEVLET																	
2012-2016	4	1	0	0	2	2	1	3	0	2	2	2	3	0	0	3	2
2013-2017	33	5	1	7	3	22	7	4	0	8	3	12	0	1	0	5	1
2014-2018	31	8	1	7	5	16	7	8	0	12	2	17	4	8	0	14	2
2015-2019	18	5	2	3	1	10	5	4	3	6	1	2	3	0	1	7	4
2016-2020	7	2	1	4	1	5	4	3	0	4	0	4	0	1	0	8	3
2017-2021	9	5	1	0	1	7	1	3	1	7	1	7	1	2	0	3	0
ULAŞILAMAYAN	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	109	26	6	21	13	62	25	25	4	39	9	44	11	12	1	40	12

Tablo 19: Devlet Üniversitelerinde Kurumsal Temeller ve Planlarda Yaratıcılığın ve İnovasyonun Sayısal Olarak Kullanım Değerleri

STRATEJİK PLAN	Üniversite Sayısı	KURUMSAL TEMELLER VE PLANLAR														SUNUŞ	
		VİZYON		MİSYON		DEĞERLER		AMAÇLAR		HEDEFLER		FAALİYET/STRATEJİ		GÖSTERGE			
		İn*	Yr**	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr
VAKIF																	
2012-2016	1	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
2013-2017	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2014-2018	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
2015-2019	2	0	0	0	0	2	2	0	2	1	0	2	0	0	0	1	0
2016-2020	6	2	0	5	2	3	3	8	3	8	0	12	3	14	0	6	2
2017-2021	3	0	0	0	1	3	0	1	0	2	0	1	0	1	0	0	1
ULAŞILAMAYAN	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	45	5	1	5	3	9	5	10	5	12	0	15	3	15	0	9	3

Tablo 20: Vakıf Üniversitelerinde Stratejik Plan Kurumsal Temeller ve Planlarda Yaratıcılığın ve İnovasyonun Sayısal Olarak Kullanım Değerleri.

*İnovasyon **Yaratıcılık

Devlet ve vakıf üniversiteleri bu araştırmada belirleyicidir. Tanımlayıcı olması nedeni ile devlet ve vakıf üniversiteleri sayıları tablolara yansıtılmıştır. Tablolarda her birim için kullanılan her bir değer kümelenen stratejik planlama döneminin toplam değerine karşılık gelmektedir. Burada kullanılan değerler nicelik olarak yaratıcılığın ve inovasyonun veri kaynaklarında kullanılma sıklığını göstermektedir.

Veri setinde kurumsal temeller; vizyon, misyon ve değerlerde tekrar edilen veriye rastlanmamıştır. Kurumsal planı oluşturan, amaç hedef, faaliyet/strateji ve göstergeler de ise aynı amaç hedef faaliyet/strateji ve göstergelerin yeniden, birden fazla ifade edildiği durumlarda bulunmaktadır. Bu durumda yenilenen değerler, sayısal olarak tabloya aktarılmamıştır.

Veri setinde kurumsal değerler ya da planlarda hem yaratıcılığın, hem inovasyonun bir arada kullanıldığı bölümler olduğu gibi kavramların ilgili bölümde tek başına ya da birden fazla kullanımları da bulunmaktadır. Bu durumda ilgili bölümde kavramların kullanım bağlamlarında farklılık aranmıştır.

20012 - 2016: Stratejik planlama dönemi kapsamında dört üniversitenin Stratejik planlama verilerine ulaşılmıştır. Bu kümede Devlet üniversitesinde stratejik planlama yılı 2011-2016 olarak belirlenmiştir. Devlet üniversitelerinde inovasyon, vizyonda bir, değerlerde iki, amaçlarda üç, hedeflerde iki, faaliyetlerde iki ve üst yönetici sunuşlarında üç defa kullanılmıştır. Yaratıcılık, misyonda iki, değerlerde bir, hedeflerde iki, faaliyetlerde üç ve üst yönetici sunuşunda iki defa kullanılmıştır. Bu dönemin göstergelerinde her iki kavramında kullanımına tarama sonucunda rastlanmamıştır.

Vakıf üniversitelerinden bir üniversite incelenmiş yalnızca inovasyonun değerlerde bir, amaçlarda bir, hedeflerde bir defa kullanıldığı görülmüştür.

20013 - 2017: Stratejik planlama dönemi kapsamında 33 üniversiteye ulaşılmıştır. İnovasyon vizyonda beş, misyonda yedi, değerlerde 22, amaçlarda dört, hedeflerde 8, faaliyetlerde 12, göstergelerde bir ve üst yönetici sunuşlarında beş defa kullanılmıştır. Bu dönemde yaratıcılık, vizyonda bir, misyonda üç, değerlerde yedi, hedeflerde üç ve üst yönetici sunuşlarında bir defa kullanılmıştır. Amaç faaliyet ve göstergelerde yaratıcılık verisine ulaşılamamıştır.

Vakıf üniversitelerinde bir üniversite incelenmiş vizyonda inovasyonun iki ve yaratıcılıkta bir defa kullanıldığı görülmüştür.

20014 – 2018: Stratejik planlama döneminde 31 üniversiteye ulaşılmıştır. Vizyonda sekiz, misyonda yedi, değerlerde 16, amaçlarda sekiz, hedeflerde 12, faaliyetlerde 17, göstergelerde sekiz ve üst yönetici sunuşlarında 14 defa inovasyon kullanılmıştır. Bu dönemde yaratıcılık vizyonda bir, misyonda beş, değerlerde yedi, hedeflerde iki, faaliyetlerde dört ve üst yönetici sunuşlarında iki defa kullanılmıştır. Yaratıcılığın bu denem amaçlarında ve göstergelerinde kullanımı görülmemiştir.

Vakıf üniversitelerinde bir üniversite incelenmiş inovasyon vizyonda bir ve üst yönetici sunuşlarında ik sonucunu vermiştir.

20015 - 2019: Stratejik planlama döneminde 18 üniversitenin stratejik planlama belgesine ulaşılmıştır. Devlet üniversitelerinde inovasyon vizyonda beş, misyonda üç, değerlerde 10, amaçlarda dört, hedeflerde altı, faaliyetlerde iki ve üst yönetici sunuşlarında yedi defa kullanılmıştır. 20015- 2019 Stratejik planlama dönemi göstergelerinde inovasyon bulgusu yoktur. Bu dönemde yaratıcılık vizyonda iki, misyonda bir, değerlerde beş, amaçlarda üç, hedeflerde bir, faaliyetlerde üç, göstergelerde bir ve üst yönetici sunuşunda dört defa kullanılmıştır.

Vakıf üniversitelerinde iki üniversiteye ulaşılmıştır. İnovasyon değerlerde iki, hedeflerde bir, faaliyetlerde iki ve üst yönetici sunuşunda bir defa kullanılmıştır. Vizyon, misyon, amaç ve göstergelerde inovasyonun kullanımı bulunmamaktadır. Yaratıcılık aynı dönem planlamalarında değer ve amaçlarında iki defa kullanılmıştır. Yaratıcılık kavramı planlama sürecinin diğer bölümlerinde yoktur.

20016 - 2020: Stratejik planlama döneminde yedi üniversitenin stratejik planlama belgesine ulaşılmıştır. Devlet üniversitelerinde inovasyon vizyonda iki, misyonda dört, değerlerde beş, amaçlarda üç, hedeflerde dört, faaliyetlerde dört, göstergelerde bir ve üst yönetici sunuşlarında sekiz defa kullanılmıştır. Bu dönemde yaratıcılık vizyonda bir, misyonda bir, değerlerde dört ve üst yönetici sunuşunda üç defa kullanılmıştır. Amaç, hedef, faaliyet ve göstergelerde yaratıcılık bulgusu yoktur.

Vakıf üniversitelerinde altı üniversiteye ulaşılmıştır. İnovasyon vizyonda iki, misyonda beş, değerlerde üç, amaçlarda sekiz, hedeflerde sekiz, faaliyetlerde 12, göstergelerde 14 ve üst yönetici sunuşlarında altı defa kullanılmıştır. Vakıf

üniversitesinde yaratıcılık misyonda iki, değerlerde üç, amaçlarda üç, faaliyetlerde üç ve üst yönetici sunuşlarında iki defa kullanılmıştır. Vizyon, hedef ve göstergelerinde ise yaratıcılık kavramı yoktur.

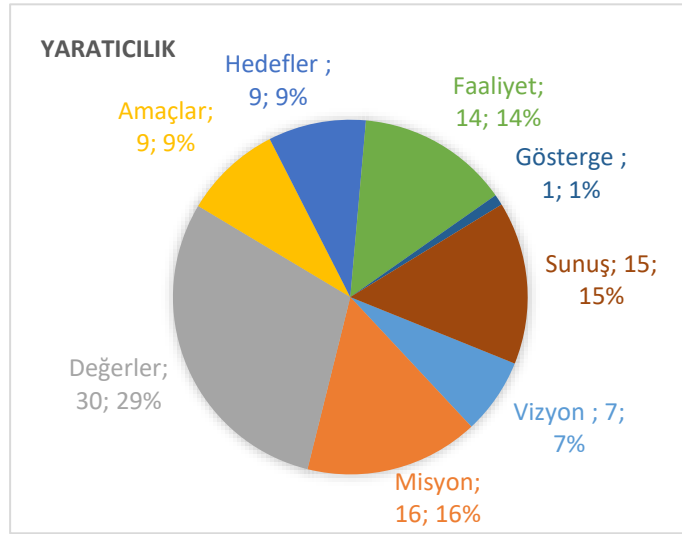
20017 - 2021: Stratejik planlama döneminde, dokuz devlet üniversitenin stratejik planlama belgesine ulaşılmıştır. İnovasyon vizyonda beş, değerlerde yedi, amaçlarda üç, hedeflerde yedi, faaliyetlerde yedi, göstergelerde iki ve üst yönetici sunuşlarında üç defa kullanılmıştır. İnovasyon misyonda bulgu vermemiştir. Bu dönemde yaratıcılık vizyon, misyon, değerler, amaçlar, hedef ve faaliyetlerde birer sonuç vermiştir. Yaratıcılık kavramında göstergelerde ve üst yönetici sunuşunda bulgu yoktur.

Vakıf üniversitelerinde üç üniversiteye ulaşılmıştır. İnovasyon, değerlerde üç, amaçlarda bir, hedeflerde iki, faaliyet ve göstergelerde birer defa kullanılmıştır. Vizyon ve üst yönetici sunuşlarında inovasyon bulgusu yoktur. Vakıf üniversitelerinde bu dönemde yaratıcılık misyonda ve üst yönetici sunuşlarında birer defa kullanılmıştır. Stratejik planlamanın diğer alanlarında yaratıcılıkta bulgu yoktur.

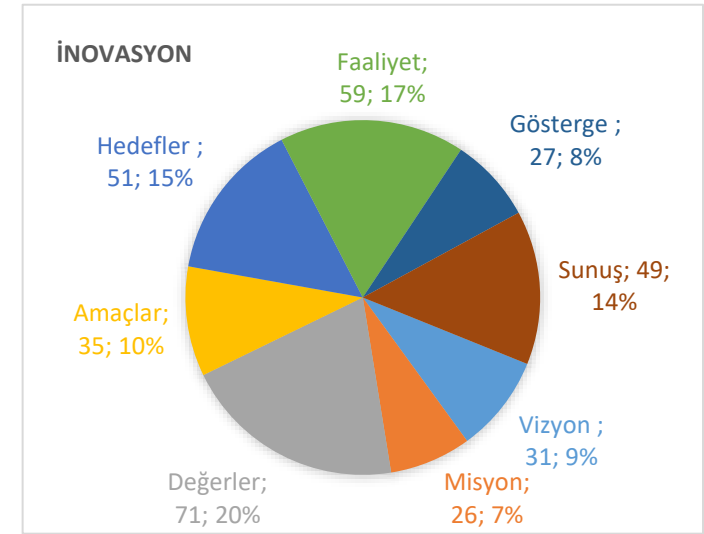
Stratejik Planlama belgelerinin ayrı ayrı incelendiği yukarıda ki bulgular doğrultusunda Türkiye de Devlet ve Vakıf üniversiteleri Stratejik Planlama belgelerinde yaratıcılık ve inovasyon kavramlarının kullanım dağılımlarına göre; Değerler Tablo 21 ile sunulmuş ve Şekil 33 ve 34 ile görselleştirilmiştir.

STRATEJİK PLAN TÜRKİYE		KURUMSAL TEMELLER VE PLANLAR															
		VİZYON		MİSYON		DEĞERLER		AMAÇLAR		HEDEFLER		FAALİYET/ STRATEJİ		GÖSTERGE		SUNUŞ	
Kaynak Tablo	Ulaşılan Üniversite Sayısı	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr
Tablo: 19	102	26	6	21	13	62	25	25	4	39	9	44	11	12	1	40	12
Tablo: 20	14	5	1	5	3	9	5	10	5	12	0	15	3	15	0	9	3
Toplam	116	31	7	26	16	71	30	35	9	51	9	59	14	27	1	49	15

Tablo 21: Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Stratejik Planlama Belgelerinde Yaratıcılığın ve İnovasyonun Sayısal Olarak Kullanımı Değerleri

Şekil 34: Stratejik Planlama Belgelerinde Yaratıcılık Oranları

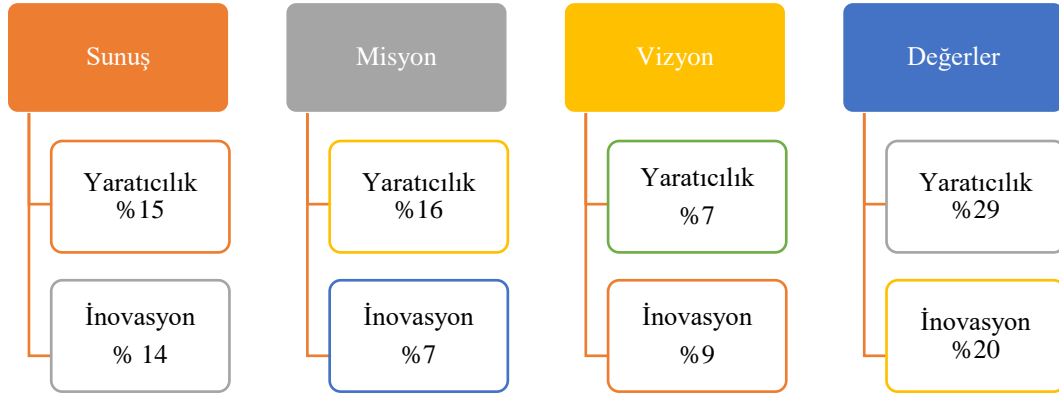

Şekil 33: Stratejik Planlama Belgelerinde İnovasyon Oranları

1. **Türkiye’de devlet üniversitelerinde**, toplamda 102 üniversitenin kurumsal temel ve planları incelenmiştir. Buna göre İnovasyon vizyonda 26, misyonda 21, değerlerde 62, amaçlarda 25, hedeflerde 39, faaliyetlerde 44, göstergelerde 12 ve üst yönetici sunuşlarında 40 defa kullanılmıştır. Yaratıcılık ise vizyonda altı, misyonda 13, değerlerde 25, amaçlarda dört, hedeflerde dokuz, faaliyetlerde 11, göstergelerde bir ve üst yönetici sunuşlarında 12 defa kullanılmıştır. Türkiye’de devlet üniversitelerinde yedi, vakıf üniversitelerinde 31 üniversiteye erişim sağlanamamıştır.
2. **Türkiye’de vakıf üniversitelerinde**, toplamda 14 üniversitenin kurumsal temel ve planları incelenmiştir. Buna göre inovasyon vizyonda beş, misyonda beş, değerlerde dokuz, amaçlarda 10, hedeflerde 12, faaliyetlerde 15 göstergelerde 15 ve üst yönetici sunuşlarında 9 defa kullanılmıştır. Yaratıcılık ise vizyonda bir, misyonda üç, değerlerde beş, amaçlarda beş, faaliyetlerde üç, bir ve üst yönetici sunuşlarında üç defa kullanılmıştır. Araştırılan vakıf üniversitelerinin hedeflerinde ve göstergelerinde yaratıcılık ile ilgili bir sonuca rastlanmamıştır. Türkiye’de vakıf üniversitelerinde, 31 üniversiteye erişim sağlanamamıştır.
3. **Türkiye’de devlet ve vakıf üniversitelerinde**, araştırma kapsamına alınan 154 üniversiteden 116 adedinin kurumsal temel ve planları incelenmiştir. Buna göre İnovasyon vizyonda 31, misyonda 26, değerlerde 71, amaçlarda 35, hedeflerde 51, faaliyetlerde 59, göstergelerde 27 ve üst yönetici sunuşlarında 49 defa kullanılmıştır. Yaratıcılık ise vizyonda yedi, misyonda 16, değerlerde 30, amaçlarda dokuz, hedeflerde dokuz, faaliyetlerde 14, göstergelerde bir ve üst yönetici sunuşlarında 15 defa kullanılmıştır

Yaratıcılık inovasyonun ardılı değil öncülüdür. Ancak inovasyona oranla yaratıcılığın nicelik olarak azlığı yukarıdaki tablolarda da görülmektedir.

Tablo 21’de Türkiye’de Yaratıcılık ve inovasyon için ayrı ayrı oluşan toplam değerlerin sayısallaşması yüzdelik dağılımları ile Şekil 35 ve Şekil 36 da bir araya getirilmiştir.

Şekil 35: Stratejik Planlamada Kurumsal Temeller

Stratejik planlama belgeleri kurumsal temellerde yaratıcılık ve inovasyon kullanımında en fazla kullanım kurumsal değerlerdedir. Kurumsal değerlerde yaratıcılık %29 İnovasyon %20 oranında kullanılmıştır.

Stratejik planlama belgeleri kurumsal temellerde kavramlara özgü en az kullanımlar ise yaratıcılık kavramı için Vizyon (%7 oranında) bildirimleridir. İnovasyon için en az kullanım değeri ise vizyon bildirimindedir.

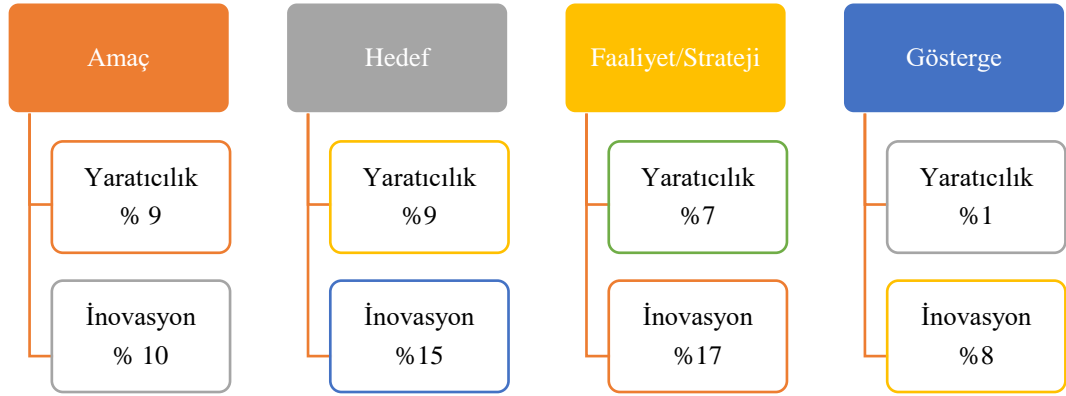
Bu bulgular doğrultusunda

Vizyon bildirimleri bulguları, üst yönetici sunuşları bulgularından hem yaratıcılık hem de inovasyon için daha az bir orana sahiptir. İnovasyonun vizyon bildiriminde; misyon bildirimine oranla artan düzey göstermesi üniversitelerin inovasyonu, inovatif düşünmeyi göz ardı etmedikleri ve geleceğe özgü öngörülerinde, inovasyonun düşünsel olarak varlığını sürdüreceğine bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Stratejik planlama belgelerinde üst yönetici sunuşları ile kurumsal değerlerde yaratıcılık ve inovasyon kavramları bir arada düşünüldüğünde üniversiteler yaratıcılık ve inovasyonun farkındadır. Üniversitelerin vizyon bildirimleri ile kendilerini yaratıcı ya da inovatif bir geleceğe konumlandırmadıkları anlaşılmaktadır.

Kurumsal temellerde ki oranlar değerlerde en yüksek düzeye ulaşmıştır: Taraması gerçekleştirilen 116 üniversitenin değerlerinde dört tanesinde yaratıcılık 45

tanesinde inovasyon, vardır. 26 üniversite, değerlerinde inovasyon ve yaratıcılığı birlikte kullanmıştır.

Şekil 36: Stratejik Planlamada Kurumsal Planlar

İnovasyon kullanımı amaçlardan başlayarak hedef ve faaliyetlerde artarak devam etmiştir. Bu artış göstergelerde belirgin bir şekilde azalmıştır. Yaratıcılık kullanımı amaçlar ve hedefler de eşit orandadır. Bu kullanım oranı faaliyet ve göstergelerde azalmıştır.

Bu bulgular doğrultusunda üniversitelerin yaratıcılık ve inovasyon ile ilgili olarak bir çaba içerisinde oldukları ancak bu çabayı göstergeler ile yeterince gerçekleştiremedikleri söylenebilir.

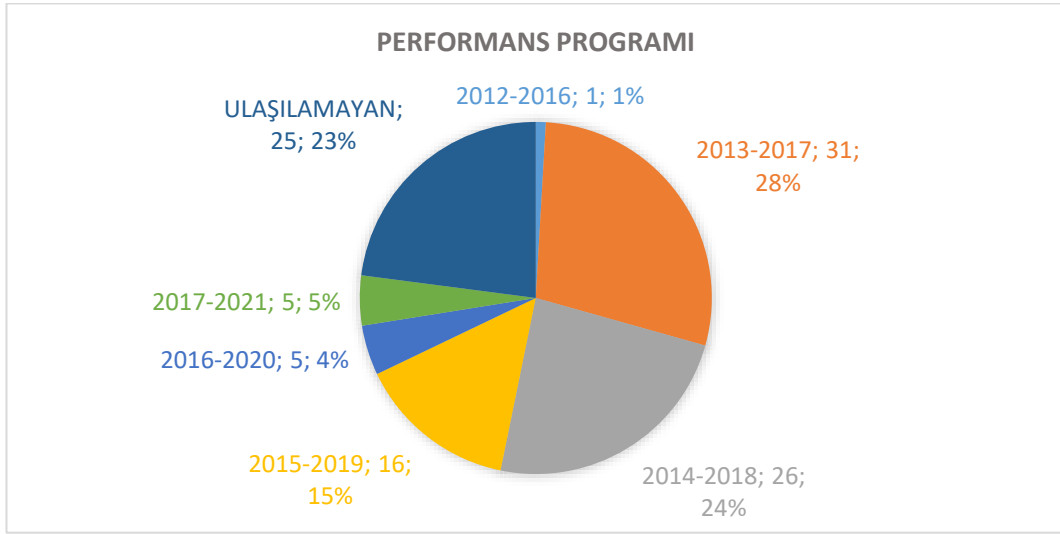
4.2.2 Devlet Üniversitelerinin Performans Programları ve Faaliyet Programlarında Yaratıcılık ve İnovasyon Kavramlarına Yer Verme Durumlarında Bulgu ve Yorumlar

Stratejik planlama da yer alan performans programları ve faaliyet raporları araştırma amacına göre incelenmiştir. Belge içeriklerinde yaratıcılık ve inovasyon kavramlarına yer verme durumu araştırılmıştır. İlgili veri kaynaklarından veri aracı ve veri toplama yöntemleri ile hazırlanan Ek 2 Tabloya işlenmiştir.

Performans programları ve faaliyet raporlarında yalnızca devlet üniversiteleri incelenmiştir. Kümelenme Ek 2 Tablonun oluşumuna paralel olarak gerçekleşmiştir.

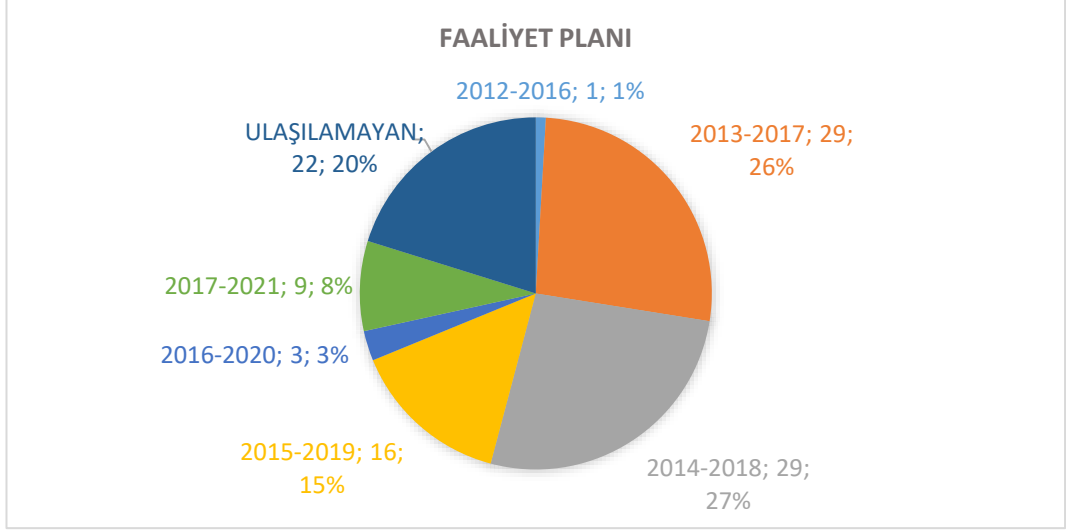
Kümelene performans programı ve faaliyet raporları olarak ikiye ayrılmış her başlık stratejik plan yılına göre kümelenemiştir. Buna göre;

Performans programları 109 üniversiteden 25ine ulaşılammıştır. Araştırmada Performans Programı sonuçları kalan 84 üniversitenin doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Performans programlarında erişim oranları Şekil 37 ile verilmiştir.

Şekil 37: Devlet Üniversiteleri Performans Programlarında Stratejik Planlama Yıllarına Göre Veri Erişim Oranları

Faaliyet raporlarında 109 üniversiteden 22 sine ulaşılammıştır. Araştırma 87 üniversite üzerinden yürütülmüştür. Stratejik planlama dönemlerine göre ulaşılan ve ulaşılammayan faaliyet programları sayıları şekil 38 ile sunulmuştur.

Şekil 38: Devlet Üniversiteleri Faaliyet Planı Stratejik Planlama Yıllarına Göre Veri Erişim Oranları

Şekil 37- ve 38 e göre oluşan sayısallaşma Tablo 22-23 ile gösterilmiştir.

Devlet Üniversiteleri	Üniversite Sayıları	Performans Programı																			
		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
		İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr
2012-2016	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0										
2013-2017	31			15	5	26	7	36	11	28	7	13	4								
2014-2018	26					48	8	65	16	56	11	21	7	-	-						
2015-2019	16							7	2	10	3	10	5	-	-	-	-				
2016-2020	5									7	1	10	1	7	1	-	-	-	-		
2017-2021	5											14	0	-	-	-	-	-	-	-	-
Ulaşılamayan	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	109	0	0	15	5	74	15	108	29	101	22	68	17	7	1	0	0	0	0	0	0

Tablo 22: Devlet ve Üniversiteleri Performans Programlarında İnovasyon ve Yaratıcılığın Sayısal Olarak Kullanım Değerleri

Devlet Üniversiteleri	Üniversite Sayısı	Faaliyet Planı																			
		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
		İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr	İn	Yr
2012- 2016	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0										
2013- 2017	29			47	18	40	21	49	28	17	12	-	-								
2014-2018	29					61	41	109	37	55	18	-	-	-	-						
2015-2019	16							25	7	19	9	-	-	-	-	-	-				
2016-2020	3									31	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2017-2021	9											-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ulaşılamayan	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	109	0	0	47	18	101	62	184	72	122	44	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tablo 23: Devlet Üniversiteleri Faaliyet Planı İnovasyon ve Yaratıcılığın Sayısal Olarak Kullanım Değerleri

Tablo 22 ve 23 de araştırılan üniversite sayısı farklılık göstermektedir. Örneğin 2012-2016 stratejik planlama yılı dört üniversiteyi kapsar. Bu dönemin performans programı sonuçları bir üniversite üzerinden yürütülürken faaliyet planı üç üniversite üzerinden yürütülmüştür. Bunun araştırma sürecinde ortaya çıkan üç nedeni vardır:

1. Stratejik planlama yıllarının farklılık göstermesi ve veri setinin sürekli güncellemeler ile değişmesi.
2. Her yıl için ayrı ayrı hazırlanan performans program ve faaliyet raporu dosyalarının güncelleme takvimi üniversiteler arasında farklılık göstermesi.

Bu durumda veri kaynağında ilgili doküman için “Henüz Eklenmedi” ifadesi kullanılmıştır. Tablo Ek-2’ye aynı şekilde aktarılmıştır.

Geçmiş yılların gerekli dosyalarının sistemde yüklü olmaması. Ya da ilgili dosyanın başka bir üniversitenin belgesi olması Bu durum sonuç tablolarında, Tablo 22 ve Tablo 23 de “ulaşılamayan” olarak kümelenmiştir.)

2012-2016 Stratejik Planlama Dönemi

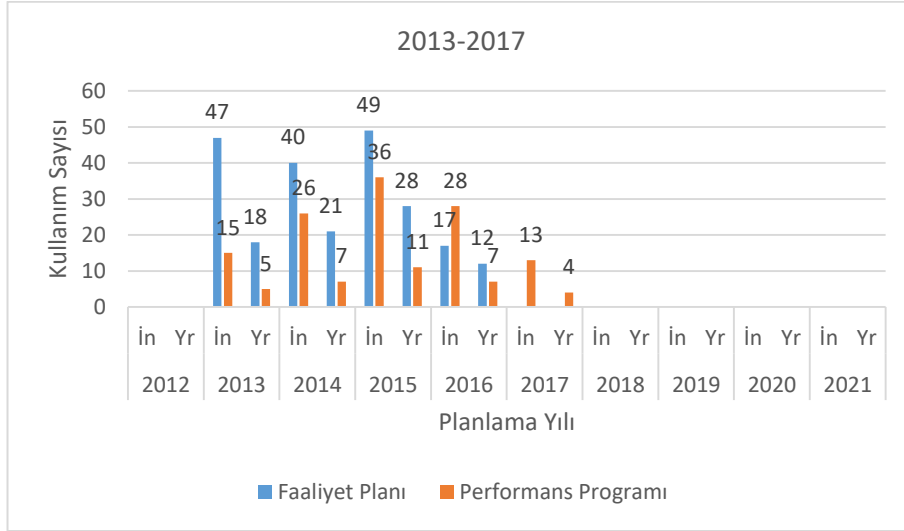
Stratejik planlama döneminde dört üniversite bulunmaktadır (Tablo 19). Bu dört üniversitede birinde planlama yılı 2011 yılından başlar. Performans programı ve faaliyet planında yalnızca bir üniversitenin bilgilerine ulaşılmıştır. Diğer 3 üniversite verilerine ulaşılamamıştır. Performans programı ve faaliyet planında ulaşılan üniversite aynı üniversitedir. Üniversitede yalnızca 2015 faaliyet planında bir defa inovasyon kavramı kullanılmıştır.

2013-2017 Stratejik Planlama Dönemi

Stratejik planlama döneminde 33 üniversite bulunmaktadır (Tablo 19). Stratejik planlama döneminin performans programlarında iki faaliyet planı bulgularında dört üniversiteye ulaşılamamıştır. Performans programlarında 31, faaliyet planlarında 29 üniversite incelenmiştir. Buna göre, planlama dönemi bulguları şekil 39 ile gösterilmiştir.

Performans programlarında diğer 31 üniversitede inovasyon 2013 yılında 15, 2014 yılında 26, 2015 yılında 36 defa kullanılmıştır ve artan bir düzey göstermiştir. 2016 da 28 ve 2017de 13 defa kullanılarak azalan bir düzey izlemiştir. Aynı planlama döneminde yaratıcılık kavramı 2013 de beş, 2014 te yedi, 2015te 11 defa

kullanılmıştır. Yıllara göre yaratıcılık kavramında kullanım artan bir düzey göstermiştir. 2016 yılında yedi ve 2017 yılında dört defa kullanılmış ve azalan bir düzey göstermiştir.

Şekil 39: 2013-2017 Stratejik Planlama Dönemi Performans Programlarında, Faaliyet Planlarında Yıllara Göre Yaratıcılık ve İnovasyon Kullanımının Karşılaştırılması

Faaliyet planı bulgularında inovasyon: 2013 yılında 47,2014 yılında 40, 2015 yılında 49, 2016 yılında 17 defa kullanılmış ve birbirinden farklı düzey göstermiştir. Yaratıcılık kavramı ise 2013 yılında 18 2014 yılında 21, 2015 yılında 28 defa kullanılmış ve artış göstermiştir. 2016 yılında kavram 12 defa kullanılmış ve önceki yıllara göre azalan bir düzeydedir.

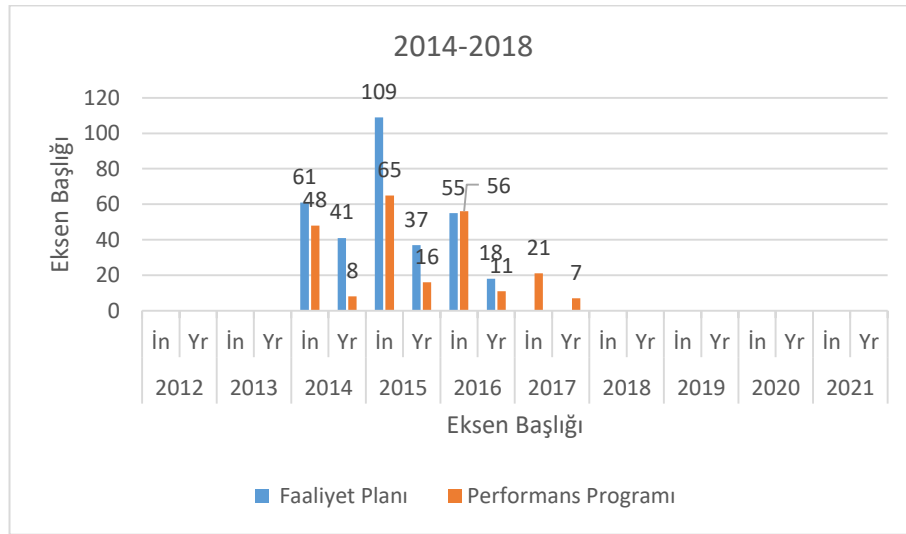
Performans programlarında faaliyet planları bulguları benzerlik göstermektedir: planlama döneminin ilk üç yılında artış sonraki iki yıl da azalış göstermiştir. Bulgularda yaratıcılığın inovasyona oranla daha az kullanıldığı görülmektedir. (Şekil 39) bu durum 2013-2017 yılı stratejik planlama küme bulgularıyla a benzerlik gösterir (Tablo 19).

2014-2018 Stratejik Planlama Dönemi

Stratejik planlama döneminde 31 üniversite bulunmaktadır (Tablo 19). Stratejik planlama döneminin performans programlarında beş faaliyet planı bulgularında iki üniversiteye ulaşamamıştır. Performans programlarında 26, faaliyet

planlarında 29 üniversite incelenmiştir. Planlama dönemi bulguları şekil 40 ile gösterilmiştir.

Performans programlarında; inovasyon 2014 yılında 48, 2015 yılında 65 defa 2016 yılında 56 ve 2017 yılında 21 defa kullanılmıştır. Yaratıcılık ise; 2014 yılında sekiz, 2015 yılında 16, defa;. 2016 yılında 11 ve 2017 yılında yedi defa kullanılmıştır.

Şekil 40: 2014-2018 Stratejik Planlama Dönemi Performans Programlarında, Faaliyet Planlarında Yıllara Göre Yaratıcılık ve İnovasyon Kullanımının Karşılaştırılması

Faaliyet planı bulgularında inovasyon: 2014 yılında 61, 2015 yılında 109, 2016 yılında 55 defa kullanılmıştır. Yaratıcılık kavramı ise 2014 yılında 41, 2015 yılında 37, 2016 yılında 18 defa kullanılmıştır.

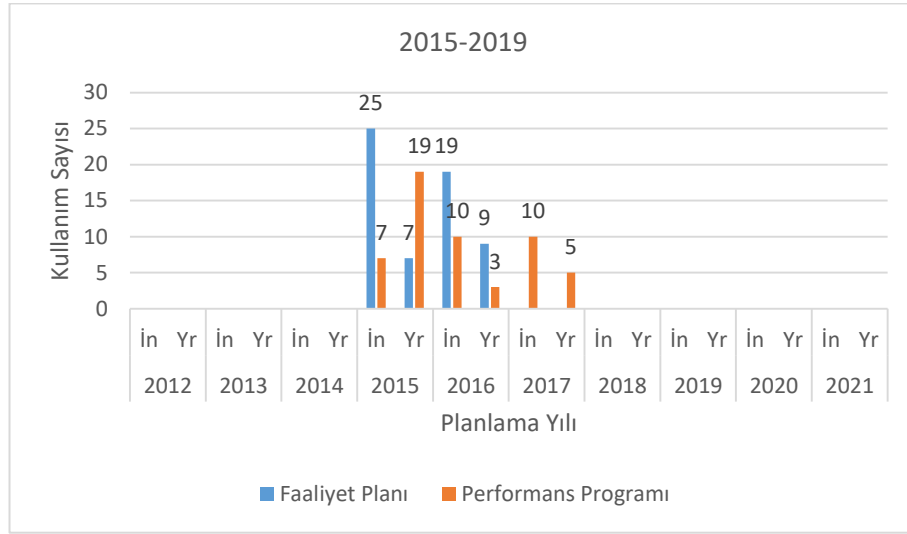
Bu görünümü performans programlarında yaratıcılık ve inovasyon olarak ilk üç yılda artan bir kullanım bulgusuna ulaşılmıştır son iki yılda kavramların kullanımında azalma görülmektedir. Faaliyet planı bulguları bu dönemde 2018 yılında performans programı belgelerine ulaşamamıştır.

2015-2019 Stratejik Planlama Dönemi

Stratejik planlama döneminde 18 üniversite bulunmaktadır (Tablo 19). Bu dönemde Performans programlarında ve faaliyet planlarında incelenen 16 üniversite bulunmaktadır. Stratejik planlama döneminin performans programlarında iki faaliyet raporlarında iki üniversitenin bulgusuna ulaşamamıştır. Bir üniversite hem

performans programında hem faaliyet raporunda bulgu vermemiştir. Planlama dönemi bulguları şekil 40 ile gösterilmiştir.

İnovasyon 2015 yılında yedi, 2016 yılında 10, 2017 yılında 10 defa kullanılmıştır. İnovasyon stratejik planlama yılının ilk yılında azalış göstermekte 2016- ve 2017 de aynı oranda kullanıldığı görülmektedir. Yaratıcılık ise 2015 yılında iki, 2016 yılında üç, 2017 yılında beş defa kullanılmıştır.

Şekil 41: 2015-2019 Stratejik Planlama Dönemi Performans Programlarında, Faaliyet Planlarında Yıllara Göre Yaratıcılık ve İnovasyon Kullanımının Karşılaştırılması

Faaliyet Planı bulgularında İnovasyon: 2015 yılında 25, 2016 yılında 19 defa kullanılmıştır. Yaratıcılık kavramı ise 2015 yılında yedi, 2016 yılında dokuz defa kullanılmıştır. Yıllara göre inovasyon kullanımı azalırken yaratıcılık kullanımı artış göstermiştir.

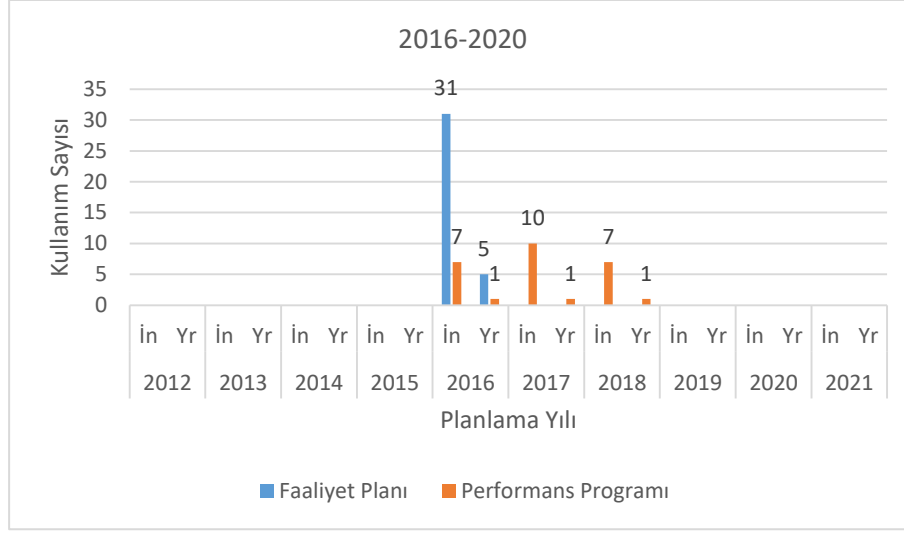
Yaratıcılık kullanımı bu dönemde bir artış göstermiştir. İnovasyon 2015 ve 2016 da farklı yıllarda aynı değeri göstermektedir. Performans Programları inovasyon bağlamında üniversitelerin bir değişim yaşanmadığının göstergesi olabilir.

2016-2020 Stratejik Planlama Dönemi

Stratejik planlama döneminde yedi üniversite bulunmaktadır (Tablo 19). Stratejik planlama döneminin performans programlarında iki, faaliyet planlarında dört üniversite bulgularında ulaşılamamıştır. Performans programlarında beş, faaliyet

planlarında üç üniversite incelenmiştir. Planlama dönemi bulguları Şekil 42 ile gösterilmiştir.

Performans Programları incelenen beş üniversitede inovasyon 2016 yılında yedi, 2017 yılında 10 defa kullanılmıştır.

Şekil 42: 2016-2020 Stratejik Planlama Dönemi Performans Programlarında, Faaliyet Planlarında Yıllara Göre Yaratıcılık ve İnovasyon Kullanımının Karşılaştırılması

Faaliyet Planı bulgularında yalnızca 2016 yılı bulgularına ulaşılmıştır. Buna göre inovasyon kavramı 31, yaratıcılık kavramı beş defa kullanılmıştır.

2017-2021 Stratejik Planlama Dönemi

Stratejik planlama döneminde dokuz üniversite bulunmaktadır (Tablo 19). Dönemin performans programlarında dört üniversitenin bulgularına ulaşamamıştır. Kalan beş üniversite incelenmiştir. Buna göre Performans Programları incelendiğinde beş üniversitenin 2017 yılının inovasyon kullanımı 14 iken yaratıcılığa özgü hiçbir bulguya ulaşamamıştır.

Faaliyet Planı bulgularını kapsayan dokuz üniversite bulunmaktadır. Dokuz üniversitenin tamamında, araştırmanın süresince “Henüz eklenmedi” uyarısı alınmaktadır. Bu nedenle 2017-2021 yılı stratejik planlama dönemi faaliyet raporlarına ulaşamamıştır. (Ek 2 Tablo ve Tablo 23)

4.3. Araştırmanın Üçüncü Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü amacı için anket hazırlanmıştır. Anket, üniversitelerin fakültelerinde görevli bulunan akademisyenlerin görüşlerini almaya yöneliktir. Anket bulguları ile araştırmanın birinci amaç ve ikinci amaç bulguları desteklenecektir.

Ankette yaratıcı düşünme ve inovasyon için ayrı ayrı hazırlanan 16 soru eş içerikleri nedeni ile sekiz ana başlık altında incelenmiştir. Her başlık altında Yaratıcı düşünme ve inovasyon için ayrı ayrı verilen yanıtlar yüzdelerle dağılımları ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Akademisyenler üniversite türüne (Devlet, Vakıf) göre DT ve VF, cinsiyetlerine (Kadın, Erkek) ve ankete katılım sırasına göre sıra sayısı ile kodlanmıştır.

Devlet Üniversitesi Kadın (DT K) 12 Akademisyen

Devlet Üniversitesi Erkek (DT E) 13 Akademisyen

Vakıf Üniversitesi Kadın (VF K) üç Akademisyen

Vakıf Üniversitesi Erkek (VF E) iki Akademisyen

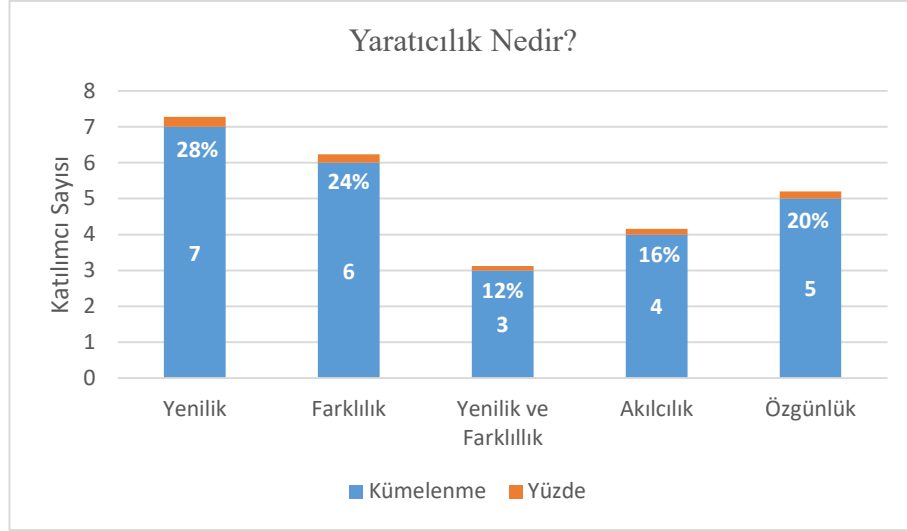
Araştırmanın amacı doğrultusunda okunan yanıtlardan temalar elde edilmiştir. Araştırmada yanıtlar ile elde edilen temalardan örnekler daha küçük yazı oranı ve satır sıklığı ile ve katılımcı kodu ile birlikte sunulmuştur.

4.3.1. Yaratıcılık ve İnovasyon Kavramının Tanımına İlişkin Yanıtların Analizi

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon anketinin ilk iki sorusu ile akademisyenlerden, yaratıcı düşünme ve inovasyon kavramlarını tanımlamaları istenmiştir. Temalarda kümelenme yüzdelerle dağılımları ayrı şekiller ile sunulmuştur.

a) Yaratıcılık Tanımları

Ankette yaratıcılık tanımı sorusuna 25 akademisyenin yanıt verdiği görülmüştür. Yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 43 ile sunulmuştur.

Şekil 43: Yaratıcılık Kavramını Nasıl Tanımlarsınız?

Yaratıcılık tanımları incelendiğinde soruya temalara göre, yaratıcılık kavramı beş ayrı kümelenme ile tanımlanmıştır. Akademisyenlere göre yaratıcılık: (i) Yeniliktir. (ii) Farklılıktır (iii) Özgünlüktür. (iv) Akılcılıktır. (v) Yenilik ve farklılıktır.

Yenilik: Yedi akademisyen %28 oranında yaratıcılığı yenilik evreni sözcükleriyle tanımlamaya çalıştıkları görülmüştür. Sadece “yenilik” olarak tek kelimelik yanıtların olmadığı görülmüştür.

“Yeni bir şey (ürün, yol, yöntem) (DT-K.10)

“İcat ve yenilik kavramları bağlantılı olarak daha önce kimsenin düşünmediği ya da şeyleri düşünme potansiyeli olarak tanımlanabilir”(VF-E.2)

Farklılık: Yenilikten sonraki en yüksek oranın %24 ve altı akademisyen ile kümelenen yanıtlarda “fark-farklılık” vurgusu bulunmaktadır.

“Farklı düşünme, farklı olanı arama.”(DT E13)

“Var olan bir olgu, olay, çözülmesi gereken bir problem ve ya tasarım gerektiren herhangi bir mekaniğe o güne değin var olan yaklaşımların ötesinde farklı bir bakış açısı, çözüm, düşünce ve ya tasarım ile yaklaşma durumuna yaratıcılık diyorum.” (VF-K.3)

Özgün olan: Araştırmada, beş akademisyenin %20 oranında yanıtlarda seçim yapma, özgünlük, ortaya çıkartma, var etme, değişme değişim, başkalaşma gibi ifadeler ile tanımlanmaktadır.

Bu tanımlar farklı temalandırılmış ve özgünlük olarak adlandırılmıştır.

*“Henüz düşünülmemiş ve üretilmemiş bir şeylerin ortaya çıkarılmasıdır. (DT-K.3)
“Düşünülmemiş değişiklik, değişim, dönüşüm ve devrim oluşturacak her şey.” (DT-K.8)*

Akılcı olan: Araştırmada, dört akademisyenin %16 oranında yanıtta seçim yapma, karar verme, gerçekçi olma gibi nitelermeler bulunmaktadır.

*“Amaç ya da problem için alternatifler arasından verilen en iyi karar”. (DT-E.6)
“Farkında olunmayan insan ihtiyaçlarının akılcı bir şekilde karşılanması” (DT-E.3)*

Yenilik ve Farklılık: Araştırmada üç akademisyenin %12 oranında inovasyon tanımında yenilik ve farklılık, farklı olan nitelermelerinin birlikte kullanıldığı görülmektedir.

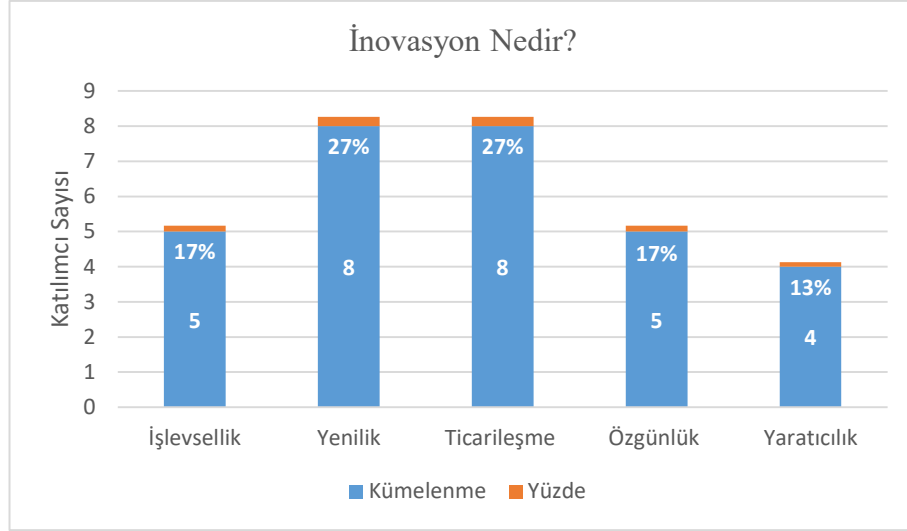
*“Farklı, yeni bir ürün, hizmet, fikir ortaya koyabilme” (DT-K.5)
“Yaratıcılık; mevcut durumdan yararlanma ve aynı zamanda olası durumları araştırma sonrası var olan bir ürün ve/ya hizmet üzerine farklılık yaratan bir özellik katma (arttırımsal değişiklik yaratma) veya tamamen yeni bir ürün ve/ya hizmet sunmadır (radikal değişiklik yaratma).” (DT-E.5)*

Akademisyenlerin Yaratıcı düşünme kavramına özgü tanımları alan yazın ile koşutluk göstermektedir. Alan yazında olduğu gibi çok farklı biçimde tanımlanmıştır.

Yaratıcı düşünme tanımlarında Akademisyenlerin yanıtları işletme ve işletmecilik evreninden çok inovasyon evreni ile tanımlanmaya çalışıldıkları anlaşılmıştır.

b) İnovasyon Tanımları

Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Anketinin İkinci soruda akademisyenlerden, inovasyon kavramını tanımlamaları istenmiştir. Yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 44 ile sunulmuştur.

Şekil 44: İnovasyon Kavramını Nasıl Tanımlarsınız?

Yanıtlar incelendiğinde soruya 30 akademisyenin yanıt verdiği görülmüştür. Temalara göre, inovasyon kavramı Yaratıcı düşünme becerisinde olduğu gibi 5 ayrı kümelenme ile tanımlanmıştır. Akademisyenlere göre yaratıcılık: (i) Yeniliktir. (ii) Ticarileşmedir. (iii) İşlevselliktir. (iv) Özgünlüktür (v) Yaratıcılıktır.

Yenilik; teması altında yapılan sekiz tanımlamada (%27 oranında) inovasyon yenilik ya da yenilikçilik olarak tanımlanmıştır. Küme tanımları tek sözcük ya da basit kısa tanımlardan oluşur:

“Yeniliğin bir sonraki aşaması” (DT E13)

“Mevcut olan bir şeyin yeni halini üretmek, yenilik” (DT-E.9)

Bu tema altında yapılan tanımlarda ticarileşme vurgusu yoktur. İnovasyon tanımlarından elde edilen diğer 4 küme tanımlarında ekonomik, ticaret, vb. vurgunun az ya da çok yapıldığı tanımlar bulunmaktadır. Yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak üretmenin ticarileşmeyi karşılamadığı düşünülebilir.

Yenilik, yaratıcılık ve inovasyon tanımlarının eş temasıdır. Yenilik, yaratıcılık tanımında %28 inovasyon tanımında %27 oranında kullanılmıştır.

Ticarileşme; Teması altında yapılan sekiz tanımlamada (%27 oranında) inovasyon ticarileşme olarak tanımlanmıştır. Alan yazında yapılan tanımlamalardan yola çıkarak; yapılan ya da ortaya konan yeni düşüncenin, ürünün ya da hizmetin inovasyon olabilmesi için ticarileşmesi, ekonomik dolaşıma sokulması,

yaygınlaştırılması gerekliliği bulunmaktadır. Biri olmadan diğersinin olması durumunda durum kendisiyle tanımlanır. Yenilik yenilik olarak, ticarilik ticarilik olarak ya da yaygınlaştırma yaygınlaştırma olarak kalır. Katılımcıların bu tema altında verdikleri yanıtlarda yeniliğin pazara sokulması, ticarileştirmesi, ekonomik değer üretimine vurgu yaptıkları görülmüştür.

"Yeniliğin ve yaratıcılığın ticarileştirilmesidir." (DT-E.5)

"Ticarileşebilen yeni fikirler ticarileştirilmiş yenilik

"Ortaya konulan yeni ürün ya da hizmeti, yeniliği ticarileştirebilme"(DT-K.5)

"İnovasyon, yaptığınız yeniliğin uygulama alanı veya pazar alanı bulmasıdır." (VF-E.2)

"Mevcut bilgi, yöntem ve uygulamaları kullanarak, ekonomik değere dönüşecek şekilde ürün-hizmetin tasarımı, fonksiyonu, pazarlaması ve iş modelinde yenilik yapmaktır." (DT-E.12)

İşlevsellik; teması altına yapılan beş tanımlamada (%17 oranında) akademisyenlerin yanıtlarında inovasyonu işlevsel, faydalı, yararlı, kolaylaştırıcı, iyileştirici gibi sözcüklerle açıklamaya çalışmışlardır.

"İnsan hayatını kolaylaştıran düşük maliyetli işlevsel yenilikler"(DT-E.3)

"Var olan bir şeyi iyileştirmek" (DT-E.4)

Özgünlük; teması altına yapılan beş tanımlamada (%17 oranında) inovasyon, tasarlamak, geliştirmek, bulmak, fark yaratmak ile ilişkilendirilmiştir. Bu tema altında inovasyon yenilenme ve değişim gibi kavramlarla desteklenerek tanımlanmaya çalışılmıştır.

"Ürün, hizmet, süreç, yönetim tarzı veya örgüt yapısında özgün yenilenmeler ortaya koyma." (DT-K.7)

"Daha önce bulunmayanı bulmak ya da bulunanı geliştirmek." (DT-E.6)

Özgünlük, yaratıcılık ve inovasyon tanımlarının eş teması olarak diğer temalardan ayrılmaktadır. Özgünlük, yaratıcılık tanımında %20 inovasyon tanımında %17 oranında kullanılmıştır.

Yaratıcılık; Yaratıcılık; inovasyon için yapılan tanımlarda belirlenen temalardan farklı olarak her tema kümesinde kullanılan bir kavramdır. Araştırma da dört akademisyen %15 oranında yaratıcılık kullanılmıştır. Akademisyenlerin, inovasyonu yaratıcı düşünce ile ilişkilendirdikleri saptanmıştır.

"Yeniliğin ve yaratıcılığın ticarileştirilmesidir. (DT-E.5)

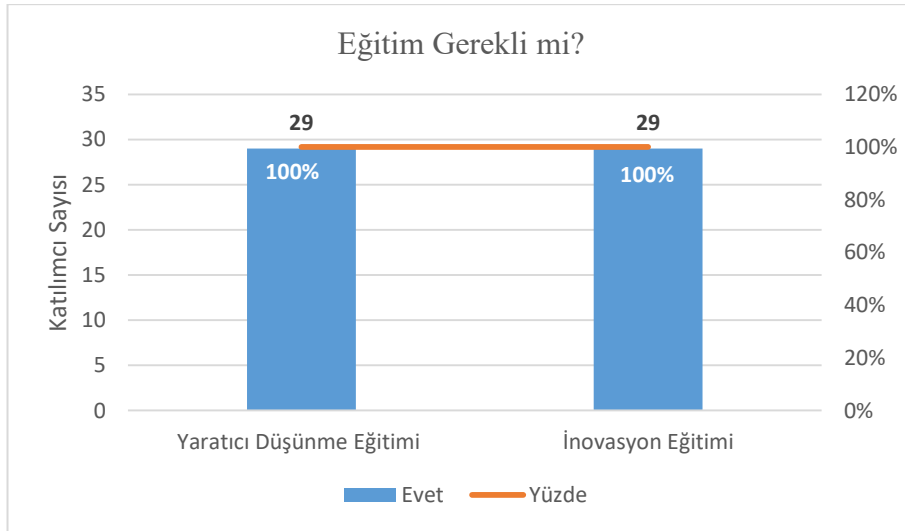
"Faydalı yenilik ve yaratıcılığın bir arada olduğu bir süreç" (DT-K.4)

"inovasyon=yaratıcılık +işe yarar bir kullanım alanı sağlayan proje"(VF-K.3)

Akademisyenler tarafından tanımların birbirinin karşılıkları olarak eşleşmesinin (inovasyonun yaratıcı düşünme ile yaratıcı düşünmenin yenilik ile yanıtlanması) araştırmanın konusuna koşut olarak gerçekleş söylenebilir. Alan yazında inovasyonun yaratıcılığın ekonomideki karşılığı olarak yer bulmaktadır. Aynı zamanda yenilik ve özgünlük temasının hem yaratıcılık hem de inovasyon için eş tema oluşturması, ankette aynı soruların her iki kavram için art arda sorulmasının akademisyenlerin kavramları birlikte düşünmesine neden olduğu düşünülebilir.

4.3.2. Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitiminin, İşletme Eğitimindeki Gerekliliğine İlişkin Yanıtların Analizi.

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon anketinde tanımın ardından akademisyenlere “Yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimi gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu ve yanıtlarının gerekliliği sorulmuştur. Ankette üçüncü ve dördüncü soru olarak sorulan sorularda yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 45 ile sunulmuştur.

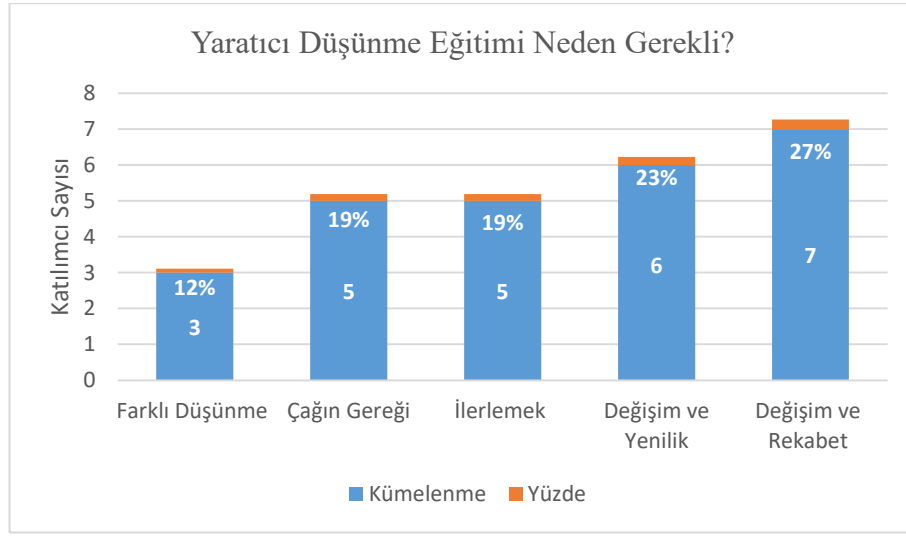
Şekil 45: Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitiminin Gerekli Olduğunu Düşünüyor musunuz?

Eğitimin gerekliliğine ilişkin sorular 29 akademisyen tarafından yanıtlanmıştır. Akademisyenler hem yaratıcı düşünme becerisi eğitimine hem de inovasyon

eğitimine yönelik olarak işletme eğitiminde gerekli olduğunu düşünmektedir. Sorulara akademisyenin tamamı (%100) “Evet” yanıtını vermiştir.

a) **Yaratıcılık Düşünme Becerisi:**

Akademisyenlerin eğitim gerekliliğine neden olarak verdikleri yanıtlar analiz edildiğinde oluşan kümelenmenin yüzdeler dağılımları Şekil 46 ile sunulmuştur.

Şekil 46: İşletme Eğitiminde Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitimi Neden Gerekli?

Akademisyenlerin verdikleri yanıtlardan farklı düşünme (%12), çağın gereği (%19), ilerleme (%19), yenilik (%23), rekabet (%27) temalarına ulaşılmıştır. Rekabet ve yenilik temalarında akademisyenlerin değişim vurgusu öne çıkmaktadır.

Değişim ve Rekabet: "Değişime uyum sağlama ve dünya düzenini anlama noktasında, hayatta kalabilme ve rekabetle başa çıkmada yaratıcı ve stratejik düşünme becerilerinin işletmeler açısından önemi her geçen gün artmaktadır." (DT-E.5)

Değişim ve Yenilik: "Zaman değişmekte, anlayış ve fırsatlar da değişmektedir. Bu bağlamda yeni yöntemler bulmak gerekir."5

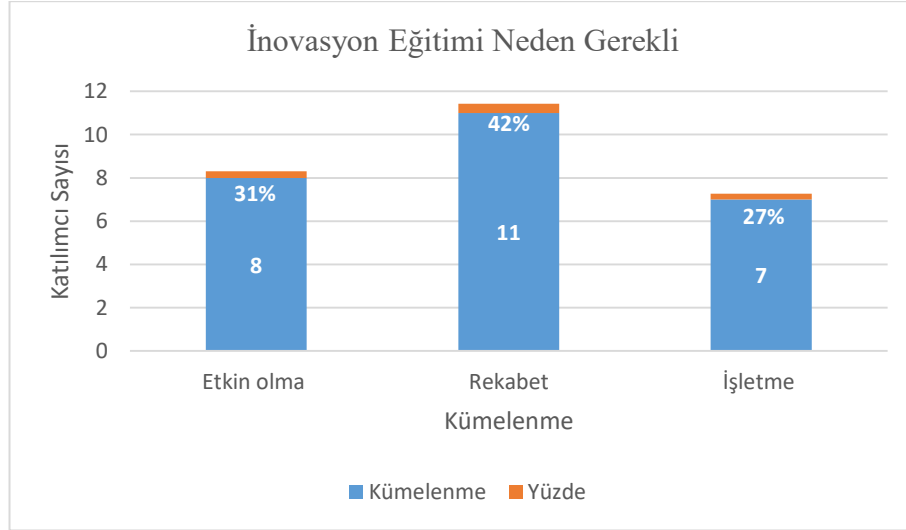
İlerleme: "Teorik bilgiyle öğrencileri donatmak gerekli ancak işletme bölümü mezunları yönetici adayları olduğu için yaratıcı düşünme becerisiyle çalıştığı yeri ileri taşır."7

Farklı düşünme: "Rekabetin bu düzeyde olduğu bir eğitim alanında başarı farklı düşünebilme yeteneğine bağlı. Bu da yaratıcı düşünebilmeye." (DT-K.6)

Çağın Gereği: "Bilgi çağı olarak tanımlanan zamanda, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişme ivmesinin sürekli artması paralelinde gittikçe küreselleşen ticari yaşamın şiddetli rekabet koşullarında bir işletmenin öncelikle varlığını koruyabilmesi, sürdürülebilmesi ve gelişebilmesi için yaratıcı düşünme becerisi en büyük role sahiptir. Bu nedenle bu kavram işletme "öğretiminde" de gereklidir." (DT-E.2)

b) İnovasyon:

Akademisyenlerin işletme eğitiminde inovasyonun gerekliliği ile ilgili olarak verdikleri yanıtlar analiz edildiğinde ulaşılan temalara göre inovasyon eğitimi: etkin olmak için, rekabet için, işletme için gereklidir. Yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 47 ile sunulmuştur.

Şekil 47: İşletme Eğitiminde İnovasyon Eğitimi Neden Gerekli?

Rekabet teması %42 oranında 11 akademisyenin yanıtını içerir. Kümelenmede rekabet en yüksek orana sahiptir. Bu tema altında başarı rekabet, avantaj, AR-GE gibi sözcükler kullanılmıştır. Akademisyenlerin soruyu inovasyonun işletmeye getireceği katkı bağlamında yanıtladıkları görülmüştür.

Etkin olma: “inovasyon aynı zamanda bir fikir olabildiği için işletme eğitimi alan öğrenci, bir mühendis bakış açısıyla konuyu bilemez ama fikir geliştirebilir ve konuyla ilgili sürecin çeşitli aşamalarında görev alabilir bu sebeple işletme öğrencisi "inovasyon" kavramını bilmek zorundadır.” (DT-K.9)

Rekabet: “Günümüzde, işletmelerin rekabetçi pozisyon alabilmeleri ve rekabetçi avantaj sağlayabilmeleri Ar-Ge ve inovasyona bağlıdır. Bu nedenle inovasyon kavramına işletme öğretiminde yer verilmelidir.” (DT-E.2)

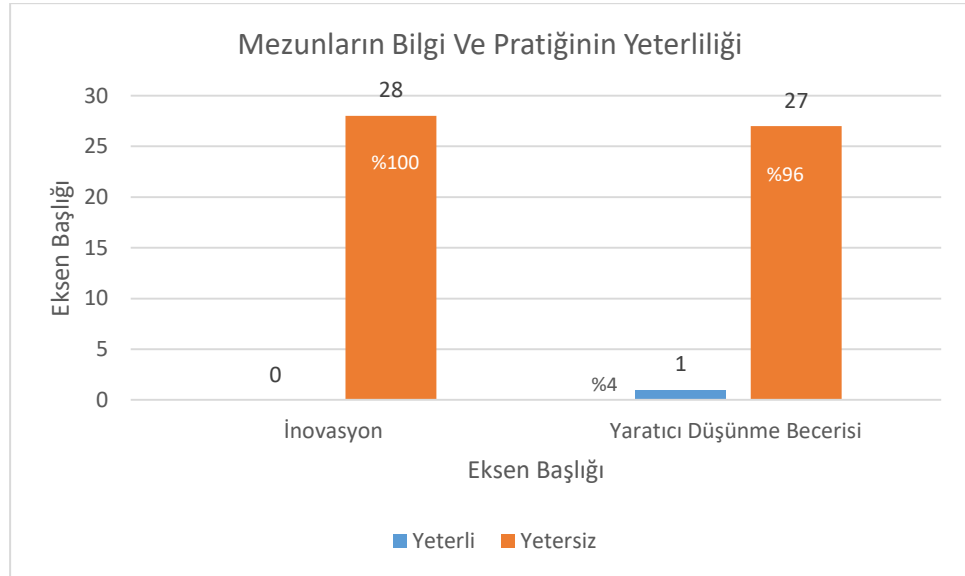
İşletme: “İşletmeler artık sadece mal ve hizmet üretimi ya da ticari faaliyetlerle değil ARGE ile de öne geçebilmektedirler. Teknolojik gelişmeleri takip edip buna uygun eylem planları uygulayanlar teknolojinin gerisinde kalmamış ve dinamik bir yapıya kavuşmuş olur.” (DT-E.6)

İşletme teması %27 oranında yedi akademisyenin yanıtını içerir. Etkin olma temasında değişim, devinim verimlilik, fikir geliştirme, fark yaratma gibi temalara ulaşılmıştır.

Etkin olma teması %31 oranında sekiz akademisyenin yanıtını içerir. İşletme teması altında iş,yeni iş, pazarlama, uygulama, müşteri, eylem planı, dinamizm gibi sözcükler kullanılmıştır. Temada inovasyonun işletme bağlamında gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

4.3.3. Türkiye’de İşletme Eğitimi Mezunlarında Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon ile İlgili Bilgi ve Pratiğin Yeterliliğine İlişkin Yanıtların Analizi.

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon anketinde akademisyenlere işletme mezunlarının bilgi ve pratiğin yeterliliği ve nedenleri soru olarak yöneltilmiştir. Beşinci ve altıncı soru olarak sorulan sorularda yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 48 ile sunulmuştur.

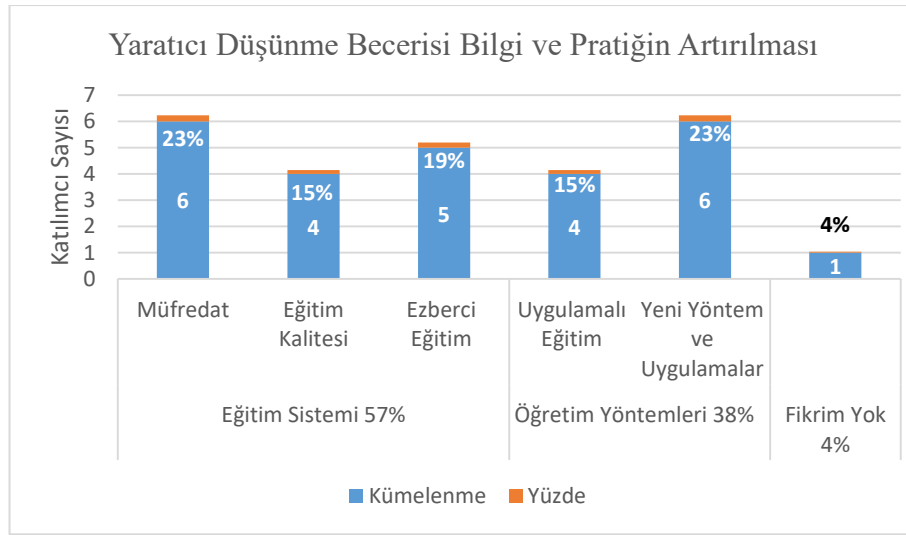
Şekil 48 Türkiye’de İşletme Lisans Öğretim Programları Mezunlarının Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon ile İlgili Bilgi ve Pratiğinin Yeterli Olduğunu Düşünüyor musunuz?

Akademisyenler işletme lisans öğretim programları mezunlarının inovasyon konusunda bilgi ve pratiklerinin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bu oran

yaratıcı düşünme konusunda %96 oranında gerçekleşmiştir. Yaratıcı düşünmenin yeterli olduğunu düşünen bir akademisyen bulunmaktadır (%4). Şekil 48'e göre yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminin yetersizliğinin giderilmesine yönelik yanıtlar ayrı başlıklar altında analiz edilmiştir.

a) **Yaratıcılık Düşünme Becerisi:**

Yaratıcı düşünme becerisi eğitimi ile ilgili yanıtların toplam katılımcı sayısı 26 olarak gerçekleşmiştir. Eğitimi yetersiz bulan akademisyenler yetersizliğin giderilmesinde yapılacaklara yönelik verdikleri yanıtlardan elde edilen temalar Şekil 49 ile sunulmuştur.

Şekil 49: Türkiye'de İşletme Lisans Öğretim Programları Mezunlarının Yaratıcı Düşünme Becerileri ile İlgili Bilgi ve Pratiği Nasıl Arttırılabilir?

Yaratıcı düşünme becerisi bilgi ve pratiğin artırılmasına ilişkin altı temaya ulaşılmıştır. Temaların kendi içinde kümelenebilir yapıda olduğu görülmüştür. Altı tema iki ayrı kümelenme oluşturur. İki kümenin dışında fikrim yok yanıtını veren bir akademisyen (%4) bulunmaktadır. Buna göre kümelenme yanıtlarının bağlamları doğrultusunda eğitim sistemi (%58) ve öğretim yöntemleri (%39) olarak adlandırılmıştır.

Eğitim sistemi: Müfredat (%23), eğitim kalitesi (%15), ezberci eğitim (%19) olarak temalanmıştır. Öğretim yöntemleri kümesinde uygulamalı eğitim (%15) ve yeni yöntem ve uygulamalar (%23) olarak kümelenebilmektedir.

Akademisyenlerin verdikleri yanıtlar ve yanıtlardan ulaşılan temalar ayrılıklar göstermemektedir. Yanıtlarda öğretim programı eksikliğine, yetersizliğine, ders içeriklerinin, yaratıcı düşünmeyi desteklemesi gerektiğine, öğrenci ve akademisyenlerin yaratıcı düşünme konusunda yetkin hale getirilmesine, lisans öğretim programlarının sayısal olarak fazlalığına, düşünce metotlarının eksikliği gibi konulara vurgu yapılmaktadır.

Müfredat: “Bu alana yönelik tüm eğitim aşamalarından itibaren çocukların yetiştirilmeleri gerekli. Bu durum tüm öğretim programlarında yaratıcı düşünme yeteneğini törpüliyor ya da kökten var olmasını engelliyor. Eğitim sistemimiz bu yapı ile uyumlu değil.” (DT-K6)

Eğitim kalitesi: “İşletme program sayısı azaltılarak, kalanlara daha doyurucu bir eğitim olanağı yaratılarak.” (DT-E.7)

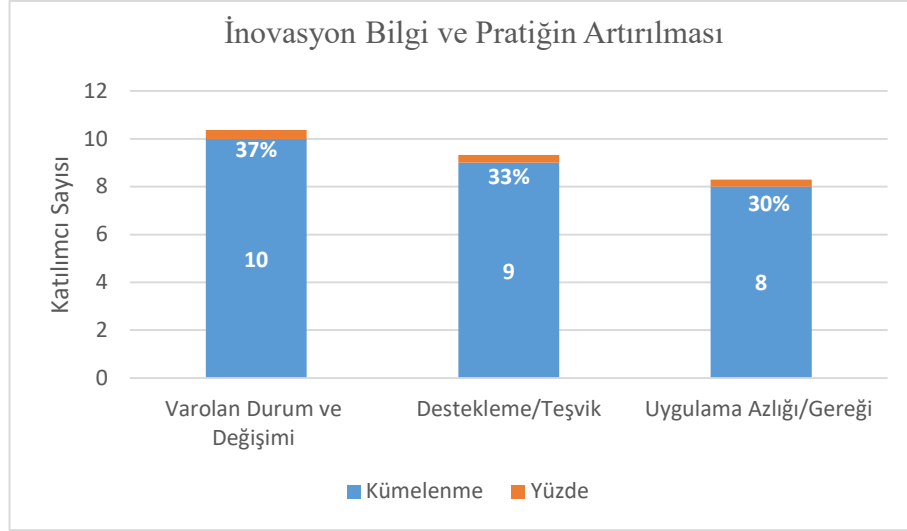
Türkiye’de işletme lisans programlarının eğitim kalitesi program sayısının fazlalığı oranında nitelikli ya da niteliksiz olarak değerlendirilmektedir.

Ezberci eğitim: “Ezberci eğitim sistemi. Farklı düşünmeyi, sorgulamayı, yorumlamayı sağlayan pratiği öncelikleyen bir sistem gerekli.” (DT-K.12)

Uygulamalı Eğitim: “Ar-Ge ve inovasyonun işletmecilik için önemi öncelikle öğretim üyeleri tarafından benimsenmeli, sonra da öğrencilere aktarılmalıdır. Sadece kitaplardaki örnekler ve varsayımsal örnek olay analizleri yeterli gelmemektedir. Bu nedenle SAHAYA inilerek uygulama konusuna önem verilmelidir. Bu noktada üniversitelerin çevrelerindeki OSB’ler ve kurumsal işletmelerle işbirliğine gitmeleri yararlı olabilir.” (DT-E.2)

b) İnovasyon:

“Yaratıcı düşünme becerisi eğitimi” ile ilgili yanıtların toplam katılımcı sayısı 27 olarak gerçekleşmiştir. Eğitimi yetersiz bulan akademisyenler yetersizliğinin giderilmesinde yapılacaklara yönelik verdikleri yanıtlardan temalar elde edilmiştir. Yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 50 ile sunulmuştur.

Şekil 50: Türkiye'de İşletme Lisans Öğretim Programları Mezunlarının İnovasyon İle İlgili Bilgi Ve Pratiği Nasıl Arttırılabilir?

Tema kümelerine göre inovasyon bilgi ve pratiğinin arttırılması var olan eğitim durumunun değişimine (%37), inovasyon çalışmalarının desteklenmesine (%33) ve uygulamaların arttırılmasına (%30) bağlıdır.

Var olan durumunun değişimi: “Alt yapı, endüstri 4.0 gelişmelerinin eğitim için ön koşullarının sağlanması gerekir. Örneğin kodlama, yazılım dili artık mühendislik işi değil değildir. İşletme eğitimi yönetim,tasarım ve inovatif hale gelmelidir.” (DT-K.4)

Destekleme/teşvik: “Yerli ve yabancı güncel akademik yayınların takibi; TÜBİTAK, KOSGEB, San-Tez, Eurostars vb. yerli ve yabancı kuruluşların sağladığı Ar-Ge ve inovasyon destekler vb. konularda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bunların bir kısmı lisans derslerinde daha ağırlıklı olarak işlenebilir. Ancak bir kısmını mezunlar kendileri araştırma yaparak da rahatça öğrenebilirler.” (DT-E.2)

Uygulama azlığı/gereği: “İnovasyon daha çok yeni teknolojilerin geliştirilmesi süreci olduğu için inovasyon kavramıyla ilgili bilgiler, uygulamada işlerin nasıl yapıldığı ve inovasyon ile üretim sürecinin nasıl birleştirildiği işletme öğrencisine öğretilmesi gereklidir.” (DT-K.9)

Yanıtlar incelendiğinde katılımcıların var olan durumu değerlendirdikleri görülmüştür. Akademisyenler işletme eğitiminde inovasyona yönelik eğitimin yetersizliğine, müfredatın yokluğuna ve yenilenmesi gereğine vurgu yapmışlardır. Akademisyenler araştırmaların ve araştırma için gerekli alt yapının olmamasını inovasyonun önündeki engel olarak değerlendirmişlerdir.

Akademisyenler inovasyon eğitiminde uygulama olmamasının inovasyon önünde engel olarak değerlendirmektedir. Uygulama yokluğu eğitim, kitap ve

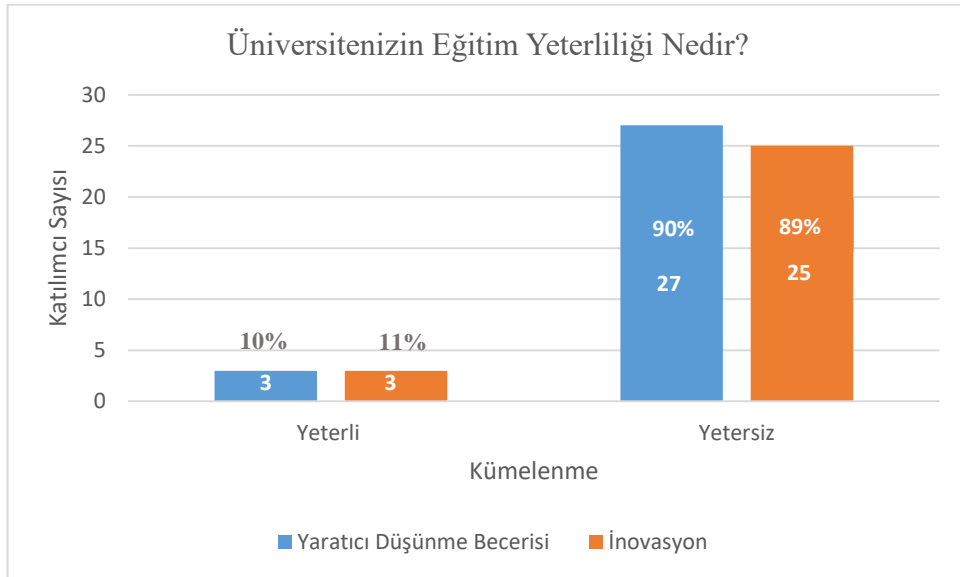
öğretim teknikleri gibi var olan yapısal durumun değişim gerekliliği inovasyon niteliğinin değişimi için ön koşuldur.

Uygulama ya da desteklerin artırılması sonuç olarak eğitimde yaşanacak gelişmeye katkıda bulunacağından var olan eğitim durumunda yaşanacak gelişmeler ve uygulamaların artırılması inovasyon ile ilgili destek / teşvik programlarının artırılmasına koşul olduğu söylenebilir.

Akademisyenler inovasyon bilgi ve pratiğinin artırılması için inovasyon araştırmalarına kurumsal ya da sivil toplum kuruluşları ya da devlet desteğini gerekli görmektedir.

4.3.4. Akademisyenlerin Kendi Üniversitelerinde Verilen Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitiminin Yeterliliği ile İlgili Yanıtların Analizi.

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon anketinde akademisyenlerden kendi üniversitelerinin eğitimini değerlendirmeleri istenmiştir. Akademisyenler yeterliliğin nasıl artırılacağı de sorulmuştur. Yedinci ve sekizinci soru olarak sorulan sorularda yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 51 ile sunulmuştur.

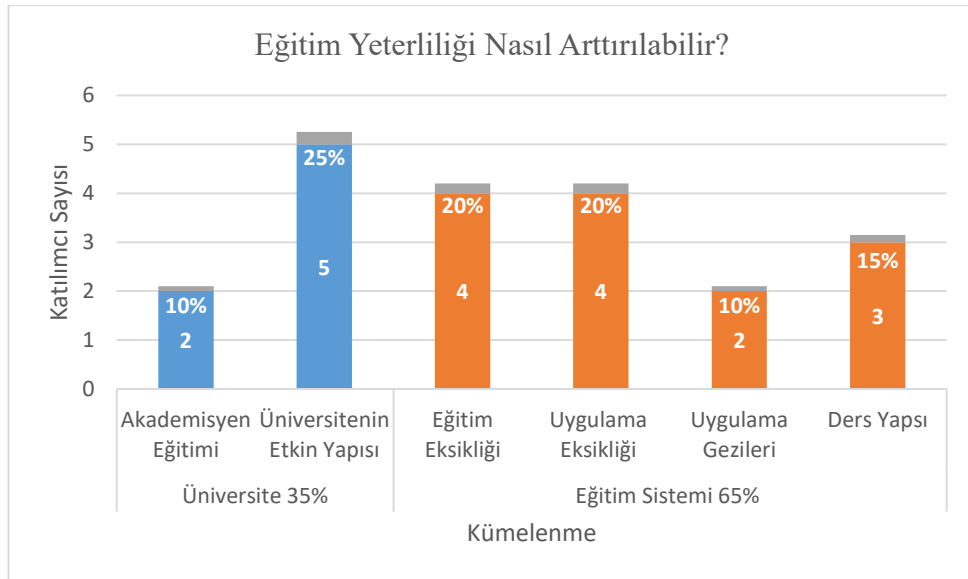
Şekil 51: İşletme Lisans Öğretim Programları Mezunlarının Üniversitenizde Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon ile İlgili Yeterli Eğitim Aldığını Düşünüyor musunuz?

Akademisyenler kendi üniversitelerinde yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimini yetersiz bulmuşlardır. Yaratıcı düşünme becerisi 30, inovasyon sorusu ise 28 akademisyen tarafından yanıtlanmıştır. .Yaratıcı düşünme becerisi eğitimi %90, inovasyon eğitimi %89 oranında yetersiz bulunmuştur.

İnovasyon ve yaratıcı düşünme becerisini kendi üniversitelerinde yeterli bulan akademisyenler aynı katılımcılardır. İnovasyon ile ilgili soruya 2 akademisyen yanıt vermemiştir. Bu durum yeterlilik sayısı her iki eğitim durumunda da aynı olmasına karşın yüzdelik değerin düşmesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

a) **Yaratıcılık Düşünme Becerisi:**

Katılımcılar yaratıcı düşünme eğitiminin kendi üniversitelerinde yetersiz olarak değerlendirmiş ve bu yetersizliğin nasıl arttırılabileceği yönünde yanıtlar vermişlerdir. Bu yanıtlar incelendiğinde elde edilen altı ayrı temanın iki ayrı kümelenme oluşturduğu görülmektedir. Yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 52 ile sunulmuştur.

Şekil 52: Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitiminde Üniversitenizin Eğitim Yeterliliği Nasıl Arttırılabilir?

Akademisyen eğitimi : “Yaratıcı düşünme becerisi atölyeleri kurulmalı ve öncelikle tüm akademisyenlerden başlayarak öğrencilere tasarım düşüncesi eğitimi verilmelidir.” (DT-E.12)

Üniversitenin etkin yapısı: “Uygun derslerde, 100-150 senelik ezbere kitabi bilgilerin dayatılmasına ağırlık vermek yerine; öğrencileri analitik düşünceye sevk

etmek yararlı olabilir. Örneğin, öğrencilerin önüne işletmelerin karşı karşıya kaldığı REEL tehdit ve fırsatlardan bazıları konularak; alternatif çözüm önerileri geliştirmeye yönelik tartışmalar düzenlenebilir. Bu nokta öğrenci topluluklarının büyük önemi olduğunu düşünüyorum” (DT-E.2)

Eğitim eksikliği: “Değişik etkinlik ve programlarla”24

Uygulama eksikliği “Daha fazla pratik ve uygulama ile” (DT E 13)

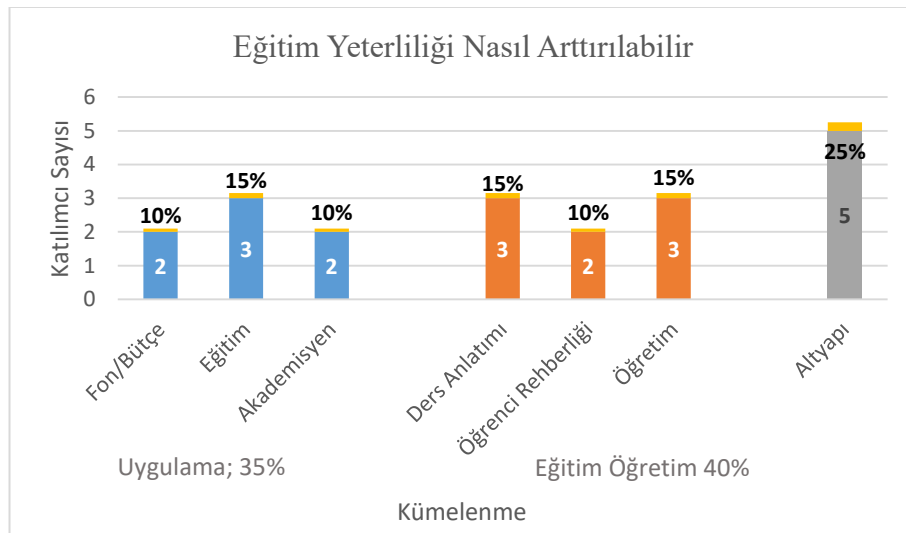
Uygulama gezileri: “Teknoparklar ve kuluçka merkezleri ziyaret edilerek yenilikçi girişimcilerin gerçekleştirdikleri bizzat gözlenebilir.” (DT-E.5)

Ders yapısı: “İlave beyin fırtınası sağlayacak ve bunun pratiğini yapabilecekleri dersler ve araçlar kullanmak” (VF-E.1)

Akademisyenler üniversite kümesinde üniversitelerin ve akademisyenlerin var olan durumunun eğitim durumu ile ilgili olduğuna ve oluşacak düzelmelerin eğitim yeterliliğine katkı sağlayacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Eğitim eksikliği ve derslerin sistematik yapılarında değişimin vurgulandı ve özellikle uygulamaya yönelik gerekliliklerin bulunduğu yanıtlar eğitim sistemi kümesinde toplanmıştır.

b) İnovasyon:

Katılımcılar inovasyon eğitiminin yeterliliğinin kendi üniversitelerinde nasıl arttırılabileceği konusunda yanıtları analiz edilmiş ve oluşturulan temalar Şekil 53 ile sunulmuştur. Yanıtların %35 inde temalar uygulama kümelendirmesi ile birleştirilmiştir. Eğitim öğretim kümesi araştırmada %40 oranına sahiptir.

Şekil 53: İnovasyon Eğitiminde Üniversitenizin Eğitim Yeterliliği Nasıl Arttırılabilir?

Uygulama Fonu / Bütçesi: “Uygulamanın olması için projeler için bir öğrencilere yaptırılacak projelere bir fonun ayrılması ve gerçekte ticarileştirebilme, kar etme konularını görebilmeleri ve elde edilen karın STK’lara ya da öğrencilere burs, eğitim gibi yönlendirileceği oluşumların olması”VF-K1

Uygulama Eğitimi : “Uygulama derslerinin artırılması” (DT E13)

Uygulama Akademisyenleri: “Derslere eklenerek... Daha uygulamalı dersler daha yeniliğe açık yeniliği takip eden hocalar” (DT-K.2)

Ders Anlatımı (Konu): “Ar-Ge ve inovasyon konusunun önemi REEL örnekler üzerinden anlatılabilir. Öğrencilere ödevler verilirken bu konulara ağırlık verilebilir.” (DT-E.2)

Öğrenci Rehberliği: “...Gençliğe potansiyellerinin mevcut durumdan çok daha fazlası olduğu hatırlatılmalı ve onların da böyle olduğuna dair inançlarının artırılması, farklı alanlarda uygulamalı projelerde çalıştırılmaları sağlanmalıdır.”

Öğretim-Müfredat: “Eğitim müfredatları uygun değil. Eğitimciler ve öğrenciler bilinçli değil.” (DT-K.6)

Altyapı: “İnnovatif bir yaklaşım, alt yapı, ortam ve çaba yok ki yeterli olsun” (DT-E.5)

Araştırmada eğitim yeterliliğinin artırılmasına dönük olarak yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitiminde uygulama ve uygulama eğitimcilerinin gerekliliği ortak bir çıkarımdır. Ayrıca bu sonuç Türkiye’de bilgi ve pratiğin yeterliliği yanıtlarıyla koşutluk göstermektedir (Şekil: 49 ve 50) .

4.3.5.Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon ile İlgili Derslerin Sekiz Yarıyıldaki Ders Tanımlarına İlişkin Yanıtların Analizi.

Akademisyenlerin yanıtlarından derslerin (i) Kaç ders saati olması gerektiği, (ii) Derslerin zorunlu seçmeli olma durumuna özgü veriye ulaşılmıştır.

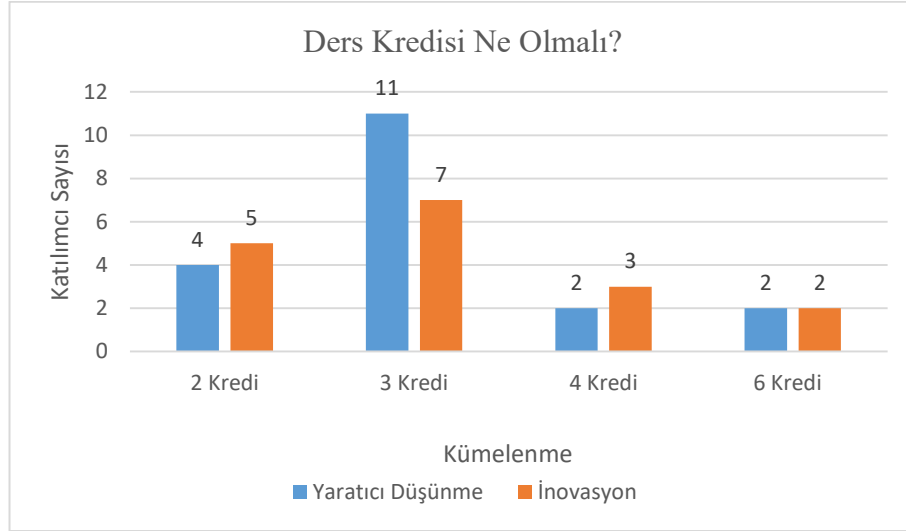
Akademisyenlerin ders tanımları, ilgili tanımın dışında diğer tanım yanıtlarını da kapsamaktadır: Örneğin kredi bilgisi yanıtlarında yarıyıl bilgisine de ulaşılmıştır. Bu nedenle yanıtlar üç yönlü olarak analiz edilmiştir.

Tanımların üç yönlü analizi ve yanıtların soru dışında yanıtlanmaları nedeni ile tanımlara özgü toplam yanıt sayısı değişiklik göstermiş ve bulgularda yüzdelik dağılıma yer verilmemiştir.

9. ve 10. soru olarak sorulan sorularda kümelenebilir yanıtlardan oluşan dağılımlar şekiller ile sunulmuştur.

a) Ders kredisi ve yarıyıl bilgisi:

Akademisyenlerin ders kredisi ile ilgili olarak “12 saat”, “45 saat”, “en az 100 saat” gibi ayrı yanıtları bulunmaktadır. Yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 54 ile sunulmuştur.

Şekil 54: Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitimi Sekiz Yarıyıda En Az Kaç Ders Saati Nasıl Tanımlanmalıdır?

Yaratıcı Düşünme Becerisi:

“3 yarıyıda temel ders olarak verilmeli ve 3 ders saati olmalı, dersin adı da “Tasarım ve Yaratıcı Düşünme” olmalı, ders içeriği de buna göre belirlenmelidir.” (DT-E.12)

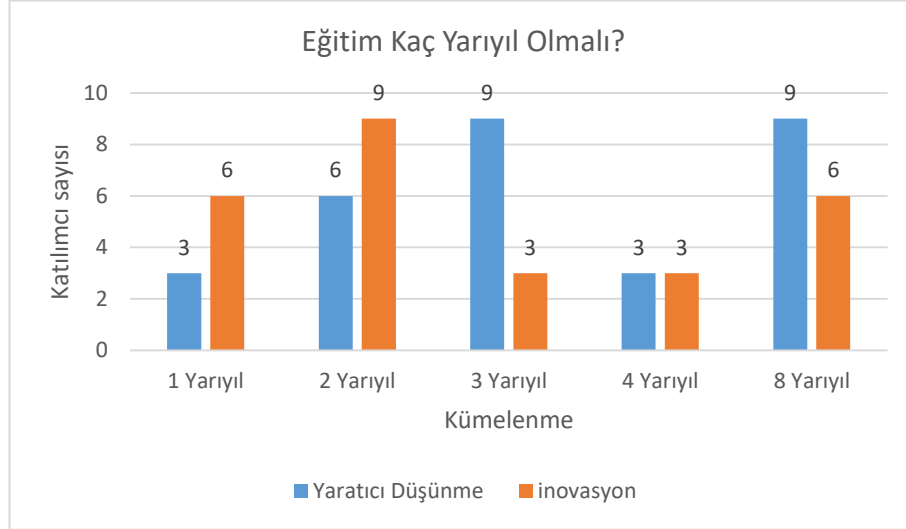
“Bence ikinci sınıftan itibaren, her yılın bir döneminde HAFTADA en az iki saatten toplam altı saatin altında olmamalıdır. Bir dönemi 14hafta kabul edersek; $3 \times 14 = 42$ hafta, $42 \times 2 = 84$ saat TOPLAM” (DT E1)

“Çeşitleri ve varyasyonları ile ve yetkin kişilerce verilecekse 8 dönemde de olmalı. Dersin zorunlu seçmeli olma durumuna ilişkin yanıtlar.” (DT-K.11)

Araştırmanın ders tanımları bulgusunda Ders kredi bilgisine AKTS karşılıkları ile ulaşılmıştır. Araştırmanın birinci amaç bulgularında ulaşılan 182 tanımlı dersin 74 dersi 5 AKTS değerinde, 31 dersi altı AKTS değerinde, 31 dersi üç AKTS değerinde tanımlanmıştır (Şekil 28). Araştırma bulguları ile akademisyenler Yaratıcı düşünme becerisi eğitiminde 11, inovasyon eğitiminde yedi akademisyen dersin kredi tanımını üç kredi ile tanımlamıştır.

Akademisyenlerin ders kredi tanımlarında ders yarıyıl durumuna da yanıt vermişlerdir. Akademisyenler ayrıca derslerin konusu, işlenişi, derslerde kaynak

kullanımı gibi konularda da bilgi verdikleri anlaşılmıştır. Yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 55 ile sunulmuştur.

Şekil 55: Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitimi Sekiz Yarıyıllık Eğitimin Yarıyıl Durumu Nasıl Tanımlanmalıdır?

İnovasyon:

“İki yada dört dönem daha azı kavranmasını engelliyor. Yaratıcı düşünen öğrenci ve eğitim sisteminde birey özellikle öğrenci sorumluluk alarak özgür olmalıdır. Çocuk muamelesinden vazgeçmelidir. Başta hocalar yeniden eğitilmelidir. (DT-K.4)

“6. Yarıyıl olmalı ve uygulamalı girişimcilik ile birleştirilerek 3 saat olarak verilmelidir. Yaz tatilinde öğrencinin kendi isteğiyle devamını getirebileceği, inovasyon temelli bir iş fikrinin hayata geçirileceği uygulama projesine dayandırılmalıdır. (DT-E.12)

“4 saat ve derste çeşitli okuma uygulamalarıyla desteklenmiş bir yapıda olmalıdır yani işletmelerdeki gerçek uygulamalar ve inovasyonun mevcut durumu, kavramın gidişatı ve yönü son olarak da kavramın işletmecilik ile ilgisinin iyi anlaşılmasını sağlayan okumalarla(bu okumalar iş dünyasıyla ilgili aylık çıkan dergilerden kolaylıkla elde edilir, bu dergiler ayrıca üniversite kütüphanelerine düzenli olarak alınır, fotokopi ile çoğaltılarak dergideki her yazı kolaylıkla elde edilebilir) ders zenginleştirilmiş olmalıdır.” (DT-K.9)

Yarıyıl durumunda akademisyenlerin yanıtları ayrılık göstermektedir. Yaratıcı düşünme becerisi eğitiminde üç ve sekiz yarıyıl eğitim bulgusuna ulaşılmıştır. İnovasyon eğitiminde iki yarıyıl bulgusuna ulaşılmıştır. Yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminin bir arada sekiz yarıyıl olarak en yüksek yarıyıl bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ders tanımları bulgusunda ders yarıyıl bilgisine ulaşılmıştır. Araştırmanın birinci amaç bulgularında ulaşılan 182 tanımlı dersin 73 dersi yedinci ya da sekizinci yarıyıl da görülen derslerdir. Bu derslerin 11 dersi yedinci ve sekizinci yarıyıl olarak 2 yarıyıl görülen derslerdir (Şekil 29). Akademisyenlerin yarıyıl yanıtlarında en az üç yarıyıl olması gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmada tanımlanan 182 dersin yalnızca beş tanesi üç yarıyıl görülen derslerdir. (Tablo 17 ve 18)

b) Derslerin zorunlu-seçmeli olma durumu

Akademisyenlerin yanıtlarından derslerin zorunlu, seçmeli olma durumları kümelenmiştir. Kümelenmede ders tanımlarının seçmeli ya da zorunlu olma dışında farklı şekillerde de yapıldığı görülmüştür. Yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 56 ile sunulmuştur.

Yaratıcı Düşünme Becerisi:

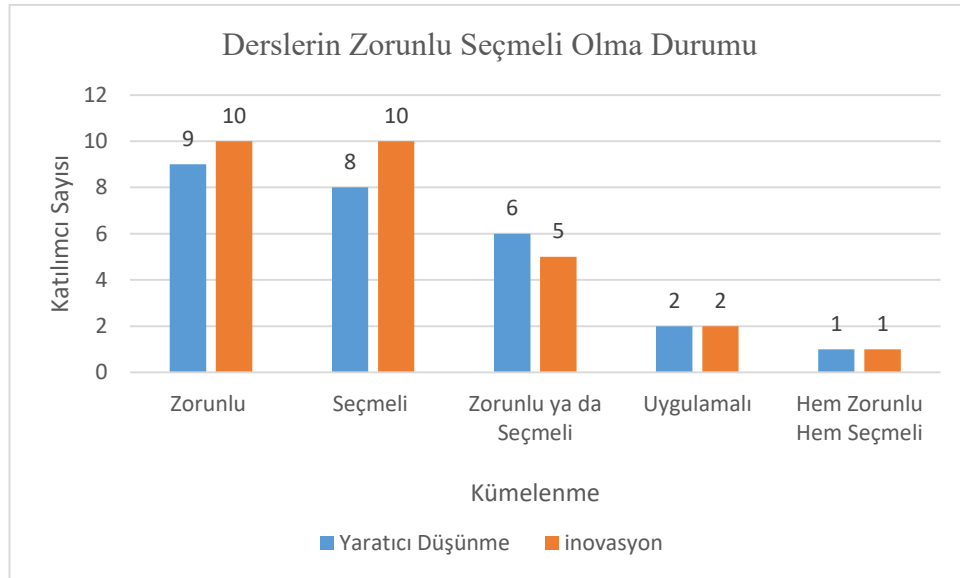
“3saat zorunlu (DT-E.4) (DT-E.6)

3 saat seçmeli” (DT-K.11)

“İlk 4 dönem zorunlu sonra seçmeli” (DT-K.11)

“Uygulamalı (DT E1)

“Saat ile sınırlanmış bir dersten öte sürekli bir etkinlik şeklinde programlanmalı”24

Şekil 56: Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitimi Sekiz Yarıyıllık Eğitiminde Seçmeli Zorunlu Olma Durumu Nasıl Tanımlanmalıdır?

İnovasyon:

“6 saat zorunlu 3 saat seçmeli” (VF-E.1)

“Ders bence zorunlu (inovasyonda Türkiye ve Türkiye menşeli tüm fabrikalar iddialı olduğu için ve ülkenin sanayi stratejisi inovasyon üzerine kurulu olduğu için) olmalıdır.” (DT-K.9)

“En azından bir ders zorunlu olmalı” (DT-K.3)

Araştırmanın ders tanımlarında 182 dersin 25 dersi zorunlu, 144 dersi seçmeli olarak belirlenmiştir. Şekil 57 bulgularıyla İnovasyon derslerinde seçmeli zorunlu tanımları eş görülürken yaratıcı düşünme becerisi için fark bir akademisyendir.

Araştırmanın birinci amaç bulgularına göre ders tanımlarında uygulamalı görüldüğü bilgisine ulaşılan beş ders bulunmaktadır. (Tablo 17 ve 18) Ankette seçmeli zorunlu tanımında yanıtların farklılık göstermesi anket bulguları ve ders tanım bulgularında koşutluğun sağlanmadığını göstermektedir.

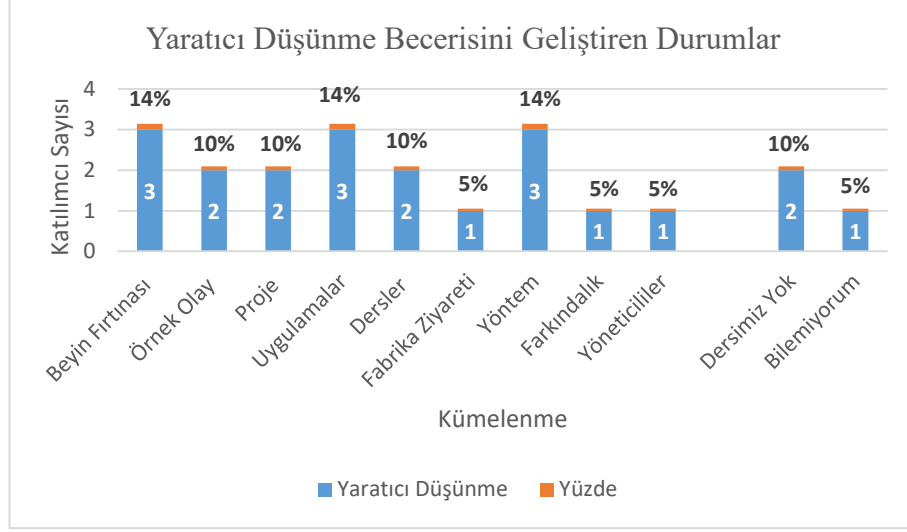
4.3.6. Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitimini Lisans Derslerinde Geliştiren ve Engelleyen Durumlara İlişkin Yanıtların Analizi.

Araştırmada akademisyenler kendi üniversitelerinde yaratıcı düşünme becerisi eğitimini ve inovasyon eğitimini değerlendirmeleri istenmiştir. 11 ve 12. soru olarak sorulan soruların her biri eğitimi iki ayrı boyutta, geliştiren ve engelleyen durum başlıkları ile, ayrı ayrı analiz edilmiştir. Yanıtların kümelenme dağılımları 4 ayrı şekil ile sunulmuştur.

Ankette *geliştiren ve engelleyen durumlara fikrim yok ya da bilmiyorum* yanıtını veren akademisyenler aynı akademisyenlerdir. Yanıtlar incelendiğinde *Fikrim yok ya da bilmiyorum* yanıtları dışında her akademisyenin bu sorudaki farklı durumlar için eş yanıtlar üretmedikleri her soru için ayrı görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır.

a) Geliştiren Durumlar:

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitimini geliştiren durumlar incelendiğinde akademisyenlerin yanıtlarından elde edilen temalar ve dağılımları Şekil: 57 ve 58 ile sunulmuştur.

Şekil 57: Üniversitenizde Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitimi Lisans Derslerinde Geliştiren Durumlar Nelerdir?

Beyin Fırtınası: *Beyin fırtınası, arama konferansı (ortak akıl) vb. teknikler ile bu beceri artırılabilir. (DT-E.5)*

Örnek Olay: *Örnek olay ve vaka analizleri (DT E13)*

Dersler: *Girişimcilik dersi, tasarım derslerimiz (DT-E.10)*

Fabrika Ziyareti: *Fabrika ziyaretleri (DT-K.8)*

Farkındalık: *Farkındalık (DT E1)*

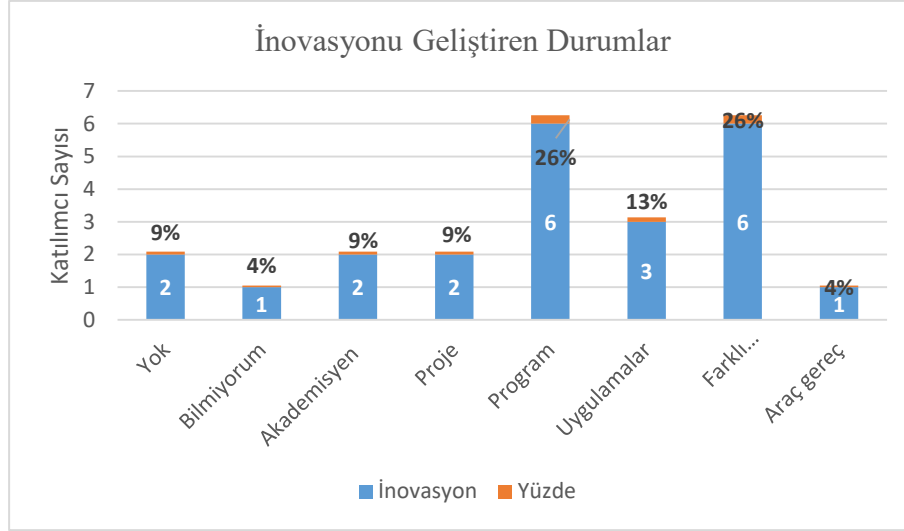
Yöneticiler: *Bilinçli yöneticiler. (DT-K.6)*

Proje: *Proje dersleri ve araştırma konuları" (VF-E.2)*

Uygulamalar: *Farklı uygulamaları/durumları/sorunları göstermek (DT-K.10)*

Yöntem: *Eğitim öğretim tekniği ve dersin nasıl işlendiği (DT-K.12)*

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon için beliren eş temalar: uygulama, proje ve ders niteliğidir. Derslerin nitelik olarak geliştirici özellik göstermesi yaratıcı düşünme becerisi ile ilgili yanıtlarda müfredat olarak yanıtlanmıştır.

Şekil 58: Üniversitenizde İnovasyon Eğitimini Lisans Derslerinde Geliştiren Durumlar Nelerdir?

Akademisyen: *Hocanın tutumu, hoca açık fikirli ise dersi de ona uygun yapıyor 8*

Proje: *Proje dersleri ve araştırma konuları (VF-E.2)*

Ders niteliği/müfredat: *Uygun derslerde 5746 sayılı kanun ile Ar-Ge ve inovasyona verilen desteklerden hareketle bu kavramların öneminin vurgulanması; ... (DT-E.2)*

Uygulamalar: *Farklı uygulamaları/durumları/sorunları göstermek (DT-K.10)*

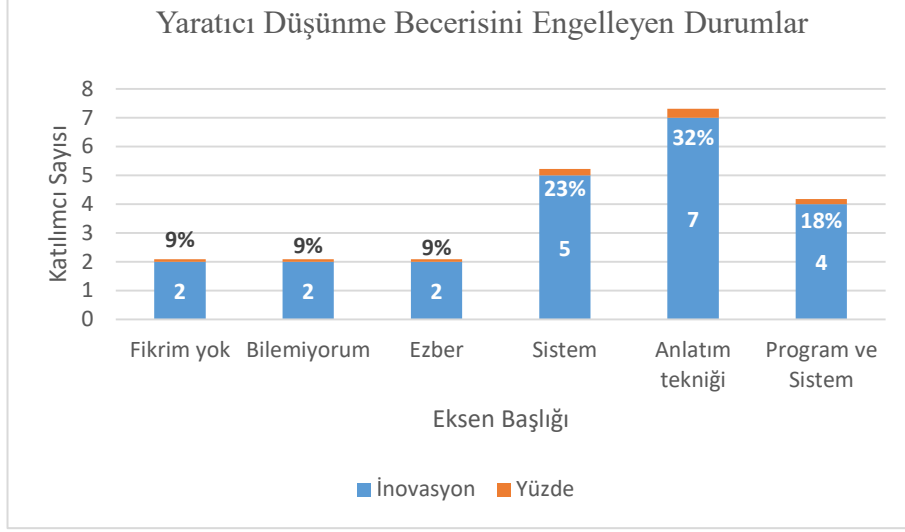
Farklı Çalışmalar: *Atölye çalışmalar, seminerler belki, yeniliklerin yansımaları” (DT-E.3)*

Araç gereç: *Mühendislik fakültemizdeki birkaç makine (DT-E.6)*

b) Engelleyen Durumlar:

Yaratıcı Düşünme Becerisi ve inovasyon eğitimini engelleyen durumlar incelendiğinde akademisyenlerin yanıtlarından elde edilen temalar Şekil: 59 ve 60 ile sunulmuştur.

Kümelenmede ezber, sistem, anlatım tekniği, program ve sistem kümeleri oluşmuştur. İki akademisyen fikrim yok yanıtını vermiştir.

Şekil 59: Üniversitenizde Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitimini Lisans Derslerinde Engelleyen Durumlar Nelerdir?

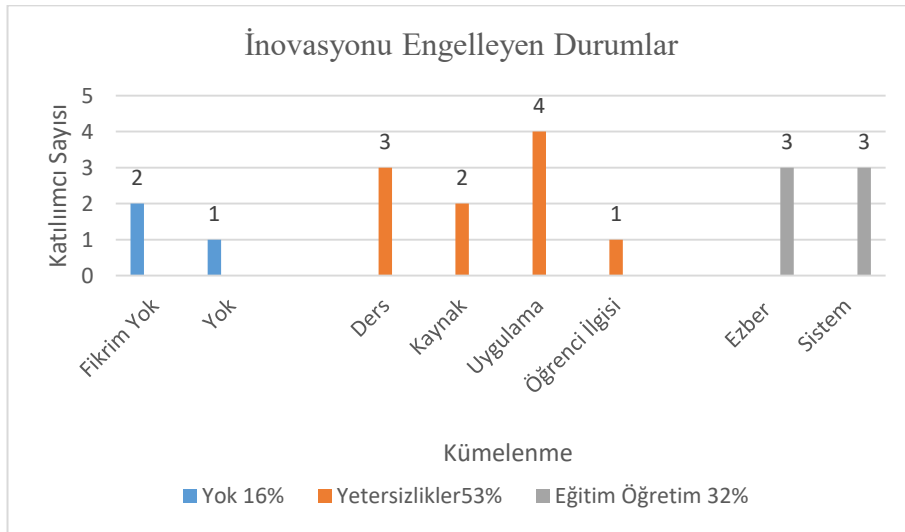
Anlatım tekniği Öğrencinin sadece dinleyen, öğretim üyesinin de anlatan konumda bulunduğu amfi düzeni ve ders anlatma tekniği. (DT-E.12)

Program ve sistem Program iyi dizayn edilmemiş, teknoloji ile donatılmamış, hocalar yeniliğe açık değil, öğrenci odaklılık değil otoriter bir sisteme maruz kalınmış ve sürüyor. (DT-K.4)

Ezber: Ezbere dayalı eğitim-öğretim sistemi. (DT-E.5)

Sistem: Sistemin kendisi. (DT-K.11)

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitimini geliştiren durumlarda olduğu gibi engelleyen durumlarda da eş temalara ulaşılmıştır.

Şekil 60: Üniversitenizde İnovasyon Eğitimini Lisans Derslerinde Engelleyen Durumlar Nelerdir?

Ders: Sınırlı zaman yetersiz ders miktarı (DT-E.7)

Kaynak: Maddi olanak yetersizliği, rehberlik yapacak kişilere ulaşma güçlüğü” (VF-E.2)

Uygulama: Pratik yapma olanağı bulunmayışı (DT-E.3)

Öğrenci İlgisi: Öğrenci ilgisizliği, idarenin derslere (DT-K.6)

Ezber: Ezbere dayalı eğitim-öğretim sistemi. (DT-E.5)

Sistem: Mevzuat ve anlayış (VF-E.1)

Engelleyici durumlar için verilen yanıtlarda ulaşılan eş temalar ezberci eğitim yaklaşımı ve var olan eğitim sistemindeki aksaklıklardır.

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitimi için geliştirici ve engelleyici durumlar farklılık göstermektedir. Bazı temalara (uygulama, proje, eğitim sistemi, müfredat) her iki durum için de ulaşılmıştır.

Proje çalışmaları yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitimini geliştiren bir durum olarak görülürken (Şekil:57 ve 58) ezberci eğitim yaklaşımı engelleyen durum olarak belirlenmiştir.

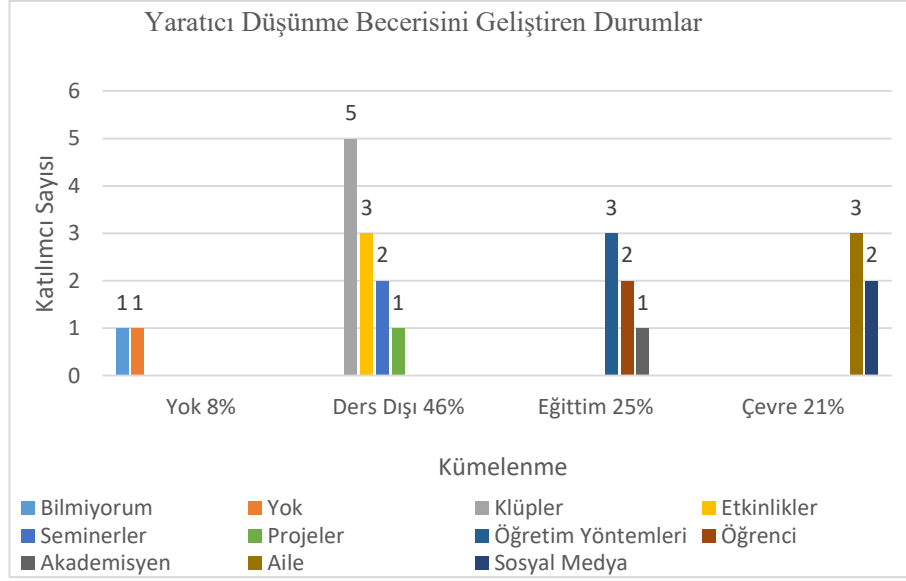
4.3.7.Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitimi Lisans Dersleri Dışında Geliştiren ve Engelleyen Durumlara İlişkin Yanıtların Analizi

Araştırmada akademisyenlerden kendi üniversitelerinde yaratıcı düşünme becerisi eğitimini ve inovasyon eğitimini değerlendirmeleri istenmiştir. 13 ve14. soru olarak sorulan soruların her bir soru eğitimi iki ayrı boyutta, geliştiren ve engelleyen durumlar başlıkları ile, ayrı ayrı analiz edilmiştir. Yanıtların kümelenme dağılımları 4 ayrı şekil ile sunulmuştur.

Sorulara *yok* ya da *bilmiyorum* yanıtını veren akademisyenler aynı akademisyenlerdir. Yanıtlar incelendiğinde her akademisyenin bu sorudaki farklı durumlar için eş yanıtlar üretmedikleri görülmüştür.

Geliştiren Durumlar

Yaratıcı düşünme becerisini ve inovasyon eğitimini lisans dersleri dışında geliştiren durumlarda yanıtların kümelenme dağılımları Şekil: 61 ve 62 de sunulmuştur.

Şekil 61: Üniversitenizde Yaratıcı Düşünme Becerisini Eğitimi Lisans Dersleri Dışında Geliştiren Durumlar Nelerdir?

Seminerler: “Gerçek hayat üzerinden yapılan seminerler” (VF-E.1)

Öğretim Teknikleri: “Öğretim tekniği, ders işlenişi”

Öğrenci: Öğrencinin mesleğiyle ilgili okuyacak güncel tüm konular, yeni girmiş kavramlara olan ilgisi bu konuda destek olabilir. (DT-K.9)

Akademisyen: “Kaliteli hoca” (DT E1)

Öğrenci Klüpleri : “Sosyal, kültürel, kulüp faaliyetlerine katılım, gezip görmek”

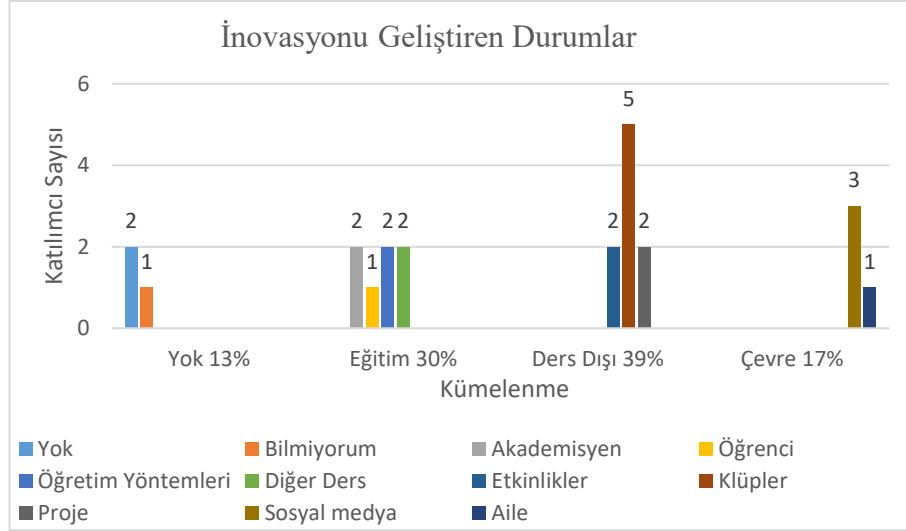
Etkinlikler: “Ders dışı değişik etkinlikler, kariyer çalışmaları” (DT-E.9)

Projeler: Projelere destek verilmesi (DT E13)

Aile: “Çevre, ailenin yetiştirme tarzı, fırsatlar.” (DT-K.6)

Sosyal Medya: “Sosyal medya, internet ortamı olabilir.” (DT E1)

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitimini geliştiren durumlar için edilen temaların eş sonuç verdiği anlaşılmıştır. Yanıtlarda ulaşılan 11 temanın 10’u eş temalardır. Eş temaların yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon için akademisyen sayıları ve kümelenme dağılımları farklılık göstermektedir. Eş temalardan farklı olarak seminerler yaratıcı düşünme becerisi için, diğer dersler ise inovasyonu geliştiren durumlar olarak belirlenmiştir (Şekil: 61 ve 62).

Şekil 62: Üniversitenizde İnovasyon Eğitimi Lisans Dersleri Dışında Geliştiren Durumlar Nelerdir?

Diğer Ders: “Diğer dersler ve girişimcilik merkezleri” (DT-K.7)

Seminerler: “Seminerler, klup çalışmaları konferans statrt up” (VF-E.2)

Sosyal Medya: “Sosyal medya.” (DT K.2)

Aile: “Aile, çevre, kültür.” (DT-E.3)

Akademisyen: “Eğiticiler...”(DT-K.5)

Öğrenci: “Öğrencilerin kişisel çabaları” (DT-E.6)

Öğretim Teknikleri: “Beyin fırtınası, arama konferansı (ortak akıl) vb. teknikler ile bu beceri artırılabilir. (DT-E.5)

Etkinlikler: “Ders dışı etkinlikler, kariyer çalışmaları” (DT-E.9)

Projeler : “Projeler...”(DT E13)

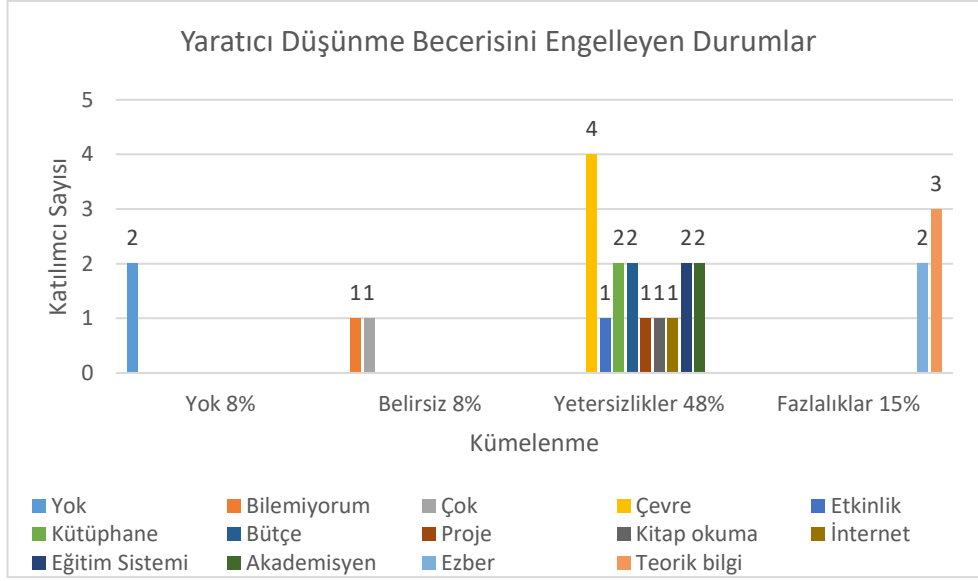
Öğrenci Klüpleri: “Öğrenci kulüpleri, paneller, konferanslar.” (DT-K.6)

Yaratıcı düşünme becerisi eğitimi ve inovasyon eğitimi ders dışında geliştiren durumlarda eş tema ve kümelenmelere ulaşılması var olan, mevcut durumda eko sistemin birbirini kapsayıcı ve destekleyici olarak düşünülmesinin bir sonucu olabilir. Temalarda ulaşılan eş sonuçlar kavramlar arasındaki bağın (doğru inovasyon süreçleri/adımları için yaratıcı düşünme becerisinin bir gereklilik olduğu) doğruluğunu ortaya koymaktadır.

d) Engellenen Durumlar:

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitimi ders dışında geliştiren durumlarda olduğu gibi engelleyen durumlarda kümelenme ve temalar da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yanıtların kümelenme dağılımları Şekil: 63 ve 64 de sunulmuştur.

Şekil 63: Üniversitenizde Yaratıcı Düşünme Becerisini Eğitimi Lisans Dersleri Dışında Engelleyen Durumlar Nelerdir?

Çevre: “aile Çevre, kültür” (DT-E.3).

Etkinlikler: “üniversite içerisinde bunları geliştirecekleri faaliyetlerin çok etkin yapılamaması” (DT-E.7)

Kütüphane: “Üniversitelerin oldukça pahalı olan kütüphane ve onun geliştirilmesine önem vermesi...” (DT-K.9)

Bütçe: “Bütçedeki yetersizlikler” (DT E13)

Projeler: “Projelere, yetersiz finansal destek” (VF-K.2)

Kitap okuma: “Kitap okuma oranının azlığı” (VF-K.3)

İnternet: “İnternet her şey her yerde yoktur. Alt yapı yetersiz, kütüphane, film salonları yoktur” (DT-K.4)

Eğitim Sistemi: “Sistemin ve toplumun kendisi” (DT-K.11)

Akademisyon: “...öğretim üyelerinin etkinliklere teşvik konusunda bazen duyarsız davranmaları bazen de yetersiz kalmaları” (DT-E.2)

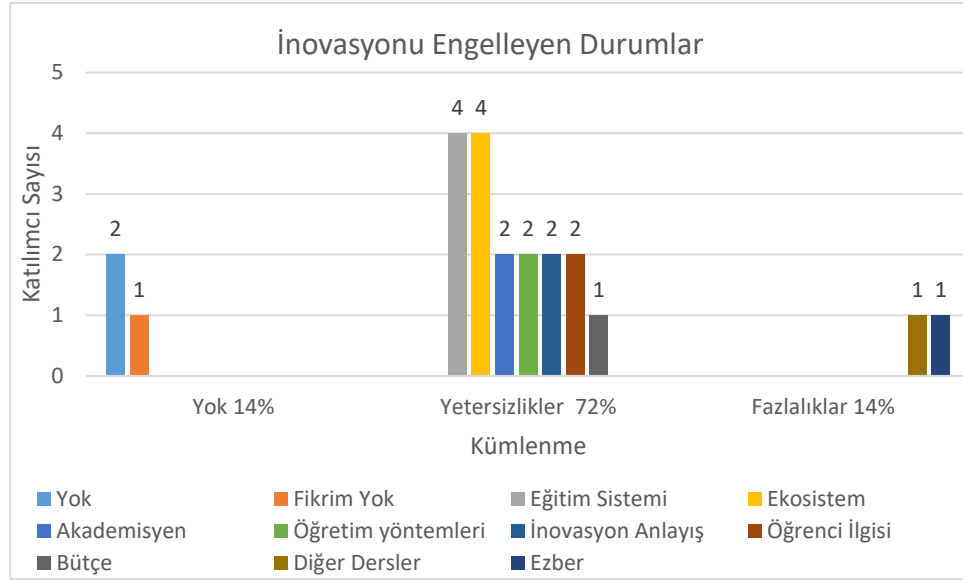
Ezber: “Kalıplaşmış bilgiler, ezbere dayalı sistem” (DT-E.5)

Teorik Bilgi: “Sadece teorik bilgi yüklemek” (DT-E.9)

Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitimi için kümelenmeyi oluşturan tema sayıları farklıdır. Temaların oluşturdukları durumlar eğitim yetersizlikleri ve eğitim fazlalıkları olarak kümelenmiştir (Şekil: 63 ve 64).

Yaratıcı düşünme becerisi eğitiminde verilen “Bilmiyorum” ya da “Engelleyen durum çok” gibi yanıtlar belirsiz yanıtlar olarak kümelenmiştir (Şekil: 63). Belirsizlik içeren yanıtlara inovasyon eğitimi engelleyen durumlarda ulaşamamıştır.

Yaratıcı düşünme becerisinde yetersizlikler %48, fazla olarak görülen durumlar %15 olarak belirlenmiştir. Bu durum inovasyon eğitiminde yetersizliklerde %72, fazla olarak görülen durumlarda %14 olarak sonuç vermiştir. İnovasyon eğitiminde Çevre ve fiziki yapı temalarına ulaşamamıştır. (Şekil: 64).

Şekil 64: Üniversitenizde İnovasyon Eğitimini Lisans Dersleri Dışında Engelleyen Durumlar Nelerdir?

Akademisyen: “Sistemin kendisi ve ders hocaları kalitesiz hoca (DT-E.1)”

Eğitim Sistemi: “Eğitim sistemi (DT-K.6)

Öğrenci İlgisi: “Öğrenci ilgisizliği.” (DT-E.2)

Bütçe: “Finansal sorunlar, yetersizlikler.” (DT E13)

Öğretim Yöntemleri: “Öğretim yöntemleri ve bilgi ağırlığı.” (DT-E.9)

Ekosistem: “Sürdürülebilir Yenilikçi Girişimcilik Ekosisteminin olmaması.” (DT-K.8)

İnovasyon anlayışı: “...girişimcilik eğitiminin, öğretim üyeleri ve üniversite yönetim tarafından ‘küçük işletme kurma’ olarak ele alınması.” (DT-E.12)

Diğer Dersler “Diğer derslerin çok zor olmaları. Mekan ve zaman darlığı ” (DT-K.7)

Ezber: “Öğrenci İlgisizliği ve ezbere dayalı bakış açıları.” (DT-K.8)

Engelleyici Eğitim sistemi yanıtlarında “ezbere dayalı eğitim” yanıtları ayrıca temalandırılmıştır. Mali kaynak yetersizlikleri, ezbere dayalı eğitim, eğitim sistemi ve ders hocaları yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon için engelleyici durumların ortak temaları olarak belirlenmiştir. (Şekil: 63, 64).

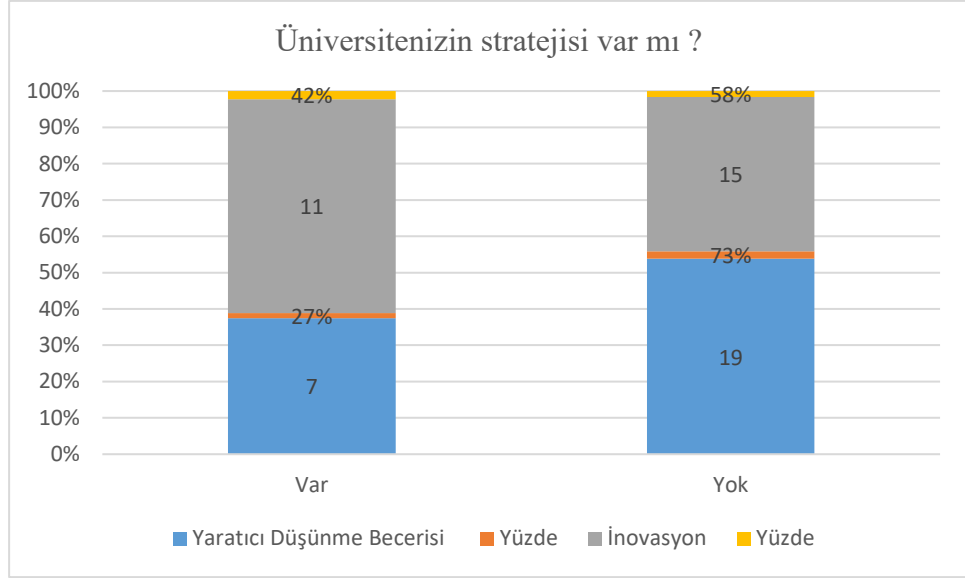
Yaratıcı düşünme becerisini geliştiren ve engelleyen durumlarda eş temalara ulaşılmıştır. Eş temalar ders dışı ve çevre kümelerinde ve birbirini doğrular niteliktedir. Projeler ve etkinlikler ders dışı geliştirici durumlar iken aynı zamanda engelleyici yetersiz kümede yer almışlardır (Şekil: 61-63).

İnovasyon eğitiminde ders dışı geliştirici ve engelleyici durumlarda öğrencinin kendisi eğitimi ilerleten durum iken öğrenci ilgisinin yetersizliği engelleyici durum olarak görülmektedir (Şekil: 62-64). Bu sonuçlar anket yanıtlarının birbirini destekler nitelikte olduğunu göstermektedir.

4.3.8. Yaratıcı Düşünme Becerisi ve İnovasyon Eğitiminin Gelişimi İçin Akademisyenlerin Kendi Üniversite Stratejilerine İlişkin Yanıtların Analizi.

Akademisyenlere görev yaptıkları üniversitenin yaratıcı düşünme eğitimi ve inovasyon eğitimi stratejilerinin varlığına yönelik olarak sorular yöneltilmiştir. Akademisyenlerin kendi üniversitelerinde stratejik planlarını değerlendirmesini amaçlayan sorularda hem yaratıcı düşünme becerisi eğitimi hem de inovasyon eğitiminin gelişimi ile ilgili olarak yanıtlar alınmıştır. Yanıtların kümelenme dağılımları Şekil 65, 66, 67 ile sunulmuştur.

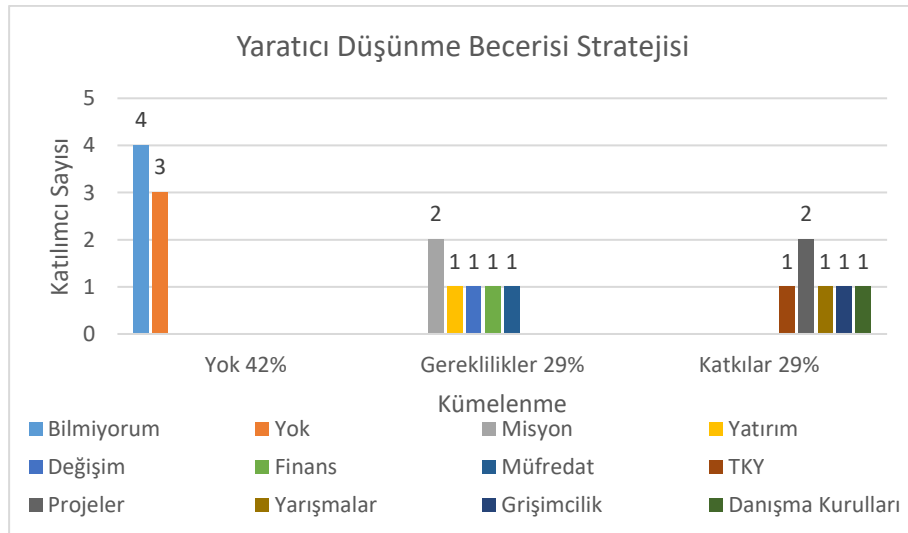
Akademisyenlerin kendi üniversitelerinde stratejik planlarını değerlendirmesinde ağırlıklı görüş olumsuzdur. Akademisyenler yaratıcı düşünme becerisi ile ilgili olarak %27 oranında olumlu ve %73 oranında olumsuz yanıt vermişlerdir. Bu oran inovasyon eğitiminde %42 oranında olumlu ve %58 oranında olumsuz olarak gerçekleşmiştir. (Şekil: 65)

Şekil 65: Üniversitenizin Yaratıcı Düşünme Becerisi Eğitimi ve İnovasyon Eğitimi Gelişimi İçin Bir Stratejisi Var mı?

İlgili yanıtların nedenleri Şekil: 66 ve 67 ile ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Katılımcılar üniversite stratejisi ile ilgili soruların açıklamalarında yok” ya da “bilmiyorum” yanıtlarını diğer sorulardan farklı olarak açıklamış ve gerekçelendirmiştir.

Şekil 66: Üniversitenizin Yaratıcı Düşünme Becerisi Stratejisi Var mı?

Yok: “Sadece üniversitemizin değil genel olarak eğitim sisteminin başındaki insanların bu yönde hiçbir çalışması bulunmamaktadır...”

Yayın: “Bilimsel yayınlarımızın sayısı yeterli değildir.” (DT-E.5)

Farkındalık: “Konu hakkındaki farkındalık ve algı yetersiz” (DT-K.8)

Misyon: “Özel bir misyon gerektirir.” (DT-K.10)

Müfredat: “Uluslararası müfredat incelenmeli ve bunun ülkemizde uygulanabilmesi için çalıştaylar yapılmalıdır.” (DT-E.9)

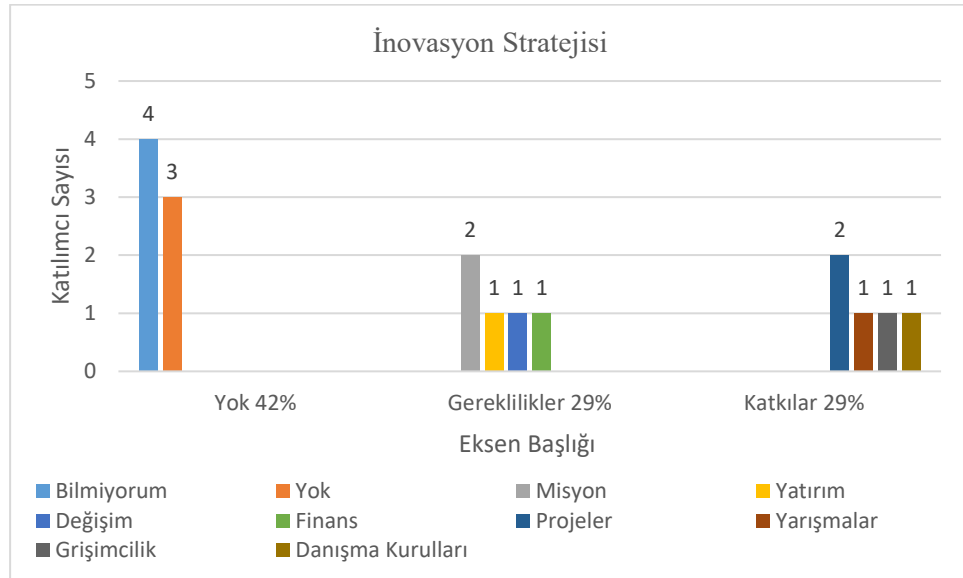
Uygulama: “Yaratıcı düşünce dersleri ve uygulamaları yapılmalı.” (DT E13)

Proje: “Projelerimiz var.”(VF-K.2)

Yarışmalar: “Girişimcilik vurgusu sürekli yapılmakta ve proje yarışmaları düzenlenmekte.” (VF-E.2)

TKY: “....TKY'yi bir yönetim biçimi olarak uygulayarak yaratıcı düşünme becerisinde önemli bir yere gelmiştir, diyebiliriz”. (DT-K.9)

Temalardan oluşan kümelenmede gereklilikler ve katkılar ortak kümelerdir. Kümeleri oluşturan temalar nitelik ve nicelikleri yaratıcı düşünme ya da inovasyon için ayrılık göstermektedir. Misyon gerekliliği ve proje, yarışmalar ve girişimcilik oluşan katkılar yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitimi için ulaşılan eş temalardır.

Şekil 67: Üniversitenizin İnovasyon Stratejisi Var mı?

Bilmiyorum: “Strateji üst yönetim tarafından belirlenir kişisel derslerimin dışında bu konuda üniversitenin başlı başına bir stratejisi var mı bilmiyorum” (VF-E.1)

Misyon /Değişim: “...Üniversitenin geleceğinin ortaya konulacağı vizyon ile önceliklerinin ortaya konulacağı misyon belirleyip, bunların hayata geçirileceği stratejiler, hedefler ve projelerden oluşan stratejik yönetim anlayışı bu üniversitelerde bulunmamaktadır.” (DT-E.12)

Yatırım: “Planda iyi dilekler var. işbirliğinin geliştirilmesi, CERN gibi program uzantılarının alınması ve altyapı yatırımlarının gelecekte yapılması” (DT-K.4)

Finans: “Finansal destekler artırılmalı (DT E13)

TTO projesi / Yarışmalar: “Girişimcilik vurgusu sürekli yapılmakta ve proje yarışmaları düzenlenmekte ve seçilen fikirler TTO da hayata geçirilmekte.” (DT-K.8)

Girişimcilik: Girişimcilik vurgusu sürekli yapılmakta ve proje yarışmaları düzenlenmekte ve seçilen fikirler TTO da hayata geçirilmekte”

Danışma Kurulları: “5018 sayılı kanun gereğince kurulan kalite kontrol ve iç kontrol birimleri vardır. Her birim dış paydaşların da yer aldığı danışma kurulları oluşturup bunları işletmektedir.”(VFK1

SONUÇLAR, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara, ilgili tartışmaya ve sunulan önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Birinci Amaç İçin Sonuçlar

Üniversitelerin işletme lisans programlarında yapılan incelemede ilgili bölümlerin bağlı oldukları fakülte amaçları; program tanımları ve program çıktıları incelenmiştir. Yaratıcılık ve inovasyona özgü ders tanımları belirlenmiştir. Bu inceleme sonucunda ulaşılan sonuçlar şöyledir:

Araştırma Türkiye’de işletme lisans öğretim programlarının yaratıcılık ve inovasyon ile ilgili olarak amaçlarını ortaya koymaktadır.

- Türkiye’de işletme lisans öğretim programlarında yaratıcılık ve inovasyon kavramları fakülte amaçlarından başlayarak farkındalığı yaratılmış yaşayan ve güncel kavramlardır.
- Yaratıcılık ve inovasyon kavramları en az program tanımında kullanılmaktadır.
- Yaratıcılık ve inovasyon kavramları en fazla program çıktısında kullanılmaktadır.
- Yaratıcılık ve inovasyon kavramları 131 program çıktısında bulunmaktadır.

Araştırma Türkiye’de işletme lisans öğretim programlarının sayısını ortaya koymaktadır.

- Türkiye de 140 devlet üniversitesine 67 vakıf üniversitesine bağlı 207 işletme lisans öğretim programı bulunmaktadır.
- Tanımlı 207 programda işletme bölümü (Türkçe) öğretim programı ve diğer lisans programlarının ders tanımları benzerlik ve koşutluk göstermektedir.

Araştırma Türkiye’de işletme lisans öğretim programlarının ders tanımlarını ortaya koymaktadır.

- 207 lisans öğretim programında tanımlı 182 ders yaratıcılık ve inovasyon ile ilgilidir.

Tanımlı 182 derste;

- Yedi ders **yaratıcılık ve yenilikçilik** adıyla tanımlanmıştır. Dersler seçmeli olarak tanımlanmıştır.
- 38 ders **yaratıcılık** dersidir. (sekiz dersi zorunlu, 30 dersi seçmeli).
- 137 ders **inovasyon** dersidir. (17 dersi zorunlu, 107 dersi seçmeli)
- Seçmeli Zorunlu bilgisine ulaşılmış 169 derste 25 ders zorunlu, 144 ders seçmeli olarak tanımlanmıştır. 13 dersin seçmeli zorunlu tanımına ulaşamamıştır.
- Devlet ve vakıf üniversiteleri zorunlu seçmeli ders dağılımı benzerlik göstermektedir.
- Yarıyıl durumunda yedinci (34 ders), sekizinci (28 ders), yedinci ve sekizinci (11 ders) yarıyıl dersler diğer yarıyıl kümelenmelerinden fazladır.
- Yarıyıl durumunda bir yarıyılık dersler diğer kümelerden fazladır.(123 ders)
- Ders tanımlarında en yüksek AKTS değeri beş olarak belirlenmiştir (74 ders)
- Ders adlarının yazımında aynı ders için farklı üniversitelerde farklı yazımlar bulunmaktadır. Ders adları yazımında bir standart bulunmamaktadır.

İkinci Amaç İçin Sonuçlar

Araştırmada Türkiye’de bulunan üniversitelerin beş yıllık stratejik planlama belgeleri faaliyet ve performans plan belgeleri incelenmiş; belgelerde yaratıcılık ve inovasyon kavramlarının kullanımları belirlenmiştir. Bu inceleme sonucunda ulaşılan sonuçlar şöyledir:

- Yaratıcılık ve inovasyon kavramları stratejik planlama belgelerinde üniversite rektörlerinin imzalarıyla yayımlanan üst yönetici sunuşlarından başlayarak stratejik planlama belgelerinde, faaliyet planları ve performans programlarında üniversitelerin kullanımındadır.

- Stratejik planlama belgelerinde, faaliyet planı ve performans programlarında incelenen tüm belge ve bileşenlerde inovasyon kavramının kullanımları yaratıcılık kavramının kullanımından fazladır.
- Ulaşılan 116 üniversitede yaratıcılık ve inovasyon kullanımları büyük oranda koşut bir seyir izlemektedir. Koşutluk Değerlerin artışında göstergelerin azalışında belirgindir. Amaç hedef ve faaliyetlerde yaratıcılıktaki düz seyre karşın inovasyon kullanımı yükseliş göstermektedir.
- Üniversitelerin Kurumsal değerlerde kavramların yüksek kullanımları amaçlara azalarak yansımıştır. Amaçlardan başlayarak;
  - Yaratıcılık, hedef ve faaliyetlerde azalarak kullanılmış göstergelerde en az düzeye ulaşmıştır.
  - İnovasyon, hedef ve faaliyetlerde artarak kullanılmış göstergelerde en az düzeye ulaşmıştır.
  - Kavramların göstergelerde en düşük düzeye (%1) ulaşması Amaç ve hedef olarak alınan kavramların gerçekleştirilemediğinin de bir göstergesi olarak görülebilir.
- Araştırmanın birinci amacında fakülte amaçları sonuçlarına göre yaratıcılık 41, inovasyon 59 defa kullanılmıştır (Tablo:13). Bu kullanımların %7.28'i yaratıcılık yenilikçilik olarak ikili kullanımlardır (Şekil:14). Ders tanımlarında inovasyon derslerinin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Stratejik planlama belgeleri rektör imzası ile yayımlanan üst yönetici sunuşlarında kavramların kullanımları bulunmaktadır. Bunların %3,9 u ikili kullanımlardır. Buna göre rektörlerden başlayarak üniversite amaçlarına fakülte amaçlarına ve program tanımına giren kavramların üniversite iklimine yeterince yansımadağı göstergelerdeki kullanım oranları ve anketin sonuçlarıyla ortaya konmaktadır.

Üçüncü Amaç İçin Sonuçlar

Araştırmada işletme bölümleri lisans öğretim programlarının bağlı bulunduğu fakültelerdeki akademisyenlerin yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimi ile ilgili görüşleri uygulanan anket ile alınmıştır. Sekiz başlıkta bulguları verilen anketin sonuçları başlıklar ile sunulmuştur.

Kavramların Tanımlanması

Anketin birinci bulgularına göre;

- İnovasyon ve yaratıcılık kavramları birbirini yerine kullanılarak tanımlanmıştır:
  - Araştırmada yaratıcılık tanımında beş ayrı tema bulunmaktadır. Bu temalardan biri yeniliktir. Yaratıcılık %28 oranında yenilik ile tanımlanmaktadır.
  - Araştırmada inovasyon tanımında beş ayrı tema bulunmaktadır. Bu tanımlardan biri yaratıcılıktır. İnovasyon %13 oranında yaratıcılık olarak tanımlanmaktadır.
  - İnovasyon %27 oranında kendi kendisi ile yenilik olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye de yükseköğretim düzeyinde ve akademisyenlerle gerçekleştirilen araştırmasında 29 akademisyenin iki kavramı beşer farklı temada tanımlamaları araştırmanın önemli bir sonucudur.

Gereklilik ve Yeterlilik

Anketin ikinci, üçüncü ve dördüncü bulgularına göre;

- Yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimi gereklidir. Yaratıcı düşünme eğitimi ve inovasyon eğitimi değişim ve rekabet edilebilirlik için gereklidir. Her iki kavram içinde aynı temaya ulaşılması öğrenmenin de birbirine bağlı olduğunu, birbirini desteklediğini göstermektedir.
- Türkiye’de işletme öğretim programları mezunlarının yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminde bilgi ve pratiği yetersizdir. Bu bilgi ve pratiğin artırılması yetersiz olan uygulama eğitimindeki eksikliğin giderilmesi ile mümkündür.
- Akademisyenler yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminde kendi üniversitelerinde eğitimi yetersiz bulmaktadır.(Şekil 51) Eğitimde uygulama eksikliği bulunmaktadır. (Şekil: 50), Uygulamalı eğitim gereklidir.

Araştırmada ders tanımları “uygulama” olarak tanımlı beş ders yer almaktadır. Derslerin zorunlu seçmeli olması durumunun dışında uygulamalı olma gereği (Şekil: 56) araştırmanın önemli sonuçlarından biridir. Eğitimde ders anlatım tekniğinin

(Şekil: 53), dışına çıkılmalıdır. Eğitim yeterliliğinin artırılması uygulama eğitiminin artırılmasına (Şekil 52, 53) akademisyenlerin uygulama eğitimine (Şekil 52, 53)bağlıdır. Eğitimde yeni yöntem ve uygulamalar ile birlikte yeni bir müfredat gereklidir (Şekil: 49). Yükseköğretimde akademisyen eğitime (Şekil: 52) akademisyenlerin değişim, ilerleme ve gelişimlerine önem verilmelidir. Öğrencilerin akademisyen rehberliğine gereksinimi vardır. (Şekil: 52,53) bunların iyi duruma getirilmesi yeterlilik düzeyini arttırabilir.

Ders Tanımları

Anketin beşinci bulgularına göre;

- Akademisyenler yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimi için üç kredilik (Şekil: 54), bir eğitim tanımlamışlardır.

Araştırmada 182 ders tanımında 5 AKTS değeri ders sayısı 74, üç AKTS değeri 31 ders tanımı bulunmaktadır. Hem mezunların hem de üniversitelerin kendi durumu yetersiz olarak tanımlanmaktadır. AKTS ve kredi değerleri farklılık göstermesi de göz önüne alınsa bile yetersiz bulunan bir eğitimde yeterlilik için tanımlanan değer var olan değerden az çıkması akademisyenlerin değerlendirmelerini desteklemediklerini göstermektedir

- Akademisyenler yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimi için sekiz (ya da iki) yarıyıl (Şekil: 55), bir eğitim tanımlamışlardır. Sekiz yarıyıl ve iki yarıyıl tanımlamasında katılımcı. (15 akademisyen) sayıları eşittir

Araştırmada 182 ders tanımında dersler bir yarıyıl (125 ders), iki yarıyıl (19 ders), üç yarıyıl (beş ders) olarak tanımlanmıştır. 144 dersin seçmeli olarak tanımlandığı göz önüne alındığında dört yarıyıl ve fazlası görünümün seçmeli yarıyılı olduğu düşünülebilir. Bu sonuçlara göre akademisyen yanıtlarının sekiz yarıyıl (her dönem) olarak yoğunlaşması önemli bir sonuçtur.

- Akademisyenler yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimi için zorunlu (Şekil: 56) bir eğitim tanımlamışlardır.

Araştırmada 182 ders tanımında 25 ders zorunlu, 144 ders seçmeli olarak tanımlanmıştır. Zorunlu derslerin azlığı ve akademisyenlerin yanıtları birbirini destekler niteliktedir.

Eğitimi Etkileyen Ders Koşulları ve Ders Dışı Koşullar

Anketin altıncı ve yedinci bulgularına göre;

- Yaratıcı düşünme becerisini ve inovasyon eğitimini lisans derslerinde geliştiren durumlar uygulamalar, dersler ve programdır. (Şekil: 57, 58).
- Projeler, derslerde ve ders dışı koşullarda geliştirici bir öğedir (Şekil.:57, 58, 61, 62)
- Yaratıcı düşünme becerisi için Projelerin yetersizliği eğitimi engelleyici bir öge olarak tanımlanır. (Şekil:63).

Derslerde ve ders dışı koşullarda varlığı ile ilerletici, yetersizliği ile engelleyici bir durum olarak projelerin varlığı üniversite iklimi ve ve eğitim ortamı için bir gerekliliktir. Bu bağlamda anket yanıtlar tutarlılık göstermiştir. Yaratıcı düşünme ve inovasyon stratejisi bağlamında projeler (Şekil: 66, 67) ve işlevselliğinin sağlanması ankette farklı sorularda birbirini destekler nitelikte bir sonuçtur.

- Yaratıcı düşünme becerisini ve inovasyon eğitimini lisans derslerinde ve ders dışı koşullarda Ezbere dayalı eğitim ve eğitim sisteminin genel yapısı, engellemektedir. (Şekil: 59, 60, 63, 64)
- Uygulama eksikliği ve gerekliliği hem yaratıcı düşünme becerisi hem inovasyon için ortaya konan önemli sonuçlardır.
- Kaynak(Bütçe/Fon) uygulama ve çalışmaları için yetersiz bulunmuştur. (Şekil: 66, 67).

Var olan durumda yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitim bilgi ve yeterliliğinin yanında derslerde uygulama eğitiminin artırılması eğitimi geliştiren bir durum olarak görülmüştür (Şekil: 57,58). İnovasyon eğitiminde uygulama eksikliği eğitimi engelleyici bir durumdur (Şekil: 60) ve yaratıcı düşünme becerisi eğitiminin niteliğinin değişimi için gerekli (Şekil: 66) görülmüştür. Eğitimde teorik bilgi fazlalığı (Şekil: 63) bulunmaktadır. Yeni yöntem ve uygulamalar (Şekil: 69) gereklidir

Stratejik Planlama

Anketin sekizinci bulgularına göre,

Üniversitenin yaratıcılık ve inovasyon stratejisi var mı? sorusuna akademisyenler stratejinin olmadığı yönünde yanıt vermiştir. Araştırmada yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon stratejisi için misyon gereklidir.(Şekil: 66,67)

Fakülte amaçlarında yaratıcılık 41, inovasyon 59 defa kullanılmıştır (Tablo:13). Bu kullanımların %7.28'i yaratıcılık yenilikçilik olarak ikili kullanımlardır (Şekil:14). Bulgulara göre misyonunda yaratıcılık 16 inovasyon 26 kullanım bulunmaktadır. (Tablo:19, 20). Bu kullanımların %2,6 sı hem yaratıcılık hem inovasyonu içine alan ikili kullanımlardır. (Şekil 32) Buna karşın üniversite stratejilerine ilişkin yanıtlar olumsuzdur (Şekil: 65).

Yukarıda örnek olarak verilen misyon ve değerler ile anket değerlendirildiğinde Türkiye'de Üniversitelerin stratejik planlama ile ilgili yeterli bilgilendirme çalışmaları yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmada proje ve etkinliklerin eğitimi destekler ilerletici (Şekil: 61) bulunmaktadır; ancak yetersiz de bulunmaktadır (Şekil: 63). Bu durum; Stratejik planlama bulgularını doğrular niteliktedir. Örneğin devlet üniversitelerinde yaratıcılık amaçlarda 4, hedeflerde 9, stratejilerde 11, gösterge olarak bir kullanım bulunmaktadır. Benzer sonuç inovasyon için de geçerlidir. Göstergede kavramların kullanımlarının azalması durumun aynı zamanda yetersizliğinin de bir kanıtı olarak okunabilir.

Stratejik planlamanın üniversite iklimine yansımaları performans ve faaliyet çalışmaları ile ortaya konmaktadır. Klüp çalışmaları, etkinlikler (Şekil: 61 ve 62) proje ve yarışmalar (Şekil: 66 ve 67), yaratıcı düşünme eğitimi ve inovasyon eğitimini geliştirmektedir. Klüp çalışmaları, etkinlikler, projeler üniversitenin bütçeleri ile orantılıdır. Araştırma bütçe /kaynak yetersizliklerini de ortaya koymaktadır.

Tartışma

21.yüzyılda inovasyon üreticisi olarak kabul edilen yükseköğretim kurumlarının (Florida, 2006: 25) ekonomik, politik ve sürdürülebilir bir kalkınmaya öncülük etmesi gereklidir. Bu gereklilik yükseköğretim kurumlarının büyüyen teknoloji hızına koşut, rekabet edilebilir bir değişime ayak uydurmasına ve bu yolla

kendi değişimini şekillendirmesine bağlıdır. Yükseköğretim kurumları ve bu bağlamda işletme lisans öğretim programları düşünce, iş ve eylem üretmenin yanında önemli bir insan kaynağı üreticisi olarak da görülmelidir. Bu nedenle geleceği şekillendirecek olan inovasyon (Kaku, 2016 a: 13) ve inovasyon üreticisi olarak yükseköğretim kurumlarında araştırma yapılmıştır.

Yükseköğretim temel olarak pratik eylemler için hazır olan yetkin girişimcilerin oluşumuna odaklanma yeteneğine sahiptir. Üç ana bileşen içerebilir: uygun eğitim programları; uygun öğretim stili; üniversite temelinde girişimcilik ortamı yaratma araçları (Mitchelmore ve Rowley, 2010; Akhmetshin, Kozachek, 2019). Araştırma işletme lisans öğretim programlarında ders tanımları (*eğitim programları*), stratejik planlama belgeleri (*üniversite ortamı*), ve akademisyen görüşleri (*uygun öğretim*) sorgulanmış ve araştırmada önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

İşletme lisans öğretim programlarının bağlı bulunduğu fakülteler ve üniversiteler yaratıcı düşünme/yaratıcılık ve inovasyonu fakülte amaçlarında amaç edinmiştir. Yükseköğretim kurumları istedik değişimi gerçekleştirme yolunda üst yönetici sunuş metinleri, vizyon, misyon ve kurumsal değerlerden başlayarak beş yıllık stratejik planlama süreçlerine kavramları katmış ve ilke edinmişlerdir. Kurumsal değerlerde (ilkelerde) yaratıcılık ve inovasyon en yüksek kullanım oranına ulaşmaktadır (109 devlet üniversitesinde 43 üniversite yenilik, dört üniversite yaratıcılık, 21 üniversite yaratıcılık ve yenilik bulgusuna ulaşılmıştır. Yedi üniversite bulgusuna ulaşamamıştır ve 34 üniversite bulgu vermemiştir). Yaratıcı düşünme/yaratıcılık ve inovasyon üniversite ekosisteminde yaşayan, amaçlanan ve hedef alınan kavramlardandır. Buna karşın akademisyenler kendi üniversitelerinde yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitim stratejilerine yönelik olumsuz görüş bildirmektedir. Girişimci etkinliklerin, yarışmaların üniversite stratejine katkı sağladığını bildiren akademisyenlerin misyon gerekliliğine yönelik yanıtları bulunmaktadır. Bu durum stratejik planın ve yaratıcılık ve inovasyonu da üniversite iklimine yansıtılmadığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin Ulusal İnovasyon Ekosistemi konusunda araştırma yapan Yiğit, üniversitelerin bilgi ve inovasyon üretiminde önemli bir ayırmda olduğunu ve bu ekosistemdeki rolünü tam olarak gerçekleştirmediğini belirtmiştir. (Yiğit; 2018:139)

Yaratıcılık ve inovasyon işletme lisans öğretim programlarının program tanımlarında ve program çıktılarında da amaç edinilmiştir. Bu durum üniversitelerin yaratıcı düşünme, inovasyon bilgi ve yeterliliğine sahip bireyler yetiştirmeyi amaç edindiklerinin açık bir göstergesidir; ancak var olan durumda bu amaç ister program tanımı olarak isterse de program çıktısı olarak düşünülün yetersiz görülmektedir: Akademisyenler, mezun bilgi ve yeterliliğini ve görev yaptıkları üniversitenin eğitim yeterliliğini “yetersiz” olarak değerlendirmiştir. Bu duruma kavramın kendisi ve ders tanımlarının yapısı neden olarak gösterilebilir:

İnovasyon farklı iki kavramın (yaratıcılık ve ekonomik kazanım) birlikteliğini gerektirir. Bu birliktelik her iki kavramı da barındırır ancak kavramlar kendileri ile adlandırılmaz. Çünkü yaratıcılık ve ekonomik kazanım bir araya gelişle bir değişim ve dönüşüm gerçekleşmelidir. İnovasyonu inovasyon yapan bu dönüşümdür. İnovasyon: **yaratıcı bir düşüncenin ekonomik bir çıktı performansına dönüşümüdür** ya da inovasyon: **ekonomik bir etkinliğin yaratıcı düşünme ile birleşerek performansa dönüşümüdür**. Bu dönüşüm için bir araya getirilme (buluş + ticarilik) yeterli değildir; birbirini içkin olarak kapsayan (buluş x ticarilik) kavramların ortak ve üst bir yapıya dönüşmesidir. Roberts (1988) düşüncesinde dönüşüme vurgu yapsa da kısa tanımı değişimi göstermemektedir. Türkiye’de alan yazında kavramın açıklanmasında kullanılan bir araya getirilişin devam ettiği makalelerde ve özellikle tezlerde kullanıldığı görülmektedir. (Elçi, 2009; Öztürk ve Günsel 2019; Selçuk 2018, Yılmaz 2018) Massachusetts Institute of Technology akademisyenlerinden Roberts’i aynı üniversitede girişimcilik alanında başka bir akademisyen eleştirmektedir: Aulet 2013 yılı tanımıyla inovasyonu olduğundan daha iyi konumlamaktadır. Akademisyenler yaratıcılık ve inovasyonu beşer ayrı temada tanımlamışlardır. İnovasyon yenilik olarak adlandırılmış bu yolla kendi kendisi ile tanımlanmıştır. İnovasyon yaratıcılık olarak, yaratıcılık inovasyon olarak tanımlanmıştır. Bu durumun ankette ardıl sorular olmasının neden olduğu düşünülebilir; ancak inovasyon disiplinlerarası görünümde sosyoloji, girişimcilik gibi alanlarda karşımıza çıkmaktadır. (Craft, 2001: 4; Ayob ve diğerleri, 2013: 8). İnovasyonun yaratıcılık olarak tanımlanması disiplinlerarası yaklaşımda bir eksik ya da yanlış değildir.

İşletme lisans programlarında 140 devlet üniversitesine 67 vakıf üniversitesine bağlı 207 işletme lisans öğretim programı eğitim niteliğinde bir belirleyicidir. Öğretim programında, ezberci eğitimde, uygulama eğitiminde yaşanacak değişim eğitim kalitesini değiştirebilir. Araştırmada eğitim ya da mezunların bilgi ve yeterliliği programların sayısal fazlalığı ile ilişkilendirilmektedir. Bunun bir sonucu olarak üniversitelerin stratejik planlarında eş amaç, hedef ya da göstergelere rastlanmaktadır. Stratejik plan belgelerinde bulguların edinildiği bölümlerin üniversitelerce ortak kullanılabilirdiği, (sunuş metinleri de dahil olmak üzere) metinsel ifadelerin aynı olduğu görülmüştür. (Yaratıcı yenilikçi; yenilikçiliğin öncüsü olmak, yenilikçi katma değer yaratmak, Bilimsel yeniliklerin öncüsü olmak vb.) Bu durumun bir sonucu olarak yaratıcı düşünme ve inovasyon söylemleri basmakalıp anlatımlar içermekte ve özgün bir söylem oluşturulamamaktadır. Yaratıcılık eğitiminin inovasyonu inovasyonun yaratıcılık eğitimini destekleyecek şekilde yükseköğretimin tüm alanlarında öğretime katılması ve desteklenmesi ve durumun sürekliliği gerekmektedir. İnovatif bir kültürün oluşumunu için eğitimin her kademesinde yaratıcı düşünme desteklenmelidir. Yaratıcı düşünme becerisi MEB'in tüm öğretim programlarında geliştirilmesi beklenen temel becerilerden birisi olarak 2004 yılından başlayarak sisteme girmiş ve eğitim için gerekli inovatif çabalar gerçekleştirilmiştir ancak sonuçlar istenen hedefe ulaşılmadığını göstermektedir. (Keleşoğlu ve Kalaycı, 2018)

Devlet üniversitelerinde 11, vakıf üniversitelerinde 14 ders olmak üzere toplam 25 ders zorunlu olarak tanımlanmıştır. Devlet üniversitelerinde 105, vakıf üniversitelerinde 39 ders olmak üzere toplam 144 ders seçmeli olarak tanımlanmıştır. Beş ders tanımında “uygulama” dersi olarak tanımlanmıştır. Uygulama, gerekliliği araştırmada yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitimini geliştiren aynı zamanda eksikliği ile inovasyon eğitimini engelleyen bir durumdur. Uygulama yaratıcı düşünme becerisinde engelleyici olarak görülmemiştir. Yaratıcı düşünme teknik ve öğretiminde anket, beyin fırtınası ve örnek olaydan başka bir bulgu vermemiştir. Bu durum akademisyen eğitiminin gerekliliğine dayanaklardan biri olarak düşünülmelidir. Günümüz bilgi toplumunda özellikle Türkiye’de de işletmecilik eğitiminde, bireysel ve örgütsel açıdan yaratıcılık tekniklerinin geliştirilmesi konusunu önemine vurgu yapan Kapu ve Baştürk (2009) “*yaratıcı fikirlerin geliştirildiği ve bu fikirlerin*

yenilik süreciyle yeni sonuçlara dönüştürüldüğü yeni bir düşünme biçiminin kazanılmasına bağlı olduğunu” belirtmektedir. Bu bağlamda derslerin zorunlu olmasının önemi artmaktadır. Seçmeli derslerin dağınık yapısı (fakülte içi, fakülte dışı, alan seçmeli, serbest seçmeli, seçmeli), uygulamalı ders vurgusu düşünüldüğünde derslerin zorunlu olması gereği araştırmada anketin diğer yanıtlarıyla da desteklenmektedir.

Yarıyıl tanımları incelendiğinde 123 ders bir yarıyılıda 19 ders iki yarıyılıda görülmektedir. Dersler yarıyıl tanımında 25 ayrı dizilim göstermiştir. Bu durumun nedeni olarak seçmeli derslerin çok olmasıdır. Yarıyıl bilgisi zorunlu dersin görüldüğü yarıyılı gösterirken, seçmeli dersin görülebileceği yarıyılları göstermektedir. Akademisyen görüşleri yaratıcı düşünmenin inovasyondan fazla olarak görüldüğü sekiz yarıyılı göstermektedir. Ankette iki yarıyıl sonuçları toplamda sekiz yarıyıl sonuçlarına eş sonuç vermiştir; ancak yaratıcı düşünme bulgusu inovasyon bulgusundan azdır. Yaratıcı düşünmenin inovasyon için öncül olduğu düşünüldüğünde sekiz yarıyıl yanıtı merkeze alınmalıdır.

AKTS tanımlarında araştırma beş AKTS sonucunu göstermiştir Akademisyenler ise üç kredi olarak görüş bildirmişlerdir. Bulguların ayrı ayrı yorumlanması akademisyenlerin yanıtlarının birbirini desteklemediği sonucuna götürebilir çünkü araştırmada AKTS bilgisi beş AKTS olarak tanımlanmaktadır. Eğitim yetersiz ise beş AKTS yetersiz görülmelidir. Bu nedenle ders tanımlarına bütüncül olarak yaklaşılmalıdır: Akademisyenlere göre sekiz yarı yılda, zorunlu olarak üç kredi ile görülen yaratıcılık ve inovasyon eğitimi gereklidir. Bu sonuçlar yükseköğretim stratejik planlama belgelerinde amaçlanan ve ulaşılan sonuçlar ile birlikte düşünüldüğünde eğitim sistemi ve amaçları sorgulanmalıdır.

ET:2020 hedefleri ile Avrupa Birliği bilgiye dayalı ekonomi amacına ulaşmak için mücadele etmektedir (Özmuşul 2018). İnovasyonun alan yazında kullanımı 1911 kadar uzanmaktadır. Türkiye’de ise inovasyon ile ilgili ilk yüksek lisans araştırması 1987 ilk doktora araştırması 1992 yılında yapılmıştır. Avrupa birliği öğretim programı stratejileri (ET:2020) *“Eğitim ve öğretimin her kademesinde girişimcilik de dahil olmak üzere yaratıcılık ve inovasyonu geliştirmek”*(ET:2020) olarak belirlemiştir. ET:2020’ nin önceliği *“geliştirmektir”* Türkiye yükseköğretim stratejisi kamu vizyonunda *“ülke savunmasının gereksinmesini duyduğu yeniliklerin*

(inovasyon) geliştirilmesi ve projelerin yapılması” (Kurul, 2007: 147) olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda stratejik plan amaçları inovasyon eğitiminden çok inovasyon proje ve çıktı üretimi yönelmiştir. Önceliği öğretim kadar çıktıya verilmesi (geliştirilmesi ve projelerin yapılması) amaç ve ulaşılan hedef bağlamında üzerinde durulması gereken bir ayırım olarak görülebilir. İnovasyon insan odaklı zihinsel bir devrimdir bu nedenle her boyutta eğitime değer vermek gerekir (Gürsu;2018:267)

Akademisyen yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminde önemli bir belirleyicidir. Eğitimi geliştiren bir kişi olarak aynı soruda engelleyici olarak da karşımıza çıkması eğitimde nitelik sorunun varlığına bir göstergedir. Okullar da öğretmenlerin üniversitelerde akademisyenlerin yaratıcı ve inovatif olmak için kurumsal desteğe ihtiyaçları vardır (Ferrari ve diğerleri, 2009: 42). Anlatım tekniği, öğretim yöntemleri, ezber vb. temaların uygulayıcı öznesi olarak akademisyen, araştırmanın farklı sorularında karşımıza çıkmaktadır. Araştırmaya göre akademisyen, öğrenci ile etkileşimi daha iyi duruma gelmesi gereken önemli bir figürüdür. Akademisyen, uygulama azlığının ve seçmeli derslere dayalı tek dönemlik bir öğretimin olduğu eğitim siteminde tartışmaya açık (geliştirici ve engelleyici) niteliği ile eğitim yapısının merkezindedir. Yaratıcı/inovatif bir stratejinin yaşama geçirilmesi için, kaynak yetersizliğinin olduğu üniversitelerde; müfredat gerekliliği (var olan durumda müfredatta eksiklerin olduğu) vurgulanmaktadır. Okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar yaratıcı düşünme becerisinin yalnız bir program ya da bir alanda değil tüm eğitim sistemi içerisinde *dengeli müfredat* ile desteklenmesi (Ferrari ve diğerleri, 2009: 43) gerekmemektedir. Eğitim sistemi teması araştırma anketini ya da en temel amaç olarak işletme eğitimin durumunu özetler yapıdadır.

Öneriler

Yükseköğretim Kurulu’na Yönelik Öneriler

- Yükseköğretimde Avrupa Birliği Eğitim Öğretim 2020 (ET:2020) Stratejilerinin esas alınması
- Yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminin yükseköğretim stratejisinde açık olarak hedeflenmesi

- Yükseköğretimde öğretim programlarında güncellemeler yapılması
- Yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinin tüm yükseköğretim programlarında hedeflenmesi ve yüksököğretimin yaratıcı bir ekosisteme dönüştürülmesi
- 2007 yılında hazırlanan ve 2025 yılına kadar nitel ve nicel büyüme öngörülerini kapsayan Türkiye Yükseköğretim Strateji Belgesinin güncellemeler yapılması.
- Türkiye Yükseköğretim Strateji Belgesinin “Yeniliklerden Yararlanma ve Teknoloji” başlığının (Örneğin: “*Öğretim üyelerinin öğretim modelleri konusunda bilgilendirilmesi ve yetkin duruma getirilmeli*” Eğitimde “*nasıl öğretileceğine yoğunlaşmalı, teknolojinin eğitsel ve kaliteli, nitelikli bilgi yoluyla aktarıldığı bir ortam yaratılmalı*” (Kurul, 2007: 189-190). vb.) gerçekleşmesi yönünde atılan adımların ve ilerlemelerin belirlenmesi.
- Sınav odaklı, ezbere ve teorik bilgilere dayalı değerlendirme süreçlerinden vazgeçilmesi,
- Üniversitelerin bilgi bankası sayfalarında biçim ve içerik olarak belli bir standardın sağlanması,
- Seçmeli ders tanımlarının (fakülte içi, fakülte dışı, genel seçmeli, serbest seçmeli) yükseköğretim kurumlarında yeniden yapılandırılması.
- Yükseköğretim kurumlarının stratejik planlama belgelerinde (sunu, misyon vizyon amaçlar vd.bileşenler) tutarlılığın sağlanması yönünde düzenlemeler yapılması
- Yükseköğretim kurumlarının stratejik planlama süreçleri ile ilgili desteklenmesi,
- Üniversitelerin öğretim programlarında ders isimlerinde yazımlarda ortak bir dil kullanılması,
- Üniversitelerin belirli standartları sağlamasına yönünde çalışmaların ortaya konması,
- Yükseköğretim kurumlarının fakülte amaçlarının belirlenmesi yönünde desteklenmesi
- YÖK istatistik sayfalarında güncellemelerin yapılması ve üniversitelerin tüm programlarını güncel olarak yansıtması

- YÖK istatistik sayfalarında üniversitelerde açık bulunan uluslararası ortak programları yansıtması

Üniversitelere Yönelik Öneriler

- İşletme lisans öğretim programlarında yaratıcı düşünme ve inovasyon öğretim programının geliştirilmesi,
- İşletme lisans öğretim programlarında yaratıcı düşünme becerileri ve inovatif ürün oluşumunun desteklenmesine yönelik ulusal projelerin hayata geçirilmesi
- Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitime yönelik araştırmaların desteklenmesi,
- Öğretim üyelerinin yaratıcı düşünme ve inovasyon becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitimler organize edilmesi,
- Öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri demokratik ortamların oluşturulması,
- Üniversitelerin bilgi bankası sayfalarında gerekli içeriğin her zaman tamlık bütünlük sağlaması,

Kurumsal ve Stratejik Yönetim Dairesi Başkanlığı'na Yönelik Öneriler

- Kamuda Stratejik yönetim sayfalarında ([www. sp.gov.tr](http://www.sp.gov.tr))
  - Biçim ve içerik olarak belli bir standardın sağlanması,
  - Planlama bileşenlerine özgü bilgilere erişimin daha kolay sağlanması,
- Kamuda Stratejik yönetim sayfalarında (www. sp.gov.tr) kurumların;
  - Stratejik planlama yıllarına uygun belgeleri kullanmaları
  - Stratejik Planlama belgelerinin ve içeriklerinin tamlık bütünlük sunmasının sağlanması,
- Stratejik Planlama belgelerinde özgünlüğün sağlanması,
- Stratejik Planlama araştırmalarının desteklenmesi,
- Stratejik Planlama ve özellikle kurumsal temeller (vizyon, misyon, değerler) ile ilgili olarak Yükseköğretim Kurulu ve Üniversite- işbirliğini de içine alan tanıtım, farkındalık/proje çalışmalarının yapılması ve desteklenmesi,

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Birinci Amaç Önerileri

- Yükseköğretimde farklı öğretim programlarında durum araştırmalarının yapılması,
- Üniversitelerarası fakültelerarası program karşılaştırmalarının yapılması,
- Programların devlet ve vakıf üniversitesinde karşılaştırılması
- Araştırmada ders tanımlayıcı özellikleri ile belirlenen uygulama derslerinin niteliği gösterir deneysel araştırmaların, karşılaştırma ya da durum araştırmalarının yapılması,
- Araştırmada ders tanımlayıcı özellikleri ile belirlenen yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon derslerinin karşılaştırmasının yapılması

İkinci Amaç Önerileri

- Yükseköğretimde stratejik planlamada kurumsal temeller ve planlarda hedef evrene yönelik olarak;
  - Güncel içerik analizi araştırmaları yapılması,
  - Devlet vakıf üniversitelerinin karşılaştırmalarının yapılması,
  - Yükseköğretimde stratejik planlamada amaç hedef faaliyet ve göstergelere yönelik gerçekte oranlarının ortaya konması ve bu yolla stratejik planlamada performansların belirlenmesi
- Yükseköğretimde klüpler, etkinlikleri ve performanslarına yönelik stratejik planlama verilerine dayanan araştırmaların yapılması,
- Stratejik planlama verilerine dayanan teknoloji transfer ofislerinin çalışmaları bütçeleri ve performansların ortaya konması ve karşılaştırılması.

Üçüncü Amaç için Öneriler:

- Türkiye’de işletme öğretim programları mezunlarının (ya da son sınıf öğrencilerinin) yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminde bilgi ve pratiğinin belirlenmesi,

- Yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminde bilgi ve pratiğin devlet ve vakıf üniversitelerinde karşılaştırma araştırmalarının yapılması
- Üniversitelerde akademisyenlerin yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminde nitelik ve niceliklerinin ortaya konması,
- Yükseköğretimde işletme lisans öğretim programları yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminde öğrenme/öğretme tekniklerinin ve kullanımlarının araştırılması,
- Yükseköğretimde işletme lisans öğretim programları yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitiminde yeni yöntem ve uygulamalarının araştırılması,
- Yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyonu kapsayan yerel, bölgesel proje araştırmalarının yapılması.

KAYNAKÇA

- Aish, D. (2014). Teachers' beliefs about creativity in the elementary classroom. *Doctoral Dissertation, Pepperdine University Graduate School of Education and Psychology, USA.*
- Akhmetshin, E. M., ve Kozachek, A. V. (2019). Acquisition of entrepreneurial skills and competences: curriculum development and evaluation for higher education. *Journal of Entrepreneurship Education, 22(1).*
- Akalın, Ş. H. (2007). Innovation, İnovasyon: Yenileşim. *TDK Türk Dili, 93 (666).*
- Albert, R. S. ve Runco, M. A. (1999). A history of research on creativity. *Handbook of Creativity, 2, 16-31.*
- Amabile, T. M. (1997). Motivating creativity in organizations: On doing what you love and loving what you do. *California management review, 40(1), 39-58.*
- Antalyalı, Ö. L., (2007). Tarihsel Süreç İçerisinde Üniversite Misyonlarının Oluşumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2*
- Aslan, Esra A. (2016). Kavram Boyutunda Yaratıcılık. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi 2(16): 15-21.*
- Atan, U. (2007). *Resim-iş öğretmeni yetiştirmede yaratıcı drama yönteminin grafik tasarımı derslerinde kullanılmasının erişimi, tutum ve kalıcılığa etkisi (Selçuk Üniversitesi örneği)*, Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayar, B. ve Erdil, T. S. (2018). İnovasyon ve ar-ge faaliyetlerinin ihracat performansına etkisi: türk işletmeleri üzerine algısal bir araştırma. *Öneri Dergisi, 13(49), 45-68.*
- Aydeniz, H. (2012). *Yaratıcı drama yönteminin üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına ve Fransızca konuşmaya yönelik tutumlarına etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- Ayob, A., Hussain, A ve Majid, R. A. (2013). A review of research on creative teachers in higher education. *International Education Sciences*. 6(6), 8-14.
- Batey, M. (2012). The measurement of creativity: From definitional consensus to the introduction of a new heuristic framework. *Creativity Research ournal*, 24(1), 55-65.
- Bayrakçı, (2017). *İnovasyon Yönetimi Ve Yenilikçi Üniversite Kapsamında Karabük Üniversitesi*. Yüksek Lisans Tezi,Karabük Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük
- Birinci, M. (2014). Üniversitelerde Stratejik Yönetim Uygulamalarının Performansa Etkileri: Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Journal of Higher Education/Yükseköğretim Dergisi*, 4(3).
- Bowen, G. (2009). Document Analysis as a Qualitative. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pagem Akademi.
- Çalık, A. (2015). *Ulusal İnovasyon Sisteminde Üniversitelerde İnovasyon Yönetim Yapısı: Almanya'nın Model Olabilirliği Üzerine Bir Araştırma*. Doktora tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Çelebi Öncü, E. (2015). Improved creative thinkers in a class: A model of activity based tasks for improving Üniversiy students creative thinking abilities. *Educational Research and Reviews*, 11, 517-522.
- Çelik, M. (2011). *Şirketlerin İnovasyon Yapma Eğilimlerinde Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Rolü Ve ODTÜ Teknokent Örneği*. Yüksek Lisans Tezi,Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çınar, N. F. ve Tütünsatar, A. (2017). Bir Kamu Politikası Olarak Stratejik Planlama Ve Üniversitelerde Uygulama: Akdeniz Bölgesindeki Farklı Kuşaktaki Üniversitelerin Misyon Ve Vizyonları Üzerinden Bir Değerlendirme. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 22(4).
- Craft, A. (2001). An analysis of research and literature on creativity in education. *Qualifications and Curriculum Authority*, 1-37.
- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma Deseni*. Ankara: Eğiten Kİtap.

- Danesh, M. ve Nourdad, N. (2017). On the relationship between creative problem solving skill and EFL reading comprehension ability. *Theory and Practice in Language Studies*, 7(3), 234-240.
- Denman, B. D. (2009). What is a University in the 21st Century? *Higher education Management and policy*, 17(2), 9-28.
- Dlouhy, D. R. (2012). Undergraduate students' attitudes toward creativity: the development of the undergraduate perceptions of creativity survey. *Doctoral Dissertation, Faculty of the College of Education University of Houston, USA*.
- Doğan, N. (2015). *Yaratıcı Düşünme ve Yaratıcılık. Eğitimde Yeni Yönelimler* Ankara: Pegem A Yayıncılık(s.167-198).
- Drucker, P. F. (2002). The discipline of innovation. *Harvard business review*, 80, 95-104.
- Durmuş, A. (2018). Yenilik stratejilerinin yenilik performansı üzerindeki etkisi ve bir uygulama. *Master's thesis, İstanbul Ticaret Üniversitesi*.
- Edem, A. R. (2006). Dünyadaki yükseköğretimin değişimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 299-314.
- Elçi, Ş. ve Karataylı, İ. (2008). İnovasyon Rehberi: Kârlılık ve Rekabetin Elkitabı. *Technopolis Group Türkiye*.
- Elçil, Ş. (2004) *Eğitim kurumlarında toplam kalite yönetimine yaratıcı yaklaşım ve iletişimin bu yaratım sürecine etkisi (Mükemmellik modeli'nin yaratıcılık ve iletişim boyutunda değerlendirilmesi)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eren, V., Orhan, U. ve Dönmez, D. (2014). Üniversitelerde Stratejik Planlama Süreci: Devlet ve Vakıf Üniversitelerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(2).
- Erguvan, İ. D. (2010). *Vakıf Üniversitelerinin Türkiye Yükseköğretim Sistemine Etkilerinin İncelenmesi*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eser, M. (2015). *Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Kullanılan Teknolojik Yeniliklere İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi (İstanbul İli Kâğıthane İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri

- Ferrari, A., Cachia, R. ve Punie, Y. (2009). Innovation and creativity in education and training in the EU member states: Fostering creative learning and supporting innovative teaching. *JRC Technical Note*, 52374.
- Fidan, M. (2018). *Okullarda Örgütsel Yaratıcılık Ve Yönetmel İnovasyona İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi*. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Florida, R. (2006). The flight of the creative class: The new global competition for talent, *Liberal Education*, 92(3), 22-29.
- Florida, R. (2014). *Revised and expanded*. Basic Books (AZ).
- Foster, J. (2001). Ideaship: How to Get Ideas Flowing in Your Workplace. *Yaratıcılık Fabrikası. İstanbul: Optimist Yayınları* (Çev. Ekin Duru, 2005).
- Gaut, B. ve Kieran, M. (Eds.). (2018). *Creativity and Philosophy*. Routledge
- Gedikoğlu, T. (2013). Yükseköğretimde Akademik Özgürlük. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3).
- Gnezda, N. M. (2011). Cognition and emotions in the creative process. *Art Education*, 64(1), 47-52.
- Gruszka, A. ve Tang, M. (2017). The 4P's Creativity Model and its Application in Different Fields. In *Handbook Of The Management Of Creativity And Innovation: Theory And Practice* (pp. 51-71).
- Güçlü, N. (2003). Stratejik yönetim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim F. Dergisi*, 23(2).
- Güleç, G. (2017). *Keman çalmada doğaçlama çalışmalarının öğrencilerin müzikal yaratıcılık ve keman çalma performansları üzerindeki etkileri (Buca Eğitim Fakültesi örneği)*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Gülel, G. (2006). *Sınıf öğretmeni adaylarının yaratıcılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Pamukkale Üniversitesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli
- Günay, D. (2011). Türk Yükseköğretiminin Yeniden Yapılandırılması Bağlamında Sorunlar, Eğilimler, İlkeler ve Öneriler-I. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(3).

- Gürbüz, S. *Yaratıcılık Ve Yenilik (Dünya'daki ve Türkiye'deki Gelişmeler)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Gürsu, H. (2018). *Sahi. İnovasyon Neden Bize Bu Kadar Uzak, Dost Yayınları, İstanbul.*
- Hashmi, A., Ishak, S. ve Hassan, H. B. (2018). A Role of Thinking Styles for Innovation, A Conceptual Framework with a Critical review of Literature. *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 6, 5.
- Hazelkorn, E. (2015). *Rankings and the reshaping of higher education: The battle for world-class excellence*. Springer.
- Henriksen, D. ve Mishra, P. (2013). Learning from creative teachers. *Educational Leadership*, 70(5), 1-4.
- Henriksen, D., Mishra, P. ve Fisser, P. (2016). Infusing Creativity and Technology in 21st Century Education: A Systemic View for Change. *Journal of Educational Technology & Society*, 19(3).
- Kaku, M., (2016 a) *Geleceğin Fiziği*, ODTÜ Yayıncılık.
- Kaku, M., (2016 b) *Zihnin Geleceği*, ODTÜ Yayıncılık
- Kanunu, Y. (1981). 2547 Yükseköğretim Kanunu.(6 Kasım 1981 tarih ve 17506 sayılı Resmi Gazete),1981.
- Kanun (2003). 5018 nolu kamu malî yönetimi ve kontrol kanunu
- Kapu, H ve Baştürk, F. (2009). Yaratıcılık tekniklerinin işletme eğitimindeki yeri ve önemi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8(16), 523-540.
- Karaata, E. S. (2012). İnovasyonun ölçümünde yeni arayışlar. *TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu, (2012-1)*.
- Karasar, N. (2013). Araştırma Yöntemleri . *Ankara : Nobel Akademik Yayıncılık*.
- Kartal, F. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Özellikleri İle Eğitimde Teknoloji Kullanımına İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya
- Kaufman, J. C. ve Beghetto, R. A. (2009). Beyond big and little: The four c model of creativity. *Review of general psychology*, 13(1), 1.

- Kaufmann, G. (2003) What to Measure? A new look at the concept of creativity, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 47(3), 235-251, doi: 10.1080/00313830308604
- Kaynak, M. (2006). *Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri ile Mimarlık Fakültesi öğrencilerinin yaratıcı yetenek düzeyleri açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri
- Keleşoğlu, S. (2017). *Öğretmen Eğitiminde Yaratıcı Düşünme Ve İnovasyon Eğitim Programının Tasarımı, Denenmesi Ve Değerlendirilmesi*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Keleşoğlu, S. ve Kalaycı, N. (2017). Dördüncü sanayi devriminin eşliğinde yaratıcılık, inovasyon ve eğitim ilişkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(1), 69-86.
- Kelvin, S. Ve Rosemary S (2009). *Educational Psychology Second Edition*
- Kılavuz (2018) Kamu idareleri için stratejik planlama kılavuzu
- Kılavuzu, O. (2005). Yenilik verilerinin toplanması ve yorumlanması için ilkeler. çev. *TÜBİTAK*, 3.
- Kırım, A. (2006). Farklılaşmanın en etkin yolu, deneyim inovasyonu. *İstanbul: Sistem*.
- Kurnaz, A. (2013). *Qualification Perception Of Academics In Universities For Innovation Management*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Kurulu, Y. (2007). *Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi*. TC Yükseköğretim Kurulu. http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/yok_strateji_kitabi/27077070-cb13-4870-aba1-6742db37696b sayfasından erişilmiştir.
- Leblebici, D. N. ve Erkul, E. (2008). Planlı Kalkınma Deneyiminden Stratejik Planlamaya Geçiş: Türkiye Örneği. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler F. Dergisi*, 26(1).
- Louw, L., Schutte, C., Seidel, C., & Imser, C. (2018). Towards a flexible innovation process model assuring quality and customer needs.
- Lubart, T. I. (2001). Models of the creative process: Past, present and future. *Creativity research journal*, 13(3-4), 295-308.

- Mitchelmore, S., & Rowley, J. (2010). Entrepreneurial competencies: A literature review and development agenda. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 16(2), 92-111.
- Onur, D. ve Zorlu, T. (2017) Yaratıcılık Kavramı ile İlişkili Kuramsal Yaklaşımlar. *İnsan ve toplum bilimleri araştırma dergisi* cilt 6 sayı 3 sayfa1535-1552
- O'Leary, Z. (2013). *The Essential Guide To Doing Research*. London: Sage Publications. *Research Technology Management; Jan/Feb 1988; 31, 1; ABI/INFORM Global pg. 11-29*
- Öğrünç, M. E. (2018). *Akademik Personelin Liderlik Tarzı Algısının Örgütsel Değişim Ve Yaratıcılık Üzerine Etkisi: Bir Alan Araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük
- Özmen, H. İ., Özmen, F. ve Sakarya, Ş. (2013) Beş Yılda Ne Değişti?: Üniversitelerde Stratejik Planlama Çalışmaları (Miyon ve Vizyon Ekseninde Karşılaştırmalı Bir Analiz). *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 8(2), 27-39.
- Özmuş, M. (2018). Eğitim Ve Yetiştirme 2020 Stratejisi: Hedef Göstergelere Göre Ülkelerin Durumu. *Journal of European Education*, 2(1).
- Öztekin, E. (2013). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Öztürk, A., ve Günsel, A., 2019 Hizmet yenilikçiliği kavramı ve sağlık sektöründe hizmet yenilikçiliğinin gelişimi. *Uluslararası Turizm, Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(2), 402-418.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Çev. M. Bütün ve SB Demir,. Ankara: PegemA Akademi.
- Rızvanoğlu, A. H. (2017). *Üniversiteler için Arapça yaratıcı yazma: Öğretim programı ve atölye tasarımları*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Roberts, E. B. (1988). What we've learned: Managing invention and innovation. *Research-Technology Management*, 31(1), 11-29.
- Robinson, K., (2008). *Yaratıcılık: Aklın sınırlarını aşmak*. Koldaş, N. G. Kitap Yayınevi.

- Robinson, K. ve Aronica, L., (2017). *Yaratıcı öğrenciler*. Sola yayınları
- Runco, M. A. (2014). "Big C, little c" creativity as a false dichotomy: Reality is not categorical. *Creativity Research Journal*, 26(1), 131-132.
- Saban, A. ve Ersoy, A. (2017). Eğitimde nitel araştırma desenleri. *Ankara, Anı Yayınları*
- San, İ. (2008). Yaratıcılıkta temel kavramlar. A. Öztürk (Ed.), *Okul öncesinde yaratıcılık ve drama eğitimi*. (s. 1-15). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Selçuk, Ş. (2018). *Özel ortaöğretim kurumlarında yöneticilerin inovasyon yeterlilikleri ile örgütsel imaj algısı ilişkisi* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim, Öğrenme Ve Öğretim*. Ankara: Pegem.
- Solak, M. Ş. (2018). *Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Öğretmen Adaylarının Teknoloji Koçluğu Özyeterlilikleri İle Yenilikçilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*. Doktora tezi. Anadolu Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir
- Söngör, S. (2018). *Türkiye'deki Üniversitelerin Kariyer Merkezlerinin İş Modeli İnovasyonu: E-Kariyer, Kariyer Karnesi Modeli*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Sternberg, R. J. ve Lubart, T. I. (1999). The concept of creativity: Prospects and paradigms. *Handbook of creativity*, 1, 3-15. *Handbook of creativity*. Cambridge Üniversitesi Press.
- Sternberg, R. J., Kaufman, J. C. ve Pretz, J. E. (2004). A propulsion model of creative leadership. *Creativity and innovation management*, 13(3), 145-153.
- Sungur, N. (1997). *Yaratıcı düşünce*. Evrim Yayınevi.
- Taş, H. (1999). *Yaratıcı örgüt kültürü ve yönetim*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya
- Temizkalp, G. (2010). *Öğretmen adaylarının yaratıcılık düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Teşkilatı, D. P. (2006): Kamu idareleri için stratejik planlama kılavuzu. *İkinci sürüm, Haziran*

- Türkmen, N. (2014). *Eğitim Fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve yaratıcılık düzeylerinin karşılaştırılması* Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Tüsiad, (2003). Ulusal inovasyon sistemi, kavramsal çerçeve, Türkiye incelemesi ve ülke örnekleri.
- Sternberg, RJ (2012). Yaratıcılığın değerlendirilmesi: Yatırım temelli bir yaklaşım. *Yaratıcılık araştırma dergisi*, 24 (1), 3-12.
- Tüsiad, U. İ. S. (2003). *Kavramsal Çerçeve. Türkiye İncelemesi ve Ülke Örnekleri*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.
- Ünlü Z. (2015). *Yenilik Yönetiminin İş Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi: Ankara'daki Devlet Üniversiteleri Bünyesinde Bulunan Teknokentlerde Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Üstündağ, T. (2014). *Yaratıcılığa yolculuk*. Ankara: PegemA.
- Vathi, P., Kapogiannis, D. ve Politis-Stergiou, V. (2018). Methodological approaches of seminal importance for synergetic education and social and solidarity economy in promoting creativity and innovation. *Sino-US English Teaching*, 15(2), 70-86.
- Weber, G. (2018). Today's approaches of innovation in the context of sustainable energy strategies. In *Sustainability and Energy Management* (pp. 101-121). Springer Gabler, Wiesbaden.
- Yavuz, (2010) işletmelerde inovasyon - performans ilişkisinin incelenmesine dönük bir çalışma. *Girişimcilik ve kalkınma dergisi*. c. 5. s.2: 143-173
- Yıldırım , A. ve Şimşek, H. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri* . Ankara: Seçkin
- Yılmaz, D. V. (2016). Türkiye'deki devlet üniversitelerinde uluslararasılaşma süreci: stratejik planlar üzerinden bir değerlendirme. *Suleyman Demirel University Journal Of Faculty Of Economics & Administrative Sciences*, 21(4).
- Yılmaz, G.(2009) *Üniversitelerin İnovasyona Katkıları: Gelişmiş Ülkeler Ve Türkiye Karşılaştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli

- Yılmaz, G. (2018). İstanbul'daki Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Müşteri Beklentilerine Yönelik Sunulan Makro Trendler. *Social Sciences Research Journal*, 7(4), 122-133.
- YİĞİT, S. (2018). Türkiye'nin Ulusal İnovasyon Ekosistemi. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 125-144.
- Yin, R. K. (2011). *Qualitative Research From Start To Finish*. New York, NY: The Guilford.

E-Kitaplar

- Aulet, B. (2013). What is İnnovation, *Disciplined entrepreneurship: 24 steps to a successful startup*. John Wiley & Sons <https://books.google.com/?hl=tr> adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Rogers E.M. (2010) Diffusion of Innovations, 4th Edition s. 172-175 <https://books.google.com/?hl=tr> adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Starko, A. (2017). *Creativity in the Classroom. VI Edition*, New York: Routledge <https://books.google.com/?hl=tr> adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.

İnternet Kaynakları

- TDK (2018): Türk Dil Kurumu 2018: İnovasyon ve Yenileşim maddeleri <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.
- CT (2018): Creativity Techniques, 2018: Yaratıcılık Teknikleri https://www.mycoted.com/Category:Creativity_Techniques adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.

ET (2020): Council Conclusions Of 12 May 2009 On A Strategic Framework For European Cooperation In Education And Training 2009/C 119/02, Official Journal of the European Union

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009XG0528\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009XG0528(01)&from=EN)

adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.

GII-(2018): Global Innovation Index 2018

<https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator> adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.

EC-EIS-(2018): European Commission European Innovation Scoreboard

http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en

<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/30282> adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.

WF-GCR (2018): The global-competitiveness-report (index4.0) 2018

<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018>

adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.

WHR (2018) World Happiness Report 2018

<http://worldhappiness.report/ed/2018/> adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.

THE (2018): Times Higher Education World-University-Rankings 2018

https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2018/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/scores adresinden

10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.

THE (2019): Times Higher Education World-University-Rankings 2019

https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2019/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats.

Tübitak (2018) <https://www.tubitak.gov.tr/> adresinden 10 Aralık 2018 tarihinde erişilmiştir.

EKLER

Araştırmada toplanan veriler aşağıda sunulan tablolara işlenmiş kümelenme ve sayısallaşmaya kaynaklık etmiştir. Tablolar araştırma amaçlarına göre ayrı başlıklar ile sunulmuştur.

GÖSTERGELER	
1	Yaratıcılık dersi ya da bulgusu
1	İnovasyon / Yenilikçilik/Yenilik dersi ya da bulgusu
1+1	Hem yaratıcılık hem inovasyon / yenilikçilik dersi ya da bulgusu (YARATICILIK+İNOVASYON)
0	Araştırmanın incelenen bölüme ulaşıldı veriye ulaşılamadı
-	Araştırmanın incelenen bölüme ulaşılamadı, İlgili sayfa güncelleniyor yada sayfa boş vb.

KISALTMALAR		
Ü.	Üniversite	
F.	Fakülte	
B.	Bölüm	
(Güncel)	YÖK bulgularından farklı olarak güncellenen program	
DD	Aynı programdaki Diğer Ders	
EYP	Araştırma başlangıcında olmayıp (yök üzerinden ulaşılamayan) üniversitede bulunan bölüm : Evrene Yeni katılan Program	
(-)PY	Hedef evrende sıra numarası ile var olan; ancak üniversitede güncel olarak olmayan program: Program Yok	
veri yok/ SP Yok		İlgili bölüm pdf dosyası sitede yok henüz eklenmemiş
		Eğer üniversite tek bir bulgu veriyorsa, bulgu olmayan diğer ayrımlara işaret, rakam konmamıştır.
	-	İlgili bölüm boş/ mevcut değil -araştırılacak dosya/pdf yok
İkili birleşimler	0	İlgili dosya pdf var ancak içerikte veri yok
	x x	Pdf de tarama sorunu var, detaylı inceleme yapılamadı kesin sonuç yok
SP yılı	2015-2019	Str plan yılı aralığı

Ek-1 TABLO 1 İşletme Bölümü Lisans Öğretim Programlarında Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Eğitimi (AMAÇ 1/A)

HEDEF EVREN					AMAÇ-1: YARATICI DÜŞÜNME BECERSİ VE İNOVASYON EĞİTİMİNDE DURUM		
					A: KAVRAMLARA YER VERME DURUMU		
YÖK SIRA	ÜNİVERSİTE ADI	FAKÜLTE ADI	BÖLÜM ADI	DEVLET VAKIF	FAKÜLTE AMACI	PROGRAM TANIMI	PROGRAM ÇIKTISI
1	Abant İzzet Baysal Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
2	Abdullah Gül Ü.	Yönetim Bilimleri F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1
3	Adıyaman Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	-	0
4	Adnan Menderes Ü.	Nazilli İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	2
5	Adnan Menderes Ü.	Söke İşletme F.	İşletme B.	Devlet	0	-	3
6	Adnan Menderes Ü.	Söke İşletme F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B.	Devlet	0	0	0
7	Afyon Kocatepe Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	-	1+1
8	Afyon Kocatepe Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet	0	-	1+1
9	Ağrı İbrahim Çeçen Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	-	1+1
10	Ahi Evran Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
11	Akdeniz Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1+1	1	0
12	Aksaray Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	-	2
13	Alanya Alâeddin Keykubat Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	0	-	-
14	Anadolu Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1+1	0	-
15	Ankara Ü.	Siyasal Bilgiler F.	İşletme B.	Devlet	0	2+1	1 YENİLEŞİM
16	Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	1	1	1
DD	Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	1	1	1
17	Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	İşletme F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B. (İngilizce)	Devlet	0	0	1(YENİ)
18	Ardahan Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1+2	1	1
19	Artvin Çoruh Ü.	Hopa İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	1	1
20	Atatürk Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	-	0	2
21	Atatürk Ü.	Oltu Beşeri Ve Sosyal Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	-	0	2
22	Atılım Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	1	1	1
EYP 1	Atılım Ü.	İşletme F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	1	1	1
23	Avrasya Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	0	-	-

24	Bahçeşehir Ü.	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1+1
25	Bahçeşehir Ü.	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B.	Vakıf	0	1	1
26	Balıkesir Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1+1
27	Bandırma Onyedli Eylül Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	1	1
28	Bartın Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1
29	Başkent Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	2	1+1	0
EYP 2	Başkent Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf			0
30	Batman Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	1	1
31	Bayburt Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	-	0	0
32	Beykent Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	0
33	Beykent Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	0	0	0
34	Beykoz Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	İşletme B.	Vakıf	1	1	1+1
EYP 3	Beykoz Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf			
35	Bilecik Şeyh Edebali Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	1	0
36	Bingöl Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
37	Bitlis Eren Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1
38	Boğaziçi Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	2	-	-
39	Bozok Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1+1	0	1
40	Bülent Ecevit Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
41	Bülent Ecevit Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B.	Devlet	0	1	1
42	Cumhuriyet Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	-	1
43	Çağ Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	Uluslararası İşletmecilik B.	Vakıf	0	0	1
44	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	Biga İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1+1	2	0
45	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	Siyasal Bilgiler F.	İşletme B.	Devlet	1 YENİLİK	1	2
46	Çankaya Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1
47	Çankırı Karatekin Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1+1
DD	Çankırı Karatekin Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet			
48	Çukurova Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	2	0	0
EYP 4	Çukurova Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet			
49	Çukurova Ü.	Kozan İşletme F.	İşletme B.	Devlet	-	0	0
50	Dicle Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	-	-	0
51	Doğuş Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	1	0	1+1
EYP 5	Doğuş Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	0	0	1+2
52	Doğuş Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B.	Vakıf	0	0	0
53	Dokuz Eylül Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	1	1+1
DD	Dokuz Eylül Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet			
DD	Dokuz Eylül Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet			
DD	Dokuz Eylül Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet			
EYP 6	Dokuz Eylül Ü.	İşletme F.	İşletme B.(Uolp-Suny Albany)	Devlet	0	0	1+1

DD	Dokuz Eylül Ü.	İşletme F.	İşletme B.(Uolp-Suny Albany)	Devlet	0	0	
54	Dokuz Eylül Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1+1
DD	Dokuz Eylül Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	0	0	
55	Dokuz Eylül Ü.	İşletme F.	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret B.	Devlet	0	0	1+1
56	Dumlupınar Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	0
57	Düzce Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	1	-	-
58	Ege Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
DD	Ege Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
59	Erciyes Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
60	Erzincan Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
61	Erzurum Teknik Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	-	-
DD	Erzurum Teknik Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	-	-
DD	Erzurum Teknik Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	-	-
62	Eskişehir Osmangazi Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	1	1
63	Fırat Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet		0	
DD	Fırat Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1
DD	Fırat Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet		0	
DD	Fırat Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet		0	
64	Galatasaray Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1+2
65	Gazi Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
EYP 7	Gazi Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet	0	0	1
66	Gaziantep Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	-	-
67	Gaziantep Ü.	İslahiye İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	-	-
68	Gaziosmanpaşa Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1
69	Gebze Teknik Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	2	0	0
70	Giresun Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
71	Gümüşhane Ü.	Gümüşhane İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	0
72	Hacettepe Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1 yenilik
DD	Hacettepe Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet			
73	Hakkâri Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	-	-	-
74	Haliç Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
DD	Haliç Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
75	Haliç Ü.	İşletme F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	0	0	1
DD	Haliç Ü.	İşletme F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	0	0	1
76	Haliç Ü.	İşletme F.	İşletme Enformatiği B.	Vakıf	0	0	1
77	Haliç Ü.	İşletme F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B.	Vakıf	0	0	1
78	Harran Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	0
79	Hasan Kalyoncu Ü.	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	0	-	-
80	Hitit Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	0

81	Iğdır Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	-	-
82	Işık Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	1	-	-
83	Işık Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf		-	-
84	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet		-	
DD	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	-	-	-
DD	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	-	-	-
DD	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	-	-	-
DD	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	-	-	-
85	İnönü Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	1	-
86	İnönü Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B.	Devlet	0	-	-
87	İstanbul Arel Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	0	1	1
88	İstanbul Arel Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	0	1	1
DD	İstanbul Arel Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	0		
89	İstanbul Aydın Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf		0	2+2
EYP 8	İstanbul Aydın Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	1		
EYP 9	İstanbul Bilgi Ü.	İşletme F.	İşletme B. (Üstün Başarı Programı)	Vakıf		1	1
EYP 10	İstanbul Bilgi Ü.	İşletme F.	İşletme (BİLGİ-University of Liverpool)	Vakıf		1	1+1
EYP 11	İstanbul Bilgi Ü.	İşletme F.	İşletme Enformatiği B.	Vakıf		1	
90	İstanbul Bilgi Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0		
DD	İstanbul Bilgi Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf		1	2+2
DD	İstanbul Bilgi Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf			
DD	İstanbul Bilgi Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf			
DD	İstanbul Bilgi Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf			
DD	İstanbul Bilgi Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf			
91	İstanbul Esenyurt Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1
92	İstanbul Gelişim Ü.	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	1	0	0
EYP 12	İstanbul Gelişim Ü.	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	1	0	0
93	İstanbul Gelişim Ü.	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler F.	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret B.	Vakıf	1	0	0
94	İstanbul Kemerburgaz (Altınbaş) Ü.	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	0	1+1	1
95	İstanbul Kültür Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	1	0	0
DD	İstanbul Kültür Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf			
96	İstanbul Medeniyet Ü.	Siyasal Bilgiler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
EYP 13	İstanbul Medeniyet Ü.	Siyasal Bilgiler F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet			
97	İstanbul Medipol Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	0	0	1
98	İstanbul Sabahattin Zaim Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	İşletme B.	Vakıf	1+1	-	-
99	İstanbul Şehir Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	İşletme B.	Vakıf	-	-	-
100	İstanbul Şehir Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B. (İngilizce)	Vakıf	-	-	0

101	İstanbul Teknik Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet		0	0
DD	İstanbul Teknik Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
EYP 14	İstanbul Teknik Ü.	İşletme F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet		0	0
EYP 15	İstanbul Teknik Ü.	İşletme F.	İşletme B. (Suny New Paltz)	Devlet	0	0	0
102	İstanbul Teknik Ü.	İşletme F.	İşletme Mühendisliği B.	Devlet	0	1	1
103	İstanbul Ticaret Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0	1	-
104	İstanbul Ü.	İktisat F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
105	İstanbul Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet		0	0
DD	İstanbul Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	1	0	0
EYP 16	İstanbul Ü.	İşletme F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet		0	0
106	İstanbul Ü.	Siyasal Bilgiler F.	İşletme B.	Devlet	0	1+1	0
107	İstanbul Yeni Yüzyıl Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	-	-	1+1
108	İzmir Ekonomi Ü.	İşletme F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	0	0	1
DD	İzmir Ekonomi Ü.	İşletme F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	0	0	1
109	İzmir Kâtip Çelebi Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet		0	1
DD	İzmir Kâtip Çelebi Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1
110	Kadir Has Ü.	İşletme F. (güncel)	İşletme B.	Vakıf	-	1	1
111	Kafkas Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	-	-
112	Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
113	Karabük Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
114	Karabük Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	-	1	0
115	Karabük Ü.	İşletme F.	Uluslararası İşletmecilik B.	Devlet	0	0	1
116	Karadeniz Teknik Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	-	-	1
117	Karamanoğlu Mehmetbey Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
118	Kastamonu Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	-	-
119	Kırıkkale Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1
120	Kırklareli Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
121	Kilis 7 Aralık Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
122	Kocaeli Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	0
123	Koç Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf		-	1
DD	Koç Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	1	-	1
124	Konya Gıda Ve Tarım Ü.	Sosyal Ve Beşeri Bilimler F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B.	Vakıf	1	0	1
125	Kto Karatay Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	İşletme B.	Vakıf	1	0	0
126	Maltepe Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	İşletme B.	Vakıf			
DD	Maltepe Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1
EYP 17	Maltepe Ü.	İşletme Ve Yönetim Bilimleri F.	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf			
127	Manisa Celâl Bayar Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	2+1
128	Manisa Celâl Bayar Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	1	1	1+1

129	Mardin Artuklu Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
130	Marmara Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	1	0	0
131	Marmara Ü.	İşletme F.	İşletme B. (Almanca)	Devlet	1	0	0
DD	Marmara Ü.	İşletme F.	İşletme B. (Almanca)	Devlet	1	0	0
132	Marmara Ü.	İşletme F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet	1	0	0
133	Marmara Ü.	İşletme F.	İşletme Enformatiği B. (Almanca)	Devlet	1	0	0
EYP 18	Marmara Ü.	İşletme F.	İşletme Yönetimi (Uncw)	Devlet	1	0	0
134	Mef Ü.	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	-	-	-
135-PY	Mef Ü.			Vakıf	-	-	-
136	Mehmet Akif Ersoy Ü.	Bucak İşletme F.	İşletme B.	Devlet	2	0	0
137	Mehmet Akif Ersoy Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	0
138	Mersin Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	-	0	0
139	Muğla Sıtkı Koçman Ü.	Fethiye İşletme F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1
140	Muğla Sıtkı Koçman Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1+1	0	1
141	Munzur Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1+1	0	0
142	Mustafa Kemal Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
143	Muş Alparslan Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1+1
144	Namık Kemal Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	2+1	0	0
145	Necmettin Erbakan Ü.	Sosyal Ve Beşeri Bilimler Fakültesi	İşletme B.	Devlet	1+1	-	-
146	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
147	Niğantaşı Ü.	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	0	1	0
148	Nuh Naci Yazgan Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	-
149	Okan Ü.	İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (Güncel)	İşletme B.	Vakıf	1	0	1
EYP 19	Okan Ü.	İktisadi İdari Bilimler Fakültesi – (Güncel)	İşletme B. (İngilizce)	Vakıf	1	0	1
150	Ondokuz Mayıs Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1+1
151	Ordu Ü.	Ünye İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	2
152	Orta Doğu Teknik Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1+1
DD	Orta Doğu Teknik Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1+1
153	Osmaniye Korkut Ata Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	1	1
154	Ömer Halisdemir Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	1	0
155	Özyeğin Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1
DD	Özyeğin Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1
DD	Özyeğin Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1
DD	Özyeğin Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1
DD	Özyeğin Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1
DD	Özyeğin Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0	0	1
156	Özyeğin Ü.	İşletme F.	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret B.	Vakıf	1+1	0	1
DD	Özyeğin Ü.	İşletme F.	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret B.	Vakıf	1+1	0	1

DD	Özyeğin Ü.	İşletme F.	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret B.	Vakıf			
DD	Özyeğin Ü.	İşletme F.	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret B.	Vakıf			
DD	Özyeğin Ü.	İşletme F.	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret B.	Vakıf			
157	Pamukkale Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	1	1
DD	Pamukkale Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	1	1
DD	Pamukkale Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	1	1
158	Pamukkale Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet	0		
DD	Pamukkale Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet	0	0	0
DD	Pamukkale Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet	0		
159	Piri Reis Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret B.	Vakıf	0	0	1
160	Recep Tayyip Erdoğan Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
161-PY	Sakarya Ü.			Devlet	-	-	-
162	Sakarya Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Devlet	0	1	1
163	Selçuk Ü.	Akşehir İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
164	Selçuk Ü.	Beyşehir Ali Akkanat İşletme F.	İşletme B.	Devlet	1	2	0
165	Selçuk Ü.	Beyşehir Ali Akkanat İşletme F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B.	Devlet	1	1	0
166	Selçuk Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0		
DD	Selçuk Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	2	0
167	Siirt Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	0
168	Sinop Ü.	Boyabat İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	-	0	0
169	Süleyman Demirel Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet		0	1
DD	Süleyman Demirel Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1+1	0	1
170	Şırnak Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	0
171	Ted Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	-	1	1
172	Tobb Ekonomi Ve Teknoloji Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	-	-	-
173	Toros Ü.	İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	-	-	-
174-PY	Toros Ü.						
175	Trakya Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	-	1+1	1
176	Türk Hava Kurumu Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0	1	1
DD	Türk Hava Kurumu Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0		
177	Türk-Alman Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	1	1
178	Ufuk Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Vakıf	1	1	1
179	Uludağ Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	0	1
180	Uludağ Ü.	İnegöl İşletme F.	İşletme B.	Devlet	0	1	1
181	Uludağ Ü.	İnegöl İşletme F.	Uluslararası İşletmecilik Ve Ticaret B.	Devlet	0	0	0
182-PY	Uluslararası Antalya Ü.			Vakıf	1	-	-
183	Uşak Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	0	0	1
184	Yalova Ü.	Yalova İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B. (İngilizce)	Devlet	0	0	0

EYP 20	Yalova Ü.	Yalova İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.(Uolp-Leeds Beckett)	Devlet	0	1+1	1
185	Yaşar Ü.	İşletme F.	İşletme B.	Vakıf	0	1	2
186	Yeditepe Ü.	Ticari Bilimler F.	Uluslararası Ticaret Ve İşletmecilik B.	Vakıf	1+1	0	0
187	Yeditepe Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F	İşletme B.	Vakıf	0		1
DD	Yeditepe Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F	İşletme B.	Vakıf	0	1	1
DD	Yeditepe Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F	İşletme B.	Vakıf	0		1
188	Yeditepe Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	Uluslararası İşletme Yönetimi B.(Almanca)	Vakıf	1	1	1
189-PY	Yeditepe Ü.			Vakıf	-	-	-
190	Yıldız Teknik Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	1	1	1
DD	Yıldız Teknik Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet			
191	Yüzüncü Yıl Ü.	Erciş İşletme F.	İşletme B.	Devlet	-	-	-
192	Yüzüncü Yıl Ü.	İktisadi Ve İdari Bilimler F.	İşletme B.	Devlet	-	1	-

Ek-1 TABLO 1 İşletme Bölümü Lisans Öğretim Programlarında Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Eğitimi (AMAÇ 1/B)

(Fakülte, Bölüm, Üniversite türü Sütunları tablodan çıkarılmıştır. Bu bilgilere YÖK sıra numarasına göre EK TABLO 1: Amaç 1/A ile ulaşılabilir.)

HEDEF EVREN		AMAÇ-1: YARATICI DÜŞÜNME BECERSİ VE İNOVASYON EĞİTİMİNDE DURUM			
		B : DERSLER VE TANIMLAYICI ÖZELLİKLERİ			
YÖK SIRA	ÜNİVERSİTE ADI	DERS ADI	YARIYIL	AKTS	ZORUNLU / SEÇMELİ
1	Abant İzzet Baysal Ü.	0	0	0	0
2	Abdullah Gül Ü.	Girişimcilik ve Yenilikçilik	2	4	Zorunlu
3	Adıyaman Ü.	TEKNOLOJİ VE YENİLİK YÖNETİMİ	3	3	Zorunlu
4	Adnan Menderes Ü.	0	0	0	0
5	Adnan Menderes Ü.	İnovasyon Ve Bilgi Yönetimi	7	5	Bölüm Seçmeli
6	Adnan Menderes Ü.	0	0	0	0
7	Afyon Kocatepe Ü.	İnovasyon Yönetimi	8	5	Seçmeli
8	Afyon Kocatepe Ü.	Innovation Management	7	5	Seçmeli
9	Ağrı İbrahim Çeçen Ü.	Girişimcilik ve İnovasyon	6	-	-
10	Ahi Evran Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	8	5	Seçmeli
11	Akdeniz Ü.	Yaratıcılık ve İş Fikri Geliştirme	6	4	Seçmeli
12	Aksaray Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	6	3	Seçmeli
13	Alanya Alâeddin Keykubat Ü.	Yenilik Yönetimi (İnovasyon)	7	5	Seçmeli
14	Anadolu Ü.	İnovasyon Yönetimi	8	5	Seçmeli
15	Ankara Ü.	Yaratıcı Yazma	1,2	1	Seçmeli
16	Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	Innovation And Entrepreneurship	7	5	Zorunlu
DD	Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	Innovation And Industrial Clusters	7	5	Seçmeli
17	Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	International Innovation Systems	6	5	Seçmeli
18	Ardahan Ü.	-	-	-	-
19	Artvin Çoruh Ü.	Yenilik ve Yaratıcılık Yönetimi	4	4	Seçmeli
20	Atatürk Ü.	0	0	0	0
21	Atatürk Ü.	0	0	0	0
22	Atılım Ü.	Girişimcilik ve Yenilikçilik Seminerleri	5,6,7,8	5	Seçmeli
EYP 1	Atılım Ü.	Girişimcilik ve Yenilikçilik Seminerleri	5,6,7,8	5	Seçmeli
23	Avrasya Ü.	-	-	-	-
24	Bahçeşehir Ü.	Yaratıcı Düşünce	3,4,5,6	5	Genel Seçmeli
25	Bahçeşehir Ü.	Yaratıcı Düşünce	3,4,6,7,8	5	Genel Seçmeli

26	Balıkesir Ü.	0	0	0	0
27	Bandırma Onyediy Eylöl Ü.	İnovasyon Yönetimi	7	5	Seçmeli
28	Bartın Ü.	Yenilik Yönetimi	8	4	Seçmeli
29	Başkent Ü.	0	0	0	0
EYP 2	Başkent Ü.	0	0	0	0
30	Batman Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	5	5	Seçmeli
31	Bayburt Ü.	Teknoloji ve İnovasyon Yönetimi	5	5	Seçmeli
32	Beykent Ü.	Yenilik Yönetimi	7	5	Zorunlu
33	Beykent Ü.	Yenilik Ekonomisi (İng)	7	5	Zorunlu
34	Beykoz Ü.	-	-	-	-
EYP 3	Beykoz Ü.	-	-	-	-
35	Bilecik Şeyh Edebalı Ü.	Teknoloji ve Yenilik İktisadı	7,8	2	Seçmeli
36	Bingöl Ü.	İNOVASYON VE YENİ ÜRÜN GELİŞTİRME	7	3	Seçmeli
37	Bitlis Eren Ü.	0	0	0	0
38	Boğaziçi Ü.	Finance for Creative Industries	7,8	6	SEÇMELİ
39	Bozok Ü.	0	0	0	0
40	Bülent Ecevit Ü.	Yenilik Yönetimi Ve Teknoloji Transferi	7	4	Seçmeli
41	Bülent Ecevit Ü.	0	0	0	0
42	Cumhuriyet Ü.	0	0	0	0
43	Çağ Ü.	0	0	0	0
44	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	3	4	Seçmeli
45	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	İnovasyon Yönetimi	7	5	Seçmeli
46	Çankaya Ü.	İnovasyon Süreçleri Yönetimi	7,8	5	Seçmeli
47	Çankırı Karatekin Ü.	İnoavsyon Yönetimi (teorik ve uygulama)	Güz	6	Seçmeli
DD	Çankırı Karatekin Ü.	İnoavsyon Yönetimi (teorik)	Güz- Bahar	6	Seçmeli
48	Çukurova Ü.	0	0	0	0
EYP 4	Çukurova Ü.	0	0	0	0
49	Çukurova Ü.	0	0	0	0
50	Dicle Ü.	0	0	0	0
51	Doğuş Ü.	Yenilik Yönetimi	7	5	Zorunlu
EYP 5	Doğuş Ü.	Innovation Management	7	5	Zorunlu
52	Doğuş Ü.	0	0	0	0
53	Dokuz Eylöl Ü.	Yaratıcılık Yönetimi	5	4	Seçmeli
DD	Dokuz Eylöl Ü.	Yaratıcılık Yönetimi	5	4	Seçmeli
DD	Dokuz Eylöl Ü.	Yaratıcılık Ve Yenilik Yönetimi	5	4	Seçmeli
DD	Dokuz Eylöl Ü.	Girişimcilik Ve Yenilik Uygulamaları	6	5	Seçmeli
EYP 6	Dokuz Eylöl Ü.	Yenilikçilik Yönetimi	Her Dönem	5	Seçmeli
DD	Dokuz Eylöl Ü.	Yenilikçilik Ve Yeni Ürün Geliştirme	Her Dönem	5	Seçmeli
54	Dokuz Eylöl Ü.	Yenilikçilik Ve Yeni Ürün Geliştirme	Her Dönem	5	Seçmeli

DD	Dokuz Eylül Ü.	Yenilikçilik Yönetimi	Her Dönem	5	Seçmeli
55	Dokuz Eylül Ü.	Yenilikçilik Yönetimi	Her Dönem	5	Seçmeli
56	Dumlupınar Ü.	Girişimcilik ve İnovasyon	1	4	Zorunlu
57	Düzce Ü.	Yenilik Yönetimi	7,8	4	Seçmeli
58	Ege Ü.	Yaratıcı Ekonomi	7	5	Seçmeli
DD	Ege Ü.	Yenilik Yönetimi	6 ve 8	5	Seçmeli
59	Erciyes Ü.	YENİLİK İKTİSADI	8	5	Seçmeli
60	Erzincan Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	7	5	Seçmeli
61	Erzurum Teknik Ü.	İşletmelerde inovasyon yönetimi	-	3	-
DD	Erzurum Teknik Ü.	Stratejik pazarlama ve inovasyon	-	2	-
DD	Erzurum Teknik Ü.	Bilgi ve İnovasyon Ekonomisi	-	3	-
62	Eskişehir Osmangazi Ü.	Yenilik Yönetimi	5	3	Seçmeli
63	Fırat Ü.	YARATICI DÜŞÜNME VE PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMLERİ	5	6	Seçmeli
DD	Fırat Ü.	YENİLİK VE ÜRÜN HİZMET TASARIMI	6	6	Seçmeli
DD	Fırat Ü.	TEKNOLOJİ VE YENİLİK YÖNETİMİ	7	6	Seçmeli
DD	Fırat Ü.	BİLİM, TEKNOLOJİ VE YENİLİK EKONOMİSİ	8	6	Seçmeli
64	Galatasaray Ü.	0	0	0	0
65	Gazi Ü.	YARATICILIK VE YENİLİK YÖNETİMİ (SEÇ)	8	5	Seçmeli
EYP 7	Gazi Ü.	CREATIVITY AND INNOVATION MANAGEMENT (OPT)	8	5	Seçmeli
66	Gaziantep Ü.	0	0	0	0
67	Gaziantep Ü.	-	-	-	-
68	Gaziosmanpaşa Ü.	YENİLİK VE İNOVASYON YÖNETİMİ	6	4	Seçmeli
69	Gebze Teknik Ü.	Girişimci Firmalarda Yenilik Yönetimi	Bahar	5	Seçmeli
70	Giresun Ü.	0	0	0	0
71	Gümüşhane Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	7	4	Seçmeli
72	Hacettepe Ü.	TEKNOLOJİ ve YENİLİK YÖNETİMİ	5	5	Seçmeli
DD	Hacettepe Ü.	GİRİŞİMCİ DAVRANIŞI ve YENİLİK	7	5	Seçmeli
73	Hakkâri Ü.	-	-	-	-
74	Haliç Ü.	İnovasyon Ve Yaratıcılık	5	4	Zorunlu
DD	Haliç Ü.	Stratejik İnovasyon Yönetimi	8	5	Seçmeli
75	Haliç Ü.	İnovasyon Ve Yaratıcılık (İng)	5	5	Zorunlu
DD	Haliç Ü.	Strategic Innovation Management	8	5	Seçmeli
76	Haliç Ü.	Yenilik Yönetimi	8	5	Seçmeli
77	Haliç Ü.	Stratejik İnovasyon Yönetimi	8	5	Seçmeli
78	Harran Ü.	0	0	0	0
79	Hasan Kalyoncu Ü.	-	-	-	-
80	Hitit Ü.	0	0	0	0
81	İğdır Ü.	TEKNOLOJİ VE YENİLİK YÖNETİMİ	8	-	Zorunlu
82	Işık Ü.	0	0	0	0

83	Işık Ü.	İnovasyon Ve Girişimcilik	-	3	-
84	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	İnovasyon Yönetimi	6,7,8	3	Alan Seçmeli
DD	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	Pazarlama Stratejileri ve İnovasyon	6,7,8	3	Alan Seçmeli
DD	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	Yaratıcı Yazarlık Atölyesi	4,8	3	Serbesst seçmeli
DD	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	Yaratıcı Proje Tasarlama ve Geliştirme	4,8	3	Serbesst seçmeli
DD	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	Yaratıcı Yazıya Giriş	4,8	3	Serbesst seçmeli
85	İnönü Ü.	-	-	-	-
86	İnönü Ü.	-	-	-	-
87	İstanbul Arel Ü.	Eleştirel Düşünme, Yaratıcılık Ve Girişimcilik	4	3	Zorunlu
88	İstanbul Arel Ü.	Critical Thinking, Creativity And Entrepreneurship	4	3	Zorunlu
DD	İstanbul Arel Ü.	Innovation Management	8	6	Zorunlu
89	İstanbul Aydın Ü.	0	0	0	0
EYP 8	İstanbul Aydın Ü.	0	0	0	0
EYP 9	İstanbul Bilgi Ü.	0	0	0	0
EYP 10	İstanbul Bilgi Ü.	0	0	0	0
EYP 11	İstanbul Bilgi Ü.	0	0	0	0
90	İstanbul Bilgi Ü.	Tasarım ve Yaratıcı Düşünceye Giriş	1	5	Seçmeli
DD	İstanbul Bilgi Ü.	İcatlar ve İnovasyon Tarihi	1,2	6	
DD	İstanbul Bilgi Ü.	Yaratıcı Girişimcilik	3	6	
DD	İstanbul Bilgi Ü.	Yaşam için İnovasyon	5	5	
DD	İstanbul Bilgi Ü.	Multidisipliner Yaratıcılık	6	6	
DD	İstanbul Bilgi Ü.	Yenilik Yönetimi	7	6	
91	İstanbul Esenyurt Ü.	Eleştirel Düşünme, Yaratıcılık ve Girişimcilik	4	5	Zorunlu
92	İstanbul Gelişim Ü.	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7	5	Seçmeli
EYP 12	İstanbul Gelişim Ü.	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7	6	Seçmeli
93	İstanbul Gelişim Ü.	0	0	0	0
94	İstanbul Kemerburgaz (Altınbaş) Ü.	0	0	0	0
95	İstanbul Kültür Ü.	İNOVASYON VE STRATEJİK DÜŞÜNME	8	4	Seçmeli
DD	İstanbul Kültür Ü.	TEKNOLOJİ VE YENİLİK YÖNETİMİ	8	4	Seçmeli
96	İstanbul Medeniyet Ü.	0	0	0	0
EYP 13	İstanbul Medeniyet Ü.	0	0	0	0
97	İstanbul Medipol Ü.	KARŞILAŞTIRMALI AR-GE, TEKNOLOJİ VE İNOVASYON POLİTİKALARI	Güz	2	Seçmeli
98	İstanbul Sabahattin Zaim Ü.	-	-	-	-
99	İstanbul Şehir Ü.	0	0	0	0
100	İstanbul Şehir Ü.	0	0	0	0
101	İstanbul Teknik Ü.	İnovasyon Stratejisi	5	5	Seçmeli
DD	İstanbul Teknik Ü.	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	7	5	Seçmeli

EYP 14	İstanbul Teknik Ü.	Sürdürülebilirlik Ve İnovasyon Yönetimi	7	5	Seçmeli
EYP 15	İstanbul Teknik Ü.	0	0	0	0
102	İstanbul Teknik Ü.	-	-	-	-
103	İstanbul Ticaret Ü.	-	-	-	-
104	İstanbul Ü.	0	0	0	0
105	İstanbul Ü.	İNOVASYON STRATEJİSİ	5	5	Seçmeli
DD	İstanbul Ü.	TEKNOLOJİ VE YENİLİK YÖNETİMİ	8	5	Seçmeli
EYP 16	İstanbul Ü.	SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE İNOVASYON YÖNETİMİ	7	5	Seçmeli
106	İstanbul Ü.	İNOVASYON YÖNETİMİ	5	5	Seçmeli
107	İstanbul Yeni Yüzyıl Ü.	-	-	-	-
108	İzmir Ekonomi Ü.	Innovative Design Strategies	3	6	Seçmeli
DD	İzmir Ekonomi Ü.	Creativity And Innovation	4,5,6,7,8	6	Seçmeli
109	İzmir Katip Çelebi Ü.	TEKNOLOJİK İNOVASYON VE GİRİŞİMCİLİK	3,4,5,6,7,8	3	Seçmeli
DD	İzmir Katip Çelebi Ü.	UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK VE İNOVASYON	3,4,5,6,7,8	2	Seçmeli
110	Kadir Has Ü.	-	-	-	-
111	Kafkas Ü.	0	0	0	0
112	Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü.	TEKNOLOJİ VE YENİLİK YÖNETİMİ (SEÇ.)	6	4	Seçmeli
113	Karabük Ü.	İşletmelerde Yenilik Ve Teknoloji Yönetimi	8	4	Seçmeli
114	Karabük Ü.	İşletmelerde Yenilik Ve Teknoloji Yönetimi	8	4	Seçmeli
115	Karabük Ü.	Yenilik Yönetim	6	5	Zorunlu
116	Karadeniz Teknik Ü.	0	0	0	0
117	Karamanoğlu Mehmetbey Ü.	İNOVASYON VE YENİ ÜRÜN GELİŞTİRME	7	5	Seçmeli
118	Kastamonu Ü.	0	0	0	0
119	Kırıkkale Ü.	Girişimcilik ve İnovasyon	5	4	Seçmeli
120	Kırklareli Ü.	0	0	0	0
121	Kilis 7 Aralık Ü.	İNOVASYON VE MARKALAŞMA	5	5	Seçmeli
122	Kocaeli Ü.	Yaratıcılık ve Yenilik Yönetimi	6	3	Seçmeli
123	Koç Ü.	İNOVASYON YÖNETİMİ	-	-	-
DD	Koç Ü.	YENİLİKÇİLİK VE GİRİŞİMCİLİK	-	-	-
124	Konya Gıda Ve Tarım Ü.	Bilgi Teknolojileri Ve Yenilik Yönetimi	4	-	Seçmeli
125	Kto Karatay Ü.	Yenilik Yönetimi	8	4	Seçmeli
126	Maltepe Ü.	Yönetimde Yaratıcılık	-	-	-
DD	Maltepe Ü.	Girişimcilik ve Yenilikçiliğin Yönetimi	-	-	-
EYP 17	Maltepe Ü.	0	-	-	-
127	Manisa Celâl Bayar Ü.	İnovasyon Yönetimi	7	4	Seçmeli
128	Manisa Celâl Bayar Ü.	Creative Drama	3	3	Seçmeli
129	Mardin Artuklu Ü.	GİRİŞİMCİLİK VE İNOVASYON	7	5	Zorunlu
130	Marmara Ü.	Teknoloji Ve Yenilik Yönetimi	8	5	Seçmeli
131	Marmara Ü.	Technologie Und Innovations Management	6	3	Seçmeli

DD	Marmara Ü.	Innovations Management	7	3	Seçmeli
132	Marmara Ü.	Creativity At Work	1,2	3	Seçmeli
133	Marmara Ü.	Innovations Management	6	3	Zorunlu
EYP 18	Marmara Ü.	Creativity At Work	3	3	Seçmeli
134	Mef Ü.	Technology And Innovation Management	7	5	Zorunlu
135-PY	Mef Ü.	-	-	-	-
136	Mehmet Akif Ersoy Ü.	İnovasyon Yönetimi	5,6,7,8	4	Seçmeli
137	Mehmet Akif Ersoy Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	5,6,7,8	3	Seçmeli
138	Mersin Ü.	INNOVATION MANAGEMENT	7	7	Seçmeli
139	Muğla Sıtkı Koçman Ü.	İnovasyon ve Bilgi Yönetimi	5	4	Seçmeli
140	Muğla Sıtkı Koçman Ü.	İnovasyon ve Bilgi Yönetimi	5	4	Seçmeli
141	Munzur Ü.	0	0	0	0
142	Mustafa Kemal Ü.	İnovasyon ve Teknoloji Yönetimi	7	4	Seçmeli
143	Muş Alparslan Ü.	SEÇ: Yenilikçilik Yönetimi	5	4	Seçmeli
144	Namık Kemal Ü.	0	0	0	0
145	Necmettin Erbakan Ü.	-	-	-	-
146	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü.	-	-	-	-
147	Nişantaşı Ü.	0	0	0	0
148	Nuh Naci Yazgan Ü.	0	0	0	0
149	Okan Ü.	-	-	-	-
EYP 19	Okan Ü.	-	-	-	-
150	Ondokuz Mayıs Ü.	Girişimcilik ve Yenilikçilik	8	5	Seçmeli
151	Ordu Ü.	İNOVASYON YÖNETİMİ	8	4	Seçmeli
152	Orta Doğu Teknik Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	3,5,7	3	Seçmeli
DD	Orta Doğu Teknik Ü.	Organizasyonlarda Yaratıcılık Ve Yenilik	4,6,8	3	Seçmeli
153	Osmaniye Korkut Ata Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	7	5	Seçmeli
154	Ömer Halisdemir Ü.	0	0	0	0
155	Özyeğin Ü.	Teknoloji ve İnovasyon Yönetimi	7	6	Zorunlu
DD	Özyeğin Ü.	Yaratıcılık	5,6	6	Fakülte Dışı Seçmeli
DD	Özyeğin Ü.	Sosyal Girişimcilik, Sosyal İnovasyon ve Sosyal Değişim için İnovasyon	5,6,7,8	6	Fakülte içi Seçmeli
DD	Özyeğin Ü.	Uygulamalı Yaratıcılık ve İkna	5,6,7,8	6	Fakülte içi Seçmeli
DD	Özyeğin Ü.	İnovasyon ve Yeni Ürün Geliştirme	5,6,7,8	6	Fakülte içi Seçmeli
DD	Özyeğin Ü.	Yaratıcılık ve Fikir Geliştirme	5,6,7,8	6	Fakülte içi Seçmeli
156	Özyeğin Ü.	Yaratıcılık	8	6	Fakülte Dışı Seçmeli
DD	Özyeğin Ü.	Uygulamalı Yaratıcılık ve İkna	7,8	6	Fakülte içi Seçmeli
DD	Özyeğin Ü.	Yaratıcılık ve Fikir Geliştirme	7,8	6	Fakülte içi Seçmeli
DD	Özyeğin Ü.	Sosyal Girişimcilik, Sosyal İnovasyon ve Sosyal Değişim için İnovasyon	7,8	6	Fakülte içi Seçmeli
DD	Özyeğin Ü.	İnovasyon ve Yeni Ürün Geliştirme	7,8	6	Fakülte içi Seçmeli
157	Pamukkale Ü.	Yenilik Ve Yaratıcılık Yönetimi	5	5	Bölüm Seçmeli

DD	Pamukkale Ü.	İnovasyon Yönetimi	5	5	Bölüm Seçmeli
DD	Pamukkale Ü.	Rekabet Ve Yenilik Ekonomisi	7	5	Genel Seçmeli
158	Pamukkale Ü.	Yenilik Ve Yaratıcılık Yönetimi	6	5	Bölüm Seçmeli
DD	Pamukkale Ü.	İnovasyon Yönetimi	6	5	Bölüm Seçmeli
DD	Pamukkale Ü.	Rekabet Ve Yenilik Ekonomisi	5	5	Genel Seçmeli
159	Piri Reis Ü.	0	0	0	0
160	Recep Tayyip Erdoğan Ü.	0	0	0	0
161-PY	Sakarya Ü.	-	-	-	-
162	Sakarya Ü.	İNOVASYON VE YENİ ÜRÜN GELİŞTİRME	5	5	Seçmeli
163	Selçuk Ü.	İşletmelerde Yenilik Yönetimi	6	5	-
164	Selçuk Ü.	İşletmelerde Yenilik Yönetimi	6	5	-
165	Selçuk Ü.	-	-	-	-
166	Selçuk Ü.	İşletmelerde Yenilik Yönetimi	6	5	-
DD	Selçuk Ü.	Yenilik ve Arge Yönetimi	8	3	-
167	Siirt Ü.	Bilim Teknoloji ve Yenilik Ekonomisi*	6	6	Seçmeli
168	Sinop Ü.	İNOVASYON YÖNETİMİ	6	4	Seçmeli
169	Süleyman Demirel Ü.	Teknoloji ve İnovasyon Yönetimi	8	2	Zorunlu
DD	Süleyman Demirel Ü.	Yaratıcı Zeka ve Değişim	3	3	Seçmeli
170	Şirnak Ü.	0	0	0	0
171	Ted Ü.	-	-	-	-
172	Tobb Ekonomi Ve Teknoloji Ü.	İşletmelerde Yenilik Yönetimi (İNG)	6	6	Zorunlu
173	Toros Ü.	-	-	-	-
174-PY	Toros Ü.	-	-	-	-
175	Trakya Ü.	YARATICILIK VE YENİLİK	7	5	Seçmeli
176	Türk Hava Kurumu Ü.	Yaratıcılık ve İnovasyon	7,8	6	Seçmeli
DD	Türk Hava Kurumu Ü.	Yenilik Yönetimi	4,5,6	3	Seçmeli
177	Türk-Alman Ü.	Yenilik Yönetimi	-	3	Seçmeli
178	Ufuk Ü.	-	-	-	-
179	Uludağ Ü.	İnovasyon Yönetimi	8	5	Seçmeli
180	Uludağ Ü.	0	0	0	0
181	Uludağ Ü.	0	0	0	0
182-PY	Uluslararası Antalya Ü.	-	-	-	-
183	Uşak Ü.	0	0	0	0
184	Yalova Ü.	0	0	0	0
EYP 20	Yalova Ü.	Innovation and Change	8	7	Zorunlu
185	Yaşar Ü.	TEKNOLOJİ VE YENİLİK EKONOMİSİ	6	6	Seçmeli
186	Yeditepe Ü.	0	0	0	0
187	Yeditepe Ü.	Akademik Okuma Yazma Ve Yaratıcı Düşünme I	1	3	Zorunlu
DD	Yeditepe Ü.	Akademik Okuma Yazma Ve Yaratıcı Düşünme II	2	3	Zorunlu

DD	Yeditepe Ü.	Yenilik Yönetimi	5,6,7,8	6	Alan Seçmeli (Girişimcilik)
188	Yeditepe Ü.	Çokuluslu Firmalarda Yenilik Yönetimi	5,6,7,8	5	Seçmeli
189-PY	Yeditepe Ü.	-	-	-	-
190	Yıldız Teknik Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	7,8	4	Seçmeli
DD	Yıldız Teknik Ü.	İşletmelerde İnovasyon Yönetimi	7,8	4	Seçmeli
191	Yüzüncü Yıl Ü.	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi	6	5	Seçmeli
192	Yüzüncü Yıl Ü.	-	-	-	-

Ek-2 TABLO 2 Devlet Üniversiteleri Stratejik Planlama Belgelerinde Yaratıcı Düşünme ve İnovasyonun Durumu

DEVLET ÜNİVERSİTELERİ			S.P. YILI	AMAÇ 2: STRATEJİK PLANLAMA BELGELERİNDE YARATICI DÜŞÜNME VE İNOVASYON DURUMU							
				SUNU	KURUMSAL TEMELLER				KURUMSAL PLANLAR		
				MİSYON	VİZYON	DEĞERLER	AMAÇLAR	HEDEFLER	STRATEJİ	GÖSTERGE	
1	Bolu	Abant İzzet Baysal Ü.	2014-2018			1			1+1	1+1	
2	Kayseri	Abdullah Gül Ü.	2017-2021			1+1	1	1	1+1	4+1	2
3	Adana	Adana Bilim ve Teknoloji Ü.	2016-2020			1	1	1			
4	Adıyaman	Adıyaman Ü.	2015-2019	1						1	
5	Aydın	Adnan Menderes Ü.	2013-2017		1		1+1				
6	Afyon	Afyon Kocatepe Ü.	2014-2018	1			1				
7	Ağrı	Ağrı İbrahim Çeçen Ü.	2013-2017				1		2		
8	Kırşehir	Ahi Evran Ü.	2017-2021			1		1		2	
9	Antalya	Akdeniz Ü.	2013-2017	1			1			1	
10	Aksaray	Aksaray Ü.	2015-2019		1	yenilik	1				
11	Antalya	Alanya Alaeddin Keykubat Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
12	Amasya	Amasya Ü.	2015-2019				"yenilik"				
13	Eskişehir	Anadolu Ü.	2014-2018	1	1+1		1			1	
14	Ankara	Ankara Sosyal Bilimler Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
15	Ankara	Ankara Ü.	2014-2018	1	1	1					
16	Ankara	Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	2014-2018	2	1	1	1				
17	Ardahan	Ardahan Ü.	2014-2018		2		1		1		
18	Artvin	Artvin Çoruh Ü.	2013-2017	"yenilik"	1		1				
19	Erzurum	Atatürk Ü.	2014-2018			1	1				
20	Balıkesir	Balıkesir Ü.	2015-2019				1		1		
21	Balıkesir	Bandırma Onyedli Eylül Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
22	Bartın	Bartın Ü.	2013-2017			1	"yenilik"			2	
23	Batman	Batman Ü.	2012-2016				1+1				
24	Bayburt	Bayburt Ü.	2014-2018				1				
25	Bilecik	Bilecik Şeyh Edebali Ü.	2017-2021				1				
26	Bingöl	Bingöl Ü.	2013-2017				1+1				
27	Bitlis	Bitlis Eren Ü.	2013-2017			"yenilik"	1+1				
28	İstanbul	Boğaziçi Ü.	2015-2019	1+1	1	2+2		4+3	3+1	2	1
29	Yozgat	Bozok Ü.	2017-2021			1	1				
30	Bursa	Bursa Teknik Ü.	2014-2018	1		1					

31	Zonguldak	Bülent Ecevit Ü.	2013-2017	1								
32	Sivas	Cumhuriyet Ü.	2014-2018						1+1			
33	Çanakkale	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	2015-2019	1			1+1					
34	Çankırı	Çankırı Karatekin Ü.	2012-2016	1		1	1					
35	Adana	Çukurova Ü.	2014-2018	1			1				1	
36	Diyarbakır	Dicle Ü.	2015-2019				1					
37	İzmir	Dokuz Eylül Ü.	2016-2020	8+2		1+1	1+1	2	4	2		
38	Kütahya	Dumlupınar Ü.	2013-2017					3	2+3			
39	Düzce	Düzce Ü.	2015-2019	1	1		1				1+1	
40	İzmir	Ege Ü.	2014-2018	1			1+1		1			
41	Kayseri	Erciyes Ü.	2015-2019	yenile(n)me 3			1					
42	Erzincan	Erzincan Ü.	2015-2019	0	0	0	0	0	0	0	0	0
43	Erzurum	Erzurum Teknik Ü.	2014-2018				1+1					
44	Eskişehir	Eskişehir Osmangazi Ü.	2013-2017	1	1		1	1	1	2		
45	Elazığ	Fırat Ü.	2014-2018	1	1		1					
46	İstanbul	Galatasaray Ü.	2013-2017							2		
47	Ankara	Gazi Ü.	2014-2018	1+1		1	1	yenilik		1		
48	Gaziantep	Gaziantep Ü.	2015-2019	1			1+1		1			
49	Tokat	Gaziosmanpaşa Ü.	2014-2018	0	0	0	0	0	0	0	0	0
50	Kocaeli	Gebze Teknik Ü.	2017-2021				1					
51	Giresun	Giresun Ü.	2015-2019	0	0	0	0	0	0	0	0	0
52	Gümüşhane	Gümüşhane Ü.	2013-2017				1					
53	Ankara	Hacettepe Ü.	2013-2017	0	0	0	0	0	0	0	0	0
54	Hakkari	Hakkâri Ü.	2013-2017		1	1	1					
55	Şanlıurfa	Harran Ü.	2014-2018					1	1			
56	Çorum	Hitit Ü.	2015-2019	1			1+1					
57	İğdır	İğdir Ü.	2016-2020				1					
58	Malatya	İnönü Ü.	2014-2018				1+1					
59	İskenderun	İskenderun Teknik Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-
60	İstanbul	İstanbul Medeniyet Ü.	2014-2018			1	1	2	1			
61	İstanbul	İstanbul Teknik Ü.	2012-2016	2+2	2			1	2+1			
62	İstanbul	İstanbul Ü.	2014-2020					1		2		
63	İzmir	İzmir Kâtip Çelebi Ü.	2014-2018				1		1			
64	İzmir	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	2014-2018				1+1	2	4	4+2	3	
65	Kars	Kafkas Ü.	2013-2017								1	
66	Kahramanmaraş	Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü.	2013-2017				1					
67	Karabük	Karabük Ü.	2016-2020	0	0	0	0	0	0	0	0	0

68	Trabzon	Karadeniz Teknik Ü.	2014-2018							1	3
69	Karaman	Karamanoğlu Mehmetbey Ü.	2013-2017				1				
70	Kastamonu	Kastamonu Ü.	2015-2019	0	0	0	0	0	0	0	0
71	Kırıkkale	Kırıkkale Ü.	2014-2018	0	0	0	0	0	0	0	0
72	Kırklareli	Kırklareli Ü.	2013-2017		1						
73	Kilis	Kilis 7 Aralık Ü.	2013-2017				1				
74	Kocaeli	Kocaeli Ü.	2014-2018	yenilik	1						
75	Manisa	Manisa Celal Bayar Ü.	2013-2017				1		1	2	
76	Mardin	Mardin Artuklu Ü.	2013-2017	0	0	0	0	0	0	0	0
77	İstanbul	Marmara Ü.	2017-2021	3			1+1		1		
78	Burdur	Mehmet Akif Ersoy Ü.	2017-2021		1	1			1	1	
79	Mersin	Mersin Ü.	2013-2017		1		1+1		1		
80	istanbul	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.	2016-2020	1	2+1		1			1	
81	Muğla	Muğla Sıtkı Koçman Ü.	2014-2018	1	1				1	3	2
82	Tunceli	Tunceli (Munzur) Ü.	2013-2017		1	1	1			1	
83	Hatay	Mustafa Kemal Ü.	2017-2021				1				
84	Muş	Muş Alparslan Ü.	2013-2017	0	0	0	0	0	0	0	0
85	Tekirdağ	Namık Kemal Ü.	2015-2019			1					
86	Konya	Necmettin Erbakan Ü.	2014-2018	1		1	1+1			1	
87	Nevşehir	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü.	2013-2017	1	1		1+1				
88	Samsun	Ondokuz Mayıs Ü.	2014-2018		1	yenilik				2	
89	Ordu	Ordu Ü.	2015-2019	1		1	1				
90	Ankara	Orta Doğu Teknik Ü.	2011-2016	-				2	1	2+3	
91	Osmaniye	Osmaniye Korkut Ata Ü.	2013-2017				1			1	
92	Niğde	Ömer Halisdemir (Niğde) Ü.	2013-2017				1+1		yenilik		
93	Denizli	Pamukkale Ü.	2014-2018		1		1				
94	Rize	Recep Tayyip Erdoğan Ü.	2013-2017				1				
95	İstanbul	Sağlık Bilimleri Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
96	Sakarya	Sakarya Ü.	2014-2018	1			1+1	1		1	
97	Konya	Selçuk Ü.	2014-2018	1	1						
98	Siirt	Siirt Ü.	2013-2017	0	0	0	0	0	0	0	0
99	Sinop	Sinop Ü.	2013-2017		yenilenme						
100	İsparta	Süleyman Demirel Ü.	2016-2020				1+1				
101	Şırnak	Şırnak Ü.	2013-2017	1		1					
102	Edirne	Trakya Ü.	2013-2017				1+1				
103	İstanbul	Türk-Alman Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
104	İstanbul	Türkiye Uluslararası İslam,Bilim ve Teknoloji Ü	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
105	Bursa	Uludağ Ü.	2017-2021			1	1	1+1	4		

106	Uşak	Uşak Ü.	2015-2019				1				
107	Yalova	Yalova Ü.	2013-2017		1	1	1			1	
108	İstanbul	Yıldız Teknik Ü.	2016-2020		2		1+1			1	1
109	Van	Yüzüncü Yıl Ü.	2015-2019	1+1(yenilik)	1		1		1		

Ek-2 TABLO 2 Vakıf Üniversiteleri Stratejik Planlama Belgelerinde Yaratıcı Düşünme ve İnovasyonun Durumu

VAKIF ÜNİVERSİTELERİ		S.P. YILI	AMAÇ 2: STRTEJİK PLANLAMA BELGELERİNDE YARATICI DÜŞÜNME VE İNOVASYON DURUMU							
			SUNUŞ	KURUSAL TEMELLER				KURUMSAL PLANLAR		
				MİSYON	VİZYON	DEĞERLER	AMAÇLAR	HEDEFLER	STRATEJİ	GÖSTERGE
1	Atılım Ü.	2015-2019	1			1+1		1		
2	Avrasya Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Bahçeşehir Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Başkent Ü.	2016-2023	2+2	1+1		1+1	3+3		1+3	
5	Beykent Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Beykoz Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Çağ Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Çankaya Ü.	2016-2020								
9	Doğuş Ü.	2014-2018	2	1						
10	Haliç Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Hasan Kalyoncu Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
12	Işık Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
13	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
14	İstanbul Arel Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
15	İstanbul Aydın Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
16	İstanbul Bilgi Ü.	2017-2021				1	1			
17	İstanbul Esenyurt Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
18	İstanbul Gelişim Ü.	2016-2020	0	0	0	0	0	0	0	0
19	İstanbul Kemerburgaz Ü.	2016-2021		1			3	4	2	
20	İstanbul Kültür Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
21	İstanbul Medipol Ü.	2017-2021	1			1		2	1	1
22	İstanbul Sabahattin Zaim Ü.	2012-2016				1	1	1		
23	İstanbul Şehir Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
24	İstanbul Ticaret Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
25	İstanbul Yeni Yüzyıl Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
26	İzmir Ekonomi Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
27	Kadir Has Ü.	2015-2019				1+1	2		2	
28	Koç Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
29	Konya Gıda Ve Tarım Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
30	Kto Karatay Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
31	Maltepe Ü.	2016-2020	3	1+1	1	1+1	1	2	5	9

32	Mef Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
33	Nişantaşı Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
34	Nuh Naci Yazgan Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
35	Okan Ü.	2016-2023	1	2	1	1+1	1	2	4	5
36	Özyeğin Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
37	Piri Reis Ü.	2017-2021		1		1			1	
38	Ted Ü.	2013-2017		2+1						
39	Tobb Ekonomi Ve Teknoloji Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
40	Toros Ü.	2016-2020	0	0	0	0	0	0	0	0
41	Türk Hava Kurumu Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
42	Ufuk Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
43	Uluslararası Antalya Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
44	Yaşar Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-
45	Yeditepe Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-

Ek-2 TABLO 2 Devlet Üniversiteleri Performans Programları, Faaliyet Raporları Yaratıcı Düşünme ve İnovasyonun Durumu

DEVLET ÜNİVERSİTELERİ	S.P. YILI	Devlet Üniversiteleri Performans Programı Ve Faaliyet Planında Yaratıcılık Ve İnovasyon Kullanımı																							
		PERFORMANS PROGRAMLARI										FAALİYET RAPORLARI													
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021				
1 Abant İzzet Baysal Ü.	2014-2018				1+1										2+2	2+2	2+2								
2 Abdullah Gül Ü.	2017-2021	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3 Adana Bilim ve Teknoloji Ü.	2016-2020					5	2										4								
4 Adıyaman Ü.	2015-2019					1	1										1								
5 Adnan Menderes Ü.	2013-2017	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6 Afyon Kocatepe Ü.	2014-2018			2+1	1+1	1+1	1+1								7	7	4+1								
7 Ağrı İbrahim Çeçen Ü.	2013-2017			2	2	1									2+2	2+2	2+2								
8 Ahi Evran Ü.	2017-2021							4																	
9 Akdeniz Ü.	2013-2017		2	1	xx	0																			
10 Aksaray Ü.	2015-2019				4	3	3										0	1+1							
11 Alanya Alâeddin Keykubat Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12 Amasya Ü.	2015-2019				1	2+2	2+2										5+2	6+5							
13 Anadolu Ü.	2014-2018			1	1	1	1									4+5	4+1	4+7							
14 Ankara Sosyal Bilimler Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15 Ankara Ü.	2014-2018				2+1	0										4+3	5+2								
16 Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	2014-2018			3	7	7	7									6+1	4								
17 Ardahan Ü.	2014-2018					2										2	2								
18 Artvin Çoruh Ü.	2013-2017			1	0	0	0								0	1	0	0							
19 Atatürk Ü.	2014-2018																5+1	5+2	3+2						
20 Balıkesir Ü.	2015-2019				0	0	xx										1+1								
21 Bandırma Onyeddi Eylül Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
22 Bartın Ü.	2013-2017				4+3																				
23 Batman Ü.	2012-2016			0										0	0	0	1								
24 Bayburt Ü.	2014-2018																xx	1	1+1						
25 Bilecik Şeyh Edebali Ü.	2017-2021																								
26 Bingöl Ü.	2013-2017			1+1	1+1	0									1	1	1								

27	Bitlis Eren Ü.	2013-2017				1	1					2	2	3	2					
28	Boğaziçi Ü.	2015-2019	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
29	Bozok Ü.	2017-2021																		
30	Bursa Teknik Ü.	2014-2018			3	3	0						0	0	5					
31	Bülent Ecevit Ü.	2013-2017	1	0	0	0	0					1	1	5	4+1					
32	Cumhuriyet Ü.	2014-2018			2	2	2	2					0	0	0					
33	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	2015-2019				1+1	1	1						1	1					
34	Çankırı Karatekin Ü.	2012-2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
35	Çukurova Ü.	2014-2018			2	2	2	2					5+2	4+2						
36	Dicle Ü.	2015-2019					1							0						
37	Dokuz Eylül Ü.	2016-2020						6+1	7+1							18+2				
38	Dumlupınar Ü.	2013-2017			8+3	8+3						7+1	6+1	2+2						
39	Düzce Ü.	2015-2019			0	0	1							5+1	6+2					
40	Ege Ü.	2014-2018			1	1	0	1+1					11+6	16+5	18+5					
41	Erciyes Ü.	2015-2019												9						
42	Erzincan Ü.	2015-2019			0	0	0							0	0					
43	Erzurum Teknik Ü.	2014-2018			1+1	1+1	2+1	2+1					0	1	5					
44	Eskişehir Osmangazi Ü.	2013-2017	3	4	5	5	5					7+1	1+3	1+3	1+3					
45	Fırat Ü.	2014-2018											3	1+1						
46	Galatasaray Ü.	2013-2017			1	2						-	xx	xx						
47	Gazi Ü.	2014-2018			2	1+2							-	0						
48	Gaziantep Ü.	2015-2019					1+3	1+3												
49	Gaziosmanpaşa Ü.	2014-2018											1+1	1+1						
50	Gebze Teknik Ü.	2017-2021					0													
51	Giresun Ü.	2015-2019			0	0	0								4					
52	Gümüşhane Ü.	2013-2017			0	0	0	0				1	1	1						
53	Hacettepe Ü.	2013-2017			2+2	1+2	1+2					2+3	3+4	4+3						
54	Hakkâri Ü.	2013-2017			0	0	0	0				1	0	0	-					
55	Harran Ü.	2014-2018			2		1+2						2	2						
56	Hitit Ü.	2015-2019			0	1							1+1	1						
57	Iğdır Ü.	2016-2020																		
58	İnönü Ü.	2014-2018											2+2							
59	İskenderun Teknik Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
60	İstanbul Medeniyet Ü.	2014-2018			4	4	4						8	1+6						
61	İstanbul Teknik Ü.	2012-2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
62	İstanbul Ü.	2014-2020			4	5	5						7	5	5					

93	Pamukkale Ü.	2014-2018			2	3+3	1+4	1+3								6					
94	Recep Tayyip Erdoğan Ü.	2013-2017			0	0	0	0						1	1	1	1				
95	Sağlık Bilimleri Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
96	Sakarya Ü.	2014-2018			1	1+2	1	1							Henüz eklenmemiş						
97	Selçuk Ü.	2014-2018			xx	xx	0	0							3	3	2				
98	Siirt Ü.	2013-2017			0	0	1						0	-	-						
99	Sinop Ü.	2013-2017			0	0	0	0	0				1+1	1+1	1+3	1+2					
100	Süleyman Demirel Ü.	2016-2020			Henüz eklenmemiş								Henüz eklenmemiş								
101	Şirnak Ü.	2013-2017			0	0	0	0	0				1	1+1	1+1						
102	Trakya Ü.	2013-2017			1	1	1	1	1+2				1+1	1+1	-	2+2					
103	Türk-Alman Ü.	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
104	Türkiye Uluslararası İslam,Bilim ve Teknoloji Ü	SP Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
105	Uludağ Ü.	2017-2021						7									Henüz eklenmemiş				
106	Uşak Ü.	2015-2019				1	1									2+1					
107	Yalova Ü.	2013-2017			1	1	0	0	0				2+1	2+2	2+1	-					
108	Yıldız Teknik Ü.	2016-2020					2	2								9+3					
109	Yüzüncü Yıl Ü.	2015-2019			Henüz eklenmemiş									0							

Ek-3 Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Anketi

Bu anket formu, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Girişimcilik Ve İnovasyon Yönetimi ABD kapsamında “**TÜRKİYE'DEKİ İŞLETME LİSANS PROGRAMLARINDA YARATICI DÜŞÜNME VE İNOVASYON EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ**” adlı tez için tasarlanmıştır. Araştırmanın amacı Türkiye’de işletme lisans öğretim programlarında yaratıcı düşünme becerisi ve inovasyon eğitiminin durumunu ortaya koymaktır. Yanıtlarınız yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Teşekkürler.

Hakan Yaman

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Yüksek Lisans öğrencisi

- 1) Yaratıcılık kavramını nasıl tanımlarsınız? Lütfen açıklayınız.
- 2) İnovasyon kavramını nasıl tanımlarsınız? Lütfen açıklayınız.
- 3) Yaratıcı düşünme becerisinin, işletme eğitiminde gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? (Evet, Hayır)
  - a) Lütfen nedenini açıklayınız.
- 4) İnovasyonun, işletme eğitiminde gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? (Evet, Hayır)
  - a) Lütfen nedenini açıklayınız
- 5) Türkiye'de işletme lisans öğretim programları mezunlarının yaratıcı düşünme becerisi ile ilgili bilgi ve pratiğinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? (Yeterli, Yetersiz)
  - a) Yanıtınız yetersiz ise nasıl artırılabilir? Lütfen görüşlerinizi nedeni ile açıklayınız.
- 6) Türkiye'de işletme lisans öğretim programları mezunlarının inovasyon ile ilgili bilgi ve pratiğinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? (Yeterli, Yetersiz)
  - a) Yanıtınız yetersiz ise nasıl artırılabilir? Lütfen görüşlerinizi nedeni ile açıklayınız.

- 7) İşletme lisans öğretim programları mezunlarının üniversitenizde yaratıcı düşünme becerisi ile ilgili yeterli eğitim aldığını düşünüyor musunuz? (Yeterli, Yetersiz)
- a) Yanıtınız yetersiz ise nasıl artırılabilir? Lütfen görüşlerinizi nedeni ile açıklayınız.
- 8) İşletme lisans öğretim programları mezunlarının üniversitenizde inovasyon ile ilgili yeterli eğitim aldığını düşünüyor musunuz? (Yeterli, Yetersiz)
- a) Yanıtınız yetersiz ise nasıl artırılabilir? Lütfen görüşlerinizi nedeni ile açıklayınız.
- 9) Türkiye’de işletme lisans öğretim programlarında yaratıcı düşünme becerisi ile ilgili bir dersin, 8 yarıyıllık eğitimde en az kaç ders saati olması gerekir.
- a) Dersin, zorunlu ya da seçmeli durumu ne olmalıdır.
- 10) Türkiye’de işletme lisans öğretim programlarında inovasyon ile ilgili bir dersin 8 yarıyıllık eğitimde en az kaç ders saati olması gerekir?
- a) Dersin, zorunlu ya da seçmeli durumu ne olmalıdır?
- 11) Üniversitenizde yaratıcı düşünme becerisini lisans derslerinde; geliştiren durumlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.
- a) Engelleyen durumlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.
- 12) Üniversitenizde inovasyonu lisans derslerinde; geliştiren durumlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.
- a) Engelleyen durumlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.
- 13) Üniversitenizde yaratıcı düşünme becerisini lisans dersleri dışında; geliştiren durumlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.
- a) Engelleyen durumlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.
- 14) Üniversitenizde inovasyonu lisans dersleri dışında; geliştiren durumlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.
- a) Engelleyen durumlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.
- 15) Üniversitenizin yaratıcı düşünme becerisinin gelişimi için stratejisi var mıdır?
- a) Lütfen görüşlerinizi nedeni ile açıklayınız.
- 16) Üniversitenizin inovasyonun gelişimi için stratejisi var mıdır?
- a) Lütfen görüşlerinizi nedeni ile açıklayınız.

Ek-4 Yaratıcılık ve Yenilikçilik Kullanımlarında Örnekler

Veri setinden aşağıda belirlenen doğrultuda örnek küme oluşturulmuştur.

- 1) Amaca uygun ilk üniversiteden başlayarak örnekler sıralanmıştır.
- 2) Örnek kümede her üniversite yalnızca bir defa kullanılmıştır.
- 3) Devlet Üniversitesi, Vakıf Üniversitesi ayrımı gözetilmemiştir.
- 4) İkili kullanımlar (Ek tablo1-2 de yeşil renkli küme) kavramlardan birinin iki defa kullanıldığı örneklerle özgüdür.((1+1) küme yada (2+1&1+2) küme)
- 5) Üniversite, Tablo1 ve Tablo 2 de bulunduğu satır numarası ile birlikte verilmiştir.

Ek Tablo 1'e göre

Fakülte Amacı

1. Yaratıcılık: (EYP2) Başkent Üniversitesi:
Tanıtım :Eğitim ve öğretimin temel amacı, toplumu **yaratıcı** ve üretici dinamizme taşıyacak, bilgi süreçleme becerisi yüksek bireyler yetiştirmektir. Amaçlarımız Onların da öğreticileri ve danışmanları gibi özgün, **yaratıcı** ve kendilerine özgü olmalarını sağlamak istiyoruz.
2. İnovasyon: (2) Aptullah Gül Üniversitesi
...onları **yenilikçi** ve etik liderler ve girişimciler olarak iş dünyasına hazırlamaktır.
3. Yaratıcılık ve inovasyon: (11) Akdeniz Üniversitesi
İİBF'nin temel amacı kuruluşundan itibaren (...) kazandığı bilgileri esnek ve **yaratıcı** biçimde kullanabilen, sorun çözüme ve takım çalışması becerilerini edinmiş Atatürk ilkelerine bağlı üretken gençler yetiştirmektir.
"Araştırma, eğitim-öğretim hizmetleri ve toplumsal katkı ile evrensel düzeyde tanınırlık kazanmış **yenilikçi** ve sürekli öğrenen bir fakülte olmaktır."
4. İkili kullanım (18) Ardahan Üniversitesi
...bilgi üretebilen, çözümlenmemiş problemleri bilime dayalı olarak **yenilikçi** bir şekilde çözebilen,(milyon ve vizyon) teknolojik gelişmeleri yakından izleyen evrensel ölçütlere uygun, dinamik, **yenilikçi, yaratıcı** ve sürekli mükemmeli arayan eğitim ve öğretim programları düzenlemek

Program Tanımı

5. Yaratıcılık: (EYP-10)İstanbul Bilgi Üniversitesi
Yaratıcı düşünmeyi teşvik etmek ve değişen şartları olumlu karşılama ve uyum sağlama becerilerini kazandırmak; Varolan iş dünyasındaki yönetim usunu değişik açılardan eleştirecek beceriyi geliştirmek ve öğrencilerin profesyonel gelişimlerini desteklemek
6. İnovasyon (16) Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İşletme Bölümünün temel hedefi, amaçlarımıza ulaşmamızı sağlayacak üstün nitelikli, özgün eğitim, öğretim ve bilimsel **inovasyon** programları tasarlamak,
7. Yaratıcılık ve inovasyon (94) İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi
İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğrencilerini, işletme alanında bilgisi, donanımı ve iletişim becerileri ile fark yaratacak, **yenilikçi** ve girişimci işletmeciler olarak yetiştirmeyi hedefler.
8. İkili kullanım (15) Ankara Üniversitesi
Takım çalışmasını benimsemiş, yaratıcı çözümler önerebilen, **yenilikçi, yaratıcı**, girişimci bireylerin yetişmesini sağlamak; kamuya ve özel sektöre toplumsal sorumluluğu

Program Çıktısı

9. Yaratıcılık (21) Atatürk Üniversitesi
4- Disiplin içi ve disiplinler arası takımlarla çalışma; **yenilik** ve değişime açık, girişimci yaşam boyu öğrenme davranışı kazanma; liderlik özelliklerine ve (...)
9- Girişimci, **yeniliklere açık**, yaşamboyu öğrenme davranışına sahip olma.
10. İnovasyon (4) Adnan Menderes Üniversitesi
1 ve uygulamalı bilgilere sahip olma; bu bilgileri uzmanlık düzeyinde geliştirebilme ve derinleştirebilme; gerektiğinde işletme alanında **yenilik** getirecek özgün tanım ve sentezlere ulaşabilme.
3 Bu bilgileri farklı disiplin alanlarından gelen bilgilerle birleştirerek yeni bilgiler oluşturabilme; gerektiğinde işletme alanına **yenilik** getiren, bir düşünce, yöntem, tasarım ve/veya (...)

11. Yaratıcılık ve inovasyon (8) Afyon Kocatepe Üniversitesi
15Yenilikçi ve yaratıcı fikirler üretip uygulamaya geçirirler.
12. İkili kullanım (EYP5) Doğuş Üniversitesi
PO-6 To gain conceptual and practical knowledge regarding the main subject areas of management, to follow developments and **innovations**, and to put these pieces of information into use. PO-8 To gain entrepreneurial and **innovative thinking skills**, adapt to changes, be **creative** and exploit business opportunities.

Ek Tablo 2'ye göre

Misyon

13. Yaratıcılık (72) Kırklareli Üniversitesi
Bilgiye ulaşmayı, üretmeyi, yaymayı, paylaşmayı ve uygulamayı evrensel boyutlara taşımak; bilimsel, teknolojik ve kültürel birikime katkıda bulunmak; yaratıcı, sorgulayıcı, araştırmacı, katılımcı, liderlik vasıflarına sahip, işine kendini adanmış, en yüksek ahlaki
14. İnovasyon: (45) Fırat Üniversitesi
Fırat Üniversitesinin misyonu; eğitim ve araştırma alanında nitelikli, girişimci, **yenilikçi**, özgüveni yüksek, sorgulayan, sosyal sorumluluğu gelişkin, bilimsel ve (...)
15. Yaratıcılık ve inovasyon (13) Anadolu Üniversitesi
Toplumsal gereksinimleri öngörerek **yaratıcı** ve **yenilikçi** çözümler üretmektir
16. İkili kullanım (80) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi; ilk ve önder olma sorumluluğunu sürekli taşıyarak **yaratıcılığı** destekleyen ve çağdaş profesyonel bilgi birikimi sağlayan eğitim öğretim programlarıyla kültür, sanat, estetik, çevre ve sosyal bilinci gelişmiş, Atatürkçü, laik, **yenilikçi**, rekabetçi, özgür düşünen, **yaratıcı** bireyler yetiştirmeyi; (...)

Vizyon

17. Yaratıcılık (54) Hakkari Üniversitesi
(...) ve toplumsal bazda kendini gerçekleştirme yolunda ilerleyen, mutlu, **yaratıcı**, bilimden fayda sağlayan, araştırmacı, özgür ve güvenli bir üniversite olmaktadır.
18. İnovasyon (1) Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Bilgi birikimi ve gelişimi ile oluşan **yenilikçi** yaklaşımları evrensel değerlere dayandırarak dünyada saygın bir eğitim, bilim ve teknoloji üniversitesi olmak.
19. Yaratıcılık ve inovasyon (37) Dokuz Eylül Üniversitesi
Dünyanın en iyi girişimci, **yenilikçi (inovatif)** eğitim ve bilim merkezlerinden biri olma
20. İkili kullanım : (Kümede 2+1&1+2 gibi farklı bir kullanım yok)

Temel Değerler

21. Yaratıcılık: (36) Dicle Üniversitesi :Yaratıcı Düşünce
22. İnovasyon: (7)Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi :Yenilikçilik
23. Yaratıcılık ve inovasyon:(23) Batman Üniversitesi : Yaratıcı. Yenilikçi.
24. İkili kullanım (Kümede 2+1 gibi farklı bir kullanım yok)

Amaçlar

25. Yaratıcılık: (27) Kadir Has ün.verditesi
Amaç: ...Ön lisans, lisans, lisansüstü ve okul sonrası düzeydeki bütün öğrencilere **yaratıcı**, seçkin ve (...) amaç....her düzeydeki araştırmacının **yaratıcılığını** teknik ve yönetsel yönden destekleyecek akademik....
26. İnovasyon:
27. Yaratıcılık ve inovasyon: (105) Uludağ Üniversitesi
Amaç 1- 3. Nesil üniversitenin ruhuna uygun küresel ölçekte yarışan, girişimci ve **yenilikçi** bireyler yetiştirmek
Amaç (a3) 3. Nesil üniversite anlayışında girişimciliği ve **inovasyonu** geliştirmek
28. İkili kullanım: (28)Boğaziçi Üniversitesi
3 : Öğrencilere, **yaratıcı** ve eleştirel düşünebilen, özgür ve özgürlükçü, yerele kök salmış - evrensele açık bireyler olmalarına yönelik değerleri ve becerileri kazandırmak
4 : Lisans eğitim ve öğretimini sağlam akademik temeller üzerinde **yenilikçi, yaratıcı** yaklaşımlarla sürdürmek
5 : Lisansüstü eğitim ve öğretimi **yenilikçi** ve **yaratıcı** yaklaşımlarla güçlendirmek

6 : Üniversitede bilim, araştırma, **yaratıcılık, yenilikçilik** kültürünü güçlendirmek

Hedefler

29. Yaratıcılık: 90 Orta Doğu Teknik Üniversitesi
alt program 3.2 odtü'deki yükseköğretim sektörü için yeni, **yaratıcı** uygulamaların toplumsal hizmet projesi olarak geliştirilmesi ve denetimlerin paylaşılması.
30. İnovasyon: (17)Ardahan Üniversitesi
7.7.2.3 Her yıl sonunda öğrencilerin bilgi çağı, yeni düşünce ve alanlarda fark yaratacak **yenilikçi** çalışmalarını teşvik etmek üzere ödüllü yarışmalar düzenleme
31. Yaratıcılık ve inovasyon: (32)Sivas Üniversitesi
H1.1.: Çağdaş eğitimin gereklerine uygun eğitim alanları oluşturmak
Ayrıntı açıklama : (...) karar verme ve sorumluluk alma, **yaratıcılık** gösterme, işbirliği yapma, eleştirel düşünme, sorun çözme, karmaşık sistemleri algılama ve kendini geliştirme gelmektedir.
H.2.1.: Kaliteli bilimsel yayın ve araştırmalar yapmak Ayrıntı açıklama : (...) araştırma kapasitesinin, Ar-Ge ve **yenilikçilik** bilincinin ve üniversite sanayi işbirliğinin geliştirilmesi (...)
32. İkili kullanım (38)Dumlupınar Üniversitesi
SA9.2.H1. Disiplinlerarası öncelikli alanların belirlenerek üniversite-sanayi-**inovasyon** ve girişimcilik merkezi imkânları ile çok ortaklı projelerin geliştirilmesi. SA2.1.H4. Öğrencilerin grup halinde çalışabilmek, işbirliği yapabilmek ve **yaratıcı** yeteneklerini (...)

Strateji

33. Yaratıcılık: (47)Gazi Üniversitesi
Hedef 3.3 str faaliyet Personelin **yaratıcılığı** ve iş performansını azaltan unsurlara karşı önlemler alınması,
34. İnovasyon:(22)Bartın Üniversitesi
amaç1strateji Üniversite yönetiminde girişimci, yenilikçi, yaratıcı, katılımcı ve insan odaklı yaklaşıma önem verilecek ve bütün birimlere amaç 5:strateji Özgün ve yenilikçi fikirler desteklenecektir.
35. Yaratıcılık ve inovasyon: (39) Düzce Üniversitesi
Faaliyet 3.1.1. Üniversitemiz programlarında girişimcilik, **yaratıcılık** ve **inovasyona** yönelik derslerin sayısını ve kalitesini artırmak.
36. İkili kullanım İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi
str 1.1.3. **İnovasyon** konusunda temel materyallerin hazırlanarak, elektronik erişiminin sağlanması
str 1.1.4. Enstitü içinde **inovasyon** ile ilgili çeşitli konu ve seviyelerde farkındalık çalışmalarının yapılması
str 2.1.4. **İnovasyon** faaliyetleri ile ilgili bilgi-veri altyapısı desteğinin kurulması
str 3.2.3. İYTE ve İZTEKGEB'in **inovatif** faaliyetlerinin halkla ilişkiler çalışmalarını(...)
str 4.1.3. İYTE yerleşkesinin İzmir kent merkezinden uzak olmasından kaynaklanan sıkıntıların azaltılmasına ve ulaşım sorununu çözümlenmeye yönelik çalışma grubu oluşturulması, **yaratıcı** öneriler geliştirmesi. Kurumsal gelişim str 1.1.3. Şeffaflık ilkesinin etkinleştirilmesine yönelik, şikayet, istek, öneri ve **yaratıcı** fikirlerin toplandığı bir e-forum oluşturulması

Göstergeler

37. Yaratıcılık: (28) Boğaziçi Üniversitesi *Kümedeki tek bulgu olduğundan üniversite burada yeniden kullanılmıştır.
Performans Gösterge Eğitici/farkındalık yaratıcı etkinlik sayısı
38. İnovasyon (81Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi)
amaç 5 e özgü hedef ve göstergeleri
perf göst. Yenilikçilik ve girişimcilik temalı ders sayısı
perf göst. Yenilikçi buluş sayısı
39. Yaratıcılık ve inovasyon: (Kümede 1+1 gibi farklı bir kullanım yok)
40. İkili kullanım (Kümede 2+1&1+2 gibi farklı bir kullanım yok)

ÖZGEÇMİŞ

HAKAN YAMAN

Milli Eğitim Bakanlığı
Sezai-Gönül Akdağ Anaokulu
7400 Sok. No: 31 35575 Karşıyaka / İzmir

Telefon: 0232 372 10 35

GSM: 0533 572 33 89

İleti : hknyaman@gmail.com

Doğum yeri ve TARİHİ: İzmir, 10.01.1980

EĞİTİM

Lisans Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim F., Okul 2000-2004
Öncesi Öğretmenliği Bölümü

İş Deneyimi

İzmir Karşıyaka Anasınıfı 2010
Sezai-Gönül Akdağ Anaokulu Öğretmenliği devam ediyor

ORTAK KİTAP BÖLÜMÜ

Kırdar, Y. ve **Yaman, H.** (2016). *İletişimde "Post" Yazular*, Editör: Göztaş, A.
Bölüm: *İletişimdeki Kırılma Ve Postmodern Pazarlamaya Etkisi*. 627-648. İstanbul:
Literatürk Acedemia

ULUSAL HAKEMLİ DERGİ

Yaman, H. (2012). *Yaratıcılık Üzerine*, Eleştirel Pedagoji Dergisi, Sayı:24/Dershaneler

EĞİTİM SUNUMLARI

Yaman, H. (2015). “*Soru Sormama Fırsat Ver*” EÇEV-12. Yaratıcı Yenilikçi Öğretmen Semineri: “Bana Fırsat Ver” -Yaşar Üniversitesi. İzmir

Yaman, H. (2013). *Yaratıcılığa Odaklanmak*” EÇEV-10. Yaratıcı- Yenilikçi Öğretmen Semineri “Düşünsel Yolculukta Yaratıcı Yaklaşımlar” Yaşar Üniversitesi İzmir

UZAKTAN EĞİTİM SUNUMLARI

Kalaycı, N. ve **Yaman, H.** (2015) Haydi Rollerini Değiştirelim: Soru Soran Öğrenci, Cevap Veren Öğretmen” Vitamin Öğretmen Eğitim Portalı.

Kalaycı, N. ve **Yaman, H.** (2013) “*Yaratıcılık Ve İnovasyon: Kavramsal Tartışma Ve Uygulamalar*” Vitamin Öğretmen Eğitim Portalı.

FOTOĞRAF SERGİSİ ve KATALOG

“Mutluluk” Fotoğraf Sergisi

1 Haziran – 5 Haziran 2011	İzmir – Çiğli KİPA AVM	5 GÜN süreli sergi
25 Haziran – 4 Temmuz 2011	İzmir – Çiğli KİPA AVM	10 GÜN süreli sergi

“Mutluluk” Fotoğraf Kataloğu

Kasım 2011	44 sayfalı 21cm*21cm	“Mutluluk” Projesi kapsamında bireysel basım 35 sayfa fotoğraf, 5 sayfa anlatım/sunu sergi görüntüsü ile birlikte
------------	-------------------------	--